

DOI: 10.14456/phdssj

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2565

Website : www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj E-mail : phd-ru@hotmail.com

**Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University**

วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ Ph.D. in Social Sciences Journal

วัตถุประสงค์

วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัย และบทความทางหนังสือด้านสังคมศาสตร์

ชื่อวารสาร

ภาษาไทย : วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
ภาษาอังกฤษ : Ph.D. in Social Sciences Journal
Website : <https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

ขอบเขต

วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จะตีพิมพ์บทความในสาขาวิชาสังคมวิทยา รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารการศึกษา วิทยาการศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ จิตวิทยาให้คำปรึกษา บริหารธุรกิจ และเศรษฐศาสตร์

กำหนด

1. ตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)
2. การสมัครสมาชิก สามารถสมัครได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

เจ้าของ : สมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หมายเหตุ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความหนังสือในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมีข้อความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในกรณีการทำวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยต้องผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และนำหลักฐานมาแสดง

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สืบพงษ์ ปราบใหญ่
ศาสตราจารย์ ดร.ปิยะฉัตร จารุธีรสานต์
ดร.อัมพร เพ็ชรราช

ดร.สมศักดิ์ ไตรรักษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้อำนวยการโครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
อดีตนายกสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อดีตนายกสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

รองบรรณาธิการ

ดร.ดารารพร คงจา

สมาคมศิษย์เก่าพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ลักขมี งามมีศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล รัตนไพจิตร

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)
สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ดร.จุฑาภรณ์ สานนท์
ดร.สิทธิชัย จันทรานนท์
ดร.ฐานรินทร์ หาญเกียรติวงศ์

ดร.กัญจนรัตน์ ศรีเพชรสุพรรณ

ดร.ศฤงคาร คล้ายแขก

นายปัญญา ศรีเพชรสุพรรณ

นายวรวิฐ สีสานภาคคี

สถานที่พิมพ์

สำนักพิมพ์ บัดดี้ ครีเอชั่น

40/315 หมู่ 11 ต.บางแม่นาง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140

บทบรรณาธิการ

สวัสดีครับสมาชิกสมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตฯทุกท่าน กองบรรณาธิการฯ ขอแสดงความยินดีกับบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุสิตบัณฑิตทุกท่าน ที่ได้รับพระราชทานปริญญาบัตร จาก มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งเป็นรุ่นที่ 46 โดยทางวารสารดุสิตบัณฑิตได้มีส่วนร่วมในการสำเร็จการศึกษาดังกล่าวโดยได้มีโอกาสได้ตีพิมพ์บทความวิจัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจบการศึกษาตามข้อกำหนดของมหาวิทยาลัย และทางสมาคมฯ ได้ร่วมแสดงความยินดีกับบัณฑิตทุกท่าน โดยการติดตั้งซุ้มสำหรับถ่ายภาพ เพื่อเป็นที่ระลึกในการครั้งนี้

เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ที่ผ่านมา ทางกองบรรณาธิการได้จัดส่งเอกสารไปยังศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) เพื่อให้พิจารณากระดัดคุณภาพวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ให้มีมาตรฐานดียิ่งขึ้น และหวังว่าวารสารฯ ฉบับนี้จะเป็นเพื่อนที่ดีของนักศึกษา นักวิชาการ และผู้สนใจต่อไปได้ยาวนาน และทางกองบรรณาธิการยินดีที่จะรับบทความวิจัย หรือบทความวิชาการ มาพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด
บรรณาธิการวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

สารบัญ

บทความวิชาการ

การคุ้มครองสิทธิผู้ใช้บริการบริษัทรักษาความปลอดภัย..... 1

วิชญพงศ์ พรหมมีเดช, สุขสมัย สุทธิบัติ

ปัญหาทางกฎหมายในการบอกเลิกสัญญาฝ่ายเดียวของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ..... 15

ตามพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562

อนุกุล ตันติมาสน์, สุขสมัย สุทธิบัติ

ปัญหากฎหมายของผู้ประกอบการและประกอบธุรกิจ..... 27

สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของไทย

ภัทรกร สีนหา, ประเสริฐ ตันศิริ

บทความวิจัย

การสร้างแบบจำลองที่ผู้บริโภคเลือกชำระค่าสินค้าและบริการ 41

ด้วย QR Code payment ผ่านสมาร์ตโฟน: กรณีศึกษา

กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ทวิวรรณ คงณิษฐ์वाल, อนุอมศักดิ์ สุวรรณน้อย

การแสวงหาและใช้ประโยชน์ความรู้สำหรับวิสาหกิจขนาดเล็ก..... 57

ในเขตภาคเหนือตอนบน

เปรมศักดิ์ อาษากิจ, นภาพร ชันชนา, ระพีพรรณ พิริยะกุล

การส่งเสริมการตลาดเชิงจริยธรรมเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืน 73

ในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม

นทยา กัมพลานนท์, ธาณินทร์ ศิลป์จารุ

มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการค้าประเวณี..... 87

ด้วยความสนใจในราชอาณาจักรไทย

กนกลักษณ์ จุ้ยมณี, สุขสมัย สุทธิบัติ, ลัดดา อรุณธาริ, อุทัย อาทิวะ

การใช้ดุลพินิจและความเหมาะสมในการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มา 100

โดยมิชอบ: กรณีผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานนั้น

เพียงจิต ตันติจรัสโรตม, กิตติศักดิ์ เปียยก

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศ..... 114

จากชายเป็นหญิง

จรัญ ศรีสุข, วิณัฐา แสงสุข, สุธี อยู่สถาพร, จรัญ ภัคดีธนากุล

มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ให้บริการ 130

เครือข่ายสังคมออนไลน์ ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล

จุมล ชื่นจิตต์ศิริ, สุมาลี วงษ์วิฑิต, พรเพชร วิชิตชลชัย, ไพจิตร ลวลีสาร

สารบัญ

การเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของมะม่วง.....	144
และผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูปที่ส่งผลต่อความหลากหลายตามกลุ่มผู้บริโภค ให้เกิดการรับรู้และยั่งยืนผ่านระบบสื่อออนไลน์ พิพรรณ พิเชฐศิริประภา, อติเรก เขียววงศ์, ชุติมา นุตยะสกุล, ภาวิณี มาตแมน	
วัดกับการขัดเกลาทางสังคมในภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย.....	158
นวพรรณ รินเกลื่อน, จุลนี เทียนไทย, วิมลฤดี พงษ์หิรัญญ์	
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ	171
ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ปยุตดา อิงคุสานนท์, ปิยะนุช เงินคล้าย, พศวัจน์ กนกนาก, เดชา หันหาบุญ	
รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำ.....	184
ของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล นฤชิต วัฒนะจันทร์, อำนวย ทองโปร่ง, บุญมี เฌรยอด, ฤทธิไกร ตูลวรรณะ	
ปัจจัยด้านคุณภาพของระบบสารสนเทศและการยอมรับเทคโนโลยี	196
ในการให้บริการฟุตเติลเวอรี่แอปพลิเคชันที่ส่งผลต่อการใช้บริการซ้ำ ของผู้ใช้บริการในกรุงเทพมหานคร สมพล พุ่งหัว	
การจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจากเสียงสะท้อน.....	210
ของชุมชนท้องถิ่นภาคใต้ของประเทศไทย ทศพร กาญจนภรพัฒน์, มณีกัญญา นากามัทลี, ยุวัฒน์ วุฒิเมธี	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีของผู้โดยสาร.....	225
ในการตรวจคนเข้าเมืองผ่านระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติในประเทศไทย ศราวุธ สิริขจรเดชสกุล, สมจิตร ล้วนจำเริญ, ธนวรรณ แสงสุวรรณ, ศิริชัย พงษ์วิชัย	
รูปแบบการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี.....	241
ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เทียนชัย อร่ามหยก	
Corporate Governance on Earnings Quality in Malaysia	255
Sutathip Phapho, Nuchjaree Pichetkun, Sungworn Ngudgratoke	
Attractive Power of Thailand on Chinese Tourists:	269
The Beauty of Rattakosin Island Surroundings in Cultural Domains Viporn Katekao, Amnuay Boonratmaitree	

การคุ้มครองสิทธิผู้ใช้บริการบริษัทรักษาความปลอดภัย

ศิษณุพงศ์ พรหมมีเดช¹ สุขสมัย สุทธิบัติ²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองผู้ใช้บริการบริษัทรักษาความปลอดภัย โดยการนำหลักการคุ้มครองผู้บริโภค รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 รวมทั้งกฎหมายการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ใช้บริการบริษัทรักษาความปลอดภัยของสหราชอาณาจักร และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 มีปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิด้านความปลอดภัย ที่กฎหมายกำหนดให้บริษัทเป็นผู้จัดหาพนักงานรักษาความปลอดภัย แต่กลับพบว่าพนักงานรักษาความปลอดภัยบางรายไม่ได้ผ่านการฝึกอบรม จึงทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบและได้รับการดูแลไม่ถูกต้อง และปัญหาการคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับการทำสัญญาระหว่างบริษัทกับผู้บริโภค ที่กฎหมายกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับสัญญาจ้างไว้ แต่ไม่มีกระบวนการแก้ไขทันทีหากเกิดความเสียหายขึ้น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าวให้มีการคุ้มครองสิทธิผู้ใช้บริการบริษัทรักษาความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การคุ้มครองสิทธิ; ผู้ใช้บริการ; บริษัทรักษาความปลอดภัย

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

ศิษณุพงศ์ พรหมมีเดช และสุขสมัย สุทธิบัติ. (2565). การคุ้มครองสิทธิผู้ใช้บริการบริษัทรักษาความปลอดภัย.

วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 12(1), 1-14.

¹ หลักสูตรนิติศาสตรดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

อีเมล: chit2512@hotmail.com

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Protect the Rights of Security Business Users

Chitsanupong Phommeedech¹ Suksmai Sutthibodee²

Abstract

This academic article aims to analyze the problems of legal measures to protect users of security guard companies. by applying the principles of consumer protection, the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560, the Business Security Act B.E. 2558 and the Consumer Protection Act B.E. 2522. The United Kingdom's and Federal Republic of Germany's security user protection laws were used as a framework for analysis.

The results of the analysis revealed that the Security Business Act B.E. 2558 has a problem with the protection of security rights. The law requires the company to provide security guard personnel. But some security guards are not properly trained. This put consumers in disadvantageous situation and receiving improper care. For the issue of protection of rights related to contracts between the company and the consumer, the law specifies the details of the employment contract, but there is no immediate remedial process if a damage occurs. Therefore, it is necessary to amend the said law to better protect the rights of users of security companies.

Keywords: Protection of Rights; Service Users; Business Security

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Phommeedech, C., & Sutthibodee, S. (2022). Protect the rights of security business users. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 1-14.

¹ Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand
E-mail: chit2512@hotmail.com

² Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

บทนำ

ในอดีตชาวชนบทของประเทศไทยมีวิธีการดูแลทรัพย์สินของตนโดยมีการจัดเวรยามป้องกันรักษาความปลอดภัยทรัพย์สินของตน อาทิ วัวควายและทรัพย์สินมีค่าอื่นๆ ให้ปลอดภัยจากการถูกโจรกรรมหรือปล้นสะดม ต่อมาเมื่อธุรกิจค้าขายของประเทศเติบโตขึ้นจึงเริ่มมีการจ้างเวรยามเพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยร้านค้าหรือสถานที่ต่างๆ ในเวลากลางคืนโดยส่วนใหญ่เป็นการจ้างแขกยามชาวอินเดีย แต่ก็ไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร เนื่องจากแขกยามไม่มีความรู้ ความสามารถ และไม่มีระเบียบวินัยในการทำงาน อาชีพรักษาความปลอดภัยได้เริ่มถือกำเนิดขึ้นเป็นรูปธรรมอย่างไม่เป็นทางการเมื่อ พ.ศ. 2508 ในสมัยนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ส่งกำลังทหารเข้าร่วมรบในสงครามเวียดนาม จึงมีการว่าจ้างให้มีผู้ดูแลรักษาความปลอดภัยในฐานทัพต่างๆ เช่น ที่อุตะภามีการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยโดยต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยและมีระเบียบวินัยเป็นอย่างดี จึงมีบุคคลกลุ่มหนึ่งทำการรวบรวมทหารที่ปลดประจำการแล้วให้มาทำหน้าที่เป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยแก่ฐานทัพหรือรู้จักในนาม “Thai Guard” ถือเป็นบุคคลกลุ่มแรกที่เริ่มต้นงานด้านการรักษาความปลอดภัยของเอกชนในประเทศไทย เนื่องจากบุคลากรด้านการรักษาความปลอดภัยของ Thai guard มีจำนวนจำกัดจึงไม่สามารถรองรับความต้องการของธุรกิจที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วได้ เนื่องจากเศรษฐกิจของประเทศไทยมีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นจึงส่งผลให้มีความต้องการบุคลากรด้านการรักษาความปลอดภัยเพิ่มขึ้น ต่อมาเริ่มเห็นความสำคัญของงานรักษาความปลอดภัยและสามารถที่จะทำเป็นอาชีพได้จึงมีการจัดตั้งบริษัทรักษาความปลอดภัยเอกชนมากขึ้นและได้รับความนิยมจากผู้ใช้บริการเป็นอันมาก โดยมีบริษัทที่ดำเนินกิจการรักษาความ

ปลอดภัยที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลมากกว่า 4,000 บริษัท (Kreangam, 1992; Nakharang, 1996; Setjintanin, 2008)

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีสภาพสังคมต่างจากแต่เดิม ในสังคมไทยเกิดปัญหาด้านสังคมต่างๆ ปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ ประกอบอาชีพรักษาความปลอดภัยเอกชน ถือว่าเป็นธุรกิจที่มีความใกล้ชิดและมีส่วนสำคัญในการควบคุมปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของสังคมในระดับพื้นฐานโดยตรง ประชาชนจึงเห็นความสำคัญในการใช้บริการธุรกิจรักษาความปลอดภัย ทำให้บริษัทรักษาความปลอดภัยมีส่วนสำคัญในการให้บริการ บริษัทเปรียบเสมือนตัวแทนหรือตัวกลางของทั้ง 2 ฝ่าย คือ ทั้งผู้ว่าจ้างและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยจ้างมาให้บริการงานเพื่อให้สำเร็จ กล่าวคือ ทรัพย์สินของผู้ว่าจ้างไม่สูญหายและ/หรือสูญหาย มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในหน่วยงาน ไม่ทำให้เกิดการทุจริตในหน่วยงาน ดังนั้น ผู้ว่าจ้างหรือผู้ใช้บริการธุรกิจรักษาความปลอดภัยจึงเปรียบเสมือนผู้บริโภค เนื่องจากผู้ใช้บริการได้ใช้ประโยชน์จากบริการจากบริษัทรักษาความปลอดภัยเพื่อตอบสนองความต้องการโดยตรง ทำให้เล็งเห็นความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค จึงมีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมไทย โดยการบัญญัติพระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 ขึ้น ซึ่งกฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจรักษาความปลอดภัย มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้บริโภค ทำให้บทบาทของกฎหมายควรมีแนวทางการคุ้มครองสิทธิให้กับผู้บริโภค อีกทั้งรัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนด้านความปลอดภัย ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้แล้ว นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและ

เสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้ และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ครอบคลุมทั้งการใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้น ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ (rights and liberties) ของบุคคลอื่น สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับบุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือ เสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ (intention of constitution) บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิ หรือเสรีภาพที่ได้รับ ความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ ซึ่งในส่วนของการคุ้มครองผู้บริโภคนั้นจะมีบทบัญญัติไว้ในมาตรา 46 สิทธิของผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครอง บุคคลย่อมมีสิทธิร่วมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภค เพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค องค์กรของผู้บริโภคตามวรรคสองมีสิทธิ ร่วมกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระ เพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ (state) ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งอำนาจ ในการเป็นตัวแทนของผู้บริโภค และการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 61 รัฐต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการรู้ข้อมูลที่เป็นจริง ด้านความปลอดภัย ด้านความเป็นธรรมในการทำสัญญา หรือด้านอื่นใดอันเป็นประโยชน์ ต่อผู้บริโภค บทบัญญัติที่กล่าวมานี้ได้ถูกบัญญัติไว้ในหมวดหน้าที่ของรัฐ มีสภาพบังคับกำหนดให้รัฐต้องทำตามหน้าที่ที่รัฐที่จะต้องดำเนินการให้ครบถ้วนและเหมาะสม (Constitution of the Kingdom

of Thailand B.E. 2560, 2017)

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนศึกษาในบทบัญญัติของพระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 ทำให้พบว่า ในกฎหมายกำหนดเกี่ยวกับคณะกรรมการที่มีอำนาจตามกฎหมาย ลักษณะธุรกิจรักษาความปลอดภัย พนักงานรักษาความปลอดภัย แต่บุคคลหนึ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับธุรกิจรักษาความปลอดภัย คือ ผู้ให้บริการ ซึ่งถือว่าเป็นผู้บริโภค กฎหมายไม่ได้บัญญัติถึงการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ให้บริการที่เข้ามาทำสัญญากับเจ้าของธุรกิจ จึงทำให้เกิดปัญหาในการคุ้มครองสิทธิผู้ให้บริการดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การคุ้มครองสิทธิด้านความปลอดภัยไม่รัดกุม การคุ้มครองผู้บริโภคได้รับความปลอดภัยบริษัทที่ให้บริการต้องมีมาตรฐานในการปฏิบัติงาน สิ่งสำคัญในการให้บริการ คือ พนักงานรักษาความปลอดภัย มาตรา 34 กำหนดให้พนักงานรักษาความปลอดภัยต้องมีการฝึกอบรม หากไม่เข้ารับการฝึกอบรมไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ถือว่าเป็นข้อกำหนดที่ดี แต่กระบวนการฝึกอบรม สถานที่ฝึกอบรมไม่มีชัดเจน อีกทั้ง พนักงานรักษาความปลอดภัยที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ไม่มีการฝึกอบรมหลักสูตรรักษาความปลอดภัย มาตรา 36 กำหนดอายุของใบอนุญาตมีระยะเวลาสั้นเกินไป หากพนักงานรักษาความปลอดภัยปฏิบัติหน้าที่อันเป็นภัยต่อผู้ให้บริการ อาจกลับมาปฏิบัติงานในบริษัทอื่นได้อีก

ประการที่สอง การคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับการทำสัญญาระหว่างบริษัทกับผู้บริโภค ผู้บริโภคควรได้รับสิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับข้อสัญญาโดยไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 มาตรา 25 กำหนดเงื่อนไขในการทำสัญญาระหว่างบริษัทกับผู้บริโภคไว้กว้างๆ ไม่มีเงื่อนไขที่กำหนดเป็นข้อบังคับที่เกี่ยวกับมาตรฐานเฉพาะของธุรกิจรักษาความปลอดภัย และในกฎหมาย

ไม่ได้ระบุการทำสัญญาระหว่างบริษัทกับพนักงานรักษาความปลอดภัย ทำให้บริษัทอาจจ้างพนักงานรักษาความปลอดภัยในราคาต่ำ ส่งผลต่อคุณภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานรักษาความปลอดภัย ทำให้ผู้บริโภคได้รับบริการไม่ดี ไม่ได้มาตรฐานการรักษาความปลอดภัย

เมื่อรัฐมีหน้าที่ในคุ้มครองด้านความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ทำให้ต้องศึกษาพัฒนามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับบริษัทรักษาความปลอดภัย เพื่อให้เกิดมาตรฐานในการบริการของบริษัทเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแก่ผู้บริโภค

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

หลักการคุ้มครองผู้บริโภค

Wongwatanasan (2000) ได้ให้ความหมายของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคว่า เป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่ประโยชน์ของผู้บริโภค กฎหมายใดๆ ที่มีส่วนคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบธุรกิจถือเป็นกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคทั้งสิ้น ดังนั้น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจึงมีหลายเรื่อง หลายฉบับมิใช่เพียงพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคเพียงฉบับเดียวเท่า นอกจากนั้นยังมีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

1. ประเภทของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของไทยในปัจจุบันมีจำนวนหลายฉบับ ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับมีอำนาจและหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่แตกต่างกัน โดยมีหน่วยงานราชการทำหน้าที่ในการบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งหน่วยงานราชการดังกล่าวกระจายอยู่ตามกระทรวงต่างๆ โดยสามารถแบ่งออก

เป็น 2 ประเภท (Office of the Consumer Protection Board, 2013) ดังนี้

ประเภทที่ 1 กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่มีหน้าที่คุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคโดยตรง คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้กำหนดให้ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย 5 ประการดังนี้

(1) สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ

(2) สิทธิที่จะได้อิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ

(3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ

(4) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา

(5) สิทธิที่จะได้การพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

หลักทั่วไปของการบังคับใช้กฎหมาย คือ เมื่อมีกฎหมายฉบับใดให้อำนาจในการคุ้มครองผู้บริโภคไว้เป็นการเฉพาะแล้วก็ต้องบังคับตามกฎหมายฉบับนั้น ตัวอย่างเช่น กรณีที่ผู้บริโภคถูกละเมิดสิทธิเกี่ยวกับเรื่องอาหาร ผู้บริโภคสามารถไปร้องเรียนที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคเฉพาะเรื่องสินค้าอาหารเท่านั้น แต่ถ้ากรณีไม่มีกฎหมายใด หรือหน่วยงานใดให้ความคุ้มครองผู้บริโภคเป็นการเฉพาะแล้วก็ต้องใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งให้ความคุ้มครองในผู้บริโภคด้านสินค้าและบริการทั่วไป

ประเภทที่ 2 กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่มีหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค โดยการเข้าไปควบคุมตรวจสอบ และกำกับดูแลผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าหรือ

บริการ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมและได้รับความปลอดภัยในการใช้สินค้าและการรับบริการ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1) กฎหมายคุ้มครองเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความปลอดภัยในการใช้สินค้าและการรับบริการ เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคโดยกระทรวงสาธารณสุข, พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545, พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510, กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคโดยกระทรวงอุตสาหกรรม, พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511, พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

(2) กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมในการใช้สินค้าและการรับบริการ เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคโดยกระทรวงพาณิชย์, พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542, พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542, กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคโดยกระทรวงยุติธรรม, พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540

2. ความหมายของผู้บริโภค

“ผู้บริโภค” หมายถึง ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

สำหรับผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 นั้น หมายถึง ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการและหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบแม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม (Supanit, 2014)

“ผู้ประกอบการธุรกิจ” หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และหมายความ

รวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย (Supanit, 2014)

สำหรับผู้ประกอบธุรกิจตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 หมายถึง ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย หรือ ผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หรือ ผู้ให้บริการ และหมายความรวมถึงผู้ประกอบการโฆษณาด้วย คำว่า “บริการ” ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว หมายถึง ผู้รับจัดทำการทำงาน ผู้ให้สิทธิใดๆ หรือให้ใช้หรือให้ประโยชน์ในทรัพย์สินหรือกิจการใดๆ โดยเรียกค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อื่นแต่ไม่รวมถึงผู้รับจ้างแรงงานตามกฎหมายแรงงาน

3. สิทธิของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

ตามมาตรา 4 ได้บัญญัติสิทธิของผู้บริโภคไว้ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

(1) สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการหมายถึง สิทธิที่จะได้รับการโฆษณาหรือการแสดงผลตามความเป็นจริงและปราศจากพิษภัยแก่ผู้บริโภค รวมตลอดถึงสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะไม่หลงผิดในการซื้อสินค้าหรือบริการโดยไม่เป็นธรรม

(2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการหมายถึง สิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือบริการโดยปราศจากการผูกขาดทางการค้า และปราศจากการชักจูงใจอันไม่เป็นธรรมหรือส่งสินค้าโดยมิได้สั่งซื้อหรือตกลงใจซื้อ

(3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการหมายถึง สิทธิที่จะได้รับสินค้าและบริการที่ปลอดภัย มีสภาพและคุณภาพได้มาตรฐานเหมาะสมแก่การใช้ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตร่างกาย หรือทรัพย์สินในกรณีใช้ตามคำแนะนำ หรือ

ระมัดระวังตามสภาพของสินค้าหรือบริการนั้นแล้ว

(4) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญาหมายถึง สิทธิที่จะได้รับข้อสัญญา โดยไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ ได้แก่ สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคจะต้องมีลักษณะ อัน ได้แก่ ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็น ซึ่งหากมิได้ใช้ข้อสัญญา เช่นนั้น จะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบผู้ประกอบธุรกิจ เกินสมควร และ ห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค

(5) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย หมายถึง สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองและชดเชยค่าเสียหาย เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ตามข้อ (1), (2)

ซึ่งการที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะดำเนินคดีแทนผู้บริโภคนั้น มีหลักเกณฑ์สำคัญ 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 มีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค

ประการที่ 2 คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เห็นว่า การฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

กฎหมายเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของประเทศไทย

ก่อนที่พระราชบัญญัติรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 จะบังคับใช้บุคคลทั่วไปสามารถประกอบอาชีพ พนักงาน รักษาความปลอดภัยได้ โดยไม่มีการกำหนดคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้าม พนักงานรักษาความปลอดภัยมีหลายประเภท เช่น พนักงานรักษาความปลอดภัยขององค์การทหารผ่านศึกและพนักงานรักษาความปลอดภัยของหน่วยงาน พนักงานรักษาความปลอดภัยของบริษัทเอกชน ซึ่งปัญหาของการรักษาความปลอดภัยเอกชนของไทย เช่น กรณีที่ผู้มีอิทธิพลเปิดบริษัทรักษาความปลอดภัยบังหน้า แต่เบื้องหลังรับงานนอกกฎหมาย รวมถึงพนักงานรักษาความปลอดภัย

บางรายประพฤติตัวไม่เหมาะสม หรือทำผิดกฎหมาย กรณีบริษัทรักษาความปลอดภัยลดการส่งพนักงานไปฝึกอบรมใน หลักสูตรที่เกี่ยวข้องซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการการรักษาความปลอดภัย หรือกรณีการขาดการตรวจสอบประวัติ อาชญากรรมรวมทั้งค่าจ้างต่ำ ไม่เหมาะสมกับสภาพการทำงานเป็นเหตุให้อุตสาหกรรมบางรายอาศัยอาชีพนี้ในการประกอบอาชญากรรม

ปัจจุบันมีผู้ประกอบการให้การให้บริการรักษาความปลอดภัยเป็นจำนวนมากแต่มีมาตรฐานในการประกอบธุรกิจ ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ธุรกิจการให้บริการรักษาความปลอดภัยมีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของประชาชน และส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 จึงได้ประกาศใช้เพื่อกำหนดมาตรฐานของธุรกิจรักษาความปลอดภัยและมาตรฐานของพนักงานรักษาความปลอดภัยซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ (Security Guard Business Act B.E. 2558, 2015)

1. ความหมายของธุรกิจรักษาความปลอดภัย

ธุรกิจรักษาความปลอดภัยหมายถึงธุรกิจการให้บริการรักษาความปลอดภัยหรือจัดให้มีพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตทำหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตร่างกายหรือทรัพย์สินของบุคคล โดยได้รับเงินหรือประโยชน์ตอบแทนอื่นใดแต่ไม่รวมถึงการให้บริการรักษาความปลอดภัยโดยหน่วยงานของรัฐตามที่นายกรัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งในพระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัยได้กล่าวถึงบุคคล 3 ฝ่ายคือ

(1) บริษัทผู้ประกอบการธุรกิจรักษาความปลอดภัยซึ่งได้รับใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจรักษาความปลอดภัยให้บริการรักษาความปลอดภัยโดยจัดให้มีพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตทำหน้าที่ดูแลความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สินของบุคคล

(2) ผู้ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัย เป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตที่จะได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน

(3) ผู้ที่ว่าจ้าง ซึ่งเป็นคู่สัญญาของบริษัทรักษาความปลอดภัยที่ได้จัดให้มีพนักงานรักษาความปลอดภัยรับ อนุญาตทำหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตร่างกาย หรือทรัพย์สินของบุคคลให้กับผู้ว่าจ้าง โดยได้รับเงินเดือนหรือ ประโยชน์ตอบแทน

2. การทำสัญญาบริการรักษาความปลอดภัย

บริษัทรักษาความปลอดภัยและผู้ว่าจ้างจะต้องทำสัญญาเป็นหนังสือในการใช้บริการรักษาความปลอดภัย และ ต้องมีรายการตามที่กฎหมายกำหนด หากสัญญาการให้บริการรักษาความปลอดภัยมิได้ทำเป็นหนังสือหรือมีรายการไม่ ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด สัญญาดังกล่าวจะตกเป็นโมฆะ ซึ่งในสัญญาจะต้องมีรายการอย่างน้อย 8 ประการ ดังต่อไปนี้

(1) ชื่อและที่อยู่ของบริษัทรักษาความปลอดภัย และผู้ว่าจ้าง

(2) วันที่ทำสัญญา

(3) ขอบเขตของงานและระยะเวลาให้บริการรักษาความปลอดภัย

(4) ค่าจ้างและการจ่ายเงินค่าจ้าง

(5) หน้าที่และความรับผิดชอบของบริษัทรักษาความปลอดภัยและผู้ว่าจ้าง

(6) ค่าปรับ

(7) การกำหนดค่าเสียหาย

(8) การเลิกสัญญา

3. มาตรฐานการรักษาความปลอดภัยที่คณะกรรมการกำหนด

ในการให้บริการรักษาความปลอดภัย บริษัทรักษาความปลอดภัยเอกชนต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยซึ่งประกอบด้วย

(1) กำกับดูแลและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาต

(2) จัดให้มีระบบบันทึกเหตุการณ์ประจำวันเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย ภายในพื้นที่ที่รับผิดชอบรักษา ความปลอดภัย

(3) มีศูนย์ประสานงาน ให้คำแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ ของพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาต

(4) จัดให้มีอุปกรณ์การสื่อสาร ที่ใช้ระหว่างศูนย์ประสานงานกับพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตใน ระหว่างปฏิบัติหน้าที่

(5) ทบทวนความรู้ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่แก่พนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตอย่างสม่ำเสมอ

4. คุณสมบัติพนักงานรักษาความปลอดภัย

พนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนดผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตต้องมีคุณสมบัติสำคัญดังนี้ มีสัญชาติไทยอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ สำเร็จการศึกษาภาคบังคับตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาคะบังคับ ได้รับหนังสือรับรองว่าผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการรักษาความปลอดภัยจากสถานฝึกอบรมที่นายทะเบียนกลางรับรอง ซึ่งจะต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม กล่าวคือ ไม่ติดสุรา ติดยาเสพติดให้โทษหรือเป็นโรคติดต่อที่คณะกรรมการกำหนด ไม่เป็นคนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบเป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ และในกรณีที่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด จากความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวล กฎหมายอาญาความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการพนันหรือความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีก่อนวันขอรับใบอนุญาต เว้นแต่เป็นโทษที่ได้กระทำโดยประมาทหรือเป็นความผิดลหุโทษ และจะต้องไม่มีความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกรณีเคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตยังไม่ถึง 2 ปี ถือว่าไม่มี

คุณสมบัติที่จะขอรับใบอนุญาตเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัย

5 หน้าที่ของบริษัทรักษาความปลอดภัย

(1) บริษัทรักษาความปลอดภัยต้องจัดให้มีพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตเป็นผู้ให้บริการรักษาความปลอดภัยแก่ผู้ว่าจ้าง

(2) บริษัทรักษาความปลอดภัยมีหน้าที่ต้องให้ความร่วมมือแก่ตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไปเป็น เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าสถานีตำรวจในท้องที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของบริษัทรักษาความปลอดภัย หรือเป็นสถานที่ที่บริษัทรักษาความปลอดภัยได้ให้บริการอยู่ ในการเข้าขอตรวจดูข้อมูลบันทึกเหตุการณ์ประจำวันเกี่ยวกับการ รักษาความปลอดภัยบริเวณ ที่บริษัทรักษาความปลอดภัยรับผิดชอบ และให้บริการ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตร่างกายหรือทรัพย์สินของประชาชน

(3) กรณีที่บริษัทรักษาความปลอดภัยได้รับแจ้งจากพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตว่ามีข้อมูลเกี่ยวกับ การอาชญากรรมเบาะแสดันร้ายหรือการกระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้นหรือเชื่อว่าจะเกิดขึ้นภายในบริเวณหรือสถานที่ที่รับผิดชอบนั้นให้บริษัทรักษาความปลอดภัยแจ้งแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในท้องที่ นั้นๆ ทันที

(4) บริษัท รักษาความปลอดภัย ต้องจัดทำบัญชีรายชื่อพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตเพื่อยื่นต่อนายทะเบียนภายใน 30 วันนับแต่ที่ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจรักษาความปลอดภัย หากมีการเปลี่ยนแปลงรายชื่อ พนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตบริษัทรักษาความปลอดภัยต้องจัดทำบัญชีรายชื่อพนักงานรักษาความปลอดภัยที่เป็นปัจจุบันเพื่อยื่นต่อนายทะเบียนภายใน 15 วันนับแต่มีการ

เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้บัญชีรายชื่อพนักงานรักษาความปลอดภัยดังกล่าวต้องมีรายการเกี่ยวกับประวัติของพนักงานด้วย

(5) บริษัทรักษาความปลอดภัยมีหน้าที่จัดทำรายงานผลการดำเนินการของบริษัทในแต่ละรอบปีที่ผ่านมาเพื่อ ยื่นเสนอต่อนายทะเบียนภายในเดือนมกราคมของปีถัดไปโดยวิธีการให้ทำตามที่นายทะเบียนกลางประกาศกำหนด

(6) ในกรณีที่บริษัทรักษาความปลอดภัยประสงค์ที่จะเลิกกิจการ ในระหว่างที่ใบอนุญาตยังไม่หมดอายุให้ยื่นคำขอเลิกประกอบธุรกิจรักษาความปลอดภัยต่อนายทะเบียน

กรอบในการวิเคราะห์

การหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อให้ได้แนวทางในการคุ้มครองสิทธิผู้ใช้บริการธุรกิจรักษาความปลอดภัย และนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่ให้สามารถนำไปปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และให้เหมาะสมกับการบังคับใช้มากยิ่งขึ้น ผู้เขียนได้นำหลักการคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของประเทศไทย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 รวมทั้งกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้ใช้บริการธุรกิจรักษาความปลอดภัยของสหราชอาณาจักรและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ตลอดจนกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ใช้บริการบริษัทรักษาความปลอดภัยและคำพิพากษาของศาลไทย มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์การคุ้มครองสิทธิผู้ใช้บริการบริษัทรักษาความปลอดภัย

ผลการวิเคราะห์

1. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองผู้ใช้บริการบริษัทรักษาความปลอดภัย

จุดเริ่มต้นของการรักษาความปลอดภัยภาคเอกชนเริ่มจากการมารวมตัวกันของประชาชนเพื่อปกป้องตนเองและครอบครัวให้พ้นจากสัตว์ร้ายและศัตรูในยุคโรมันโบราณการรักษาความปลอดภัยภาคเอกชนประกอบด้วยกองทัพ ทาส และบุคคลซึ่งเอกชนจ้างมาเพื่อปกป้องประชาชน ต่อมาในสหราชอาณาจักรยุคแรกๆ การรักษาความปลอดภัยเอกชนเป็นการรวมกลุ่มกันของประชาชนเพื่อปกป้องตนเองและผู้อื่น และมีนักสืบเอกชนซึ่งกลายเป็นรูปแบบเริ่มต้นของตำรวจ ซึ่งในปี ค.ศ.1819 ได้มีการจัดตั้งกรมตำรวจขึ้นในลอนดอนเป็นครั้งแรก ทำให้สหราชอาณาจักรเป็นต้นแบบของกฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจรักษาความปลอดภัย ผู้วิจัยจึงศึกษากฎหมายของสหราชอาณาจักร และกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เนื่องจากเป็นกฎหมายระบบเดียวกับประเทศไทย โดยได้ผลการเปรียบเทียบดังต่อไปนี้

1.1 การรักษาความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค

สหราชอาณาจักรมีระบบการควบคุมการประกอบอาชีพรักษาความปลอดภัยเอกชนของสหราชอาณาจักรได้กำหนดมาตรการที่สำคัญไว้หลายประการ ได้แก่ ข้อกำหนดเรื่องใบอนุญาต การให้ใบอนุญาตของหน่วยงาน ลักษณะการอนุญาต พนักงานรักษาความปลอดภัยจะได้ใบอนุญาตเมื่อได้รับการฝึกอบรมและมีทักษะที่จำเป็นในการดำเนินงาน แต่ในทางสหราชอาณาจักรมีหน่วยงานที่ให้การฝึกอบรมที่เป็นมาตรฐาน ทำให้พนักงานรักษาความปลอดภัยมีสถานที่ฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ สะดวก รวดเร็ว สำหรับใบอนุญาตของพนักงานรักษาความปลอดภัย หน่วยงานที่ออกใบอนุญาตสามารถยกเลิก เพิกถอน หรือไม่ต่ออายุใบอนุญาตได้หากมีความจำเป็น แสดงให้เห็นว่ากฎหมายของสหราชอาณาจักรกำหนดหลักเกณฑ์

เรื่องอายุใบอนุญาตไว้กว้างๆ ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ออกใบอนุญาตแก่บุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานรักษาความปลอดภัย โดยใบอนุญาตแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ใบอนุญาตให้ประกอบอาชีพเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัย และใบอนุญาตให้พนักงานรักษาความปลอดภัยพกพาอาวุธ การออกใบอนุญาตต้องตรวจร่างกาย และตรวจสอบทางจิตวิทยาของพนักงานรักษาความปลอดภัยด้วย จัดการฝึกอบรมให้แก่บริษัทรักษาความปลอดภัย เนื่องจาก การประกอบธุรกิจรักษาความปลอดภัย กฎหมายกำหนดไว้ว่าหากบริษัทธุรกิจรักษาความปลอดภัยดำเนินการบริษัทต้องมีความน่าเชื่อถือ เนื่องจาก การรักษาความปลอดภัยเป็นอาชีพที่ถือว่าการดูแลปกป้องชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินแก่ประชาชน อีกทั้งในบางครั้งบริษัทรักษาความปลอดภัยอาจต้องช่วยเหลือรัฐในการดูแลรักษาความปลอดภัยในพื้นที่สาธารณะ ทำให้กฎหมายบังคับให้บริษัทรักษาความปลอดภัยเป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพและต้องเข้ารับฝึกอบรมเรียนรู้เกี่ยวกับบริษัทรักษาความปลอดภัย โดยให้ผู้จัดการบริษัทเข้ารับการอบรม ทั้งหมด 40 ชั่วโมง และหากบริษัทต้องการให้พนักงานรักษาความปลอดภัยพกพาอาวุธต้องขออนุญาตเพิ่มเติม คือ ใบอนุญาตเพื่อซื้ออาวุธมีอายุ 1 ปี ใบอนุญาตเพื่อเป็นเจ้าของอาวุธ ใบอนุญาตในการพกพาอาวุธ มีอายุ 3 ปี เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 ทำให้พบข้อบกพร่องของกฎหมายอันส่งผลให้ผู้บริโภคไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิจากบริษัทรักษาความปลอดภัยเท่าที่ควรจะได้ เนื่องจาก มาตรการทางกฎหมายไม่มีระบบการอบรมให้แก่พนักงานรักษาความปลอดภัยอย่างเป็นมาตรฐาน อีกทั้งหากบริษัทจะเปิดบริการด้านความปลอดภัยในต่างประเทศบังคับให้บริษัทต้องส่งตัวแทนบริษัทเข้ารับการอบรมด้วย รวมทั้งเรื่องเกี่ยวกับการออกใบอนุญาต กฎหมายกำหนดอายุไว้ 3 ปี เป็นระยะเวลาที่นานเกินไป พนักงานรักษาความปลอดภัยควรได้รับการฝึกฝน

บ่อยครั้งเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

1.2 สัญญาระหว่างผู้บริโภคและบริษัทรักษาความปลอดภัย

การรักษาความปลอดภัยในสหราชอาณาจักรและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสัญญาระหว่างผู้บริโภคและบริษัทรักษาความปลอดภัย แต่กลับไปให้ความสำคัญกับสัญญาจ้างแรงงานระหว่างบริษัทกับพนักงานรักษาความปลอดภัย หากบริษัทจ้างพนักงานรักษาความปลอดภัยด้วยความเป็นธรรมและให้ค่าจ้าง วันเวลา วันหยุดได้ตามที่กฎหมายแรงงานกำหนด ส่งผลให้การบริการของพนักงานรักษาความปลอดภัยที่ดีต่อผู้บริโภค แต่ในพระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 กำหนดหลักเกณฑ์การทำสัญญาไว้โดยบังคับให้การทำสัญญาต้องมีรายการตามกฎหมายกำหนด หากผู้บริโภคและบริษัทรักษาความปลอดภัยทำสัญญาไม่ครบตามรายการที่กฎหมายกำหนดจะส่งผลให้สัญญาเป็นโมฆะทันที โดยผู้บริโภคไม่สามารถฟ้องเรียกร้องต่อบริษัทได้ เมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองผู้บริโภคกฎหมายของสหราชอาณาจักร สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พบข้อบกพร่องของพระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 ทำให้ต้องได้รับการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิแก่ผู้บริโภค

2. ผลจากการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองผู้ใช้บริการบริษัทรักษาความปลอดภัย

2.1 การรักษาความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค

ปัญหาที่เกิดจากการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคด้านความปลอดภัย เกี่ยวกับการฝึกอบรมพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัทมีความคิดเห็นว่า พนักงานงานที่ให้การฝึกอบรมมีน้อย ทำให้พนักงานรักษาความปลอดภัยที่บริษัทจ้างให้ปฏิบัติหน้าที่อยู่แล้วบางส่วนไม่ได้รับการฝึกอบรม และบริษัทให้พนักงานรักษา

ความปลอดภัยที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมบางรายปฏิบัติหน้าที่ให้แก่ผู้ว่าจ้าง เนื่องจากพนักงานบริษัทรักษาความปลอดภัยในบริษัทมีไม่เพียงพอ สำหรับผู้บริโภคมีความเห็นว่า พนักงานรักษาความปลอดภัยที่ใช้บริการไม่มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย ส่งผลให้ผู้บริโภคไม่ได้รับการดูแลเรื่องความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน เรื่องอายุของใบอนุญาตบริษัทเห็นว่ากฎหมายควรกำหนดหลักการไว้กว้างๆ เพื่อให้เป็นดุลพินิจแก่คณะกรรมการที่ออกใบอนุญาต หากกำหนดไว้ 3 ปีเป็นระยะเวลาที่นานเกินไป

การต่อใบอนุญาตประจำปีเป็นการตรวจสอบพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตว่ามีสุขภาพร่างกายแข็งแรงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นการควบคุมคนที่เข้ามาสู่อาชีพ จึงจำเป็นต้องตรวจสอบอยู่บ่อยครั้ง

2.2 สัญญาระหว่างผู้บริโภคและบริษัทรักษาความปลอดภัย

การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาได้ให้อำนาจคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาพิจารณาการประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือบริการที่พบว่ามีการใช้ข้อสัญญาหรือมีพฤติกรรมเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค โดยกำหนดให้เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาหรือควบคุมหลักฐานการรับเงินอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการออกประกาศควบคุมซึ่งผู้ประกอบการจะต้องใช้ข้อสัญญาตามที่กฎหมายกำหนดโดยในพระราชบัญญัติเกี่ยวกับธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 ทั้งบริษัทและผู้บริโภค เห็นว่า การทำสัญญาในการจ้างรักษาความปลอดภัย กฎหมายควรมีสัญญากลางเกี่ยวกับค่าจ้าง ปัจจุบันนี้ยังไม่มีสัญญากลาง ทำให้มีปัญหาการว่าจ้างในราคาต่ำ และบริษัทจ่ายค่าแรงพนักงานต่ำ ส่งผลให้คุณภาพการให้บริการไม่ดีตามไปด้วย นอกจากนี้ การไม่มีสัญญากลางยังก่อให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างผู้ประกอบการและผู้ให้บริการ/ผู้ว่าจ้าง และผู้บริโภคเห็นว่ากรณีนี้

กำหนดไว้ว่า หากทำสัญญาไม่ครบตามรายการตามกฎหมายส่งผลให้สัญญาเป็นโมฆะ กรณีเช่นนี้ ทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบและเสียสิทธิในสัญญาทันที บางกรณีหากเกิดข้อพิพาทหรือเกิดความเสียหายจากการกระทำของบริษัทรักษาความปลอดภัย ผู้บริโภคอาจนำสัญญาเรียกค่าเสียหายกับบริษัทได้

ประเด็นปัญหาที่ควรปรับปรุงเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองสิทธิ คือ มาตรา 34 พนักงานรักษาความปลอดภัยต้องได้รับการอบรมหลักสูตรรักษาความปลอดภัย การจัดการฝึกอบรมให้แก่พนักงานรักษาความปลอดภัยให้เป็นระบบ มีมาตรฐาน ระยะเวลาในการออกใบอนุญาตที่เหมาะสม การทำสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับบริษัทรักษาความปลอดภัย การประกอบอาชีพรักษาความปลอดภัยเอกชนนั้น ถือว่าเป็นธุรกิจที่มีความใกล้ชิดและมีส่วนสำคัญ ในการควบคุมปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของสังคมในระดับพื้นฐานโดยตรง การคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคในการใช้บริการบริษัทรักษาความปลอดภัย ต้องเริ่มจากการสร้างระบบมาตรฐานในบริษัทรักษาความปลอดภัย โดยต้องมีการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านความปลอดภัยแก่ผู้จัดการบริษัทหรือผู้ที่ดูแลบริษัท รวมทั้งพนักงานรักษาความปลอดภัย หน้าที่สำคัญของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ก็คือ การสังเกตการณ์และรายงานสภาพปัญหาในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ เพื่อทำการพิทักษ์ชีวิตหรือทรัพย์สินของผู้ว่าจ้างตามที่ได้รับไว้ในสัญญา ดังนั้น การมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยปฏิบัติหน้าที่ตามสถานที่ต่างๆ จึงมีส่วนช่วยในการลดปัญหาการโจรกรรม หรือการละเมิดต่อกฎระเบียบต่างๆ ของลูกจ้าง ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการสำคัญในการรักษาความปลอดภัยเชิงประสิทธิผล เพราะในบางกรณีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยนั้นมีหน้าที่ในการควบคุมการเข้า-ออกตามอาคารหรือสถานที่ต่างๆ ด้วย หากบริษัทรักษาความปลอดภัยไม่ได้มาตรฐานก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้บริโภคที่ได้รับปฏิบัติตามสัญญา เพราะ

หากผู้ประกอบการหรือตัวแทนรักษาความปลอดภัยปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้มาตรฐานหรือคุณภาพไม่เพียงพอ ยังเป็นผลเกี่ยวเนื่องโดยตรงต่อสังคมส่วนรวมให้ได้รับความเสียหาย โดยเฉพาะสภาพปัญหาเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเป็นผู้กระทำความผิด

ดังนั้น ประการแรก มาตรการทางกฎหมายต้องมีกฎ ระเบียบที่ชัดเจนในการสร้างองค์กรเข้ามาฝึกอบรมพนักงานรักษาความปลอดภัยเพื่อให้ทราบกลวิธีในการดูแลความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งพนักงานรักษาความปลอดภัยฝึกวิธีการใช้อาวุธ เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ต้องนำอาวุธมาใช้ยามจำเป็น เพื่อให้ใช้อาวุธได้อย่างถูกต้องและปลอดภัยแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง

ประการที่สอง การออกใบอนุญาต ตามมาตรา 36 เป็นการกำหนดอายุใบอนุญาตแก่พนักงานรักษาความปลอดภัย ลักษณะการประกอบอาชีพรักษาความปลอดภัยนั้นมีความแตกต่างจากอาชีพบางประเภทที่จะต้องใช้วิชาความรู้พิเศษในทางความคิด ทำให้การออกใบอนุญาตแก่พนักงานรักษาความปลอดภัย ควรจะเป็นปีต่อปี การต่อใบอนุญาตประจำปีเป็นการตรวจสอบพนักงานรักษาความปลอดภัยว่ามีสุขภาพร่างกายแข็งแรงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นการควบคุมคนที่ จะเข้ามาสู่อาชีพ

ประการที่สาม กฎหมายไม่มีมาตรการในการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคเกี่ยวกับการทำสัญญาระหว่างผู้บริโภคและบริษัทรักษาความปลอดภัยที่รัดกุม ทำให้บริษัทรักษาความปลอดภัยอาจเอาเปรียบผู้บริโภคได้ กฎหมายกำหนดรายการให้คู่สัญญาปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ซึ่งตัวบทกฎหมายกำหนดไว้ว่า การทำสัญญาไม่ครบทำรายการที่กฎหมายกำหนด สัญญาเป็นโมฆะทันที การคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับการทำสัญญาต้องคุ้มครองการทำสัญญาระหว่างบริษัทกับผู้บริโภค และการทำสัญญาระหว่างบริษัทกับพนักงานรักษาความปลอดภัย ประเด็นการทำสัญญาระหว่างบริษัทกับ

ผู้บริโภค กรณีที่กฎหมายกำหนดให้การทำสัญญาต้องมีรายการตามมาตรา 25 เป็นมาตรการทางกฎหมายที่ดีที่กำหนดแบบของสัญญาไว้ แต่ไม่ควรมีมาตรการตามมาตรา 25 วรรคสอง เนื่องจากหากเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับการให้บริการรักษาความปลอดภัย ผู้บริโภคสามารถนำสัญญามาใช้ในการฟ้องร้องคดีหรือเรียกร้องค่าเสียหายได้จากบริษัทรักษาความปลอดภัย และเมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 ไม่มีบทบัญญัติในการทำสัญญาระหว่างบริษัทกับพนักงานรักษาความปลอดภัย ประเด็นนี้ส่งผลเสียต่อผู้บริโภค เนื่องจากพนักงานรักษาความปลอดภัยเป็นอาชีพที่ต้องดูแลเรื่องความปลอดภัยทั้งชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน จึงสมควรที่มีสัญญาพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นอัตราค่าตอบแทนที่เป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลต่อการให้บริการ หากค่าตอบแทนน้อยทำให้พนักงานรักษาความปลอดภัยไม่มีแรงจูงใจในการทำงาน ผลเสียเกิดกับผู้บริโภคได้

บทสรุป

ปัจจุบันธุรกิจรักษาความปลอดภัยมีอัตราเติบโตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากประชาชนเริ่มให้ความสำคัญในการรักษาความปลอดภัยในทรัพย์สิน อีกทั้งจำนวนมิฉาชีพหรือโจรผู้ร้ายก็เพิ่มมากขึ้น ทำให้ธุรกิจรักษาความปลอดภัยมีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น แต่เมื่อศึกษาพระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 กับหลักการคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ปรากฏว่ากฎหมายเกี่ยวกับรักษาความปลอดภัยไม่คุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้บริโภค ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง มาตรฐานของพนักงานรักษาความปลอดภัย ไม่มีมาตรฐานในการฝึกปฏิบัติหน้าที่ส่งผลให้การรักษาความปลอดภัยแก่ผู้บริโภคไม่มีประสิทธิภาพ พนักงานรักษาความปลอดภัยไม่สามารถรักษาความปลอดภัยได้ถูกต้อง อาจก่อให้เกิดภัย

อันตรายแก่ผู้บริโภคได้

ประการที่สอง หลักเกณฑ์ในการออกใบอนุญาตแก่พนักงานรักษาความปลอดภัย รวมถึงระยะเวลาของใบอนุญาตไม่เหมาะสม เมื่อออกใบอนุญาตแล้วขาดหน่วยงานในการตรวจสอบข้อมูลของพนักงานรักษาความปลอดภัย

ประการที่สาม สัญญาระหว่างบริษัทกับผู้บริโภคกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ไม่เหมาะสมส่งผลให้ผู้บริโภคเสียเปรียบในการทำสัญญา

เมื่อเกิดปัญหาตามที่กล่าว พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 จึงสมควรมีการปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะดังที่กล่าวในหัวข้อต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ธุรกิจรักษาความปลอดภัยมีแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มขึ้นทุกวัน ทั้งด้านปริมาณพนักงานรักษาความปลอดภัยและบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือเจ้าพนักงานด้านการป้องกันอาชญากรรม ทำให้การดำเนินการของบริษัทรักษาความปลอดภัยจะมุ่งเน้นที่ปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภค พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 จึงควรปรับปรุงมาตรการทางกฎหมาย ดังนี้

1. ยกเลิกข้อความในมาตรา 25 ให้การบริการรักษาความปลอดภัยที่ไม่ได้ทำสัญญาเป็นหนังสือ หรือมีรายการไม่ครบถ้วนตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นโมฆะ ให้มีผลบังคับใช้ได้

2. มาตรา 36 ใบอนุญาตเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยรับอนุญาตให้มีอายุหนึ่งนับแต่วันที่ยื่นใบใบอนุญาต

3. เพิ่มมาตรการทางกฎหมายโดยมีเงื่อนไขการทำสัญญาระหว่างบริษัทกับพนักงานรักษาความปลอดภัย การให้บริการรักษาความปลอดภัยต้องทำสัญญาเป็นหนังสือระหว่างบริษัท รักษาความปลอดภัยและผู้ว่า

จ้าง ซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้

(1) ชื่อและที่อยู่ของบริษัทรักษาความปลอดภัย
และผู้ว่าจ้าง

(2) วันที่ทำสัญญา

(3) ขอบเขตของงานและระยะเวลาให้บริการ
รักษาความปลอดภัย

(4) อัตราค่าจ้างแรงงาน

(5) หน้าที่และความรับผิดชอบของบริษัทรักษา
ความปลอดภัยและพนักงานรักษาความปลอดภัย

(6) ค่าปรับ

(7) การกำหนดค่าเสียหาย

(8) การเลิกสัญญา

References

- Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560. (2017). *Royal Thai Government Gazette*, 134(40 A), 1-90 [In Thai]
- Kreangam, W. (1992). *Constitutional rights and freedoms on human rights rights or obligations in Thailand current*. Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Nakharang, W. (1996). *Summary of National Security Regulations B.E. 2517*. Winyuchon. [In Thai]
- Office of the Consumer Protection Board. (2013). *OCPB and consumer protection*. Author. [In Thai]
- Security Guard Business Act B.E. 2558. (2015). *Royal Thai Government Gazette*, 132(104 A), 24-39 [In Thai]
- Setjintanin, D. (2008). *Private security: Study on the regulation and enforcement of security agency*. Master's Thesis of Laws, Chulalongkorn University. [In Thai]
- Supanit, S. (2014). *Explanation of consumer protection law*. Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Wongwatanasan, C. (2000). *Consumer protection law*. Winyuchon. [In Thai]

ปัญหาทางกฎหมายในการบอกเลิกสัญญาฝ่ายเดียวของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ ตามพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562

อนุกุล ตันติมาสน์¹ สุขสมัย สุทธิบัติ²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาทางกฎหมายในการบอกเลิกสัญญาฝ่ายเดียวของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ โดยการนำแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักกฎหมายการให้เอกชนเข้าร่วมลงทุน และหลักการใช้อำนาจเลิกสัญญาโดยฝ่ายปกครองฝ่ายเดียว ประกาศข้อกำหนดมาตรฐานของสัญญาร่วมลงทุนของประเทศอังกฤษ “Standardization of PF2 Contracts” และพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562 มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ตามพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562 จะต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ฝ่ายเอกชนที่ถูกบอกเลิกสัญญาโดยมิได้ผิดสัญญา ซึ่งเป็นวิธีการปกครองที่ดีโดยรัฐควรพึงกระทำต่อคู่สัญญาฝ่ายเอกชน

คำสำคัญ: การร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน; เลิกสัญญาโดยรัฐฝ่ายเดียว; สัญญาร่วมลงทุน

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

อนุกุล ตันติมาสน์ และสุขสมัย สุทธิบัติ. (2565). ปัญหาทางกฎหมายในการบอกเลิกสัญญาฝ่ายเดียวของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ ตามพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 15-26.

¹ หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

อีเมล: anukul.ck@gmail.com

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Legal Problems to Rescind the Administrative Contract of a Government Party Under Public-Private Partnership Act, B.E. 2562

Anukool Tuntimas¹ Suksmai Sutthibodee²

Abstract

This academic article has an objective to analyze the legal problems for the unilateral termination of the contract of the government party by applying the principles of law on public-private investment, the use of power to unilaterally terminate the contract, the United Kingdom's Standardization of PF2 Contracts and the Public-Private Partnership Act, B.E. 2562 as the framework of study

The result found that the Public-Private Partnership Act, B.E. 2562 should set the criteria and methods for the fair treatment to the private parties whom the contract were terminated for without causes by the government party as the good governance practice which the government should perform to the private contract parties

Keywords: Public-Private Partnership; Rescind the Administrative Contract of a Government Party; Joint Venture Agreement

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Tuntimas, A., & Sutthibodee, S. (2022). Legal problems to rescind the Administrative Contract of a Government Party Under Public-Private Partnership Act, B.E. 2019. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 15-26.

¹ Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand
E-mail: anukul.ck@gmail.com

² Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

บทนำ

Public-Private Partnerships หรือ PPPs เป็นรูปแบบการดำเนินโครงการของภาครัฐประเภทหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมในฐานะเครื่องมือทางเลือกในการใช้ดำเนินโครงการสาธารณะของรัฐให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งโครงการบริการสาธารณะต่างๆ ของประเทศ ที่พัฒนาแล้วที่ประสบความสำเร็จมักใช้รูปแบบ PPPs ในการดำเนินโครงการ เนื่องจากรัฐสามารถควบคุมคุณภาพและสามารถกระจายความเสี่ยงไปสู่เอกชน ผู้ร่วมลงทุนในโครงการของรัฐได้ โดยรัฐเองไม่ต้องใช้เงินลงทุนหรืองบประมาณจำนวนมากในการดำเนินโครงการเอง อีกทั้งรัฐยังไม่ต้องบริหารโครงการต่างๆ เองทั้งหมด ซึ่งถือเป็นการนำศักยภาพของเอกชนที่มีความชำนาญในการดำเนินโครงการควบคู่กับการดำเนินนโยบายของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Tana-o-lan, 2016)

สำหรับประเทศไทยมีพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนโครงการของรัฐในรูปแบบ PPPs ที่เป็นรูปแบบการดำเนินงานที่ภาครัฐให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการให้บริการสาธารณะและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ โดยมุ่งเน้นการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ คำนึงต้นทุนมากกว่าการดำเนินการโดยภาครัฐเอง (Public-Private Partnership Act B.E. 2562, 2009)

กฎหมายฉบับดังกล่าวได้กำหนดให้มีการจัดทำสัญญาร่วมลงทุนระหว่างรัฐกับเอกชน เมื่อมีการเสนอโครงการสัญญาร่วมลงทุนแล้ว หากมีเพื่อเหตุกรณีพิเศษในกรณีที่จะต้องรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ ความมั่นคงของประเทศ หรือมีเหตุที่ทำให้การดำเนินโครงการหยุดชะงักลงจนทำให้มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อประชาชนหรือ

เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ หน่วยงานเจ้าของโครงการฝ่ายรัฐ โดยคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบในการมีอำนาจพิจารณาที่จะเลิกสัญญาร่วมลงทุนได้ตามมาตรา 50 วรรคหนึ่ง และหากเป็นกรณีที่เอกชนไม่ได้เป็นฝ่ายผิดสัญญาร่วมลงทุนให้หน่วยงานเจ้าของโครงการจ่ายค่าชดเชยแก่เอกชนคู่สัญญาอย่างเป็นธรรม ตามมาตรา 50 วรรคท้าย แห่งพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562 โดยมีได้กำหนดวิธีการขั้นตอนการแก้ไขเยียวยาชดเชยเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ฝ่ายของเอกชนที่เป็นคู่สัญญาร่วมลงทุน ให้ได้รับความยุติธรรมจากการถูกเลิกสัญญา ซึ่งเป็นปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ โดยผู้เขียนมุ่งศึกษาประเด็นปัญหาดังนี้

1. ปัญหาการกำหนดวิธีการบอกเลิกสัญญาร่วมลงทุนตามเหตุพิเศษมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562

ด้วยพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562 มาตรา 50 ได้บัญญัติเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาร่วมลงทุนของเอกชนได้แต่ฝ่ายเดียว หากเข้าเงื่อนไขดังต่อไปนี้

(1) กรณีที่จะต้องรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

(2) การป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ ความมั่นคงของประเทศ หรือมีเหตุที่ทำให้การดำเนินโครงการหยุดชะงักลงจนทำให้มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อประชาชนหรือเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

(3) หน่วยงานเจ้าของโครงการฝ่ายรัฐ โดยคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบในการมีอำนาจพิจารณาที่จะเลิกสัญญาร่วมลงทุนได้

การนำเอาเงื่อนไขเหตุเพื่อประโยชน์สาธารณะเพื่อนำมาเป็นข้ออ้างในการเลิกสัญญาร่วมลงทุนของฝ่ายรัฐ แม้รัฐจะมีอำนาจโดยอำเภอใจในการบอกเลิกสัญญาร่วมลงทุนเอกชนได้ การใช้อำนาจโดยคณะรัฐมนตรียกเลิกสัญญาฝ่ายเอกชนย่อมได้รับผลกระทบ

ให้เกิดความเสียหายทั้งมูลค่าทรัพย์สินและเงินทุนมหาศาลและไม่เป็นธรรมแก่คู่สัญญาฝ่ายเอกชน

2. ปัญหาการกำหนดค่าชดเชยที่เหมาะสมในกรณี queเอกชนไม่ได้เป็นฝ่ายผิดสัญญาร่วมทุน

แม้ว่าพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562 บทบัญญัติให้ใช้ในกรณีที่เอกชนไม่ได้เป็นฝ่ายผิดสัญญาร่วมทุนให้หน่วยงานเจ้าของโครงการจ่ายค่าชดเชยแก่เอกชน คู่สัญญาอย่างเป็นธรรม ตามมาตรา 50 บรรดาที่ โดยมิได้กำหนดจำนวนเงินที่ต้องชดเชยและวิธีการคำนวณอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ความเสียหายในส่วนอื่นที่ไม่ได้เกี่ยวกับมูลค่าสัญญาร่วมลงทุน ซึ่งฝ่ายเอกชนได้สัญญาร่วมลงทุนในกิจการของรัฐย่อมเกิดความเชื่อถือในทางธุรกิจ ดังนั้น การที่เอกชนไม่ได้เป็นฝ่ายผิดสัญญาร่วมทุนจะต้องถูกเลิกสัญญาร่วมทุนโดยรัฐย่อมเกิดความเสียหายจากการค่าเสียโอกาสจากการดำเนินธุรกิจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่เอกชน เช่นกัน

ดังนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562 มาตรา 50 ที่ใช้บังคับอยู่ยังไม่มีการแก้ไขและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและครอบคลุมความเสียหายได้อย่างแท้จริงและเพียงพอในอันที่จะเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการให้เอกชนเข้าร่วมลงทุน

ในปัจจุบันประเทศไทยมีความจำเป็นต้องจัดทำโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก ทำให้รัฐไม่สามารถดำเนินการให้เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชนได้ ต่อมา จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562 ขึ้นบังคับใช้แทนพระราชบัญญัติการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2556 เพื่อส่งเสริมและเอื้ออำนวยให้เอกชน

เข้าร่วมลงทุนกับหน่วยงานของรัฐ และเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ สร้างกลไกที่สำคัญหลายๆ อย่างที่จะส่งเสริมและเอื้ออำนวยต่อการเข้ามาร่วมลงทุนระหว่างรัฐ สรุปลสาระสำคัญได้ดังนี้

1. การร่วมทุนระหว่างภาครัฐและเอกชน หมายถึง การให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ (Public Private Partnership--PPP) โดยการอนุญาต หรือให้สัมปทาน หรือให้สิทธิแก่เอกชนดำเนินกิจการของรัฐ ทั้งในกิจการเชิงพาณิชย์และสังคม ซึ่งกิจการของรัฐดังกล่าวต้องเป็นกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่น ของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย หรือกิจการดังกล่าวจะต้องให้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทรัพย์สินของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การร่วมทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเป็นวิธีการลงทุนภาครัฐ (public investment) ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทย โดยส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในโครงสร้างขั้นพื้นฐาน (infrastructure) อันจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ก่อให้เกิดการสร้างงาน เพิ่มผลิตภาพและศักยภาพ การผลิตในระยะยาว แต่เนื่องจากการลงทุนดังกล่าวต้องใช้เม็ดเงินจำนวนมากซึ่งหากเป็นการลงทุน จากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวอาจไม่สามารถระดมเงินทุนได้เพียงพอ เนื่องจากข้อจำกัดในด้านการระดมทุนและ การดำเนินนโยบายด้านการลงทุนที่ต้องคำนึงถึงเสถียรภาพการคลังของประเทศด้วย ซึ่งมีแหล่งการระดมทุน ของภาครัฐจาก 3 แหล่งคือ เงินกู้ต่างประเทศ เงินกู้ในประเทศ และการระดมทุนรูปแบบใหม่ๆ เช่น การเปิดให้ภาคเอกชนเข้าร่วมลงทุนในรูปแบบ Public Private Partnership หรือ PPP ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโครงการ ด้านโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ ทั้งนี้ การร่วมทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเป็นการเพิ่มศักยภาพในการ ลงทุนโครงการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ที่สำคัญยังสามารถถ่ายโอนความเสี่ยง

ให้ภาคเอกชนซึ่งภาคเอกชน จะมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการความเสี่ยงได้มากกว่าภาครัฐ นอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและยังช่วยส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม การถ่ายโอนเทคโนโลยี หรือให้เกิดการขยายตลาดทุน ภายในประเทศ

2. ความสำคัญให้เอกชนเข้าร่วมลงทุน การลงทุนภาครัฐ (public investment) มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทย ซึ่งเป็นการลงทุนในโครงสร้างขั้นพื้นฐาน (infrastructure) อันจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ก่อให้เกิดการสร้างงาน เพิ่มผลิตภาพและศักยภาพการผลิตในระยะยาว เพื่อการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม และการโอนถ่ายเทคโนโลยี หรือเพื่อก่อให้เกิดการขยายของตลาดทุนภายในประเทศ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในกรณีที่เอกชนที่ร่วมลงทุนนั้นมาจากต่างประเทศ การใช้ PPP ของประเทศต่างๆ นั้นมีเหตุผลที่ไม่เหมือนกัน โดยเหตุผลหลักนั้นมีอยู่ 2 ประการ ได้แก่

(1) ภาคเอกชนทำงานมีประสิทธิภาพมากกว่ารัฐ ฉะนั้นให้ภาคเอกชนดำเนินโครงการก็น่าจะทำให้มีประสิทธิภาพมากกว่า ค่าบริการที่เก็บจากประชาชนก็น่าจะต่ำกว่าการที่รัฐจะดำเนินการเอง

(2) รัฐขาดงบประมาณลงทุน หรือมีงบประมาณแต่น่าจะนำไปใช้ในการลงทุนด้านอื่นๆ ไม่สามารถให้ภาคเอกชนมาลงทุนได้ อาทิ ด้านการศึกษา ด้านความมั่นคง ฯลฯ การร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเป็นส่วนหนึ่งของการแปรรูปกรรมสิทธิ์ของรัฐให้เป็นเอกชน โดยการแปรรูปกรรมสิทธิ์ดังกล่าวมีทั้งการโอนกรรมสิทธิ์ให้ทั้งหมด หรือการโอนกรรมสิทธิ์บางส่วนให้แก่เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ

แม้รัฐบาลจะมีหน้าที่สร้างและให้บริการสินค้าสาธารณะ ในส่วนที่เอกชนดำเนินการตามกลไกตลาดแล้วมีความล้มเหลวของการตลาด เช่น ถนน สะพาน โรงเรียน โรงพยาบาล และสาธารณูปโภคต่างๆ แต่รัฐ มีขีดจำกัดของตัวเองทั้งด้านประสิทธิภาพ การ

ดำเนินการ และด้านการลงทุน ขณะที่ภาคเอกชนจะมีประสิทธิภาพมากกว่าในส่วนของการออกแบบ การก่อสร้าง การดำเนินการ และการดูแลรักษา รวมถึงความเป็นมืออาชีพในแต่ละด้าน การให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วม จึงสามารถช่วยสร้างงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Ewanpan & Varakham, 2019)

3. ประโยชน์และข้อจำกัดของการร่วมทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน การร่วมลงทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เป็นการเพิ่มบทบาทให้หน่วยงานเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม กับรัฐบาลจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน สร้างทางเลือกทางการทำงานให้มากขึ้น และเป็นการขยาย การเข้าถึงบริการของรัฐกับภาคประชาชน ในขณะที่เดียวกันจะเป็นการลดข้อจำกัดด้านงบประมาณการลงทุน ในโครงการต่างๆ ของรัฐบาลในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้รัฐบาลจัดเก็บรายได้ไม่เพียงพอกับความต้องการการลงทุน ซึ่งการร่วมทุนรูปแบบ PPP ดังกล่าวนั้นเป็นที่ยอมรับจากทั่วโลกจะช่วยลดข้อจำกัดด้านงบประมาณและการก่อหนี้สาธารณะของภาครัฐ ช่วยให้รัฐบาลสามารถขยายการลงทุนในโครงการพื้นฐานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันต่อความต้องการของประชาชน ประโยชน์ของ PPP เกิดขึ้นกับทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วม (stake-holders) สรุปได้ดังนี้

(1) ประโยชน์ต่อภาครัฐ โครงการ PPP สามารถสนับสนุนการดำเนินงานภาครัฐ โดยสร้างความคุ้มค่าทางการเงินจะช่วยให้ประหยัดต้นทุนได้ เนื่องจากเอกชนรายนั้นจะสามารถออกแบบเพื่อก่อให้เกิดการประหยัด ในการดำเนินโครงการ รวมทั้งรัฐบาลไม่มีภาระค่าใช้จ่ายหรือการลงทุนกว่าการก่อสร้างจะดำเนินการแล้วเสร็จ และยังเป็นการแบ่งหน้าที่การบริหารความเสี่ยงที่ได้รับจากความรู้ประสบการณ์จากภาคเอกชน รวมถึงความสามารถ ในการบริหารจัดการระบบงบประมาณของภาครัฐ ในกรณีที่ภาครัฐได้พิจารณาถึงความคุ้มค่าทางการเงินแล้ว เห็นว่ามี

ความเหมาะสมที่จะให้เอกชนร่วมดำเนินการ จะทำให้ภาครัฐสามารถจัดสรรงบประมาณดังกล่าวไปลงทุนในโครงการอื่นๆ ตามความจำเป็นและเหมาะสมมากขึ้น รวมทั้งยังเป็นการช่วยลดปัญหาความล่าช้าและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นของโครงการ เนื่องจากเอกชนต้องบริหารจัดการเงินด้วยตนเอง จึงมีแรงจูงใจให้ก่อสร้างเสร็จภายในระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อลดค่าใช้จ่ายและภาระดอกเบี้ย อีกทั้งเพื่อให้สามารถเรียกเก็บค่าบริการจากรัฐได้เร็วขึ้น

(2) ประโยชน์ต่อภาคเอกชน โครงการ PPP สามารถเพิ่มโอกาสการทำธุรกิจให้กับภาคเอกชน ในการให้บริการสาธารณะด้วยความมีประสิทธิภาพและในบางครั้งที่สภาพเศรษฐกิจเริ่มชะลอตัว (Economic Downturn) จะถือว่าเป็นการสนับสนุนเศรษฐกิจของประเทศโดยส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมลงทุนในโครงการของรัฐ นอกจากนี้ ในการลงทุนในรูปแบบ PPP ภาคเอกชนจะมีโอกาสเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(3) ประโยชน์ต่อประชาชน ในการให้บริการสาธารณะของโครงการ PPP ประชาชนผู้รับบริการสามารถได้รับบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ ในราคาที่เหมาะสมมีมาตรฐาน เนื่องจากโครงการ PPP เป็นการดำเนินงานและให้บริการโดยรวมความเชี่ยวชาญของทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ภายใต้เงื่อนไขการกำกับดูแลที่เหมาะสม ของภาครัฐให้การบริการของภาคเอกชนคู่สัญญา PPP สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความน่าเชื่อถือในการบริการ และกำหนดกลไกราคาที่เหมาะสมกับผู้บริโภค โดยค่าตอบแทนจะถูกหักทันทีหากไม่สามารถให้บริการได้ตามมาตรฐานที่ภาครัฐกำหนด

อย่างไรก็ตาม การลงทุนในรูปแบบ PPP มีข้อจำกัดเช่นกัน ดังนี้

(1) การกำกับดูแล โครงการลงทุนในรูปแบบ PPP อาจมีความซับซ้อนมากกว่ากิจการที่ภาครัฐดำเนิน

การเอง การกำกับดูแลมีความสำคัญเพื่อให้โครงการ PPP มีความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายและมีความชัดเจนในหลักเกณฑ์ เพื่อเอื้อต่อการลงทุนของภาคเอกชน โดยเฉพาะในประเด็นการรับภาระความเสี่ยง (risk transfer) ระหว่างภาครัฐและเอกชนซึ่งหากดำเนินการไม่เหมาะสมจะทำให้โครงการ PPP เกิดความล้มเหลวและไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การกำกับดูแลต้องให้ภาคประชาชนได้รับประโยชน์จากการบริการที่มีประสิทธิภาพและต้นทุนที่เหมาะสม และการดำเนินงานโครงการลงทุนในรูปแบบ PPP ต้องมีความโปร่งใสและคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะ (value for money)

(2) ความเสี่ยงของโครงการลงทุนในรูปแบบ PPP มีหลายประการที่ต้องคำนึงถึง โดยเฉพาะความเสี่ยงจากโครงการ (project risks) ได้แก่ ความเสี่ยงจากการพัฒนาโครงการ (development risk) การออกแบบ ก่อสร้างและทดสอบระบบ (design and construction risk) ซึ่งความเสี่ยงที่เกิดจากการออกแบบ ก่อสร้างและทดสอบระบบ อาจก่อให้เกิดต้นทุนเพิ่มและการให้บริการที่ไม่ได้ตามมาตรฐาน โดยผลกระทบของความเสี่ยงอาจก่อให้เกิดความล่าช้าหรือต้นทุนเพิ่มในขั้นตอนของการออกแบบ ก่อสร้างและทดสอบระบบ อีกทั้งการออกแบบและก่อสร้างที่ไม่เหมาะสมอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของโครงสร้างพื้นฐานรวมถึงคุณภาพของการให้บริการ ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี (technology risk) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี หรือการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ อาจไม่เป็นไปตามที่คาดไว้ และความเสี่ยงทางด้านรายได้ (revenue risk-price/demand) ที่อาจเกิดจากความต้องการการบริการที่ไม่แน่นอน หรือค่าบริการที่แตกต่างจากแผนการที่วางเอาไว้ส่งผลให้รายได้จากการให้บริการแตกต่างจากที่คาดการณ์เอาไว้ นอกจากนี้ ยังมีความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอก (external risks) เช่น ความเสี่ยงจากเหตุสุดวิสัย (force majeure risk)

ที่เป็นความเสี่ยงจากเหตุการณ์ซึ่งไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความล่าช้า และการละเมิดสัญญาของเอกชนในการดำเนินโครงการ และสุดท้าย ความเสี่ยงจากการเมือง (political risk) การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอาจทำให้การดำเนินนโยบายไม่ต่อเนื่อง ซึ่งจะกระทบต่อการดำเนินโครงการ PPP

การใช้อำนาจเลิกสัญญาโดยฝ่ายปกครองฝ่ายเดียว (le pouvoir de résiliation unilatérale)

โดยปกติแล้วฝ่ายปกครองสามารถเลิกสัญญาได้กับคู่สัญญาฝ่ายเอกชนโดยอาศัยหลักกฎหมายสัญญาตามกฎหมายเอกชน เช่นในกรณีที่เกิดการไม่ปฏิบัติตามสัญญาของคู่สัญญาฝ่ายเอกชน คู่สัญญาตกลงกันเลิกสัญญากัน สัญญาเลิกกันโดยปริยาย หรือแม้แต่การเลิกสัญญาตามคำพิพากษาของศาล อย่างไรก็ตามในกรณีของสัญญาทางปกครองนั้น ด้วยลักษณะที่พิเศษของสัญญาทางปกครอง สภาแห่งรัฐได้ยอมรับการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองในการเลิกสัญญาฝ่ายเดียวโดยอาศัยมูลเหตุมาจากประโยชน์สาธารณะ (motif d'intérêt général) ในฐานะเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่ใช้บังคับกับสัญญาทางปกครอง ทุกประเภท ไม่ว่าจะมีการกำหนดอำนาจดังกล่าวของคู่สัญญาไว้ในข้อสัญญาหรือไม่ก็ตาม และคู่สัญญาไม่อาจทำสัญญาจำกัดอำนาจนี้ของฝ่ายปกครองในสัญญาได้

การใช้อำนาจเลิกสัญญาฝ่ายเดียวของฝ่ายปกครองจึงถูกจำกัดอยู่ไว้ว่าจะต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น ซึ่งศาลปกครองจะเป็นผู้ตรวจสอบว่าการเลิกสัญญาดังกล่าวเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือไม่ และศาลปกครองสูงสุดก็ได้ยอมรับอำนาจของศาลปกครองในการเพิกถอนคำสั่งเลิกสัญญาที่ออกโดยฝ่ายปกครอง ตั้งแต่ปี 2011 เป็นต้นมาจากหลักที่วางไว้ในคดี Bézier 2 (CE 21 Mars 2011) โดยเฉพาะในคดีที่มีมูลค่าสูงอย่างสัญญาสัมปทานหรือสัญญาร่วมทุน ซึ่งศาลจะชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ของคู่สัญญา

ในการตรวจสอบการใช้อำนาจฝ่ายเดียวของฝ่ายปกครองเลิกสัญญาทางปกครอง (Akarapiman, 2002)

หากมีการใช้อำนาจเลิกสัญญาฝ่ายเดียวโดยฝ่ายปกครอง คู่สัญญาฝ่ายเอกชนมีสิทธิได้รับค่าชดเชย (indemnité) ซึ่งครอบคลุมทั้งค่าทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง (dammum emergens) และค่าขาดรายได้ คือผลกำไรที่ควรจะได้รับหรือคาดว่าจะเสียไป (lucrum cessans)

ในทางปฏิบัติฝ่ายปกครองจะใช้อำนาจนี้ในฐานะวิธีการสุดท้ายและใช้อย่างระมัดระวังอย่างยิ่ง นอกจากนั้น สัญญาทางปกครองยังมีลักษณะพิเศษอันเนื่องมาจากสภาพของสัญญา เช่นในเรื่องของระยะเวลา (La durée) ในสัญญาทางปกครองที่แตกต่างจากกฎหมายในระบอบกฎหมายเอกชน เช่น ระยะเวลาสิ้นสุดของสัญญาทางปกครอง (Le temp de jeu) ในสัญญาทางปกครองมีลักษณะพิเศษกว่าเพราะมีกฎหมายกำหนด เช่นเรื่อง สัญญาพัสดุเองจะต้องทำเป็นครั้งๆ ไป ห้ามทำสัญญาในลักษณะต่อเนื่องยาวนานหลายปี อันเป็นการขัดกับหลักแข่งขันทางการค้าที่เสรีเป็นธรรม สัญญาบางประเภทนั้นมีระยะเวลากำหนดโดยกฎหมาย เช่น สัญญาเช่าระยะยาว (Bailem-phytéotique BEA) มีระยะเวลา 18-39 ปี แม้แต่สัญญาให้จัดทำบริการสาธารณะหากไม่กำหนดระยะเวลาของสัญญาไว้ อาจเกิดข้อบกพร่องอย่างร้ายแรงถึงขั้นทำให้สัญญาเป็นโมฆะเพราะขัดหลักการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ของบริการสาธารณะ (Teevakul, 2016)

พระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562

ปัจจุบันเอกชนที่เข้าร่วมลงทุนในโครงการของรัฐประสบปัญหาขัดข้องทางกฎหมายระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและมาตรการส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน อันส่งผลให้การดำเนินโครงการมีความล่าช้าและเอกชนยังไม่ให้ความสนใจที่จะเข้าร่วม

ลงทุนในโครงการของรัฐเท่าที่ควร จึงมีความจำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายของรัฐที่ชัดเจนและแน่นอนในการจัดทำโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะ โดยมุ่งเน้นการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นหุ้นส่วนระหว่างรัฐและเอกชน กำหนดกลไกในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคหรือความล่าช้าในการจัดทำหรือดำเนินโครงการร่วมลงทุน และมีมาตรการส่งเสริมการร่วมลงทุนให้แก่โครงการร่วมลงทุนอย่างเหมาะสม ภายใต้กรอบวินัยการเงินการคลัง โดยมุ่งเน้นการใช้ความเชี่ยวชาญและนวัตกรรมของเอกชนรวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวไปยังหน่วยงานและบุคลากรของภาครัฐ ในขณะเดียวกัน หลักเกณฑ์และขั้นตอนในการจัดทำโครงการร่วมลงทุนให้และตรวจสอบได้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ (Public-Private Partnership Act B.E. 2562, 2009)

พระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562 มีทั้งหมด 70 มาตรา โดยแบ่งออกเป็น 7 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 บททั่วไป

หมวดที่ 2 แผนการจัดทำโครงการร่วมลงทุน

หมวดที่ 3 คณะกรรมการนโยบายการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน

หมวดที่ 4 การจัดทำและดำเนินโครงการ

หมวดที่ 5 การใช้อำนาจเพื่อประโยชน์สาธารณะ

หมวดที่ 6 กองทุนส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน

หมวดที่ 7 บทเบ็ดเตล็ด

หมวดที่ 8 บทกำหนดโทษ

พระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562 มาตรา 50 เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนการป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ ความมั่นคงของประเทศ หรือมีเหตุที่ทำให้การดำเนินโครงการหยุดชะงักลงจนทำให้มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อประชาชนหรือเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ หน่วยงานเจ้าของโครงการโดยความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีมีอำนาจพิจารณาดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

(3) บกเลิกสัญญาร่วมลงทุน

ในกรณีที่เหตุเกิดจากการใช้อำนาจตามวรรคหนึ่งไม่ได้มาจากความผิดของเอกชนคู่สัญญาให้หน่วยงานเจ้าของโครงการจ่ายค่าชดเชยแก่เอกชนคู่สัญญาอย่างเป็นธรรม

กรอบในการวิเคราะห์

1. พระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562
2. ประกาศข้อกำหนดมาตรฐานของสัญญาร่วมลงทุนของประเทศอังกฤษ “Standardisation of PF2 Contracts”
3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักกฎหมายการให้เอกชนเข้าร่วมลงทุน และหลักการใช้อำนาจข เลิกสัญญาโดยฝ่ายปกครองฝ่ายเดียว

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการเลิกสัญญาฝ่ายเดียวของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ ตามพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562

ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

สำหรับประเด็นที่ผู้เขียนจะนำมาวิเคราะห์ในครั้งนี้ มีอยู่ด้วยกัน 2 ประเด็นกล่าวคือ

ประเด็นแรก คือเรื่อง แนวทางการกำหนดวิธีการเลิกสัญญาฝ่ายเดียวของคู่สัญญาฝ่ายรัฐในกรณีการใช้อำนาจเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ประเทศไทย อำนาจในการบอกเลิกสัญญาฝ่ายเดียวโดยฝ่ายเอกชนไม่มีความผิดแท้จริงแล้วเป็นอำนาจการแก้ไขสัญญาฝ่ายเดียวโดยฝ่ายปกครอง เพราะกรณีการบอกเลิกสัญญาก็เปรียบเสมือนการแก้ไขสัญญาในส่วนหนึ่งของระยะเวลาของสัญญา ดังนั้น การที่จะพิจารณาว่าฝ่ายรัฐมีอำนาจยกเลิกสัญญาหรือไม่ก็เป็นเช่นเดียวกับที่ใช้พิจารณาอำนาจการแก้ไขข้อสัญญาฝ่ายเดียวนั่นเอง กล่าวคือ จะต้องมีความเหตุอันสมควรที่แทรกแซงเข้ามาในระหว่างการปฏิบัติตามสัญญา และทำให้สัญญากลายเป็นไม่มีประโยชน์ต่อการบริการสาธารณะ ดังนั้น การยกเลิกสัญญาที่ขัดด้วยกฎหมายจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น

ปัจจุบันพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562 มาตรา 50 ได้กำหนดให้อำนาจให้หน่วยของโครงการของรัฐเสนอเพื่อขอความเห็นชอบคณะรัฐมนตรี ให้มีอำนาจเลิกสัญญาร่วมทุนได้ หากเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนการป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ ความมั่นคงของประเทศ หรือมีเหตุที่ทำให้การดำเนินโครงการหยุดชะงักลงจนทำให้มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อประชาชนหรือเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้กำหนดวิธีการเลิกสัญญาร่วมทุนเป็นผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่เอกชนซึ่งเป็นคู่สัญญา จากการศึกษาในต่างประเทศพบว่าในประเทศอังกฤษได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การเลิกสัญญาโดยฝ่ายเดียวของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ ตามประกาศข้อกำหนดมาตรฐานของสัญญาร่วมลงทุนของประเทศอังกฤษ “Standardisation of

PF2 Contracts” ใน Section 23.5.1 โดยกำหนดว่าในกรณีที่มีสถานการณ์อันเปลี่ยนแปลงไปของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ ซึ่งทำให้สัญญาไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ เช่น การเปลี่ยนแปลงนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อให้บริการของรัฐ เป็นต้น จนเป็นให้คู่สัญญาฝ่ายรัฐมีสิทธิบอกเลิกสัญญาที่ได้ทำกับคู่สัญญาเอกชนได้

วิธีการบอกเลิกสัญญา การใช้สิทธิบอกเลิกคู่สัญญาฝ่ายรัฐจะต้องดำเนินการตามวิธีที่กำหนดดังนี้

1. คู่สัญญาฝ่ายรัฐจะต้องทำเป็นหนังสือบอกกล่าวแจ้งไปยังคู่สัญญาฝ่ายเอกชน โดยจะต้องประกอบไปด้วยเนื้อหาดังนี้

(ก) ต้องระบุว่าคู่สัญญาฝ่ายรัฐจะเลิกสัญญาภายใต้เงื่อนไขแห่งข้อกำหนดนี้

(ข) ต้องระบุว่าคู่สัญญาฝ่ายรัฐจะเลิกสัญญาวันที่กำหนดไว้ในหนังสือ ซึ่งจะต้องมีกำหนดระยะเวลาไม่น้อยกว่า 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือบอกกล่าว

(ค) ต้องระบุคู่สัญญาจะใช้สิทธิในการเลือกหรือไม่

2. การใช้สิทธิในการเลือกคู่สัญญาฝ่ายรัฐที่จะรับสิทธิใดๆ มาจากคู่สัญญาฝ่ายเอกชน เพื่อการรับมอบการโอนสิทธิ์ และผลประโยชน์อื่นใดอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของโครงการคืนแก่คู่สัญญาฝ่ายรัฐหรือตามคำสั่งของคู่สัญญาฝ่ายรัฐให้ดำเนินการในวันที่สัญญามีผลสิ้นสุดลง

3. สัญญาจะสิ้นสุดลงทันทีในวันที่คู่สัญญาฝ่ายรัฐกำหนดไว้เป็นหนังสือ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การเลิกสัญญาโดยฝ่ายเดียวของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ ตามประกาศข้อกำหนดมาตรฐานของสัญญาร่วมลงทุนของประเทศอังกฤษ “Standardisation of PF2 Contracts” พบว่าให้อำนาจคู่สัญญาฝ่ายรัฐมีสิทธิบอกเลิกสัญญาที่ได้ทำกับคู่สัญญาเอกชนได้ แต่ต้องมีวิธีการและขั้นตอน รวมทั้งกำหนดระยะเวลาแจ้งเป็นหนังสือบอกกล่าวให้คู่สัญญาฝ่ายเอกชนสามารถเตรียมการเพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าวได้

ประเด็นที่สอง คือ การกำหนดค่าชดเชยในการเลิกสัญญาฝ่ายเดียวของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ

ตามพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างและเอกชน พ.ศ. 2562 ได้กำหนดค่าชดเชยว่าในกรณีที่เหตุเกิดจากการใช้อำนาจตามมาตรา 50 ในการเลิกสัญญาฝ่ายเดียวของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ โดยไม่ได้มาจากการความผิดของเอกชนคู่สัญญาให้หน่วยงานเจ้าของโครงการจ่ายค่าชดเชยแก่เอกชนคู่สัญญาอย่างเป็นธรรม การพิจารณาจำนวนเงินค่าชดเชยในค่าเสียหายให้แก่เอกชนในการเลิกสัญญานั้น พระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างและเอกชน พ.ศ. 2562 ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการอย่างใด เป็นผลให้เกิดความไม่ชัดเจนและในการกำหนดค่าชดเชย จากการศึกษาในต่างประเทศพบว่าในประเทศอังกฤษได้มีการกำหนดค่าบอกเลิกสัญญาโดยฝ่ายเดียวของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ ตามประกาศข้อกำหนดมาตรฐานของสัญญาร่วมลงทุนของประเทศอังกฤษ “Standardisation of PF2 Contracts” ใน Section 23.5.2.1 ได้กำหนดไว้ในกรณีการเลิกสัญญาคู่สัญญาฝ่ายรัฐฝ่ายเดียว (Compensation for Voluntary Termination) คู่สัญญาฝ่ายรัฐไม่ต้องชำระค่าชดเชยเต็มจำนวนอันเนื่องมาจากการใช้สิทธิเลิกสัญญาดังกล่าว แต่คู่สัญญาฝ่ายรัฐต้องชำระค่าบอกเลิกสัญญา (termination payment) ในจำนวนไม่น้อยกว่าค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่จะต้องใช้ในการดำเนินการ พบว่ามีการกำหนดค่าบอกเลิกสัญญาที่เป็นการคำนวณตามสัญญาที่แน่นอน

ซึ่งตามพระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างและเอกชน พ.ศ. 2562 ไม่ได้กำหนดค่าชดเชยในการเลิกสัญญาฝ่ายเดียวของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ โดยไม่ได้มาจากการความผิดของเอกชนคู่สัญญาให้หน่วยงานเจ้าของโครงการจ่ายค่าชดเชยแก่เอกชนคู่สัญญาอย่างเป็นธรรม พระราชบัญญัติฯ ในส่วนนี้ ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้เกิดความชัดเจนและในการกำหนดค่าชดเชยที่แน่นอน ในจำนวนไม่น้อยกว่าค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่จะต้องใช้ในการดำเนินการและไม่ได้พิจารณาถึงความเสียหายในส่วนที่

ถึง ค่าทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง (dammum emergens) และค่าขาดรายได้ คือผลกำไรที่ควรจะได้รับหรือคาดว่าจะเสียไป (lucrum cessans) ซึ่งฝ่ายเอกชนย่อมเสียโอกาสทางการค้าและได้รับความเสียหายจากการบอกเลิกสัญญา ซึ่งหากกรณีเอกชนที่ถูกเลิกสัญญาไม่พอใจจำนวนเงินชดเชยที่หน่วยงานฝ่ายรัฐกำหนดให้ ย่อมเกิดข้อพิพาทฟ้องเรียกร้องค่าชดเชยต่อศาลปกครอง ดังนั้น นอกจากจะกำหนดค่าชดเชยแล้ว ควรกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและเป็นธรรมแก่ฝ่ายเอกชนที่ถูกบอกเลิกสัญญาร่วมลงทุน

บทสรุป

พระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562 มาตรา 50 ให้อำนาจรัฐฝ่ายเดียวบอกเลิกสัญญาร่วมลงทุน ในกรณีหากเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนการป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ ความมั่นคงของประเทศ หรือมีเหตุที่ทำให้การดำเนินโครงการหยุดชะงักลงจนทำให้มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อประชาชนหรือเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยกำหนดให้อำนาจให้หน่วยของโครงการของรัฐเสนอเพื่อขอความเห็นชอบคณะรัฐมนตรี ให้มีอำนาจเลิกสัญญาร่วมทุนได้ ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนกำหนดระยะเวลาพอสมควรแจ้งเป็นหนังสือบอกกล่าวให้คู่สัญญาฝ่ายเอกชนสามารถเตรียมการเพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าวได้

สำหรับในกรณีในการเลิกสัญญาฝ่ายเดียวของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ โดยไม่ได้มาจากการความผิดของเอกชนคู่สัญญาให้หน่วยงานเจ้าของโครงการจ่ายค่าชดเชยแก่เอกชนคู่สัญญาอย่างเป็นธรรม พระราชบัญญัติฯ ในส่วนนี้ ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้เกิดความชัดเจนและในการกำหนดค่าชดเชยที่แน่นอน ในจำนวนไม่น้อยกว่าค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่จะต้องใช้ในการดำเนินการและไม่ได้พิจารณาถึงความเสียหายในส่วนที่

เสียโอกาสทางธุรกิจของเอกชนที่ถูกบอกเลิกสัญญา เพื่อเกิดความเป็นธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. หลักเกณฑ์วิธีการเลิกสัญญาฝ่ายเดียวของ คู่สัญญาฝ่ายรัฐในกรณีการใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ สาธารณะ ควรกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเลิกสัญญา ร่วมลงทุน กรณีตามพระราชบัญญัติการร่วมลงทุน ระหว่างรัฐและเอกชน มาตรา 50 (3) โดยเพิ่มเติม หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

การใช้สิทธิบอกเลิกคู่สัญญาฝ่ายรัฐจะต้องดำเนินการตามวิธีที่กำหนดดังนี้

1.1 คู่สัญญาฝ่ายรัฐจะต้องทำเป็นหนังสือบอกกล่าวแจ้งไปยังคู่สัญญาฝ่ายเอกชน โดยจะต้องประกอบไปด้วยเนื้อหา ดังนี้

(1) คู่สัญญาฝ่ายรัฐจะเลิกสัญญาภายใต้เงื่อนไขแห่งข้อกำหนดที่ระบุไว้ในสัญญาร่วมลงทุน

(2) คู่สัญญาฝ่ายรัฐจะเลิกสัญญาวันที่กำหนดไว้ในหนังสือ ซึ่งจะต้องมีกำหนดระยะเวลาไม่

น้อยกว่า 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือบอกกล่าว

(3) คู่สัญญาจะใช้สิทธิในการเลือกหรือไม่

1.2 การใช้สิทธิในการเลือกคู่สัญญาฝ่ายรัฐที่จะรับสิทธิใดๆ มาจากคู่สัญญาฝ่ายเอกชน เพื่อการรับมอบการโอนสิทธิ์ และผลประโยชน์อื่นใดอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของโครงการคืนแก่คู่สัญญาฝ่ายรัฐหรือตามคำสั่งของคู่สัญญาฝ่ายรัฐให้ดำเนินการในวันที่สัญญามีผลสิ้นสุดลง

1.3 สัญญาจะสิ้นสุดลงทันทีในวันที่คู่สัญญาฝ่ายรัฐกำหนดไว้เป็นหนังสือ

2. การกำหนดค่าชดเชยในการการเลิกสัญญาฝ่ายเดียวของคู่สัญญาฝ่ายรัฐโดยไม่ได้มาจากความผิดของเอกชน ควรกำหนดชำระค่าชดเชยโดยคิดคำนวณค่าบอกเลิกสัญญา (termination payment) ในจำนวนไม่น้อยกว่าค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่จะต้องใช้ในการดำเนินการโครงการ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและแน่นอน และควรกำหนดให้นำความเสียหายที่เสียโอกาสทางธุรกิจมาพิจารณาเข้ากับค่าชดเชยในการเลิกสัญญาร่วมลงทุน

References

- Akarapiman, B. (2002). *Administrative contract : Concepts and legal principles of France and Thailand*. Office of the Administrative Courts. [In Thai]
- Ewanpan, C., & Varakham, S. (2019). *Public Private Partnership: PPP*. The Secretariat of The House of Representatives. [In Thai]
- Public-Private Partnership Act B.E. 2562. (2009). *Royal Thai Government Gazette*, 136(29 A), 1-29 [In Thai]
- Tana-o-lan, U. (2016). *Private investments in State Undertakings Act B.E. 2556: Study on requirements of PPPS standard contracts in relation to public land development projects*. Master's of Thesis of Laws, Chulalongkorn University. [In Thai]
- Teevakul, S. (2016). *Administration contracts: A comparative study on EU public contracts, French and Thai administration contracts*. Master's Thesis of Laws Faculty of Law Thammasat University. [In Thai]

ปัญหากฎหมายของผู้ประกอบการและประกอบธุรกิจ สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของไทย

ภัทรกร สีนหา¹ ประเสริฐ ตัณศิริ²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหากฎหมายของผู้ประกอบการและประกอบธุรกิจสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของไทย โดยการนำพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า กฎหมายของผู้ประกอบการและประกอบธุรกิจสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของ泰ไทยนั้น มีการบัญญัติเกี่ยวกับวัตถุอันตรายปลอมไว้ไม่ครอบคลุมและไม่ชัดเจน ในเรื่องกำหนด วัน เดือน ปี ที่ผลิต และ วัน เดือน ปี ที่หมดอายุ และไม่ได้บัญญัติเกณฑ์ค่าคาดเคลื่อนของสารสำคัญว่าจะให้ไม่น้อยกว่าหรือมากกว่ามาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดได้เท่าใด และในเรื่องการโฆษณาที่ยังมีช่องว่างของกฎหมายที่ไม่ได้มีการกำหนดห้ามโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ “มิได้ขึ้นทะเบียน” ไม่มีการใช้รูปแบบการขออนุญาตก่อนการโฆษณาเหมือนเช่นประเทศจีนและมาเลเซีย และไม่มีการกำหนดให้มีการควบคุมข้อมูลที่ใช้ในการโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นการเฉพาะ อีกทั้งยังมีปัญหาการให้อำนาจกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษในพื้นที่ที่มีปัญหามลพิษรุนแรงเข้าขั้นวิกฤตที่ยังมิได้ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติสามารถยกเลิกคำสั่งดังกล่าวได้โดยอาศัยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และกำหนดหลักเกณฑ์การกำกับดูแลออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและการใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหามลพิษให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: ธุรกิจสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช; พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535; วัตถุอันตรายทางการเกษตร; การโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

ภัทรกร สีนหา และประเสริฐ ตัณศิริ. (2565). ปัญหากฎหมายของผู้ประกอบการและประกอบธุรกิจสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของไทย. วารสารดุขภูมิติตทางสังคมศาสตร, 12(1), 27-40.

¹ หลักสูตรนิติศาสตรดุขภูมิติต โครงการปริญญาดุขภูมิติตทางสังคมศาสตร มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล: tiger_lee2000@hotmail.co.th

² คณะนิติศาสตร มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Legal Problems of Entrepreneurs and Businesses Pesticide Chemicals in Thailand

Phattharaporn Sineha¹ Prasert Tansiri²

Abstract

This academic article aims to analyze the legal problems of Thai pesticide operators and business. The framework for analysis consists of the Hazardous Substance Act B.E. 2535, the Consumer Protection Act B.E. 2522, and the Enhancement and Conservation of the National Environmental Quality Act B.E. 2535.

The results of the analysis revealed that the laws governing Thai pesticide operators and businesses are not comprehensive and unclear in determining the date, month, year of production and expiration. In addition, the laws do not stipulate the deviation value of the active substance on how much the standard could be deviated from those required by law. And for the matter of advertising, there are still gaps in the law that has not yet provide for a ban on the advertising of “Unregistered” pesticides, does not require pre-advertising authorization like those provided for in China and Malaysia, and does not require specific control over the text used in the advertising of pesticides. There is also a problem of giving the power to set pollution control standards in areas where severe pollution problems exist that have reached a critical level and the National Environment Board has not yet been able to cancel such orders through the National Environmental Quality Promotion and Conservation Act. 2535 and establishing regulatory rules, regulations and the use of various measures to control and solve pollution problems in accordance with environmental quality standards

Keywords: Pesticide Chemicals Business; Hazardous Substance Act B.E. 2535; Pesticide Advertising

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Sineha, P., & Tansiri, P. (2022). Legal problems of entrepreneurs and businesses pesticide chemicals in Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 27-40.

¹ Doctor of Laws Program, Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand
E-mail: tiger_lee2000@hotmail.co.th

² Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม โดยมีผู้ทำงานในภาคการเกษตร 13.48 ล้านคน (National Statistical Office, 2020) และจากรายงานของสมาคมวิทยาการพืชแห่งประเทศไทย พบว่า ในความเป็นจริงผู้บริโภคพืชผักและผลไม้ ส่วนใหญ่ต้องการผลิตผลที่มีลักษณะสวยงาม ไม่มีร่องรอยการถูกทำลาย เกษตรกรมีความประสงค์ที่จะจำหน่ายผลิตผลให้ได้ราคาสูง จึงจำเป็นต้องใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช เพื่อเป็นหลักประกันว่าผลผลิตจะไม่เสียหาย และมีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด ในขณะที่ประชากรเพิ่มขึ้นทุกปี แต่พื้นที่เพาะปลูกพืชลดลงเรื่อยๆ เกษตรกรจึงมีความจำเป็นต้องหาทางปกป้องผลผลิตของตนไม่ให้เสียหายจากศัตรูพืช โดยใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชนั่นเอง (Why Does the World Have to Use Pesticides?, 2018) ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้มีการผลิต จำหน่าย และนำเข้าผลิตภัณฑ์สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชเป็นจำนวน

มาก โดยภาพรวมของการใช้สารเคมีในการเกษตรเมื่อย้อนไป 3 ปี โดยดูข้อมูลจากกรมวิชาการเกษตร จะพบว่า ประเทศไทยมีการนำเข้าวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตร หรือสารเคมีเพิ่มขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยนำเข้าสารเคมีทั้งหมด จำนวน 149,546 ตัน มูลค่า 19,326 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยนำเข้าสารเคมีทั้งหมด จำนวน 160,824 ตัน มูลค่า 20,618 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมามีการนำเข้าสารเคมี 198,317 ตัน มูลค่า 27,922 ล้านบาท โดยเมื่อดูข้อมูลทั้งหมด จะเห็นความย้อนแย้งกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการจะลดใช้สารเคมี 10% ภายในปี พ.ศ. 2564 และเพิ่มพื้นที่การเกษตรอินทรีย์กว่าล้านไร่ เพื่อให้ประเทศไทยไม่เป็นแผ่นดินที่เต็มไปด้วยสารพิษ (Agricultural Chemical Unraveling, 2018) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข่าวดีว่าในปี พ.ศ. 2561-2563 จะมีการนำเข้าน้อยลงก็ตาม (Office of Agricultural Economics, 2021) ดังแสดงในภาพ 1

ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตร ปี 2559 - 2563

หน่วย : ปริมาณ : ตัน
มูลค่า : ล้านบาท

ปี	สารเคมี									
	สารกำจัดวัชพืช (Herbicide)		สารกำจัดแมลง (Insecticide)		สารป้องกันและกำจัดโรคพืช (Fungicide)		อื่นๆ*		รวม	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
2559	125,596	9,688	16,056	3,899	12,915	4,503	6,120	2,487	160,824	20,618
2560	148,979	13,686	21,601	6,166	19,923	6,974	7,814	1,096	198,317	27,922
2561	125,280	14,744	18,057	5,481	21,004	6,935	6,591	9,138	170,932	36,298
2562	88,846	8,055	16,897	5,548	19,334	6,942	6,231	623	131,308	21,168
2563	57,007	10,294	18,946	12,953	15,170	4,960	7,326	1,534	98,449	29,741

หมายเหตุ : * ได้แก่ สารควบคุมการเจริญเติบโตของพืช สารผสมควันพิษ สารกำจัดหอยและหอยทาก สารกำจัดไรไล่เดือนฝอย สารกำจัดหนู

ที่มา : กรมวิชาการเกษตร, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ข้อมูลอัปเดต : 9 มีนาคม 2564

ภาพ 1 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตร ปี พ.ศ. 2559-2563

เมื่อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีการนำมาใช้เกินความจำเป็นและไม่เหมาะสม จึงทำให้ผู้ประกอบการและผู้ประกอบธุรกิจบางรายมีการผลิตและนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีการปลอม ผิดมาตรฐาน และที่เสื่อมคุณภาพ ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของผู้บริโภค สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจตามมาอีกด้วย ดังนั้นภาครัฐจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของผลกระทบดังกล่าว จึงได้กำหนดกลไกหรือเครื่องมือทางกฎหมายขึ้นมาเพื่อใช้ ควบคุม ตรวจสอบ และลงโทษผู้ประกอบการและผู้ประกอบธุรกิจที่กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งกฎหมายฉบับแรกที่ใช้บังคับ คือ พระราชบัญญัติวัตถุมีพิษ พ.ศ. 2510 พระราชบัญญัติวัตถุมีพิษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2516 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 และพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายไปบ้างแล้ว แต่ผู้เชี่ยวชาญยังเห็นว่า กฎหมายทั้ง 3 ฉบับนั้นยังคงพบปัญหาในทางกฎหมายที่ผู้เชี่ยวชาญจะได้วิเคราะห์ต่อไป คือ

(1) ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับผู้ผลิต นำเข้า หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายปลอม วัตถุอันตรายผิดมาตรฐาน วัตถุอันตรายที่เสื่อมคุณภาพ ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

(2) ปัญหาการโฆษณาและบริการด้านการโฆษณาสินค้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการธุรกิจ ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

(3) ปัญหาการให้อำนาจกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษในพื้นที่ที่มีปัญหามลพิษรุนแรงเข้าขั้นวิกฤตตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

แวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สารเคมีป้องกันและการกำจัดศัตรูพืชจัดเป็น “วัตถุอันตรายทางการเกษตร” ดังนั้นจึงหมายถึง วัตถุอันตรายที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ในการควบคุมแมลง โรคพืช และวัชพืช ซึ่งเป็นอันตรายต่อมนุษย์และสัตว์ (Department of Agriculture, 2010) และเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ได้ให้ความหมายของคำว่า “วัตถุอันตราย” ว่าหมายถึง “วัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง” ดังนี้ วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์ และวัตถุเปอร์ออกไซด์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุกัมมันตรังสี วัตถุที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง และวัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อม โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมวัตถุอันตราย หรือสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยมีกรมวิชาการเกษตรคอยควบคุมดูแลและรับผิดชอบในการขออนุญาตนำเข้าซึ่งวัตถุอันตราย หรือสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช การขึ้นทะเบียนวัตถุอันตราย การขออนุญาตผลิต การขออนุญาตครอบครองเพื่อจำหน่าย ต้องได้รับอนุญาตจากกรมวิชาการเกษตรตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด

พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันผู้ที่มีเจตนาจำหน่ายวัตถุอันตรายปลอม วัตถุอันตรายที่ผิดมาตรฐาน วัตถุอันตรายที่เสื่อมคุณภาพ รวมทั้งการจำหน่ายวัตถุอันตรายที่น้ำหนักน้อยกว่าที่แจ้งไว้ในภาชนะบรรจุ ปริมาณไม่ครบถ้วน ทำให้เกษตรกรได้รับความเสียหายและมีผลกระทบต่อระบบนิเวศทางการเกษตรก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ พระราชบัญญัติฉบับนี้ ยังกล่าวถึงความรับผิดชอบ

ร่วมกันของบุคคลหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐบาล บุคคลทั่วไป ภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้า และองค์กรระหว่างประเทศ ในการทำงานเพื่อเสริมสร้างประโยชน์ และให้การยอมรับการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช โดยความพยายามที่จะป้องกันและหลีกเลี่ยงความเสียหายอันอาจเกิดต่อประเทศชาติ ประชาชน และสิ่งแวดล้อม เหตุผลในการบัญญัติพระราชบัญญัติวัตถุอันตรายฉบับนี้ โดยที่ปรากฏว่าในปัจจุบันมีการนำวัตถุอันตรายมาใช้ในกิจการต่างๆ เป็นจำนวนมาก (Hazardous Substance Act B.E. 2535, 1992) และวัตถุอันตรายบางชนิดอาจก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรงแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อมได้ แม้ว่าในขณะนี้จะมีกฎหมายที่ใช้ควบคุมอันตรายอยู่บ้างแล้วก็ตาม แต่ก็มีอยู่หลายฉบับและอยู่ในอำนาจหน้าที่ของหลายกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งกฎหมายเหล่านั้นได้ออกมาต่างยุคต่างสมัยกัน ทำให้มีบทบัญญัติที่แตกต่างกันและยังครอบคลุมไม่เพียงพอ ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามพัฒนา ผลิต สะสม และใช้อาวุธเคมี และว่าด้วยการทำลายอาวุธเหล่านี้ ซึ่งทำขึ้นเมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2536 ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าวกำหนดมาตรการควบคุมเกี่ยวกับการผลิต ได้มา จัดเก็บ ใช้ และโยกย้ายสารเคมีพิษและสารที่ใช้ในการผลิตสารเคมีที่ระบุในอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีในอาณาเขตของบรรดารัฐภาคีและรัฐนอกภาคี รวมทั้งกำหนดให้รัฐภาคีออกกฎหมายที่มีโทษทางอาญาเพื่อใช้บังคับกับบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลที่อยู่ในอาณาเขตหรือเขตอำนาจของรัฐภาคีที่กระทำการละเมิดมาตรการดังกล่าว และให้ขยายขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายให้ครอบคลุมถึงการกระทำที่ต้องห้ามตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีของบุคคลธรรมดาที่มีสัญชาติของรัฐภาคี ซึ่งกระทำนอกอาณาเขตของรัฐภาคีด้วย

หลักการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย ต้องไม่เป็นวัตถุอันตรายปลอม วัตถุอันตรายผิดมาตรฐาน วัตถุอันตรายที่เสื่อมคุณภาพ ถูก

ต้องตามกฎหมายต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่อนุญาตให้ผลิตและมีไว้ในครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย และไม่ถูกต้องห้ามมิให้เป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายชนิดที่ 1 วัตถุอันตรายชนิดที่ 2 หรือวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 (พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535, มาตรา 20, มาตรา 47) (Hazardous Substance Act B.E. 2535, 1992) และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกษตรกรและผู้บริโภคต้องถูกเอาเปรียบจากการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชปลอมไม่ได้มาตรฐาน รัฐจึงออกกฎหมายใช้บังคับโดยพนักงานเจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตร โดยสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการควบคุมกำกับดูแลวัตถุอันตรายที่ใช้ทางการเกษตร ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการควบคุมวัตถุอันตรายทางการเกษตร

วัตถุประสงค์ของกฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช กฎหมายควบคุมวัตถุอันตรายมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชทราบถึงข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับ “วัตถุอันตรายทางการเกษตร” หมายความว่า สารกำจัดแมลง สารป้องกันกำจัดโรคพืช สารกำจัดวัชพืช และสารควบคุมการเจริญเติบโตของพืชอยู่ภายใต้การควบคุมตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชต้องมีความรู้ความเข้าใจในบทบัญญัติและข้อบังคับของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (Department of Agriculture, 2010)

มาตรการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎหมายควบคุมวัตถุอันตราย ผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่ต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ หมายถึง ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติหรือหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่กำหนด คือ มีการผลิต นำเข้า และมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายปลอม สิ่งที่ทำเทียมวัตถุอันตรายแท้ทั้งหมดหรือบางส่วน วัตถุอันตรายที่แสดงชื่อว่าเป็น

วัตถุอันตรายอื่น หรือแสดงกำหนดเวลาที่วัตถุอันตรายหมดอายุเกินความเป็นจริง หรือไม่ได้แสดง วัน เดือน ปี ที่ผลิต และ วัน เดือน ปี ที่หมดอายุ วัตถุอันตรายที่แสดงชื่อ หรือเครื่องหมายของผู้ผลิต หรือที่ตั้งของสถานที่ผลิตซึ่งมิใช่ความจริง วัตถุอันตรายที่แสดงว่าเป็นวัตถุอันตรายที่ขึ้นทะเบียนไว้ซึ่งมิใช่ความจริงวัตถุอันตรายที่ผลิตขึ้น โดยสารสำคัญน้อยหรือมากกว่าเกณฑ์คลาดเคลื่อนตามมาตรา 20 (3) และมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายผิดมาตรฐาน เสื่อมคุณภาพ ไม่ได้ขึ้นทะเบียนและถูกสั่งเพิกถอนทะเบียน จำหน่ายวัตถุอันตรายที่ไม่มีฉลากหรือมีแต่แสดงฉลากไม่ถูกต้อง ซึ่งในกรณีนี้นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ กรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้เชี่ยวชาญบุคลากรเฉพาะต้องรับผิดชอบในการกระทำที่จงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้เกิดการละเมิดขึ้น

มาตรการลงโทษผู้ผลิต นำเข้า มีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายปลอม ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 แบ่งความรับผิดเป็น 2 กรณี ดังนี้

1. ความรับผิดต่อเอกชนผู้บริโภคหรือเกษตรกร ที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากการใช้วัตถุอันตรายปลอม วัตถุอันตรายผิดมาตรฐาน วัตถุอันตรายที่เสื่อมคุณภาพ ต้องรับผิดโดยเคร่งครัดในกรณีที่เจ้าของผลิตภัณฑ์วัตถุอันตรายนั้น ยกเว้นว่าผู้เป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์วัตถุอันตรายพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือเกิดจากการกระทำของเอกชนผู้บริโภคหรือเกษตรกรผู้เสียหายเอง

2. ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดแก่รัฐ คือ การที่บุคคลหรือนิติบุคคลผู้ใดก็ตามที่เป็นเจ้าของมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายและก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือสิ่งแวดล้อม ถ้ารัฐต้องเสียหายเพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าช่วยเหลือเคลื่อนย้าย บรรเทา หรือขจัดความเสียหายให้เกิดการคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพใกล้เคียงกับสภาพเดิม หรือที่เป็นความเสียหายต่อทรัพยากรที่ไม่มีเจ้าของ หรือ

ทรัพยากรธรรมชาติ หรือเป็นความเสียหายต่อแผ่นดิน อันเป็นประโยชน์สาธารณะไม่ว่าเป็นการกระทำหรือการละเว้นการกระทำประการ อันไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้เป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์สารเคมีวัตถุอันตรายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของความเสียหาย

ความรับผิดในความเป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์วัตถุอันตรายดังกล่าวเป็นกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ฉบับนี้ และพระราชบัญญัติอื่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ และสังคมส่วนรวมอีกทั้งความเสียหายที่เกิดแก่ชีวิต สุขภาพอนามัย ทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งถือเป็นการทำลายเมล็ดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษยชน ที่จะดำรงชีวิตอย่างปลอดภัย และมุ่งที่จะปกป้องคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4737/2554) เพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนในสังคมส่วนรวม จะเห็นว่า กรณีที่ผู้ผลิต นำเข้า มีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายปลอม ผิดมาตรฐาน เสื่อมคุณภาพและไม่ได้ขึ้นทะเบียนแจ้งความประสงค์ เพื่อขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือถูกสั่งเพิกถอนทะเบียนไปจำหน่ายแก่ผู้บริโภคหรือเกษตรกร ล้วนแล้วแต่สร้างความเดือดร้อนเสียหายแก่เอกชนผู้บริโภคและภาครัฐอย่างยิ่ง ซึ่งหากผู้ประกอบการธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ยังไม่เห็นความสำคัญต่อผลกระทบที่จะก่อให้เกิดความเสียหายตามมา ย่อมจะนำไปสู่ความสูญเสียอันมิอาจประเมินได้

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522
การคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีการนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการมากขึ้น ในขณะที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องคุณภาพของสินค้าหรือบริการตลอดจนเทคนิคการตลาดของผู้ประกอบการค้า ทั้งยังขาดอำนาจต่อการร้องในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ ทำให้ผู้บริโภค

ถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่เสมอ นอกจากนี้ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น กระบวนการในการร้องเรียนร้องค่าเสียหายต้องใช้เวลาอันแล้วสร้างคามยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภคที่จะต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นของตนเอง อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูง ผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบจนบางครั้งนำไปสู่การใช้วิธีที่รุนแรงและก่อให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประกอบการค้ากับกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมอันส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ สมควรให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัดและมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการค้าหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น (Consumer Protection Act B.E. 2522, 1979; Supanit, 2007)

การใช้ประโยชน์จากการโฆษณาของผู้บริโภค
สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช การโฆษณามีบทบาทต่อความเป็นอยู่ของผู้บริโภคอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันโฆษณาทำให้ผู้บริโภครับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ถ้าปราศจากการโฆษณาความเจริญในทางส่วนรวมก็หยุดชะงัก ไม่มีความต้องการบริโภค ไม่มีการเพิ่มการผลิต ผู้บริโภคควรใช้ประโยชน์จากการโฆษณาเพื่อเป็นความรู้ และเลือกบริโภคสินค้าหรือบริการให้ตรงกับความต้องการของตน พร้อมกันนั้นก็ควรจะเป็นผู้ตรวจสอบความเป็นจริงเกี่ยวกับข้อความที่โฆษณาว่าตรงกับความจริงที่ปรากฏแก่ตนเมื่อได้บริโภคสินค้าหรือบริการนั้นๆ หรือไม่เพียงพอเพื่อเป็นการสกัดเอาผู้ที่ไม่ซื่อตรงต่อประชาชนให้ออกจากแวดวงของการอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นธรรมในสังคมที่มีการแข่งขันทางการค้าในปัจจุบัน ถ้าผู้บริโภคมีบทบาทในการตรวจสอบอีกแรงหนึ่ง ก็จะ

ช่วยทำให้การโฆษณาอยู่ในกรอบหรือแนวทางที่จรรยาบรรณความเป็นธรรมมากขึ้น แล้วก็จะเหลือแต่โฆษณาที่ดีเป็นประโยชน์กับทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้มีอาชีพทำโฆษณาเจ้าของสินค้าหรือผู้ประกอบการ หรือให้บริการ แม้กระทั่งรัฐผู้ควบคุมกำกับและผู้บริโภคผู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการทำโฆษณา (Supanit, 2007)

บทบาทของผู้ประกอบการ การให้ความคุ้มครองผู้บริโภคถึงจะไม่สอดคล้องกับบทบาทหลักของผู้ประกอบการซึ่งต้องทำธุรกิจเพื่อแสวงหากำไร ดังนั้นยิ่งสภาพการแข่งขันในตลาดมีน้อยเท่าใด การแย่งความนิยมและภักดีในสินค้าหรือบริการจากคู่แข่งทางการตลาดย่อมน้อยลงตามไปด้วย อีกนัยหนึ่ง ผู้ประกอบการไม่จำเป็นต้องเอาใจใส่ดูแลความเดือดร้อนของผู้บริโภคมากนัก ทำให้บทบาทด้านการคุ้มครองผู้บริโภคจากผู้ประกอบการในประเทศไทยไม่เด่นชัดมากนัก เว้นแต่บางกรณี เช่น การบริการหลังการขายตามคำรับประกันหรือการยินดีให้เปลี่ยนสินค้า หากพบว่า มีความผิดพลาดหรือเข้าใจผิด เลือกผิดประเภท เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคสินค้าหรือบริการที่มีจำหน่ายในท้องตลาดเห็นว่าควรมีการรณรงค์ให้ผู้ประกอบการมองการณ์ไกล จะช่วยให้ระบบเศรษฐกิจดีและส่งผลให้ผู้บริโภคสินค้าได้รับความเป็นธรรมด้วย

การควบคุมการโฆษณา กฎหมายการควบคุมการโฆษณา หมายถึง กฎหมายที่บัญญัติจำกัดเสรีภาพหรืออีกนัยหนึ่งคือ การควบคุมในเชิงธุรกิจ มักมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค และอาจหมายรวมถึง การควบคุมการโฆษณาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีของชาติ

แนวคิดในตะวันตก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา เห็นว่า การใช้กฎหมายควบคุมข้อความโฆษณา มิได้มุ่งหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคแต่ประการเดียว หากแต่มุ่งหมายให้เกิดความเป็นธรรมในการแข่งขันทางการค้าในระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจด้วยกันอีกด้วย เพราะการโฆษณาเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินธุรกิจ หากปล่อย

ให้มีการใช้ข้อความโฆษณาที่มีผลเสียหายโดยไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรือผู้ประกอบการด้วยกันก็จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้บริโภค และทำลายระบบการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมไปด้วย

ในกฎหมายไทยจะไม่มีบทบัญญัติชัดเจนว่า การจำกัดเสรีภาพในการโฆษณานั้นเป็นไปเพื่อให้เกิดการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรม การจำกัดเสรีภาพในการโฆษณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อาจแปลความถึงการจำกัดเสรีภาพในการโฆษณาเพื่อคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของผู้อื่นในทางการค้าด้วย แนวคิดในกฎหมายไทยเกี่ยวกับการควบคุมการโฆษณาโดยถือหลักว่าเสรีภาพในการโฆษณาถูกจำกัดลงได้ไม่แตกต่างจากแนวคิดตะวันตก

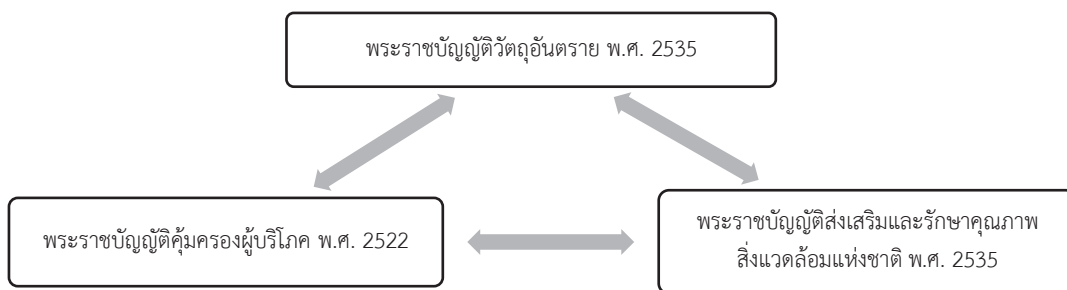
สรุป แนวคิดที่ตรงกันข้ามกับการจำกัดเสรีภาพในการโฆษณา ซึ่งอ้างว่าการโฆษณานั้นเป็นศิลปะ ไม่เกี่ยวข้องกับกฎหมายในระบบการค้าเสรี ผู้บริโภคสามารถเลือกได้ตามความพอใจ จะเชื่อหรือไม่เชื่อคำโฆษณาเป็นสิทธิอิสระของผู้บริโภค รัฐไม่มีอำนาจก้าวก้าวเข้าไปจัดการแทน ซึ่งการอ้างเช่นนี้ไม่ถูกต้องนัก เพราะทุกประเทศในโลกมีการจำกัดเสรีภาพในการโฆษณาโดยกฎหมายทั้งสิ้น เนื่องจากในการแข่งขันทางการค้าจะมุ่งให้เกิดการแข่งขัน และการแข่งขันที่เป็นธรรมก็ต้องมีกฎเกณฑ์ป้องกันการกระทำที่ไม่เป็นธรรมไม่ให้เกิดขึ้น ในด้านของผู้บริโภคการใช้สิทธิในการเลือกบริโภคเป็นคนละประเด็นกับการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับประชาชนทั่วไป สิทธิที่จะเลือกบริโภคควรควบคู่กันไปกับสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยและเป็นธรรมในการบริโภคสินค้าและบริการ ถ้าการโฆษณาทำให้ผู้บริโภคหลงเข้าใจผิดและเกิดความไม่ปลอดภัยหรือเกิดความไม่เป็นธรรมก็ควรจะมี

การควบคุมการโฆษณาเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 58 การกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษในพื้นที่ที่มีปัญหามลพิษรุนแรง เข้าชั้นวิกฤต ในกรณีที่พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งประสบปัญหามลพิษซึ่งมีแนวโน้มร้ายแรงถึงขนาดที่จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจในการออกประกาศราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้ท้องที่นั้นเป็นเขตควบคุมมลพิษ พร้อมทั้งกำหนดให้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อควบคุม ลด และขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษนั้น ในการกำหนดให้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นเขตควบคุมมลพิษนั้น ก็เพื่อให้การจัดการปัญหามลพิษเป็นไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยการประกาศให้ท้องที่ที่มีปัญหามลพิษรุนแรงเข้าชั้นวิกฤตเป็นเขตควบคุมมลพิษ และให้ท้องที่นั้นมีอำนาจจัดการควบคุมและแก้ปัญหามลพิษจากแหล่งกำเนิดในพื้นที่นั้นได้โดยตรง ซึ่งถือเป็นการกระจายภาระหน้าที่ และการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนในท้องถิ่น (Promotion and Conservation of National Environmental Quality Act B.E. 2535, 1992)

กรอบในการวิเคราะห์

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจสารเคมีป้องกันและการกำจัดศัตรูพืช ผู้เขียนได้นำเอาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง นำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

ภาพ 2 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

ผู้เขียนได้ผลการวิเคราะห์โดยพบปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับธุรกิจสารเคมีป้องกันและการกำจัดศัตรูพืชจากพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ดังนี้

1. ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับผู้ผลิต นำเข้า หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายปลอม วัตถุอันตรายผิดมาตรฐาน วัตถุอันตรายที่เสื่อมคุณภาพ พบว่า พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มาตรา 47 (2) (5) ได้กำหนดว่า วัตถุอันตรายหรือวัตถุอันตรายที่แสดงชื่อว่าเป็นวัตถุอันตรายอื่นหรือแสดงกำหนดเวลาที่วัตถุอันตรายหมดอายุการใช้เกินความเป็นจริงหรือวัตถุอันตรายที่ผลิตขึ้นโดยมีสารสำคัญน้อยหรือมากกว่าเกณฑ์ค่าคลาดเคลื่อนตามมาตรา 20 (3) ในระดับที่รัฐมนตรีผู้รับผิดชอบโดยความเห็นของคณะกรรมการกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา “ให้ถือว่าเป็นวัตถุอันตรายปลอม” จะเห็นว่า มาตราดังกล่าวได้บัญญัติเกี่ยวกับวัตถุอันตรายปลอมไว้ไม่ครอบคลุมและไม่ชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องการกำหนดวัน เดือน ปี ที่ผลิต และ วัน เดือน ปี ที่หมดอายุ และไม่ได้บัญญัติเกณฑ์ค่าคลาดเคลื่อนของสารสำคัญว่าจะให้ไม่น้อยกว่าหรือมากกว่ามาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดได้เท่าใด ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรง

ต่อเกษตรกรในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ได้มาตรฐาน ทำให้มีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นจากการใช้วัตถุอันตรายปลอมไม่ได้มาตรฐาน และยังส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้บริโภคสินค้าเกษตร เนื่องจากผู้บริโภคต้องซื้อสินค้าเกษตรในราคาที่แพงขึ้น รวมถึงผู้ประกอบการธุรกิจการส่งออกสินค้าเกษตร เช่น ข้าว พืชผัก ผลไม้ ดอกกล้วยไม้ ฯลฯ ก็มีต้นทุนที่สูงขึ้น ไม่สามารถแข่งขันการค้ากับนานาประเทศอื่นได้ ถ้าหากมีแมลงศัตรูพืชระบาดก็ไม่สามารถฉีดพ่นยับยั้งให้แมลงตายได้ เนื่องจากสารเคมีป้องกันและการกำจัดศัตรูพืชไม่ได้มาตรฐาน ก่อให้เกิดการต้อยาของแมลงศัตรูพืช จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจนั่นเอง

2. ปัญหาการโฆษณาและบริการด้านการโฆษณาสินค้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการ พบว่า การโฆษณาสินค้าสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช กล่าวคือ “การโฆษณา” ถือว่าเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกษตรกรไทยนิยมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชกันมาก เนื่องมาจากการจูงใจของผู้ประกอบการและผู้ประกอบการธุรกิจผ่านสื่อโฆษณาประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบรายการเกษตรทั้งทางหน้าจอโทรทัศน์หรือวิทยุ โดยการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เคยใช้ พืชสวน หรือดูผลผลิตทำให้ผู้ชมผู้ฟังอาจหลงเชื่อได้ง่าย แต่การโฆษณาวัตถุอันตรายทางการเกษตรที่เห็นส่วนใหญ่ก็มักจะเห็นจาก

รายการประเภท เพลงลูกทุ่ง ซึ่งแชมป์มวย หรือรายการความรู้ด้านการเกษตร ซึ่งเนื้อหาโฆษณาจะเน้นความสำคัญที่สรรพคุณ เพื่อจูงใจให้เห็นประสิทธิภาพของสารเคมี และเป็นโฆษณาเพื่อให้คนจดจำชื่อ ด้วยการเล่นคำ อ้างอิงผู้นำทางความคิด หรือเพื่อส่งเสริมการขายด้วยการชิงโชค เป็นต้น (National Broadcasting and Telecommunication Commission, 2017) เพื่อจูงใจหรือโน้มน้าวให้กลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย มีพฤติกรรมคล้อยตามเนื้อหาสาระที่โฆษณา อันเอื้ออำนวยให้มีการซื้อหรือใช้สินค้าและบริการนั่นเอง ซึ่งการโฆษณานั้น ถ้าภาครัฐมีได้มีการควบคุม ดูแล และตรวจสอบแล้วก็จะทำให้ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค คือเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีเป็นอย่างมาก ดังนั้น เครื่องมือที่รัฐจะนำมาใช้ในการควบคุม ตรวจสอบ ก็คือ กลไกทางกฎหมายที่ดี มีความชัดเจน ครอบคลุม และเหมาะสม

ดังนั้น เมื่อพิจารณากฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดหน้าที่ผู้ประกอบการและผู้ประกอบธุรกิจโฆษณาและบริการ ด้านการโฆษณาสินค้าสารเคมีป้องกันและการกำจัดศัตรูพืช พบว่า ปัจจุบันยังมิได้มีการกฎหมายที่ครอบคลุม มีความชัดเจนที่กำหนดหน้าที่ผู้ประกอบการและผู้ประกอบธุรกิจโฆษณาและบริการ ด้านการโฆษณาสินค้าสารเคมีป้องกันและการกำจัดศัตรูพืชไว้โดยเฉพาะ และสอดคล้องกับจรรยาบรรณสากลว่าด้วยการจัดการสารเคมีกำจัดศัตรูพืชขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations หรือ FAO) ที่กำหนดแนวปฏิบัติ (Code of Conduct) ในการจำหน่ายและการโฆษณาไว้เหมือนกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ประเทศมาเลเซียที่มีการออกกฎหมายควบคุมการโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Pesticides (Advertisement) Regulation 1996) โดยใช้แนวทางปฏิบัติของ FAO เป็นกรอบอ้างอิง 18 ข้อ (FAO Criteria and Pesticide Advertising in the Media, 2014) หรือแม้แต่ประเทศเวียดนามเอง

ก็มีกฎหมาย Department Circular 18 Regulates Pesticide Sales and Distribution ที่กำหนดเรื่องการโฆษณาที่จะต้องมีการป้องกันโดยกรมป้องกันพืช (The Plant Protection Department) (Nuntavorakan, 2019) ซึ่งประเทศไทยเดิมก่อนปี พ.ศ. 2562 นั้น ในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณาสินค้าสารเคมี ยังไม่มีการบัญญัติไว้โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2535 เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม มีแต่เพียงมาตรา 51 ที่กำหนดให้การควบคุมการโฆษณาว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและเพื่อประโยชน์ในการควบคุมโฆษณาให้ถือว่าว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 20 (1) เป็นสินค้าที่มีการควบคุมฉลากโดยคณะกรรมการควบคุมฉลากดังกล่าวโดยอนุโลม แต่หลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องของการโฆษณา โดยมีได้ให้นำพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาใช้โดยอนุโลม ดังนั้น จากการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าว ผู้เขียนก็ยังเห็นว่า เรื่องการโฆษณานั้นยังมีช่องว่างของกฎหมายที่มิได้มีการกำหนดห้ามโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ยัง “มิได้ขึ้นทะเบียน” ไม่มีการใช้รูปแบบการขออนุญาตก่อนการโฆษณา (pre-censor) เหมือนเช่นประเทศจีนและมาเลเซีย และไม่มีการกำหนดให้มีการควบคุมข้อความที่ใช้ในการโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะการห้ามใช้ข้อความว่า “ปลอดภัย” “ไม่เป็นพิษ” “ไม่มีอันตราย” เหมือนกับประเทศจีน และประกอบกับที่ผ่านมามาตราฐานไม่มีมาตรการในการดูแลเรื่องการโฆษณาของบริษัทขายสารเคมี ปลอมให้มีการโฆษณา ลด แลก แจก แถม ซึ่งเหมือนกับการขายขนม และก็ไม่รู้ว่าที่โฆษณานั้นจริงหรือเท็จ

3. ปัญหาการให้อำนาจกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษในพื้นที่ที่มีปัญหามลพิษรุนแรงเข้าขั้นวิกฤต พบว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 58 ให้อำนาจพิเศษแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดในพื้นที่ที่มีการประกาศให้เป็นเขตควบคุมมลพิษนั้นในการออกประกาศกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดในเขตควบคุมมลพิษนั้นให้สูงกว่ามาตรฐานรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในมาตราอื่นในกฎหมายสิ่งแวดล้อมกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติโดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมมลพิษ และโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติในการออกประกาศกำหนดประเภทของมาตรฐานการควบคุมจากแหล่งกำเนิดในการกำหนดให้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งให้เป็นเขตควบคุมมลพิษนั้น ก็เพื่อให้จัดการปัญหามลพิษเป็นไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยการประกาศให้ท้องที่ที่มีปัญหามลพิษรุนแรงเข้าขั้นวิกฤตเป็นเขตควบคุมมลพิษ และให้ท้องถื่นมีอำนาจในการจัดการควบคุมและแก้ไขปัญหามลพิษจากแหล่งกำเนิดในพื้นที่นั้นได้โดยตรง ซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนในท้องถื่นเขตควบคุมมลพิษ เป็นมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมและจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจในการออกประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้ท้องที่ที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษซึ่งมีแนวโน้มว่าจะร้ายแรงถึงขนาดเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นเขตควบคุมมลพิษ เพื่อที่จะได้ดำเนินการควบคุม ลด และ ขจัดมลพิษตามกระบวนการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ในกฎหมายอย่างเป็นระบบการกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดซึ่งอาจมีความเข้มงวดกว่ามาตรฐานควบคุมมลพิษที่

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ประกาศไว้ในมาตรา 25 ก็ได้ รวมทั้งการกำหนดให้มีการติดตั้งหรือจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสียของตน หรืออาจส่งมลพิษจากแหล่งกำเนิดไปบำบัด หรือกำจัดด้วยระบบบำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวมก็ได้ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังกำหนดให้พนักงานท้องถิ่นมีหน้าที่ทำแผนปฏิบัติการในการลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษนั้นไว้ในแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดซึ่งจัดทำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้เป็นเขตควบคุมมลพิษนั้น รวมทั้งการกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ ให้ประชาชนในพื้นที่ที่เป็นเขตควบคุมมลพิษปฏิบัติด้วย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า หากได้มีการดำเนินการครบถ้วนจนสามารถควบคุมมลพิษให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานได้แล้ว ควรออกกฎหมายให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติสามารถยกเลิกคำสั่งดังกล่าวได้โดยอาศัยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และกำหนดหลักเกณฑ์การกำกับดูแลออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและการใช้มาตรการต่างๆ เพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหามลพิษให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น หากไม่เตรียมการป้องกันหรือกำหนดมาตรการกฎหมายที่เหมาะสม ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายจนยากที่จะควบคุมแก้ไข การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชปลอมทำให้เกิดผลกระทบต่อมนุษย์ในด้านสุขภาพอนามัย และความสุขในการดำรงชีวิต มีการปนเปื้อนของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในอาหารก่อให้เกิดการเจ็บป่วยจากการสัมผัสสารเคมี โดยเฉพาะสารพาราควอตที่มีผลทำให้ผู้บริโภคเกิดเนื้องูา โดยเฉพาะพื้นที่ในภาคอีสานตอนบนที่มีการใช้สารพาราควอตเข้มข้นเป็นจำนวนมาก โรคภูมิแพ้ โรคเครียด และโรคเมะเร็ง โรคพาร์กินสัน จนเกิดประเด็นเรียกร้องขอให้มีการยกเลิกการใช้

วัตถุดิบทราย ได้แก่ พาราควอต คลอไพริฟอส และ ไกลโฟเซต โดยเฉพาะพาราควอต เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในกลุ่มเกษตรกรปลูกพืชไร่ แม้ว่าที่ผ่านมาคณะกรรมการวัตถุอันตรายจะมีมติสวนทางไม่ยกเลิกการใช้วัตถุอันตรายทั้ง 3 รายการ แต่ให้กำหนดการใช้แทน ขณะเดียวกันมีความเห็นจากรายกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับมติดังกล่าว โดยมองว่าฆ่าชีวิตคนและทำลายสิ่งแวดล้อมแบบตายผ่อนส่ง จนนำไปสู่การชุมนุมเรียกร้องบริเวณทำเนียบรัฐบาลเรียกร้องให้หยุดการใช้สารเคมีดังกล่าวโดยเร็วและยังส่งกระทบโดยตรงต่อเกษตรกรในเรื่องต้นทุนผลผลิตสูง และประสิทธิภาพหนี้สิน เกิดความล้มเหลวทางเศรษฐกิจเนื่องจากต้นทุนการผลิตสูงและราคาผลผลิตตกต่ำ รวมถึงการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา และปัญหาสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเขตควบคุมมลพิษอีกด้วย

บทสรุป

จากการวิเคราะห์ปัญหากฎหมายของผู้ประกอบการและประกอบธุรกิจสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของไทย ทั้ง 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ทำให้ผู้เขียนได้บทสรุปที่เป็นปัญหาทางกฎหมาย ดังนี้

1. ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับผู้ผลิต นำเข้า หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายปลอม วัตถุอันตรายผิดมาตรฐาน วัตถุอันตรายที่เสื่อมคุณภาพ ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มาตรา 47 (2) (5) ที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับวัตถุอันตรายปลอมไว้ไม่ครอบคลุมและไม่ชัดเจน ในเรื่องกำหนด วัน เดือน ปี ที่ผลิต และวัน เดือน ปี ที่หมดอายุ และไม่ได้บัญญัติเกณฑ์ค่าคาดเคลื่อนของสารสำคัญว่าจะให้มันน้อยกว่าหรือมากกว่ามาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดได้เท่าใด

2. ปัญหาการโฆษณาและบริการด้านการโฆษณา

สินค้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการธุรกิจ นับแต่หลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องของการโฆษณา โดยมิได้ให้นำพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาใช้โดยอนุโลม พบว่าเรื่องการโฆษณานั้นยังมีช่องว่างของกฎหมายที่มิได้มีการกำหนดห้ามโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ยัง “มิได้ขึ้นทะเบียน” ไม่มีการใช้รูปแบบการขออนุญาตก่อนการโฆษณาเหมือนเช่นประเทศจีนและมาเลเซีย และไม่มีกำหนดให้มีการควบคุมข้อความที่ใช้ในการโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะการห้ามใช้ข้อความว่า “ปลอดภัย” “ไม่เป็นพิษ” “ไม่มีอันตราย” เหมือนกับประเทศจีน และประกอบกับที่ผ่านมาภาครัฐไม่มีมาตรการในการดูแลเรื่องการโฆษณาของบริษัทขายสารเคมี ปล่อยให้มีการโฆษณา ลด แลก แจก แถม ซึ่งเหมือนกับการขายขนมและก็ไม่รู้ว่าที่โฆษณานั้นจริงหรือเท็จ

3. ปัญหาการให้อำนาจกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษในพื้นที่ที่มีปัญหามลพิษรุนแรงเข้าขั้นวิกฤตตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 58 ที่ยังมิได้ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติสามารถยกเลิกคำสั่งดังกล่าวได้โดยอาศัยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และกำหนดหลักเกณฑ์การกำกับดูแลออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และการใช้มาตรการต่างๆ เพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหา มลพิษให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาข้อกฎหมายดังกล่าว ผู้เขียนเห็นควรเสนอแนะแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ควรให้มีการแก้ไขปัญหาความไม่ครอบคลุมของกฎหมายควบคุมวัตถุอันตราย โดยบัญญัติเพิ่มเติม

ในส่วนของ วัน เดือน ปี ที่ผลิต และ วัน เดือน ปี ที่หมดอายุ รวมถึงเกณฑ์คาดเคลื่อนของสารสำคัญว่าจะให้อยู่ในระดับน้อยกว่าหรือมากกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กฎหมายกำหนดได้เท่าใด เพื่อประโยชน์เกษตรกรที่จะได้ลดต้นทุนการผลิต ประหยัดเวลาในการควบคุมดูแลผลผลิตและประชาชนผู้บริโภคผู้ได้บริโภคสินค้าเกษตรในราคาที่ถูกลง และสาเหตุปัญหาความไม่ครอบคลุมไม่ชัดเจนของกฎหมายนี้เองทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจสารเคมีป้องกันและการกำจัดศัตรูพืช ซึ่งเป็นผู้ขออนุญาตกับหน่วยงานกรมวิชาการเกษตรผู้ให้อนุญาต

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติมบัญญัติกฎหมายโดยกำหนดให้ครอบคลุม ชัดเจน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่

ผู้บริโภค ตลอดจนจัดให้มีองค์กรของรัฐที่เหมาะสมเพื่อตรวจตรา ดูแล และประสานงานการปฏิบัติงานของส่วนราชการในการคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อมิให้เกิดข้อพิพาทระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการและผู้ประกอบธุรกิจโฆษณาและบริการ ซึ่งเป็นเจ้าของสินค้าสารเคมีป้องกันและการกำจัดศัตรูพืช

3. ควรออกกฎหมายให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติสามารถยกเลิกคำสั่งดังกล่าวได้โดยอาศัยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และกำหนดหลักเกณฑ์การกำกับดูแลออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและการใช้มาตรการต่างๆ เพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหามลพิษให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม

References

- Agricultural Chemical Unraveling*. (2018). Retrieved from <https://www.thairath.co.th/business/economics/1372853> [In Thai]
- Consumer Protection Act B.E. 2522. (1979). *Royal Thai Government Gazette*, 96(72), 20-47 [In Thai]
- Department of Agriculture. (2010). *Knowledge for sales controllers of agricultural hazardous materials*. Author. [In Thai]
- FAO Criteria and Pesticide Advertising in the Media*. (2014). Retrieved from <http://elib.fda.moph.go.th/2008/default.asp?page2=subdetail&id=37912> [In Thai]
- Hazardous Substance Act B.E. 2535. (1992). *Royal Thai Government Gazette*, 109(39), 21-43 [In Thai]
- National Broadcasting and Telecommunication Commission. (2017). *Advertising of agricultural chemicals that are considered as being exploited by consumers*. Retrieved from <http://bcp.nbtc.go.th/th/detail/2017-10-19-12-27-31> [In Thai]
- National Statistical Office. (2020). *Summary of the results of the survey of working conditions of the population (December 2020)*. Retrieved from http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านสังคม/สาขาแรงงาน/ภาวะการทำงานของประชากร/2563/Report_12_63.pdf [In Thai]
- Nuntavorakan, B. (2019). *Policy situation processing Agricultural chemicals Under the Hazardous Substance Act, Revised 2008*. Retrieved from https://thaipan.org/sites/default/files/file/pesticide_conference_09.pdf [In Thai]
- Office of Agricultural Economics. (2021). *Agricultural economic information*. Retrieved from <https://www.oae.go.th/view/1/ปัจจัยการผลิต/TH-TH> [In Thai]
- Promotion and Conservation of National Environmental Quality Act B.E. 2535. (1992). *Royal Thai Government Gazette*, 109(37), 1-43 [In Thai]
- Supanit, S. (2007). *Advertising legal explanation*. Nitibankan. [In Thai]
- Why Does the World Have to Use Pesticides?*. (2018). Retrieved from https://www.technology-chaoban.com/bullet-news-today/article_73392 [In Thai]

การสร้างแบบจำลองที่ผู้บริโภคเลือกชำระค่าสินค้าและบริการด้วย QR Code payment ผ่านสมาร์ตโฟน: กรณีศึกษากรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ทวิวรรณ คงฉวีชวัล¹ ถนอมศักดิ์ สุวรรณน้อย²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ทักษะคิดของลูกค้ำที่มีต่อการตัดสินใจใช้แอปพลิเคชัน QR code payment ในการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านสมาร์ตโฟน (2) ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติและความตั้งใจเลือกใช้แอปพลิเคชัน QR code payment ในการชำระค่าสินค้าผ่านสมาร์ตโฟน และ (3) โอกาสในการเลือกใช้แอปพลิเคชัน QR code payment โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากผู้ใช้ออปพลิเคชัน QR code payment ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 424 ตัวอย่าง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนี CFI = 0.91, TLI = 0.89, GFI = 0.99 และค่า RMSEA = 0.08 สอดคล้องตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยผลการทดสอบสมมติฐานมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 อธิบายได้ว่าการรับรู้ถึงการใช้งานง่ายและการรับรู้ถึงประโยชน์ จะส่งผลทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ออปพลิเคชัน QR code payment นอกจากนี้ บรรทัดฐานของคนที่ใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวและเพื่อนฝูง และบรรทัดฐานของกลุ่มคนที่ติดต่อด้วย จะมีผลครอบงำทำให้เกิดพฤติกรรมคล้ายตามบรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิงในการใช้ออปพลิเคชัน QR code payment ซึ่งทั้งทัศนคติต่อการใช้ออปพลิเคชัน บรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง รวมถึงการรับรู้ถึงความปลอดภัย จะส่งผลให้เกิดความตั้งใจในการใช้ออปพลิเคชัน QR code payment และสุดท้ายจะส่งผลให้ตัดสินใจเลือกใช้ จากผลการศึกษาผู้ใช้หรือผู้บริโภคจึงควรศึกษาวิธีการใช้ออปพลิเคชัน QR code payment เพื่อเพิ่มช่องทางในการชำระสินค้าและบริการ

คำสำคัญ: การยอมรับเทคโนโลยี; ระบบการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์; พฤติกรรมการใช้ออปพลิเคชัน

QR code payment

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ทวิวรรณ คงฉวีชวัล และถนอมศักดิ์ สุวรรณน้อย. (2565). การสร้างแบบจำลองที่ผู้บริโภคเลือกชำระค่าสินค้าและบริการด้วย QR Code payment ผ่านสมาร์ตโฟน: กรณีศึกษากรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 41-56.

¹ หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจ วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

96 หมู่ 3 ถนนพุทธมณฑลสาย 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170, ประเทศไทย

อีเมล: taweewan.kon@kbu.ac.th

² วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Model Building for Consumer Choice to pay for Goods and Services via QR Code by Smartphone : A Case Study of Bangkok and Surrounding

Taweewan Kongmaneechachwan¹ Thanomsak Suwannoi²

Abstract

The objective of this research is to study (1) The customer's attitude towards the decision to use the QR code payment application to pay for goods and services via a smart phone. (2) Factors that influence the attitude and intention for choosing to use the QR code payment application) and (3) The opportunity to choose the QR code payment application by applying the Technology Acceptance Model (TAM). Using the quantitative research methods the research team collected data by using questionnaires as a tool for collecting data of 424 samples of QR code payment application users in Bangkok and its surrounding areas. Data were analyzed using the Structure Equation Model (SEM).

The results showed that the structural equation model was consistent with the empirical Data with CFI = 0.91, TLI = 0.89 and GFI = 0.99 and RMSEA is 0.08 and meeting the specified criteria. The hypothesis test result was statistically significant at the 0.001. It explains the perceived ease of use and perceived usefulness. This will result in a positive attitude towards using the QR code payment. In addition, the descriptive norms and injunctive norms of contact groups have dominated the behavior reassessed. Then the attitude towards injunctive norm and perceived security level will result in the intention to use the QR code payment. From the above results users or consumers should consider how to use the QR code payment application.

Keywords: Technology Acceptance Model; Electronic Payment System; Behavior of Using the QR Code Payment Application

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Kongmaneechachwan, K., & Suwannoi, T. (2022). Creating models that consumers choose to pay for goods and services with QR code payment by smartphone: A case study of Bangkok and suburb. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 41-56.

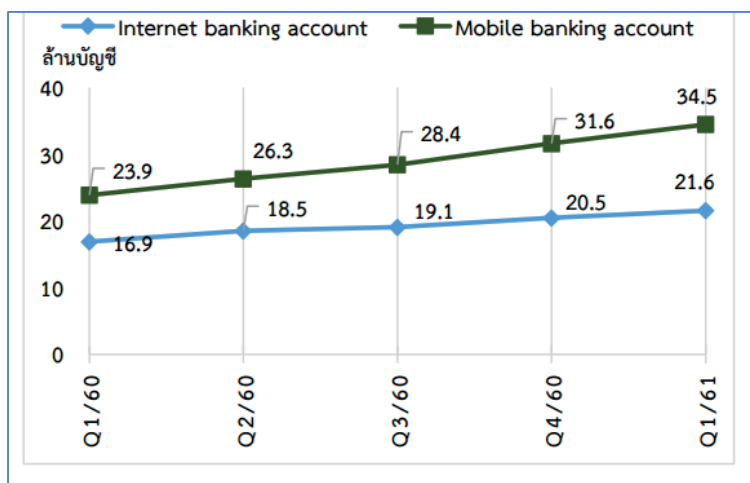
¹ Doctor of Business Administration, College of Management Innovation, Rajamangala University of Technology Rattanakosin,
96 Moo 3 Phutthamonthon Sai 5 Road, Salaya Subdistrict, Phutthamonthon District, Nakhon Pathom Province 73170, Thailand
E-mail: taweewan.kon@kbu.ac.th

² College of Management Innovation, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันพฤติกรรมการใช้ชีวิตของประชากรในสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก อันเป็นผลมาจากนวัตกรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลและโซเชียลเน็ตเวิร์คที่ได้เข้ามามีบทบาทต่อพฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้คน โดยส่วนใหญ่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยได้ถูกนำมาใช้ ในกระบวนการและช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้หรือเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภค โดยผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้าผ่านเว็บไซต์และโซเชียลมีเดีย ไม่ว่าจะเป็น เฟซบุ๊ก อิน스타그램 และไลน์ รวมถึงสามารถชำระเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคารบนสมาร์ตโฟน หรือ Mobile Banking อย่าง

สะดวกและรวดเร็ว ดังจะเห็นได้จากจำนวนผู้ใช้ Mobile Banking เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประชาชนเริ่มเปิดบัญชี Mobile Banking สำหรับการโอนเงินเติมเงิน และชำระเงินในชีวิตประจำวันมากขึ้น โดยพบว่า ณ สิ้นไตรมาส 1 ปี 2561 บัญชี Mobile Banking มีจำนวน 34.5 ล้านบัญชี เติบโตขึ้น ร้อยละ 44 จากช่วงเวลาเดียวกันของปีก่อน เนื่องจากธนาคารต่างๆ ได้พัฒนาแอปพลิเคชัน ที่ใช้งานง่าย สะดวกและรองรับธุรกรรมหลากหลายประเภทมากขึ้น ขณะที่บัญชี internet banking มีจำนวน 21.6 ล้านบัญชี เพิ่มขึ้นร้อยละ 28 จากช่วงเวลาเดียวกันของปี 2560 (Bank of Thailand, 2019)

ภาพ 1 จำนวนบัญชี Internet Banking และ Mobile Banking

ที่มา: รายงานธุรกรรมการเงิน ไตรมาส 1 ปี 2561 โดย ธนาคารแห่งประเทศไทย

ประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมลดการพึ่งพาการใช้เงินสด ตามแผนยุทธศาสตร์และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ หรือ e-Payment ซึ่งทางภาครัฐและภาคเอกชนผู้ให้บริการ ต่างคาดหวังว่าในอนาคตอันใกล้ ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมไร้เงินสดอย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะ使得การ

ลงทุน การแข่งขันทางการค้าและเศรษฐกิจของไทยเติบโตอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของภาคเอกชนและผู้ประกอบการรายย่อย สามารถใช้ประโยชน์จากการชำระเงินด้วย QR Code เช่นกัน คือ การที่ผู้ซื้อและผู้ขายมีความสะดวกในการชำระเงิน ผู้ขายไม่ต้องเสียเวลาทอนเงิน การทอนเงินขาดไม่ครบ หรือการทอนเกิน

เป็นต้น และเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2560 ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ได้แถลงข่าวเปิดตัว Standard QR Code เพื่อเป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งผู้บริโภคและร้านค้าสามารถรับหรือจ่ายเงินในรูปแบบ QR Code Payment ผ่านบัตรเครดิต บัตรเดบิต บัญชีเงินฝากธนาคาร หรือบริการของกลุ่ม Non-Bank ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเริ่มบริการผ่านพร้อมเพย์เป็นแห่งแรก ทั้งนี้เพื่อผลักดันประเทศไทยสู่สังคมไร้เงินสด ตามนโยบายของรัฐบาล (Bank of Thailand, 2019)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการใช้ QR Code Payment จะมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องการนำเทคโนโลยีที่เป็นนวัตกรรมใหม่ทางการเงินมาใช้นั้น ทั้งผู้ใช้และร้านค้าที่รับชำระเงินจะต้องมีอุปกรณ์คือโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ทโฟนที่สามารถรองรับแอปพลิเคชัน QR Code Payment และขั้นตอนการลงทะเบียนและขั้นตอนการใช้แอปพลิเคชันอาจจะเป็นอุปสรรคในการใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ของผู้ใช้หรือผู้บริโภคที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น จึงเกิดคำถามสำหรับงานวิจัยว่า ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการเลือกใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ในการชำระค่าสินค้าและบริการ โดยคณะผู้วิจัยสนใจศึกษาทัศนคติของผู้ใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติการใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ผ่านโทรศัพท์มือถือ โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการกระทำตามหลักเหตุและผล (Theory of Reasoned Action--TRA) และทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model--TAM) เพื่ออธิบายพฤติกรรมการเลือกใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ของผู้บริโภค

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของลูกค้าที่มีต่อการใช้ออปพลิเคชัน QR Code Payment ในการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านสมาร์ทโฟน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติและความตั้งใจในการเลือกใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ในการชำระค่าสินค้าผ่านสมาร์ทโฟน

3. เพื่อศึกษาโอกาสในการเลือกใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ในการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านสมาร์ทโฟน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยต้องการศึกษาแบบจำลองที่ผู้บริโภคเลือกชำระค่าสินค้าและบริการด้วย QR Code Payment ผ่านสมาร์ทโฟน โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) ประกอบด้วย (1) ทัศนคติต่อพฤติกรรม (2) การรับรู้ถึงการใช้งานง่าย (3) การรับรู้ถึงประโยชน์ (4) การรับรู้ถึงความปลอดภัย (5) บรรทัดฐานของคนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวและเพื่อนฝูง (6) บรรทัดฐานของกลุ่มคนที่ติดต่อกับ (7) บรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง (8) ความตั้งใจใช้ และ (9) พฤติกรรมการใช้

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ งานวิจัยนี้มีขอบเขตด้านพื้นที่ คือ ประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่ชำระค่าสินค้าและบริการด้วย QR Code Payment ผ่านสมาร์ทโฟน

3. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง งานวิจัยนี้ทำการศึกษาจากผู้ใช้ออปพลิเคชัน QR Code Payment ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และตัวอย่าง จำนวน 424 ตัวอย่าง

4. ขอบเขตด้านเวลา ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2562 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2562

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ คือ ผู้บริโภคสามารถเลือกใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ในการชำระค่าสินค้าและบริการเพื่อเพิ่มช่องทางในการชำระค่าสินค้าและบริการ ซึ่งมีความสะดวก รวดเร็ว

ปลอดภัยในการชำระค่าสินค้าและบริการ ส่วนด้านร้านค้าสามารถใช้เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางในการรับชำระเงินที่สะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น

2. ธนาคาร หรือสถาบันการเงิน มีความเข้าใจทัศนคติของผู้บริโภค สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาแอปพลิเคชัน QR Code Payment ให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการต่อไป

3. หน่วยงานภาครัฐ สามารถนำนวัตกรรมของแอปพลิเคชัน QR Code Payment มาใช้เป็นตัวอย่างในการพัฒนาและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในระบบการชำระเงิน ตามนโยบายระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (national e-payment) เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป

4. ประโยชน์ด้านวิชาการ นักวิจัย นักวิชาการ และผู้สนใจสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ศึกษา เพื่อพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ออปพลิเคชัน QR Code Payment ให้มีความสมบูรณ์และน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับ e-Payment

e-Payment หรือ ระบบการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (electronic payment system) คือ ระบบการชำระเงินที่ทุกขั้นตอนจะไม่มีการใช้เงินสด แต่จะเปลี่ยนเป็นการโอนชำระเงินผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์หรือสมาร์ทโฟนแทน เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทั้งนี้ระบบ e-Payment ได้ถูกออกแบบมาเพื่อลดขั้นตอนที่ยุ่งยาก สามารถโอนเงินออนไลน์ให้กันได้ทุกที่ ทุกเวลา โดยไม่ต้องมีบัญชีอยู่ภายใต้ธนาคารเดียวกัน ช่วยให้การชำระเงินมีความสะดวก ปลอดภัย และทุกขั้นตอนดำเนินการจะเป็นไปแบบ real-time ซึ่งเป็นระบบการชำระเงินที่เอื้ออำนวยต่อการเติบโตของธุรกิจและการใช้ชีวิตของคนไทยในปัจจุบันเป็นอย่างดี

มาก นวัตกรรมทางการเงิน QR Code Payment ได้เกิดขึ้นในประเทศไทยซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานสากล โดยการเกิดขึ้นของ QR Code Payment ได้มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีแอปพลิเคชันจากโทรศัพท์มือถือเข้ามาช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ในการชำระค่าสินค้าและบริการ (Bank of Thailand, 2019)

แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับและการปฏิบัติ

Rogers and Shoemaker (1971) ได้ให้ความหมายการยอมรับไว้ว่า เป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคลแต่ละคนที่เริ่มต้นตั้งแต่การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ ไปจนถึงการยอมรับสิ่งนั้นๆ ไปใช้อย่างเปิดเผย ในขณะที่ Aedum (2006) ได้กล่าวถึงการรับสิ่งใหม่ว่า เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งซึ่งช่วยพัฒนาคุณสมบัติของบุคคล เช่น ความรู้ ค่านิยม ทัศนคติ ทำให้สมาชิกของสังคมได้รับรู้การเปลี่ยนแปลง มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งใหม่ๆ ได้ง่าย นอกจากนี้การติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ อยู่เสมอ ความสนใจรับรู้ข่าวสารใหม่ๆ มีความสำคัญยิ่งต่อการก่อให้เกิดการรับรู้ ความสนใจ และพยายามนำไปปฏิบัติในที่สุด และจากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การยอมรับคือกระบวนการทางความคิดของผู้บริโภค ในการแสดงพฤติกรรม นับตั้งแต่จากการรับรู้ข่าวสารนวัตกรรมใหม่ครั้งแรกไปจนถึงการยอมรับนวัตกรรมใหม่ โดยที่กระบวนการตัดสินใจนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบและต้องอาศัยเวลา

ทฤษฎีการเผยแพร่วัตกรรม

Rogers (1995) ได้นำเสนอทฤษฎีการเผยแพร่วัตกรรม ซึ่งได้กล่าวว่า การรับรู้ของมนุษย์ต่อคุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมนั้นๆ โดยทฤษฎีการเผยแพร่วัตกรรมจะเก็บรวบรวมและสังเคราะห์การยอมรับนวัตกรรมของแต่ละบุคคล โดยปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับนวัตกรรมเป็นที่อธิบายการตัดสินใจของบุคคลว่า เทคโนโลยีนั้นจะถูก

ยอมรับหรือปฏิเสธ รวมไปถึงการยกเลิกการใช้งาน โดยมีปัจจัยอยู่ 5 ประการคือ (1) ประโยชน์ในเชิงเปรียบเทียบ (relative advantage) (2) ความสอดคล้อง (compatibility) (3) ความซับซ้อน (complexity) (4) การทดลองใช้ (trialability) และ (5) ความสังเกตเห็นได้ (observability)

แนวคิดเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลสารสนเทศ

Saprungrueang (2004) ได้ให้คำจำกัดความของความปลอดภัยของข้อมูลไว้ว่า คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ระบบของนโยบายและหรือระเบียบปฏิบัติที่ใช้ในการพิสูจน์ทราบ ควบคุม และป้องกันการเปิดเผยข้อมูล (ที่ได้รับคำสั่งให้มีการปกป้อง)

ทฤษฎีการกระทำตามหลักเหตุผล

ทฤษฎีการกระทำตามหลักเหตุผล (Theory of Reasoned Action--TRA) นำเสนอโดย Fishbein and Ajzen (1975) ได้อธิบายว่าในการตัดสินใจเลือก ผู้เลือกจะอาศัยหลักเหตุและผล ที่อิงมาจากเหตุผลส่วนตัวของผู้เลือกจากทัศนคติที่ผู้เลือกมีต่อทางเลือกหรือพฤติกรรมนั้นๆ (attitude toward behavior) และเหตุผลจากการคล้อยตามพฤติกรรมของกลุ่มอ้างอิงของผู้เลือก ซึ่งจัดเป็นบรรทัดฐานทางสังคมของผู้เลือก (subjective norm) แนวคิดนี้อธิบายถึงว่าพฤติกรรมการเลือกของมนุษย์นั้นมีผลมาจาก 2 สิ่งคือ ความเชื่อ (beliefs) และทัศนคติ (attitude) ของแต่ละบุคคล โดยความเชื่อนั้นเกิดจากปัจจัยทางสังคมที่ได้รับอิทธิพลมาจากการครอบงำของสังคม ซึ่งความเชื่อนั้นเป็นความเชื่อตามกลุ่มอ้างอิง (normative belief) ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่คล้อยตามหรือเลียนแบบกลุ่มอ้างอิงรอบข้าง (subjective norm) และในขณะที่ทัศนคติของบุคคลเป็นความเชื่อส่วนบุคคลเชิง

พฤติกรรม (behavioral belief) จะเป็นตัวที่กำหนดทัศนคติทั้งทางบวกหรือทางลบต่อพฤติกรรมต่างๆ (attitude toward behavior)

แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model--TAM)

ตัวแปรสำคัญต่อการยอมรับเทคโนโลยี คือปัจจัยด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ (perceived usefulness) ปัจจัยด้านการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (perceived ease of use) ปัจจัยด้านทัศนคติการใช้งาน (attitude towards) ปัจจัยด้านความตั้งใจในการกระทำพฤติกรรม (behavior intention) (Davis, 1985) โดยแบ่งเป็น 2 โครงสร้าง ได้แก่ โครงสร้างที่ 1 ประกอบด้วย 2 ปัจจัยคือ การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ และการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน และโครงสร้างที่ 2 ประกอบด้วย 3 ปัจจัย คือ ทัศนคติของผู้ใช้ ความตั้งใจที่จะใช้ และพฤติกรรมการใช้จริง (actual system use)

แบบจำลองการเลือกใช้แอปพลิเคชัน QR Code

Zarpou, Saprikis, Markos, and Vlachopoulou (2012) ได้ประยุกต์ทฤษฎีการกระทำตามหลักเหตุและผล (TRA) ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) และแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) ในการอธิบายพฤติกรรมการเลือกใช้บริการผ่านโมบายเซอร์วิส โดยในการศึกษารั้งนี้ จะประยุกต์แนวคิดจากพฤติกรรมทั้งสาม ในการกำหนดแบบจำลองสำหรับการเลือกใช้แอปพลิเคชัน QR Code ในการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านโทรศัพท์มือถือ โดยเริ่มต้นจากแบบจำลองการยอมรับ (TAM) ผสมกับทฤษฎีการกระทำตามหลักเหตุผล (TRA)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Ramos, Ferreira, Freitas, and Rodrigues (2018) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความไว้วางใจของลูกค้าในการใช้บริการ m-Banking ธนาคารของประเทศบราซิล โดยทำการศึกษาด้านความคุ้นเคย (familiarity) ความสะดวก (ease of use) การรับรู้การใช้ประโยชน์ (perceived usefulness) ความปลอดภัย (safety) ความเป็นส่วนตัว (privacy) และนวัตกรรม (innovativeness) พบว่า กลุ่มผู้ใช้บริการมีความคุ้นเคย การรับรู้ถึงประโยชน์ รับรู้การใช้งานง่าย รับรู้ความปลอดภัย การรับรู้ความเป็นส่วนตัวมีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจในการใช้ระบบ บริการผ่าน m-banking ส่วนปัจจัยด้านนวัตกรรมไม่มีผลต่อความตั้งใจใช้ m-banking

ในขณะที่ Gao, Rohm, Sultan, and Huang (2012) ได้ทำการศึกษาศักดิ์คติของผู้บริโภคที่มีต่อการตลาดโทรศัพท์มือถือศึกษาการเปรียบเทียบตลาดเยาวชนในสหรัฐอเมริกาและประเทศจีน โดยศึกษาปัจจัยจากแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) ของ Devis ทฤษฎีการดำเนินการตามเหตุผล (TRA) และลักษณะการรับรู้ของทฤษฎีนวัตกรรม (PCI) ส่งผลต่อทัศนคติการยอมรับดังกล่าว และได้้นำปัจจัยการรับรู้ถึงการใช้งานง่าย การรับรู้ถึงประโยชน์ เอกลักษณะส่วนบุคคล ความคิดสร้างสรรค์ การหลีกเลี่ยงความเสี่ยง ความกังวลเรื่องความเป็นส่วนตัว ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์และเอกลักษณะส่วนบุคคลมีอิทธิพลอย่างมากต่อการยอมรับของผู้บริโภค

นอกจากนี้ Al Khasawneh (2015) ได้ศึกษาปัจจัยการรับรู้และตอบสนองการบริการ M-Banking ในประเทศจอร์แดนโดยใช้แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี โดยมีปัจจัยภายนอกมาศึกษาเพิ่มเติม ได้แก่ การรับรู้เรื่องความไว้วางใจ และการรับรู้ความเชื่อถือและทัศนคติและความตั้งใจ M-Banking ผลการศึกษาพบว่า ลูกค้ามีความรับรู้ถึงความสะดวกในการใช้และ

รับรู้ความเชื่อมั่น การรับรู้ถึงความน่าเชื่อถือ การรับรู้ถึงประโยชน์ ทัศนคติต่อการใช้ มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้ M-banking ผลการศึกษาพบว่า ลูกค้ามีความรับรู้ถึงความสะดวกในการใช้ การรับรู้ถึงประโยชน์ การรับรู้ถึงความน่าเชื่อถือ การรับรู้ความเชื่อมั่น และทัศนคติต่อการใช้ มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้ M-Banking

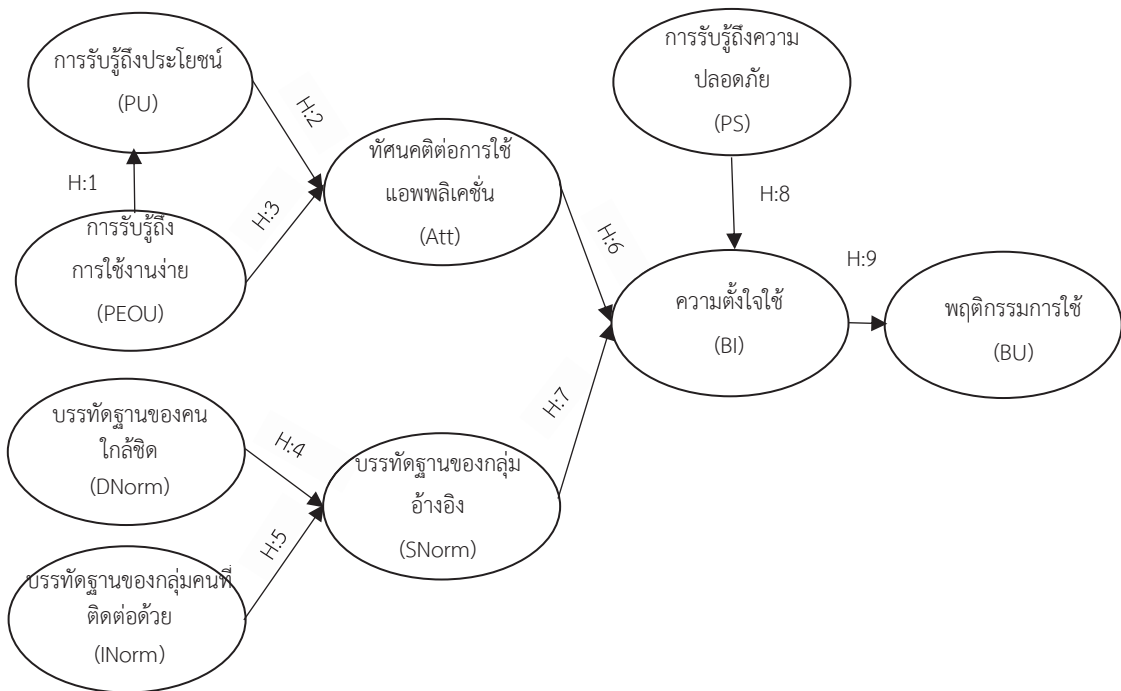
นอกจากนั้น Aslam, Ham, and Arif (2017) ได้ทำการศึกษา: พฤติกรรมความตั้งใจของผู้บริโภคต่อการบริการชำระเงินบนมือถือประเทศปากีสถานโดยศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติพฤติกรรมนี้ คือ การรับรู้การเข้ากันได้ (perceived compatibility) การรับรู้ประโยชน์ (perceived usefulness) บรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง (subject norm) การรับรู้ความปลอดภัย และการรับรู้การใช้งานง่าย (perceived ease of use) โดยใช้แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย เครื่องมือที่ใช้ทดสอบสมมติฐานโดยใช้โมเดลสมการโครงสร้าง (structural equation model) พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจใช้บริการการชำระเงินด้วยมือถือ ได้แก่ การรับรู้ความเข้ากันได้ และบรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์มากที่สุดในการกำหนดทัศนคติของผู้บริโภคต่อการบริการชำระเงินมือถือ และปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการตั้งใจใช้ระบบการชำระเงินมือถือ คือ การรับรู้ความปลอดภัยและการรับรู้ความง่ายต่อการใช้

Makarapong and Punnakittikashem (2018) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่อิทธิพลต่อการตั้งใจใช้เทคโนโลยีระบบบัตรโดยสารอิเล็กทรอนิกส์ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีปัจจัยที่ทำการศึกษาคือ อิทธิพลทางสังคม ทัศนคติต่อการใช้ประโยชน์ การรับรู้ถึงความเสี่ยงและความปลอดภัย ความง่ายต่อการใช้ และสิ่งอำนวยความสะดวก ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจในการใช้ระบบ ได้แก่ ทัศนคติต่อการใช้ อิทธิพลทางสังคมและสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจใช้

เทคโนโลยีระบบบัตรโดยสารอิเล็กทรอนิกส์บนรถยนต์โดยสารประจำทางในเขตกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันที่ไม่มี

ความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจในการใช้ คือการรับรู้ถึงความเสี่ยงและความปลอดภัย (perceived security)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 2 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

H1: การรับรู้ถึงการใช้งานง่ายมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการรับรู้ถึงประโยชน์

H2: การรับรู้ถึงประโยชน์มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์ QR Code

H3: การรับรู้ถึงการใช้งานง่ายมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์ QR Code

H4: บรรทัดฐานของคนใกล้ชิดมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อบรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง

H5: บรรทัดฐานของกลุ่มคนที่ติดต่อด้วยมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อบรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง

H6: ทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความตั้งใจใช้

H7: บรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความตั้งใจใช้

H8: การรับรู้ถึงความปลอดภัยมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความตั้งใจใช้

H9: ความตั้งใจใช้มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ประชากรและตัวอย่างที่

ใช้ในการวิจัยนี้ คือ ผู้ที่เคยใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ในการชำระค่าสินค้าและบริการ โดยมีพื้นที่ในการเก็บข้อมูลคือ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็นแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified sampling) ตามเจเนอเรชั่น

เอ็กซ์ วาย และเบบี้บูม และสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (convenience sampling) โดยการส่งแบบสอบถามออนไลน์ไปยังประชากรเป้าหมายผ่านเว็บไซต์จนครบจำนวนที่ต้องการ ได้แบบสอบถามกลับมา 424 คน (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

ตารางจำแนกตัวอย่างตาม อายุ (generation) และการศึกษา (education)

การศึกษา	generation Y (คน)	generation X (คน)	baby boomer (คน)
< ปริญญาตรี 99 = 23.35 %	67	25	7
ปริญญาตรี 223 = 50.60 %	152	56	15
> ปริญญาตรี 102 = 24.05 %	70	25	7
รวม 424 คน	289	106	29

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 สะท้อนข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ การศึกษา และรายได้ต่อเดือน ส่วนที่ 2 สะท้อนข้อมูลการใช้บริการธุรกรรมทางการเงิน โดยใช้ QR Code ประกอบด้วย มูลค่าทางบัญชีที่ผูกติดกับการใช้ QR Code Payment และความถี่ในการใช้บริการ QR Code Payment ใช้ทำธุรกรรมใดมากที่สุด ส่วนที่ 3 การยอมรับเทคโนโลยี QR Code Payment เป็นมาตรวัด 5 ระดับแบบ Likert Scale เพื่อวัดตัวแปรปัจจัยต่าง ๆ ตามกรอบแนวคิดของแบบจำลองของงานวิจัย โดยนำแบบสอบถามที่พัฒนาให้ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงเชิงเนื้อหา (content validity) จำนวน 3 คน พบว่า แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (The Index of Item Objective Congruence--IOC) ระหว่าง 0.67-1.0 แสดงว่าคำถามมีความเที่ยงเชิงเนื้อหา ซึ่งภายหลังจากปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ (Vanichbuncha, 2006)

คณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับตัวอย่าง ซึ่งมีใช้ตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 45 คน และนำมาทดสอบความเชื่อถือได้ (reliability) โดยการวิเคราะห์ความสอดคล้องภายในชุดเดียวกัน (internal consistency) วิธี Cronbach's alpha coefficient ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตารางที่ 2 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ของทุกองค์ประกอบมีค่าระหว่าง 0.86-0.92 ซึ่งมากกว่า 0.70 (Nunnally, 1978) แสดงว่าคำถามในแต่ละองค์ประกอบมีความสอดคล้องภายในและน่าเชื่อถือ ในขณะที่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและทดสอบสมมุติฐาน ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิง (inferential statistic) การวิเคราะห์ปัจจัยและการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model--SEM)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยข้อมูลคุณลักษณะเบื้องต้นของตัวอย่างพบว่า โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 66 เป็นเพศหญิง รองลงมา ร้อยละ 34 เป็นเพศชาย มีสถานภาพโสดเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 81 อายุระหว่าง 16-35 ปี เป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 66 สำหรับระดับการศึกษาของตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 53 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และร้อยละ 50 มีอาชีพทำงานบริษัทเอกชน โดยมีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน เป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 42 รองลงมา

ร้อยละ 29 มีรายได้ 15,000-25,000 บาท และโดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 66 ใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment 1-5 ครั้งต่อเดือน

สำหรับผลการทดสอบความถูกต้องเชิงโครงสร้าง (construct validity) โดยการวิเคราะห์ปัจจัยวิธี PCA พบว่า ค่าถัมแต่ละข้อมีค่าน้ำหนักปัจจัย (factor loading) ระหว่าง 0.71 ถึง 0.95 ซึ่งมากกว่า 0.70 (Comrey & Lee, 2013) แสดงว่าค่าถัมที่ใช้ในการวัดแต่ละองค์ประกอบมีความเหมาะสม

ตาราง 2

การวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) และความเชื่อถือได้ (reliability) ของแบบสอบถาม

Item	Factor Loading	%Total Variance	Cronbach 's Alpha
1. ทศนคติต่อการใช้แอปพลิเคชัน QR Code (attitude toward QR Code)		0.82	0.88
1. ฉันคิดว่าการทำธุรกรรมทางการเงินผ่าน QR Code เป็นความคิดที่ฉลาด	0.92		
2. ฉันคิดว่าการทำธุรกรรมทางการเงินผ่าน QR Code เป็นความคิดที่ดี	0.93		
3. ฉันชอบการทำธุรกรรมทางการเงินผ่าน QR Code	0.86		
2. การรับรู้ถึงการใช้งานง่าย (perceived ease of use)		0.71	0.90
4. ฉันเชื่อว่าสามารถเรียนรู้ถึงการเข้าระบบการทำธุรกรรมทางการเงินด้วย QR Code ได้	0.86		
5. ฉันเชื่อว่าสามารถเรียนรู้การใช้งานระบบธุรกรรมทางการเงินด้วย QR Code ได้	0.89		
6. ฉันเชื่อว่าสามารถเข้าใจระบบธุรกรรมทางการเงินด้วย QR Code ได้ไม่ยาก	0.83		
7. ฉันคิดว่าระบบธุรกรรมทางการเงินด้วย QR Code ใช้งานง่าย	0.83		
8. ฉันต้องการระบบธุรกรรมทางการเงินด้วย QR Code ที่ง่ายต่อการใช้งาน	0.79		
3. การรับรู้ถึงประโยชน์ (perceived usefulness)		0.66	0.86
9. การใช้ระบบธุรกรรมทางการเงินด้วย QR Code ทำให้ทำธุรกรรมทางการเงินได้เร็วกว่าเดิม	0.85		
10. การใช้ระบบธุรกรรมทางการเงินด้วย QR Code ช่วยให้ทำธุรกรรมทางการเงินได้สะดวก	0.89		
11. การใช้ระบบธุรกรรมทางการเงินด้วย QR Code ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย	0.73		
12. การใช้ระบบธุรกรรมทางการเงินด้วย QR Code ช่วยประหยัดเวลา	0.88		
13. การใช้ระบบธุรกรรมทางการเงินด้วย QR Code ช่วยให้ตรวจสอบบัญชีได้ง่าย	0.71		

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

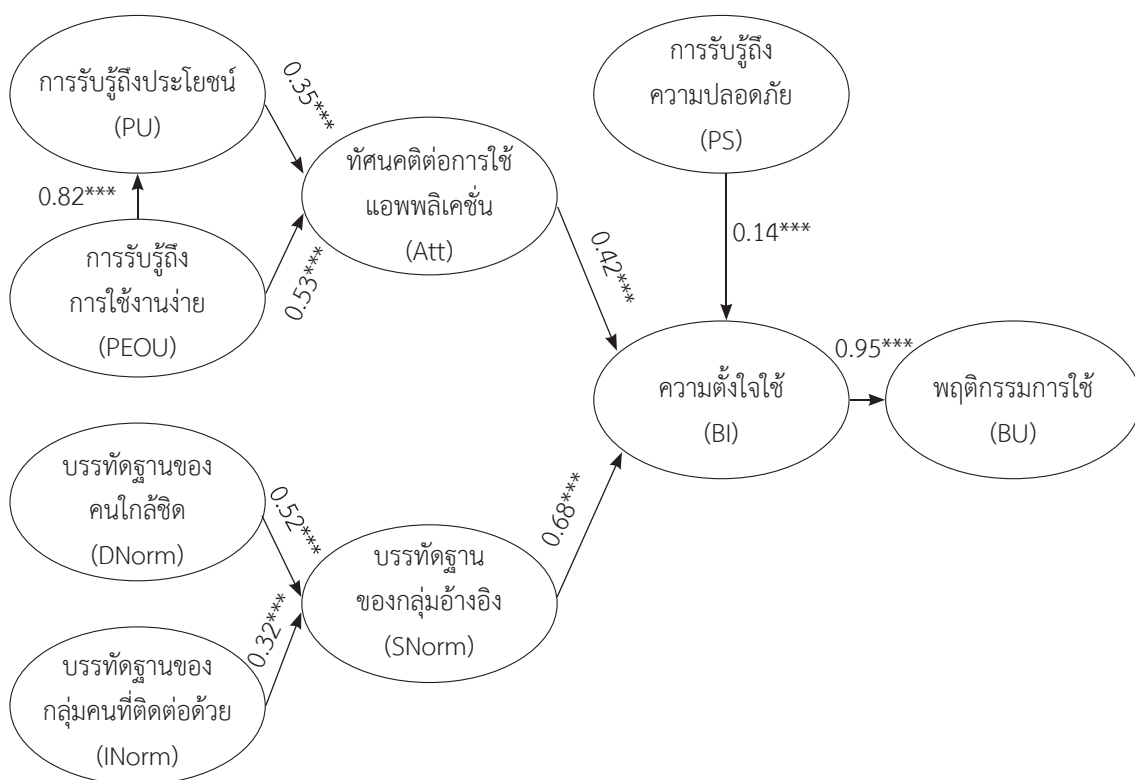
ตาราง 2 (ต่อ)

การวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) และความเชื่อถือได้ (reliability) ของแบบสอบถาม

Item	Factor Loading	%Total Variance	Cronbach 's Alpha
4. การรับรู้ถึงความปลอดภัย (perceived security)		0.87	0.92
14. ระบบธุรกรรมการเงินด้วย QR Code มีระบบป้องกันการขโมยข้อมูลที่ดี	0.93		
15. ระบบธุรกรรมการเงินด้วย QR Code มีระบบยืนยันตัวตนที่ดี	0.93		
16. ระบบธุรกรรมการเงินด้วย QR Code มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดี	0.94		
5. บรรทัดฐานของคนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวและเพื่อนฝูง (descriptive norm)		0.73	0.88
17. ครอบครัวของฉันคิดว่าการใช้ระบบธุรกรรมการเงินด้วย QR Code เป็นความคิดที่ฉลาด	0.84		
18. ครอบครัวของฉันคิดว่าฉันควรใช้ระบบธุรกรรมการเงินด้วย QR Code	0.88		
19. เพื่อนของฉันส่วนใหญ่คิดว่าการใช้ระบบธุรกรรมการเงินด้วย QR Code เป็นความคิดที่ฉลาด	0.86		
20. เพื่อนร่วมงานส่วนใหญ่คิดว่าฉันควรใช้ระบบธุรกรรมการเงินด้วย QR Code	0.84		
6. บรรทัดฐานของกลุ่มคนที่ติดต่อด้วย (injunctive norm)		0.89	0.87
21. คนที่ฉันติดต่อด้วยคิดว่าการใช้ระบบธุรกรรมการเงินด้วย QR Code เป็นความคิดที่ฉลาด	0.94		
22. คนที่ฉันติดต่อด้วยคิดว่าฉันควรใช้ระบบธุรกรรมการเงินด้วย QR Code	0.94		
7. บรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง (subject norm)		0.78	0.86
23. ผู้คนส่วนใหญ่รอบข้างฉันคิดว่าการใช้ระบบธุรกรรมการเงินด้วย QR Code เป็นความคิดที่ฉลาด	0.87		
24. ผู้คนส่วนใหญ่รอบข้างฉันควรเลือกใช้ระบบธุรกรรมการเงินด้วย QR Code	0.89		
25. ครอบครัวของฉันคิดว่าการเลือกใช้ระบบธุรกรรมการเงินด้วย QR Code เป็นความคิดที่ดี	0.88		
8. ความตั้งใจใช้ (behavior intention)		0.88	0.87
26. ฉันมีความตั้งใจในการใช้ระบบธุรกรรมการเงินด้วย QR Code	0.94		
27. ฉันจะแนะนำคนอื่น ๆ ให้ใช้ระบบธุรกรรมการเงินด้วย QR Code	0.94		
9. พฤติกรรมการใช้ (usage behavior)		0.91	0.90
28. ฉันทำธุรกรรมทางการเงินด้วย QR Code เป็นประจำ	0.95		
29. ทุกครั้งที่ต้องทำธุรกรรมทางการเงินฉันมักเลือกทำด้วย QR Code	0.95		

ผลการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของผู้ใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ด้านทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์ (PU) ($\bar{X} = 4.19, SD = 0.54$) ด้านการรับรู้ถึงการใช้งานง่าย (PEOU) ($\bar{X} = 4.30, SD = 0.93$) และการรับรู้ถึงประโยชน์ (PU) ($\bar{X} = 4.31, SD = 0.97$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธี SEM พบว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนี CFI = 0.91, TLI = 0.89 และ GFI = 0.99 ซึ่งมีค่ามากกว่าหรือใกล้เคียง 0.90 และค่า RMSEA = 0.08 สอดคล้องตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ภาพ 3 ผลการประมาณค่าแบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM)

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การรับรู้ถึงการใช้งานง่ายของการใช้อุปกรณ์ QR Code Payment มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ของการใช้อุปกรณ์ QR Code Payment อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.82 นอกจากนี้ การรับรู้ถึงการใช้งานง่ายของ

การใช้อุปกรณ์ QR Code Payment และการรับรู้ถึงประโยชน์ของการใช้อุปกรณ์ QR Code Payment มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์ QR Code Payment อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.35 และ 0.53 ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบ

อีกว่า ทั้งสองปัจจัย ได้แก่ บรรทัดฐานของคนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวและเพื่อนฝูงกับบรรทัดฐานของกลุ่มคนที่ติดต่อกับมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อบรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.52 และ 0.32 ตามลำดับ และปัจจัยทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์ชำระเงิน บรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ถึงความปลอดภัย มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความ

ตั้งใจใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.42, 0.68 และ 0.14 ตามลำดับ ในขณะที่ ปัจจัยความตั้งใจในการใช้อุปกรณ์ชำระเงิน QR Code Payment มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้อุปกรณ์ชำระเงิน QR Code Payment ในการชำระค่าสินค้าและบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ด้วยค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.95

ตาราง 3

สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานการวิจัย	สัมประสิทธิ์เส้นทาง	ผลการทดสอบ
H1: การรับรู้ถึงการใช้งานง่ายมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการรับรู้ถึงประโยชน์	0.82***	สนับสนุน
H2: การรับรู้ถึงประโยชน์มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์ชำระเงิน QR Code	0.35***	สนับสนุน
H3: การรับรู้ถึงการใช้งานง่ายมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์ชำระเงิน QR Code	0.53***	สนับสนุน
H4: บรรทัดฐานของคนใกล้ชิดมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อบรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง	0.52***	สนับสนุน
H5: บรรทัดฐานของกลุ่มคนที่ติดต่อกับมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อบรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง	0.32***	สนับสนุน
H6: ทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์ชำระเงินมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความตั้งใจใช้	0.42***	สนับสนุน
H7: บรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความตั้งใจใช้	0.68***	สนับสนุน
H8: การรับรู้ถึงความปลอดภัยมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความตั้งใจใช้	0.14***	สนับสนุน
H9: ความตั้งใจใช้มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้	0.95***	สนับสนุน

หมายเหตุ: *** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

การวิเคราะห์ผลกระทบทางตรง (direct effects) ผลกระทบทางอ้อม (indirect effects) และ ผลกระทบรวม (total effects) จากผลการประมาณค่าแบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) จากภาพ 3 พบว่า ความตั้งใจใช้ (BI) เป็นปัจจัย

ที่มีผลกระทบต่อการพฤติกรรมการใช้ (BU) มากที่สุด (TE = 0.95) โดยความตั้งใจใช้ (BI) ได้รับผลกระทบรวมจากตัวแปรในกลุ่มของความเชื่อจากการครอบงำของสังคม (Normative Belief) มากกว่าตัวแปรในกลุ่มของความเชื่อด้านพฤติกรรม (behavior belief) และ

เมื่อพิจารณาตัวแปรกลุ่มความเชื่อจากการครอบงำของสังคม พบว่า บรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง (SNorm) ส่งผลกระทบโดยตรงมากที่สุด ($DE = 0.68$) นอกจากนี้ บรรทัดฐานของคนใกล้ชิด (DNorm) และบรรทัดฐานของกลุ่มคนที่ติดต่อด้วย (INorm) ส่งผลกระทบทางอ้อมต่อความตั้งใจใช้ (BI) ($IDE = 0.35$ และ 0.22) ตามลำดับ ในขณะที่ตัวแปรกลุ่มความเชื่อด้านพฤติกรรม ได้แก่ ทศนคติต่อการใช้แอปพลิเคชัน (Att) ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความตั้งใจใช้ (BI) ($DE = 0.42$) โดยความตั้งใจใช้ (BI) ได้รับผลกระทบทางอ้อมจากการรับรู้ถึงประโยชน์ (PU) ($IDE = 0.15$) และการรับรู้ถึงการใช้งานง่าย (PEOU) ($IDE = 0.27$) โดยการรับรู้ถึงความปลอดภัย (PS) ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความตั้งใจใช้ (BI) ในระดับต่ำที่สุด ($DE = 0.14$)

การอภิปรายผล

1. ด้านทัศนคติต่อการใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment

ผลการศึกษาเพื่อยืนยันว่า ผู้ใช้บริการแอปพลิเคชัน QR Code ชำระค่าสินค้าและบริการมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ในการชำระค่าสินค้าและบริการ โดยรับรู้ถึงการใช้งานง่าย มีประโยชน์ และความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น สอดคล้องตามแนวคิดของ Rogers and Shoemaker (1971) ที่อธิบายว่า ปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับการเผยแพร่นวัตกรรมประกอบด้วย ปัจจัยประโยชน์ในเชิงเปรียบเทียบ (relative advantage) ปัจจัยความสอดคล้อง (compatibility) ปัจจัยความซับซ้อน (complexity) ปัจจัยการทดลองใช้ (trialability) และปัจจัยความสังเกตเห็นได้ (observability)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติและความตั้งใจในการเลือกใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ในการชำระค่าสินค้าและบริการ

ผลการศึกษาจากการประมาณค่าแบบจำลอง

สมการโครงสร้าง (SEM) พบว่า แบบจำลองที่ประมาณค่าได้ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแบบจำลองที่การศึกษาได้ประยุกต์ไว้ อธิบายได้ว่า การรับรู้ถึงการใช้งานง่าย (PEOU) ส่งผลต่อการรับรู้ประโยชน์ (PU) จากนั้น ปัจจัยทั้งสองจะส่งผลต่อทัศนคติต่อการใช้แอปพลิเคชัน (Att) แล้วส่งผลต่อไปยังความตั้งใจในการใช้ (BI) และส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ (BU) แอปพลิเคชัน QR Code Payment ในการชำระค่าสินค้าและบริการ ในท้ายที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของ K. Jantarakolica and T. Jantarakolica (2016) ที่พบว่า การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้ มีผลทำให้รับรู้ประโยชน์มากยิ่งขึ้น และยังพบว่าความเชื่อในพฤติกรรมของบุคคลจะมีผลน้อยกว่าการครอบงำทางสังคม ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการรับรู้การใช้จ่ายและรับรู้ถึงประโยชน์นั้น ผู้ใช้โดยส่วนใหญ่มีการใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว ดังนั้น ผลของทัศนคติต่อการใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ในแง่ของการรับรู้ถึงการใช้งานง่ายและประโยชน์ จึงมีผลไม่มากนักต่อความตั้งใจในการใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ในขณะที่ผลจากบรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง (SNorm) โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่มีความสำคัญกับบุคคลนั้น จะมีผลค่อนข้างมากต่อความตั้งใจในการใช้ โดยเฉพาะกลุ่มคนใกล้ชิด (DNorm) อาทิ คนในครอบครัว เพื่อนสนิท หรือเจ้านาย

3. ด้านโอกาสในการเลือกใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ชำระค่าสินค้าและบริการ

จากทฤษฎีการกระทำตามหลักเหตุและผล (TRA) ตามแนวคิดของ Fishbein and Ajzen (1975) ที่ว่าการตัดสินใจเลือกพฤติกรรมเป็นผลมาจากทัศนคติต่อพฤติกรรมนั้น และบรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิงต่อพฤติกรรมนั้น รวมทั้งความตั้งใจในการเลือกพฤติกรรมนั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Aslam et al. (2017) กล่าวว่า การตัดสินใจเลือกใช้เทคโนโลยีเป็นผลมาจากทัศนคติ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และความตั้งใจ

ในการเลือกใช้เทคโนโลยี ผลดังกล่าวอาจตีความได้ว่า พฤติกรรมการชำระเงินค่าสินค้าและบริการมีแนวโน้มที่เปลี่ยนไปจากเดิม อันเป็นผลมาจากทัศนคติต่อการ ใช้เทคโนโลยีที่ดีขึ้นของผู้บริโภค โดยเฉพาะประโยชน์ จากเทคโนโลยีซึ่งช่วยตอบโจทย์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการ ใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ในการชำระค่า สินค้าและบริการในประเทศไทย นอกจากนี้ ความเชื่อ กลุ่มอ้างอิง หรือบรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิงของคนไทย เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นพฤติกรรมการทำตาม ซึ่งเป็นอีกปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ธุรกรรมทางการเงิน ประสบความสำเร็จในประเทศไทยได้อย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment ผู้ที่ ชำระเงินสดสำหรับการจ่ายชำระค่าสินค้าและบริการ ที่ไม่เคยใช้บริการแอปพลิเคชัน QR Code ผ่าน สมาร์ทโฟน สามารถใช้เป็นทางเลือกในการชำระค่า สินค้าและบริการ ควรพิจารณาเริ่มต้นเรียนรู้วิธีการ ติดตั้งและเปิดใช้แอปพลิเคชัน QR Code ซึ่งจะเกิด ความสะดวก รวดเร็วในการทำธุรกรรมทางการเงิน

2. ธนาคาร แม้ว่าธนาคารจะมีต้นทุนดำเนินการให้ บริการแอปพลิเคชัน QR Code Payment แต่ธนาคาร ก็จะได้รับประโยชน์จากกลุ่มลูกค้าที่กว้างขึ้น ซึ่งผล

การศึกษาที่พบว่า กลุ่มอ้างอิงที่เคยใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment จะมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ บริการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านแอปพลิเคชัน QR Code Payment ซึ่งผู้ใช้แอปพลิเคชันมุ่งหวังถึงความ สะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยจากการจ่ายชำระค่า สินค้าและบริการ จะเลือกใช้แอปพลิเคชัน QR Code ดังนั้น การเลือกลงทะเบียนเพื่อใช้แอปพลิเคชัน QR Code Payment จะสามารถช่วยให้ธนาคารได้ฐาน ลูกค้าเพิ่มขึ้น เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ใน การเสนอผลิตภัณฑ์ของธนาคารต่อไป

3. หน่วยงานภาครัฐและองค์กรกำกับดูแลการใช้ แอปพลิเคชัน QR Code Payment หน่วยงานภาครัฐ ที่ทำหน้าที่กำกับนโยบาย รวมทั้งองค์กรกำกับดูแล QR Code Payment ควรพิจารณาให้การสนับสนุน ในด้านการจ่ายเงิน และการรับเงิน ที่อาศัยเทคโนโลยี ในการช่วยส่งเสริมด้านความสะดวก รวดเร็ว และมีความปลอดภัย สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีนั้นๆ ได้ ด้าน การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี ควรให้มีการทำควบคู่ไป กับการใช้กลุ่มอ้างอิงที่ผู้บริโภคเชื่อถือ ซึ่งจะก่อให้เกิด พฤติกรรมการคล้อยตามในการใช้แอปพลิเคชัน อัน จะส่งผลให้เทคโนโลยีที่พัฒนาสามารถใช้ได้อย่างกว้าง ขวาง มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อสังคมโดย รวมได้จริง

References

- Al Khasawneh, M H. (2015). An empirical examination of consumer adoption of Mobile Banking (M-Banking) in Jordan. *Journal of Internet Commerce*, 14(3), 341-362.
- Aedum, P. (2006). *Acceptance of information technology of government officials of the Office of the Permanent Secretary*. Master' Independent Study of Public Administration, Burapha University. [In Thai]
- Aslam, W., Ham, M., & Arif, I. (2017). Consumer behavioral intentions towards mobile payment services: an empirical analysis in Pakistan. *Market-Tržište*, 29(2), 161-176.
- Bank of Thailand. (2019). *Collaboration on adopting standardized QR Code for e-Payment*. Retrieved from <https://www.bot.or.th/Thai/PaymentSystems/FinTech/Pages/default.aspx> [In Thai]
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (2013). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). Psychology Press.
- Jantarakolica, K., & Jantarakolica, T. (2016). Investment channel using online trading. In *2016 IEEE International Conference on Management of Innovation and Technology (ICMIT)* (pp. 156-160). IEEE.
- Davis, F. D. (1985). *A technology acceptance model for empirically testing new end-user information systems: Theory and results*. Doctoral Dissertation in Management, Massachusetts Institute of Technology.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Addison-Wesley.
- Gao, T., Rohm, A. J., Sultan, F., & Huang, S. (2012). Antecedents of consumer attitudes toward mobile marketing: A comparative study of youth markets in the United States and China. *Thunderbird International Business Review*, 54(2), 211-224.
- Makarapong, D., & Punnakitikashem, P. (2018). Behavior intention of e-ticket system of public transportation system users. *KMUTT Research and Development Journal*, 41(1), 115-126. [In Thai]
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory* (2nd ed.). McGraw-Hill.
- Rogers, E. M. (1995). *Diffusion of innovations*. Free Press.
- Rogers, E. M., & Shoemaker, F. F. (1971). *Communication of Innovations: A cross-cultural approach* (2nd ed.). Free Press.
- Ramos, F. L., Ferreira, J. B., Freitas, A. S. D., & Rodrigues, J. W. (2018). The effect of trust in the intention to use m-banking. *Brazilian Business Review*, 15(2), 175-191.
- Saprungrueang, P. (2004). *Securing your computer*. Provision. [In Thai]
- Vanichbuncha, K. (2006). *Statistics for research* (2nd ed.). Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Zarpmpou, T., Saprikis, V., Markos, A., & Vlachopoulou, M. (2012). Modeling users' acceptance of mobile services. *Electronic Commerce Research*, 12(2), 225-248.

การแสวงหาและใช้ประโยชน์ความรู้สำหรับวิสาหกิจขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน

เปรมศักดิ์ อาซากิจ¹ นภาพร ชันธนาภา² ระพีพรรณ พิริยะกุล³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้า ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม และตัวแบบการจัดการความรู้ที่มีผลต่อผลประกอบการของวิสาหกิจขนาดเล็กในภาคเหนือตอนบน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถานประกอบการวิสาหกิจขนาดเล็ก ในเขตภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัด โดยขั้นแรกการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ที่มีจำนวนมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแพร่ จัดสรรขนาดตัวอย่างด้วยวิธีสัดส่วน และทำการสุ่มแบบเจาะจงตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่าง 280 ผู้ประกอบการ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาในการบรรยายคุณลักษณะของประชากรและสถิติอนุมานวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยแสดงด้วยดัชนีความกลมกลืน (Fit Index) มาตรฐาน คือ Chi-Square/df = 2.039, p -value = 0.000, RMR = 0.036, RMSEA = 0.059, GFI = 0.915 และ CFI = 0.946 ซึ่งถือว่าการตัวแปรเชิงประจักษ์ในแต่ละปัจจัยอยู่เหมาะสมดี โดยผลการทดสอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามในระดับนัยสำคัญคือ (1) ปัจจัยความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้ามีอิทธิพลต่อปัจจัยการซึมซับความรู้ด้วยระดับอิทธิพล 0.243 (2) ปัจจัยความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมีอิทธิพลต่อปัจจัยการซึมซับความรู้ด้วยระดับอิทธิพล 0.097 (3) ปัจจัยความรู้ที่ได้จากสื่อสังคมมีอิทธิพลต่อปัจจัยการซึมซับความรู้ด้วยระดับอิทธิพล 0.606 (4) ปัจจัยความรู้ที่ได้จากสื่อสังคมมีอิทธิพลต่อปัจจัยการนำความรู้ไปให้เกิดประโยชน์ด้วยระดับอิทธิพล 0.415 (5) ปัจจัยการซึมซับความรู้มีอิทธิพลต่อปัจจัยการนำความรู้ไปให้เกิดประโยชน์ด้วยระดับอิทธิพล 0.405 และ (6) ปัจจัยการนำความรู้ไปให้เกิดประโยชน์มีอิทธิพลต่อผลประกอบการของธุรกิจด้วยระดับอิทธิพล 0.415

คำสำคัญ: ความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม; การซึมซับความรู้; ธุรกิจวิสาหกิจขนาดเล็ก

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

เปรมศักดิ์ อาซากิจ นภาพร ชันธนาภา และระพีพรรณ พิริยะกุล. (2564). การแสวงหาและใช้ประโยชน์ความรู้สำหรับวิสาหกิจขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน. *วารสารดุขภูมิตตททางสังคมศาสตร*, 12(1), 57-72.

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
19/1 ถนนเพชรเกษม เขตหนองแขม กรุงเทพฯ 10160, ประเทศไทย
อีเมล: asakitpremsak@gmail.com

² คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

³ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Knowledge Exploration and Exploitation for Micro SMS in Upper Northern Thailand

Premasak Asakit¹ Napaporn Khantanapha² Rapeepun Piriyaikul³

Abstract

This research aims to study customer co-creation's knowledge, inherited knowledge, social network knowledge and the knowledge management model effecting micro-SME in upper northern Thailand. The participants are all micro-SME from 9 provinces in upper northern Thailand. The first three provinces were Chiang Mai, Chiang Rai, and Phrae by proportional allocation sample and purposive sampling in 280 entrepreneurs. The researcher uses descriptive statistics to describe the characteristics of the population and inferential statistical analysis of structural equation models.

The result of standard Fit index analysis is Chi-Square/*df* = 2.039, *p*-value = 0.000, RMR = 0.036, RMSEA = 0.059, GFI = 0.915 and CFI = 0.946 which is considered that empirical variables is suitable factor. The result of the test on factors that effect to dependent variable factor at significant level are (1) Customer co-creation's knowledge effects to knowledge absorption factor at 0.243. (2) Inherited knowledge effects to knowledge absorption factor at 0.097. (3) Social network knowledge effects to knowledge absorption factor at 0.606. (4) Social network knowledge effects to knowledge utility at 0.415. (5) knowledge absorption factor effects to knowledge utilization at 0.405 and (6) Knowledge utilization effects to firm performance at 0.415.

Keywords: Customer Co-Creation Knowledge; Inherited Knowledge; Micro-SME

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Asakit, P., Khantanapha, N., & Piriyaikul, R. (2022). Knowledge exploration and exploitation for Micro-SMS in Upper Northern Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 57-72.

¹ Business Administration, Southeast Asia University
19/1 Petchkasem Road, Nongkhaem, Bangkok 10160, Thailand
E-mail: asakitpremsak@gmail.com

² Business Administration, Southeast Asia University

³ Faculty of Science, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิสาหกิจขนาดเล็กเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพน้อยที่สุดในกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้วยการมีสถานะทางธุรกิจไม่ซับซ้อน มีเงินทุนขนาดเล็ก และมักจะเป็นธุรกิจที่เกิดจากครอบครัวและใช้คนในครอบครัวเป็นทั้งผู้จัดการและแรงงานไปพร้อมๆ เป็นกิจการเจ้าของคนเดียวที่ทำการค้าหรือผลิตสินค้าภายในหมู่บ้าน หรืออาจจะเป็นการรับจ้าง และมีความแตกต่างกันในด้านทักษะ เงินทุน ความซับซ้อนของการทำธุรกิจและเป็นวิสาหกิจขนาดเล็กมีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของนานาประเทศในมิติต่างๆ อาทิ การเป็นแหล่งของการจ้างงาน การสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ สร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่ประชาชนในประเทศต่างๆ (Organization for Economic Co-operation and Development, 1997)

จังหวัดทางภาคเหนือตอนบน เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่สมบูรณ์ เป็นหนึ่งในสถานที่ที่นักท่องเที่ยวต่างปักหมุดไว้ให้เป็นจุดหมายปลายทาง และจากจำนวนลูกค้านักท่องเที่ยวต่างชาติที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ธุรกิจเล็งเห็นโอกาสในการทำตลาดเจาะกลุ่มลูกค้านักท่องเที่ยวมากขึ้น ด้วยการเพิ่มสินค้าและบริการให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวจีนเนื่องจากปัจจุบันนักท่องเที่ยวจีนคิดเป็น 80 เปอร์เซ็นต์ ของกลุ่มลูกค้านักท่องเที่ยวทั้งหมด ธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีการขยายตัวสูง มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ เกิดการสร้างงาน และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยจังหวัดในภาคเหนือเป็นจังหวัดที่มีความสวยงามทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมล้านนา และมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายประเภทจึงเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว อีกทั้งวิสาหกิจขนาดเล็ก ยังเป็นหัวใจของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากเป็นกิจการที่ใช้แรงงานไม่มาก ใช้เงินทุน ความรู้ทางเทคโนโลยีในการบริหารจัดการน้อยกว่าวิสาหกิจที่

มีขนาดใหญ่ จึงทำให้สามารถเริ่มกิจการได้ง่าย และมีความเสี่ยงน้อยต่อความแปรปรวนทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งสะสมประสบการณ์ด้านความเป็นผู้ประกอบการ และการเติบโตของวิสาหกิจขนาดเล็กจะช่วยส่งผลต่อการจ้างงาน (Chiangmai Provincial Office, 2018)

แม้วิสาหกิจขนาดเล็กจะมีความสำคัญต่อธุรกิจ แต่ก็ยังมีปัญหาหลายประการ ซึ่งพอจะสรุปได้ คือ การขาดการจัดการและการบริหาร ความสามารถในการจัดการองค์กร การเงิน การบัญชี การตลาด การขาดบุคลากร หรือผู้เชี่ยวชาญ ธุรกิจมักจะเริ่มต้นจากความถนัดหรือความชำนาญเฉพาะด้านของผู้ประกอบการนั้นตั้งแต่เริ่มก่อตั้งและดำเนินต่อไป จนกว่าจะเริ่มเข้าสู่ทาง การขาดแรงงานที่มีฝีมือ คือ จุดเริ่มต้นของคุณภาพสินค้า ซึ่งพนักงานที่มีฝีมือจะต้องได้รับการฝึกฝน ดังนั้นผู้ประกอบการรายใหม่จึงต้องสร้างและสงวนแรงงานเหล่านี้ให้ได้ เป็นสาเหตุให้เกิดการแข่งขันสูงมาก เพื่อความอยู่รอดของธุรกิจของตนเอง ดังนั้นผู้ประกอบการหน้าใหม่ที่มาในตลาดจึงมีความยากลำบากในการดำเนินธุรกิจ ปัญหาที่กล่าวมาพบว่าพื้นฐานที่สำคัญคือการขาด “ทุนทางปัญญา” ที่เป็นพื้นฐานหลักในการนำไปสู่ความสำเร็จทางธุรกิจในด้านของการจัดการความรู้ การถ่ายทอดความรู้ จากผู้บริหารรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ด้วยเหตุผลที่ความรู้ส่วนใหญ่มักจะเป็นความรู้ที่ไม่ปรากฏชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่ไม่สามารถเขียนหรืออธิบายได้ การถ่ายทอดความรู้ประเภทนี้ทำได้ยาก จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้จากการกระทำ ฝึกฝน ซึ่งอยู่ในสมองคน เชื่อมโยงกับประสบการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาได้ทั้งหมด เมื่อผู้มีความรู้ไม่สามารถถ่ายทอดหรือถ่ายทอดไม่ครบถ้วน ความรู้ดังกล่าวซึ่งอาจเรียกว่า มรดกทางปัญญาก็จะไม่สามารถสืบทอดต่อไปให้กับผู้ประกอบการที่เป็นบุคคลในครอบครัวมารับทอดต่อไป นอกจากนี้องค์ความรู้ใหม่ก็เกิดขึ้นตลอดเวลา ส่งผลให้

ผู้ประกอบการต้องมีการแสวงหาความรู้ ความสามารถ นำความรู้ไปปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความสามารถในการซึมซับความรู้ร่วมด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการปัจจัยความรู้ที่ได้จากการออกแบบ โดยลูกค้า ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม การนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์ การซึมซับความรู้ และผลประกอบการของธุรกิจ ของวิสาหกิจขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน
2. ศึกษาตัวแบบการจัดการความรู้ โดยมีปัจจัยอิสระคือ ปัจจัยความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้า ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ และความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม โดยมีปัจจัยคั่นกลางคือ การซึมซับความรู้และการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ที่มีผลต่อปัจจัยตามคือ ผลประกอบการของวิสาหกิจขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และตำแหน่งในธุรกิจ ลักษณะธุรกิจ และความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้า ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม การนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์ การซึมซับความรู้ และผลประกอบการของธุรกิจ
2. ขอบเขตประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ สถานประกอบการวิสาหกิจขนาดเล็กในจังหวัดภาคเหนือตอนบน จำนวน 9 จังหวัด จำนวนทั้งสิ้น 18,822 ผู้ประกอบการ และตัวอย่าง จำนวน 280 ผู้ประกอบการ
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาในพื้นที่เขตภาคเหนือตอนบน จำนวน 9 จังหวัด
4. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย เดือนตุลาคม พ.ศ. 2561 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2562

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ในเชิงการจัดการ

- 1.1 ได้ทราบปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจขนาดเล็กเพื่อการส่งเสริมและพัฒนา
- 1.2 นำไปพัฒนาให้เป็นตัวแบบการจัดการความรู้เพื่อสร้างผลประกอบการของวิสาหกิจขนาดเล็กในจังหวัดภาคเหนือตอนบน

2. ในเชิงทฤษฎี

- 2.1 นำความรู้ไปสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้โดยวิธีต่างๆ ของวิสาหกิจขนาดเล็ก
- 2.2 ขยายผลวรรณกรรมในบริบทแนวคิดของวิสาหกิจขนาดเล็กในการจัดการเรื่องการถ่ายทอดความรู้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้า

ความรู้ของลูกค้าที่เพิ่มขึ้นเป็นทรัพยากรที่สำคัญ ในความสำเร็จขององค์กรและได้รับการยอมรับในด้านการตลาดว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญสามารถจัดการเพื่อสนับสนุนการวิจัยพัฒนาเพื่อปรับปรุงนวัตกรรม การอำนวยความสะดวกในการรับรู้ถึงโอกาสทางการตลาดที่เกิดขึ้นใหม่และสนับสนุนการบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้าระยะยาว รวมถึงมีอิทธิพลต่อการจัดหาความรู้ การแสวงหาและร่วมสร้างความรู้ (De Silva & Rossi, 2017) และการสร้างร่วมของลูกค้า เป็นพื้นฐานทางทฤษฎีในการสร้างร่วมกันของลูกค้า เป็นการซึมซับขององค์กรสามารถช่วยจัดการร่วมกันของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพภายในบริบทขององค์กร ความท้าทายของการเข้าถึงและซึมซับความรู้ คือ กระบวนการเรียนรู้และการรวบรวมข้อมูลความรู้ (Hoarau, 2014)

ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ

ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ หมายถึง การถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ โดยเป็นการถ่ายทอดความรู้ในครอบครัว ในลักษณะการสืบทอดเหมือนสินทรัพย์มรดก แต่จะเป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ ลักษณะความรู้ส่วนใหญ่จะเป็นกระบวนการผลิตสินค้า สูตรการออกแบบสินค้า เพื่อนำไปสนับสนุนการรักษาลูกค้าให้คงอยู่ (customer retention) (Nonaka & Toyama, 2003) ในมุมมองของ (Andolšek & Andolšek, 2015) องค์กรขนาดเล็กจะมีลักษณะโครงสร้างที่ไม่สลับซับซ้อน มีความเป็นทางราบน้อย นอกจากนั้นผู้ปฏิบัติงานได้คลุกคลีกับสภาพปัญหาที่เป็นจริง ทำให้การตัดสินใจต่างๆ อิงบนความรู้ที่สะสมกันมารุ่นต่อรุ่น องค์กรในลักษณะนี้มักเป็นลักษณะการทำงานแบบเป็นเจ้านายตนเอง มีคนในครอบครัวเป็นแกนหลักและมีพนักงานไม่มากนักที่จ้างมาช่วยดำเนินการ การสื่อสารในองค์กรมักเป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการมากนัก โดย การถ่ายทอดลักษณะนี้คือการ Coaching หรือการสอนตัวต่อตัว กระบวนการนี้มักยึดถือปฏิบัติมายาวนาน (Hamlin, Ellinger, & Beattie, 2008)

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้ (1) ความรู้โดยนัย หรือ ความรู้ฝังลึก เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคล อันเกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ ความเชื่อและเจตคติ ซึ่งถ่ายทอดผ่านลายลักษณ์อักษรได้ยาก แต่ความรู้สามารถพัฒนาขึ้นได้และถ่ายทอดแบ่งปันไปสู่บุคคลอื่นได้ (2) ความรู้ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่สามารถถ่ายทอดออกมาให้เห็นได้ชัดเจน ในรูปแบบของสื่อต่างๆ ที่คนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้ง่ายและนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างรวดเร็ว (Nonaka & Toyama, 2003) ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะนี้ โดยผู้ถ่ายทอดจะเกี่ยวข้องกับผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดในการเป็นทายาท โดยผู้จะถ่ายทอดเป็นผู้ที่ความรู้ที่เรียก

ความรู้โดยนัย หรือความรู้ฝังลึก ไปสู่ผู้รับในรูปแบบของ Tacit Knowledge เช่นกัน กระบวนการสืบทอดความรู้แบบนี้เสมือนการส่งมรดกให้ทายาท แต่เป็นมรดกที่เป็น Intangible Resources จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้จากการกระทำ ผึกฝน อยู่ในสมอคน เชื่อมโยงกับประสบการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาได้ทั้งหมด เนื่องจากความรู้ที่อยู่กับตัวบุคคลเป็นประสบการณ์ ไม่สามารถบันทึกได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการถ่ายทอดความรู้ หรือการทำให้การถ่ายทอดความรู้หรือการแบ่งปันข้อมูลเกิดช่องว่าง (McKelvie, Dotsika, & Patrick, 2007)

ความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม

ความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม หมายถึง องค์กรรวมของความรู้ที่ผลิตโดยชุมชนหรือวงสังคมของผู้ประกอบการ คือสิ่งที่เรียกว่าความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม ในบริบททางสังคมหรือวัฒนธรรมความรู้ทางสังคมอาจเป็นฐานความรู้ร่วมกันของกลุ่มย่อย เช่น ครอบครัว หรืออาจเป็นองค์ความรู้ที่มีขนาดใหญ่ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และอิทธิพลของกลุ่มผู้ประกอบการสามารถได้รับพัฒนาเป็นเครือข่ายความรู้ทางสังคม โดยผ่านความสัมพันธ์กับอีกฝ่ายหนึ่งได้สร้างความรู้โดยรวม เช่น การแบ่งปันผ่านการสนทนาและปฏิสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ ในระดับที่ใหญ่ขึ้นอินเทอร์เน็ตได้สร้างเครือข่ายความรู้ทางสังคมขนาดใหญ่ผ่านทางเว็บไซต์ ที่ผู้คนรวบรวมข้อมูลเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และประโยชน์ในการนำไปใช้และการเรียนรู้ภายในองค์กร อันนำไปสู่การจัดการสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ รวมไปถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศและความรู้ ในยุคดิจิทัลที่มีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการประกอบการตัดสินใจ ในการบริหารจัดการเพื่อ เพิ่มผลผลิตให้แก่องค์กร เพิ่มคุณภาพในการให้บริการลูกค้า และเพื่อความได้เปรียบในการแข่งขันในธุรกิจ ความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม

สามารถแบ่งได้ 2 แบบ คือ (1) สังคมที่จับต้องได้ และ (2) สังคมเสมือน

การนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์

การนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์ เป็นวิธีการที่ทำให้ความรู้แพร่กระจายและไหลเวียนไปทั่วองค์กร ซึ่งอาจเป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคล หรือการประยุกต์ใช้ความรู้ที่จัดเก็บไว้ในการปฏิบัติงานจริง มนุษย์ส่วนมากมีการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ และแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทำให้มนุษย์ได้รับความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นจากการนำความรู้ที่พัฒนาแล้วที่มีอยู่ในตัวคนหรือที่จัดเก็บไว้มานำไปใช้ประโยชน์ซ้ำ โดยเริ่มต้นจากวิธีการที่ไม่มีแบบแผนและระบบ จนเป็นวิธีการที่มีระบบแบบแผนที่มีสมบูรณ์ มีการใช้ความคิด และการใช้เหตุผล และเป็นวิธีการที่ได้รับการพัฒนามาใช้ในงานด้านต่างๆ ในปัจจุบัน ความรู้หรือคำตอบที่เชื่อถือได้ ซึ่งวิวัฒนาการของมนุษย์ในการหาความรู้และเกิดการยอมรับและการส่งต่อความรู้เพื่อให้ความรู้นั้นไม่สูญหายไปกับตัวบุคคล จะเห็นว่าเรามีการสอบถามความรู้จากผู้รู้ หรือผู้เชี่ยวชาญ เพราะถือว่าบุคคลเหล่านั้นได้ทำการศึกษาค้นคว้าหรือได้รับการฝึกฝนอบรมมาก่อนเป็นอย่างดี ฉะนั้นเมื่อเราต้องการศึกษาความรู้ หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่มีผู้อื่นได้ศึกษาไว้แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นศึกษาค้นคว้าใหม่ ทำให้ลดระยะเวลาในการแสวงหาความรู้ (Gay & Airasian, 1992) โดยเฉพาะผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็ก การได้รับการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นเก่า บิดามารดาญาติผู้ใหญ่ บุคคลเหล่านั้นมักจะใช้ประสบการณ์ตรงของตนเองในการถ่ายทอดความรู้ เช่น วิธีการดำเนินธุรกิจ การจัดหาวัตถุดิบในการผลิต วิธีการผลิตสินค้าเพื่อขาย ซึ่งเรียกว่าสินทรัพย์ทางปัญญาในลักษณะนี้เรียกว่า ความรู้แบบปิด เพราะมักจะไม่ง่ายทอดให้คนอื่นที่ต่างจากความรู้ประเภทที่ได้จากสังคมที่มักจะเป็นความรู้แบบเปิดคือใครๆ ก็สามารถเข้าไปหาเรียนรู้ได้ ส่วนความรู้ที่สนับสนุนจากลูกค้ามักจะเป็นความรู้เพื่อ

สร้างสินค้าที่ตรงกับความต้องการของลูกค้าซึ่งเป็นการออกแบบสินค้าเฉพาะตน (customize) (Piriyakul, Piriyakul, & Maharutaiyanon, 2017)

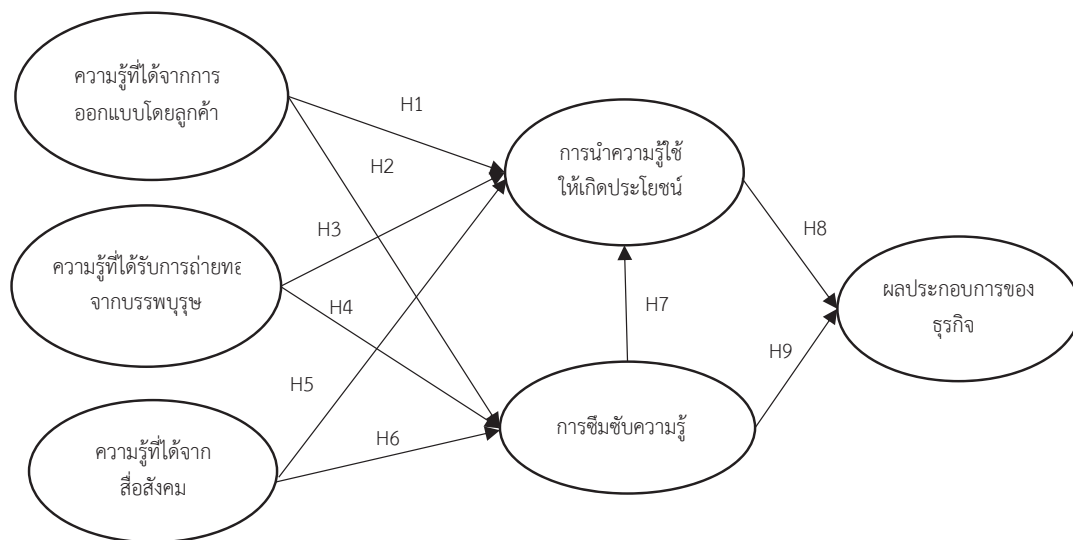
การซึมซับความรู้

การซึมซับความรู้ คือ การรับความรู้เข้าไปในตัวของผู้ที่แสวงหาความรู้ (Cohen & Levinthal, 1990) โดยการซึมซับความรู้มากขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกและปัจจัยในตัวผู้เรียนรู้ ไม่สนับสนุน เช่น ภาษาที่สื่อสาร หรือพื้นฐานของผู้ที่เรียนรู้ไม่เพียงพอ หรือการอยู่บนต่างสังคมวัฒนธรรม ทำให้การซึมซับความรู้ลดลง (Cohen & Levinthal, 1990) เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการจัดการความรู้ที่ และส่งผลต่อการนำความรู้ไปใช้ การพัฒนาการซึมซับความรู้ให้กับบุคลากรจะทำให้การทำงานได้ประสิทธิภาพ (Gibbons, Limoges, Nowotny, Schwartzman, Scott, & Trow, 1994) โดยงานศึกษาของ Cohen and Levinthal (1990) อธิบายว่า การซึมซับความรู้เป็นรากฐานของการสร้างสรรค์ขององค์กร ที่จะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมด้านสินค้า บริการ และการผลิต ซึ่งผลสุดท้ายคือผลสำเร็จด้านการเงิน การซึมซับความรู้ของแต่ละคนมีไม่เท่ากัน เพราะคนแต่ละคนก็มีความแตกต่างกัน

ผลประกอบการของธุรกิจ

ผลประกอบการของธุรกิจ คือ ผลลัพธ์จากการบริหารขององค์กรจากการใช้กลยุทธ์ที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานขององค์กร สามารถวัดจากความสามารถในการทำกำไรทางการเงิน โดยพื้นฐานของธุรกิจขนาดเล็กและขนาดย่อม (Bhatti, Awan, & Razaq, 2014) มักจะกำหนดวัตถุประสงค์เดียวคือ ด้านการเงินเป็นดัชนีชี้วัดผลประกอบการของธุรกิจ (Anand & Grover, 2015) กระบวนการทางเทคนิครวมทั้งวัฒนธรรมองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายที่สามารถตอบสนองด้านการเงินของธุรกิจ ความต้องการของลูกค้าและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนอื่น

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

H1: ความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้ามีอิทธิพลต่อการนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์

H2: ความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้ามีอิทธิพลต่อการซึมซับความรู้

H3: ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมีอิทธิพลต่อการนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์

H4: ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมีอิทธิพลต่อการซึมซับความรู้

H5: ความรู้ที่ได้จากสื่อสังคมมีอิทธิพลต่อการนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์

H6: ความรู้ที่ได้จากสื่อสังคมมีอิทธิพลต่อการซึมซับความรู้

H7: การซึมซับความรู้มีอิทธิพลต่อการนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์

H8: การซึมซับความรู้ส่งผลต่อผลประกอบการของธุรกิจอย่างต่อเนื่อง

H9: การนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์ส่งผลต่อผลประกอบการของธุรกิจอย่างต่อเนื่อง

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานประกอบการวิสาหกิจขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน จำนวน 9 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 18,822 ผู้ประกอบการ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ แบ่งประชากรเป็นชั้นภูมิ และเลือกสุ่มตัวอย่างสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดเล็กที่มีจำนวนมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สถานประกอบการวิสาหกิจขนาดเล็กในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแพร่ จัดสรรขนาดตัวอย่างด้วยวิธีสัดส่วนและทำการสุ่มแบบเจาะจง โดยใช้หลักการของการกำหนดขนาดตัวอย่างจากการทดสอบสมการโครงสร้างของ Cohen and Levinthal (1990) งานศึกษาครั้งนี้กำหนดขนาดตัวอย่าง 280 ผู้ประกอบการ

การหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การทดสอบความถูกต้องของมาตรวัด จะทำการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) โดยการ (1) การทบทวนวรรณกรรม

(2) การตรวจสอบโดยคณาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษา ตลอดจนความเที่ยงตรงในเชิงของเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้เกณฑ์ประเมินด้วยค่าความสอดคล้องของคำถาม (Index of Item-Objective Congruence--IOC) ต้องมีความสอดคล้องกับมาตรวัดไม่ต่ำกว่า 0.50 (Best, 1981)

2. การทดสอบความเชื่อถือได้ของมาตรวัด โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ (try out) กับตัวอย่างประชากร จำนวน 30 คน และวิเคราะห์หาความเชื่อถือได้ (reliability) ของมาตรวัดแต่ละด้าน โดยมีค่าความเชื่อถือได้จากค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาค อัลฟา (Cronbach's alpha coefficient) มีค่ามากกว่า 0.7 (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010) แล้วจึงนำไปใช้เก็บข้อมูลจากตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เป็นสถิติที่ใช้บรรยายคุณลักษณะของประชากร คือ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation--SD) และสัมประสิทธิ์ความผันแปร (coefficient of variance)

2. สถิติอนุมาน (inferential statistics) โดยการวิเคราะห์ด้วย ตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) ด้วยการวัดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีค่าผิดพลาดได้ และความสามารถในการปรับตัวแบบให้เหมาะสม (model fit) โดยสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงประจักษ์ในแต่ละปัจจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ตัวอย่าง คือ ผู้บริหารที่เป็นเจ้าของหรือตัวแทนวิสาหกิจขนาดเล็กในภาคเหนือตอนบน โดยส่วนใหญ่เป็นหญิงเป็นร้อยละ 58 มีอายุ

น้อยกว่า 50 ปี ร้อยละ 89.67 มีสถานะสมรส ร้อยละ 73.67 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีร้อยละ 61.67 กลุ่มตัวอย่างมีตำแหน่งในธุรกิจเป็นเจ้าของหรือหุ้นส่วนร้อยละ 86.67 ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มธุรกิจผลิตสินค้าคิดเป็นร้อยละ 86.67 แหล่งรายได้หลักของธุรกิจมาจากสินค้าและบริการให้กับลูกค้าคิดเป็น ร้อยละ 87 อายุการจดทะเบียนธุรกิจที่มีจำนวนมากคือ 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.33 จำนวนพนักงานในแต่ละธุรกิจเฉลี่ยแล้ว 9 คน น้อยที่สุดคือ 1 คน คือ เจ้าของประกอบธุรกิจและเป็นแรงงานไปด้วย

ผลการศึกษาปัจจัยต่างๆ พบว่า ภาพรวมโดยเฉลี่ยของปัจจัยความรู้ที่ได้จากการช่วยออกแบบโดยลูกค้าอยู่ในระดับมาก และมีค่าความสัมพันธ์แห่งความผันแปรร้อยละ 18.9 ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยการรับรู้หัวข้อ การแสวงหาความรู้และการดูดซึมความรู้ของลูกค้าช่วยให้ในการปรับปรุงประสิทธิภาพธุรกิจของท่าน มีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปรต่ำสุดกว่าทุกรายการคือ ค่าร้อยละ 16.8 แสดงว่าประเด็นการแสวงหาความรู้ลูกค้าช่วยให้ในการปรับปรุงประสิทธิภาพธุรกิจเป็นประเด็น ที่ตัวอย่างมีตอบเกาะกลุ่มกันมากที่สุดจึงถือว่าเป็นจุดแข็งของแหล่งความรู้จากการช่วยออกแบบโดยลูกค้า

ภาพรวมโดยเฉลี่ยของปัจจัยความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษอยู่ในระดับมาก โดยทุกตัวแปร มีการเกาะกลุ่มคะแนนระดับใกล้เคียงพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปรใกล้เคียงกันคือร้อยละ 24.4 ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยทุกรายการก็มีระดับใกล้เคียงกันคือประมาณ 3.6 ซึ่งอยู่ในระดับเหนือกว่าตัดสินระดับปานกลางน้อยมาก นั้นหมายความว่าได้รับความรู้จากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมีไม่มาก

ภาพรวมโดยเฉลี่ยความรู้ที่ได้จากสื่อสังคมของตัวอย่างอยู่ในระดับมากโดยประเด็นข้อถาม เครือข่ายทางสังคมช่วยส่งเสริมให้ลูกค้าได้รู้จักผลิตภัณฑ์ของท่านมีการเกาะกลุ่มของการตอบมากที่สุดโดยมี

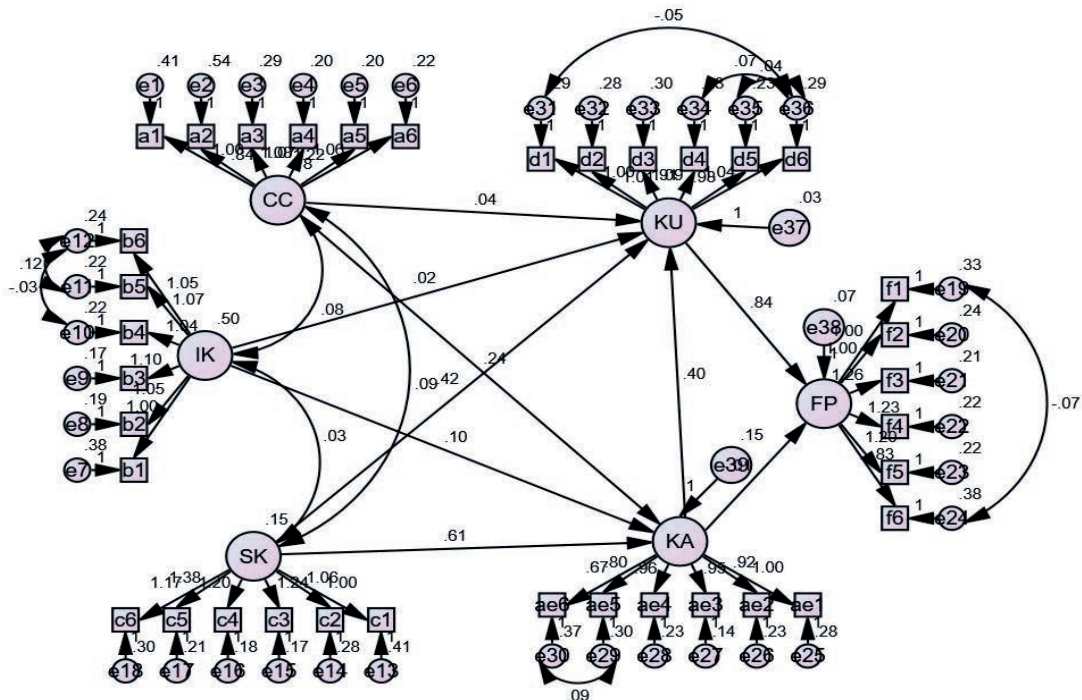
สัมประสิทธิ์แห่งความผันแปรร้อยละ 16 และค่าเฉลี่ย 3.957 โดยในข้อถามความรู้ทางสังคมมีอิทธิพลต่อธุรกิจของท่านในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ขององค์กรมีความหลากหลายในการตอบเมื่อเทียบทุกรายการในปัจจุบันเดียวกัน แสดงว่าในบางธุรกิจได้รับมากและใช้มาก ในขณะที่บางธุรกิจได้รับน้อย

ภาพรวมโดยเฉลี่ยของปัจจัยการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยในแต่ละรายการย่อย มีค่า 3.847-4.063 ทั้งนี้รายการ “การใช้ประโยชน์จากความรู้ช่วยในการบริหารลดเวลาและค่าใช้จ่ายของธุรกิจท่าน” ตัวอย่างมีการตอบเป็นรายการที่มีคะแนนเกาะกลุ่มมากที่สุดจากการมีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปรต่ำสุดในกลุ่มโดยมีค่า 0.154 ที่ค่าเฉลี่ย 3.937

ภาพรวมโดยเฉลี่ยของ ปัจจัยการการดูดซึมความรู้ อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยการรับรู้ในรายหัวข้อไม่ค่อยแตกต่างกันมากนักโดยมีค่าในช่วง 3.763-3.953 และมีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปรในช่วง 0.161-0.185 รายการข้อถาม “สมรรถนะการดูดซึมความรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของทีมงานในธุรกิจท่าน” มีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปรต่ำสุดคือร้อยละ 16.1 ที่ค่าเฉลี่ย 3.763 แสดงว่ารายการนี้มีผู้ตอบระดับใกล้เคียงกัน ภาพรวมโดย

เฉลี่ยของปัจจัยผลประกอบการของธุรกิจอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยการรับรู้รายข้อและสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปรมีค่าค่อนข้างใกล้เคียงกันยกเว้นข้อถาม “ท่านสามารถรักษานักงานที่ทำงานในธุรกิจของท่านอย่างยาวนาน” มีการระดับค่อนข้างแตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยแสดงด้วยดัชนีความกลมกลืน (Fit Index) มาตรฐาน 8 ค่า คือ Chi-Square/ $df = 2.039$, $RMR = 0.036$, $RMSEA = 0.059$, $GFI = 0.915$, และ $CFI = 0.946$ ถือว่าตัวแปรเชิงประจักษ์ในแต่ละปัจจัยเหมาะสมดี สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมในการสร้างมาตรวัดสามารถนำไปใช้ได้ (Byrne, 2013; Gerbing & Anderson, 1984; Hu & Bentler, 1999) ส่วนที่ไม่เป็นเกณฑ์มี 1 ค่า คือค่า p ทั้งนี้เนื่องจากการใช้ค่า $p\text{-value} > 0.05$ เป็นการตรวจสอบความเหมาะสม มักใช้ไม่ค่อยได้ด้วยเหตุผลที่ค่าดังกล่าวมักจะไม่เสถียรขึ้นกับสาเหตุสองประการ คือ ความซับซ้อนของตัวแบบ (จำนวนตัวแปรเชิงประจักษ์และตัวแปร Construct) และขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์โดยทั่วไปค่า $p\text{-value} > 0.05$ มักไม่ใช้กันในการตัดสินใจ (Schermerle-Engel, Moosbrugger, & Müller, 2003) ผลการทดสอบตัวแบบจากดัชนีความเหมาะสมอยู่ในระดับที่ดี โดยผลทดสอบตัวแบบตามกรอบแนวคิดของการศึกษาดังแสดงในภาพ 2

Chi-Square=1172.260, df=575, Chi-Square/df =2.039, p-value= .000
 RMR= .036, GFI = .915, CFI= .946, RMSEA = .059

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์ตัวแบบในระดับตัวแปรเชิงประจักษ์

ตาราง 1

สัมประสิทธิ์ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสถิติ t ในการวิเคราะห์

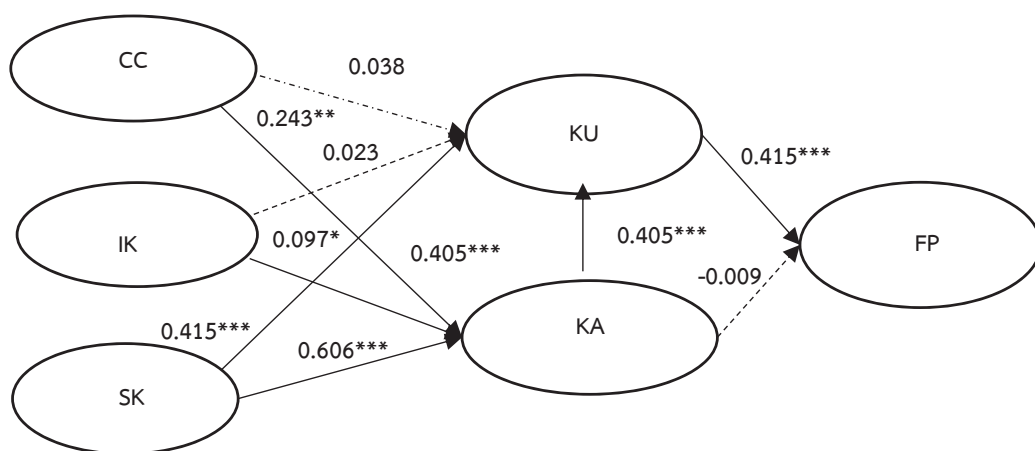
ความสัมพันธ์	สัมประสิทธิ์มาตรฐาน	ค่า t Stat	p-value	สรุปผล
CC => KA	0.243**	2.564	0.010	มีอิทธิพลเชิงบวก
IK => KA	0.097*	2.235	0.019	มีอิทธิพลเชิงบวก
SK => KA	0.606***	5.236	0.000	มีอิทธิพลเชิงบวก
CC => KU	0.038	0.659	0.510	ไม่มีอิทธิพล
IK => KU	0.023	0.914	0.361	ไม่มีอิทธิพล
SK => KU	0.415***	4.803	0.000	มีอิทธิพลเชิงบวก
KA => KU	0.405***	5.941	0.000	มีอิทธิพลเชิงบวก
KA => FP	-0.009	-0.086	0.932	ไม่มีอิทธิพล
KU => FP	0.415***	4.804	0.000	มีอิทธิพลเชิงบวก

หมายเหตุ : * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

ผลการทดสอบสมมติฐานในตาราง 1 พบว่าเส้นอิทธิพลที่ไม่มีอิทธิพลต่อปัจจัยตาม ประกอบด้วย ปัจจัยความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้า (CC) ไม่มีอิทธิพลต่อปัจจัยการนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์ (KU) ปัจจัยความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ (IK) ไม่มีอิทธิพลต่อปัจจัยการนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์ (KU) และการซึมซับความรู้ (KA) ไม่มีอิทธิพลต่อปัจจัยผลประกอบการของธุรกิจ (FP)

โดยการทดสอบอิทธิพลต่อปัจจัยตามในตัวแบบกรอบแนวคิดด้วยระดับนัยสำคัญที่แตกต่างกัน ดังภาพ 3 ทุกปัจจัยอิสระ คือ ปัจจัยความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้า (CC) ปัจจัยความรู้ที่ได้รับการ

ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ (IK) และปัจจัยความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม (SK) ต้องส่งผ่านปัจจัยการซึมซับความรู้ (KA) ไปสู่ปัจจัยการนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์ (KU) จึงนำไปสร้างผลประกอบการของธุรกิจ (FP) เว้นแต่ปัจจัยความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม (SK) ที่ส่งผลโดยตรงต่อปัจจัยการนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์ (KU) ด้วย นอกจากนี้ ปัจจัยการซึมซับความรู้ (KA) ต้องส่งผ่านปัจจัยการนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์ (KU) จึงนำไปสร้างผลประกอบการของธุรกิจ (FP) ได้ นอกจากนี้ปัจจัยของแหล่งความรู้ที่ได้รับจากความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม (SK) มีอิทธิพลสูงสุดในบรรดาปัจจัยอิสระทั้ง 3 แสดงว่าผู้ประกอบการมีการหาความรู้ที่ได้จากสื่อสังคมมาก

ภาพ 3 ผลการวิเคราะห์ตัวแบบในระดับปัจจัย * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

ตาราง 2

อิทธิพลทางตรง ทางอ้อมและอิทธิพลรวม (คิดจากค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน)

ปัจจัย	CC	IK	SK	KA	KU
FP					
DE	NA	NA	NA	-0.011	0.785
IE	0.115	0.089	0.529	0.394	NA
TE	0.115	0.089	0.529	0.405	0.785

ตาราง 2 (ต่อ)

อิทธิพลทางตรง ทางอ้อมและอิทธิพลรวม (คิดจากค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน)

ปัจจัย	CC	IK	SK	KA	KU
KA					
DE	0.204	0.137	0.476	NA	NA
IE	NA	NA	NA	NA	NA
TE	0.204	0.137	0.476	NA	NA
KU					
DE	0.041	0.043	0.428	0.531	NA
IE	0.108	0.073	NA	NA	NA
TE	0.149	0.116	0.428	0.531	NA

หมายเหตุ: DE: Direct Effect; IE: Indirect Effect; TE: Total Effect

จากตาราง 2 น้ำหนักของอิทธิพลรวมจากปัจจัยอิสระคือแหล่งความรู้ทั้ง 3 ปัจจัยพบว่า ปัจจัยความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม (SK) มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อปัจจัยผลประกอบการของธุรกิจ (FP) ด้วยน้ำหนัก 0.529 รองลงมา คือ ปัจจัยความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้า (CC) ที่มีน้ำหนัก 0.115 ทั้งนี้ปัจจัยความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ มีน้ำหนักน้อยสุด

โดยผลการทดสอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามในระดับนัยสำคัญคือ (1) ปัจจัยความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้า (CC) มีอิทธิพลต่อปัจจัยการซึมซับความรู้ (KA) ด้วยระดับอิทธิพล 0.204 (2) ปัจจัยความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ (IK) มีอิทธิพลต่อปัจจัยการซึมซับความรู้ (KA) ด้วยระดับอิทธิพล 0.137 (3) ปัจจัยความรู้ที่ได้จากความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม (SK) มีอิทธิพลต่อปัจจัยการซึมซับความรู้ (KA) ด้วยระดับอิทธิพล 0.476 (4) ปัจจัยความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม (SK) มีอิทธิพลต่อปัจจัยการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ (KU) ด้วยระดับอิทธิพล 0.428 (5) ปัจจัยการซึมซับความรู้ (KA) มีอิทธิพลต่อปัจจัยการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ (KU) ด้วยระดับอิทธิพล 0.531 และ

(6) ปัจจัยการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ (KU) มีอิทธิพลต่อ ผลประกอบการของธุรกิจ ด้วยระดับอิทธิพล 0.785

การอภิปรายผล

ปัจจัยความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม (SK) มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อปัจจัยผลประกอบการของธุรกิจ (FP) โดยเครือข่ายความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม และอิทธิพลของกลุ่มผู้ประกอบการสามารถได้รับพัฒนาเป็นเครือข่ายความรู้ทางที่ได้จากสื่อสังคม โดยผ่านความสัมพันธ์กับอีกฝ่ายหนึ่งได้สร้างความรู้โดยรวม องค์ความรู้ที่ธุรกิจหรือผู้ประกอบการสามารถใช้สืบค้นจากสื่อออนไลน์ ในลักษณะที่มีผู้มีความรู้หรือผู้มีประสบการณ์ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้บนสื่อออนไลน์ หรือมีการจัดทำระบบความรู้ในรูปแบบของฐานข้อมูล เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้และการเรียนรู้ภายในองค์กร อันนำไปสู่การจัดการสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเพื่อความได้เปรียบในการแข่งขันในธุรกิจ

ปัจจัยความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้า (CC) มีอิทธิพลรวม ต่อปัจจัยผลประกอบการของธุรกิจ (FP) โดยการจัดการความรู้ลูกค้าเป็นกระบวนการผสมผสาน ระหว่างการจัดการความรู้และการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ เข้าด้วยกัน เป็นการใช้ประโยชน์จากความรู้ลูกค้าที่ อาจจะอยู่ในรูปแบบต่างๆ โดยนำมาจัดการใช้ให้เกิด ประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพสูงมาก ซึ่งการจัดการความรู้ลูกค้าเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์ กับการจัดการและการใช้ประโยชน์จากความรู้ของ องค์กร อีกทั้งยังเป็นระบบหลักที่ช่วยผลักดันให้องค์กร สามารถใช้ประโยชน์จากความรู้ของตนเองให้เกิดผลดี ที่สุด สำหรับความรู้ลูกค้านั้นเป็นส่วนสำคัญที่มีค่าต่อ ธุรกิจมาก โดยความรู้ของลูกค้าเป็นทรัพยากรที่สำคัญ ในความสำเร็จขององค์กรและได้รับการยอมรับในด้าน การตลาดว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญ สามารถสนับสนุน การวิจัยพัฒนาเพื่อปรับปรุงนวัตกรรม การอำนวยความสะดวก ในการรับรู้ถึงโอกาสทางการตลาดที่เกิดขึ้นใหม่ และสนับสนุนการบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้าระยะ ยาวและมีอิทธิพลต่อการจัดหาความรู้ การแสวงหา และร่วมสร้างความรู้ (De Silva & Rossi, 2017) และ สอดคล้องกับ Gemser and Perks (2015) พบว่า การ สร้างร่วมของลูกค้า เป็นพื้นฐานทางทฤษฎีในการสร้าง การสร้างร่วมกันของลูกค้า และความสามารถที่จำเป็น สำหรับการสร้างร่วมที่มีประสิทธิภาพ เป็นการซึมซับ ขององค์กรสามารถช่วยจัดการร่วมกันของลูกค้าได้ อย่างมีประสิทธิภาพภายในบริบทขององค์กร (Hoarau, 2014) และยังมีนักวิชาการคนอื่นๆ เช่น De Silva and Rossi (2017); Gemser and Perks (2015); Hoarau (2014) ความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้า (CC) มี อิทธิพลต่อการซึมซับความรู้ (KA) และการนำความรู้ใช้ ให้เกิดประโยชน์ (KU) ด้วย

ปัจจัยความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ มีอิทธิพลรวมต่อปัจจัยผลประกอบการของธุรกิจ (FP) โดยผ่านปัจจัยการซึมซับความรู้และการนำความรู้ไปใช้

ประโยชน์ ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ หมายถึง การส่งต่อความรู้หรือถ่ายทอดองค์ความรู้จาก คนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ โดยที่เป็นการถ่ายทอดความรู้ ในครอบครัว ในลักษณะการสืบทอดเสมือนสินทรัพย์ มรดก แต่จะเป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ ผลการศึกษา สอดคล้องกับ Agarwal, Echambadi, Franco, and Sarkar (2004); McKelvie et al. (2007) ความสามารถ ด้านความรู้ของผู้มีประสบการณ์ ส่งผลกระทบต่อ การสร้างความสามารถในการเรียนรู้ที่ยาวนาน ซึ่งองค์กร ที่ขาดคนที่มีความรู้ความสามารถ จะส่งผลกระทบต่อ การถ่ายทอดความรู้ และพบปัญหาการขาดความ เชื่อมั่น ความวิตกกังวล ไม่มั่นใจและสับสน สำหรับ Andolsek and Andolsek (2015) พบว่า องค์กรที่ ขาดการจัดการความรู้ให้มีประสิทธิภาพ ทำให้องค์กร สูญเสียโอกาสในการแข่งขัน ความสามารถในการ บริหารเชิงกลยุทธ์ รวมทั้งช่วยเพิ่มการวางแผนตลาด คุณลักษณะที่โดดเด่นที่สุดขององค์กรที่ขับเคลื่อนด้วย ตลาดคือความชำนาญในการวัดความรู้ลึกของตลาด และความสามารถในการเชื่อมโยงลูกค้า

สำหรับการซึมซับความรู้ (KA) ไปสู่การนำความรู้ ใช้ให้เกิดประโยชน์ (KU) และผลประกอบการของ ธุรกิจ (FP) และพบว่า การซึมซับความรู้จัดเป็นทักษะ ที่จะนำความรู้ที่ได้ไปกักเก็บในตัวผู้ซึมซับเรียกความรู้นี้ว่าความรู้ภายในบุคคล (tacit knowledge) ซึ่งเป็น ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล และแสดงเป็นทักษะเฉพาะ บุคคลเท่านั้น บุคคลอื่นจะไม่ทราบจนกว่าเจ้าของจะ ถ่ายทอดออกมาให้ คนที่สามารถซึมซับความรู้ได้แต่ไม่ ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น ก็ส่งผลให้ความรู้สูญหาย และ พบว่าการซึมซับความรู้เกิดจากอิทธิพลของการสื่อสาร และความสำเร็จของพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ส่วนหนึ่ง เกิดจากการนำความรู้ที่ซึมซับไปใช้งานในการพัฒนา คุณภาพของผลิตภัณฑ์ (Dayan, Di Benedetto, & Colak, 2009) เช่นเดียวกับ Del Giudice and Maggioni (2014) พบว่า ความสัมพันธ์ของเครือข่ายสังคม

ออนไลน์ การซึมซับความรู้และผลิตภัณฑ์ใหม่ มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการซึมซับความรู้และส่งผลให้การซึมซับความรู้เป็นการเพิ่มขึ้นของความรู้ใหม่ขององค์กร รวมทั้งสมรรถนะการซึมซับความรู้ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพการจัดการความรู้ การใช้ความรู้ และยังให้การสนับสนุนสำหรับความสัมพันธ์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผลกระทบของการสร้างความรู้และการแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับการใช้ความรู้นั้นเป็นสื่อกลางโดยการจับความรู้ (Zaim, Muhammed, & Tarim, 2019) และการใช้เทคโนโลยีและระบบการจัดการความรู้จำเป็นต้องให้ความสนใจกับปัจจัยความสำเร็จ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของความสำเร็จคือความจริงที่ว่าเทคโนโลยี และกระบวนการทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องมีบทบาทสำคัญในการบูรณาการและปรับใช้กับการจัดการความรู้ที่ทำให้การวิเคราะห์กระบวนการทางธุรกิจ

ข้อเสนอแนะ

1. วิสาหกิจขนาดเล็กควรนำความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้าเพื่อในการปรับปรุงประสิทธิภาพธุรกิจ ความรู้ที่ได้จากสื่อสังคมในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ การนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการใช้ประโยชน์จากความรู้ช่วยในการบริหารลดเวลาและค่าใช้จ่ายของธุรกิจ การซึมซับความรู้ในสมรรถนะการดูดซึมความรู้ เป็นปัจจัยที่ในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของทีมงานในธุรกิจท่าน ส่งผลต่อผลประกอบการของธุรกิจ
2. ความรู้ที่ได้จากสื่อสังคม ความรู้ที่ได้จากการออกแบบโดยลูกค้า ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ มีอิทธิพลต่อปัจจัยผลประกอบการของธุรกิจ และการซึมซับความรู้ และการนำความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์
3. การซึมซับความรู้ นำไปสู่ความรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์ ผลประกอบการของธุรกิจ

References

- Agarwal, R., Echambadi, R., Franco, A. M., & Sarkar, M. B. (2004). Knowledge transfer through inheritance: Spin-out generation, development, and survival. *Academy of Management Journal*, 47(4), 501-522.
- Anand, N., & Grover, N. (2015). Measuring retail supply chain performance: Theoretical model using key performance indicators (KPIs). *Benchmarking: An International Journal*, 22(1), 135-166.
- Andolšek, D. M., & Andolšek, S. (2015). Knowledge sharing in an organization from the perspective of the individual. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education*, 3(2), 65-76.
- Best, J. W. (1981). *Research in education* (4th ed.). Prentice Hall.
- Bhatti, M. I., Awan, H. M., & Razaq, Z. (2014). The key performance indicators (KPIs) and their impact on overall organizational performance. *Journal of Quality & Quantity*, 48(6), 3127-3143.
- Byrne, B. M. (2013). *Structural Equation Modeling with LISREL, PRELIS, and SIMPLIS: Basic concepts, applications, and programming*. Psychology Press.
- Chiangmai Provincial Office. (2018). *Chiang Mai Provincial development plan (2018-2022), Year 2022 review edition*. Retrieved from <http://www.chiangmai.go.th/managing/public/D2/2D28Apr2021143603.pdf> [In Thai]
- Cohen, W. M., & Levinthal, D. A. (1990). Absorptive capacity: A new perspective on learning and innovation. *Administrative Science Quarterly*, 35(1), 128-152.
- Dayan, M., Di Benedetto, C. A., & Colak, M. (2009). Managerial trust in new product development projects: Its antecedents and consequences. *R&D Management*, 39(1), 21-37.
- De Silva, M., & Rossi, F. (2017). The effect of firms' relational capabilities on knowledge acquisition and co-creation with universities. *Technological Forecasting and Social Change*, 133, 72-84.
- Del Giudice, M., & Maggioni, V. (2014). Managerial practices and operative directions of knowledge management within inter-firm networks: A global view. *Journal of Knowledge Management*, 18(5), 841-846.
- Gay, L. R., & Airasian, P. (1992). *Education research: Competence for analysis and application*. Merrill.
- Gemser, G., & Perks, H. (2015). Co-creation with customers: An evolving innovation research field. *Journal of Product Innovation Management*, 32(5), 660-665.

- Gerbing, D. W., & Anderson, J. C. (1984). On the meaning of within-factor correlated measurement errors. *Journal of Consumer Research*, 11(1), 572-580.
- Gibbons, M., Limoges, C., Nowotny, H., Schwartzman, S., Scott, P., & Trow, M. (1994). *The new production of knowledge, The dynamics of science and research in contemporary societies*. Sage.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective* (7th ed.). Pearson Education.
- Hamlin, R. G., Ellinger, A. D., & Beattie, R. S. (2008). The emergent 'coaching industry': A wake-up call for HRD professionals. *Human Resource Development International*, 11(3), 287-305.
- Hoarau, H. (2014). Knowledge acquisition and assimilation in tourism-innovation processes. *Journal Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 14(2), 35-151.
- Hu, L.-T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55.
- McKelvie, G., Dotsika, F., & Patrick, K. (2007). Interactive business development, capturing business knowledge and practice: A case study. *The Learning Organization*, 14(5), 407-422.
- Nonaka, I., & Toyama, R. (2003). The knowledge creating theory revisited: Knowledge creation as a synthesis. *Knowledge Management Research & Practice*, 1(1), 2-10.
- Organization for Economic Co-operation and Development. (1997). *Globalization and Small and Medium Enterprises (SMEs)*. Author.
- Piriyakul, I., Piriyakul, R., & Maharutaiyanon, A. (2017). Identification of brand image from the customer experience and comments of Thai brand fan pages. *Kasem Bundit Journal*, 18(1), 201-218.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Zaim, H., Muhammed, S., & Tarim, M. (2019). Relationship between knowledge management processes and performance: Critical role of knowledge utilization in organizations. *Knowledge Management Research & Practice*, 17(1), 24-38.

การส่งเสริมการตลาดเชิงจริยธรรมเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม

นทยา กัมพลานนท์¹ ธาณินทร์ ศิลป์จารุ²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแบบจำลองสมการโครงสร้างการจัดการด้านการตลาดเชิงจริยธรรมขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรม และเพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการตลาดเชิงจริยธรรมส่งผลให้เกิดการเติบโตที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ประกอบการภาคธุรกิจอุตสาหกรรม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 500 ราย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติอ้างอิง คือ สถิติเชิงพหุและสถิติวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM)

ผลการวิจัย พบว่า ระดับความสำคัญปัจจัยการตลาดเชิงจริยธรรมเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน ด้านการวางแผน ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านสิ่งสนับสนุน อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า องค์กรประกอบด้านการวางแผนส่งอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบด้านผลิตภัณฑ์ ค่าน้ำหนักมากที่สุด เท่ากับ 0.82 องค์กรประกอบด้านผลิตภัณฑ์ส่งอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบด้านราคา ค่าน้ำหนัก เท่ากับ 0.82 และองค์กรประกอบด้านราคาส่งอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบด้านสิ่งสนับสนุน ค่าน้ำหนัก เท่ากับ 0.67 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผ่านตามเกณฑ์ โดยมีค่าดัชนี p -value เท่ากับ .075 Chi-Square เท่ากับ 257.205 CMIN/DF เท่ากับ 1.138 GFI เท่ากับ .958 และ RMSEA เท่ากับ .017

คำสำคัญ: การตลาดเชิงจริยธรรม; ธุรกิจอุตสาหกรรม; การเติบโตที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

นทยา กัมพลานนท์ และธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2564). การส่งเสริมการตลาดเชิงจริยธรรมเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 73-86.

¹ หลักสูตรบริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
1518 ถนนพระราชราษฎร์ 1 แขวงวงศ์สว่าง เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800, ประเทศไทย
อีเมล: nataya.kum@gmail.com

² คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

The Promotion of Ethical Marketing for Sustainable Growth in the Industrial Sector

Nataya Kumplanon¹ Thanin Silpcharu²

Abstract

This research aimed to study the ethical marketing management structure equation model of industrial business organizations and to propose guidelines for promoting ethical marketing resulting in sustainable growth in the industrial sector. The research was conducted by quantitative method using questionnaires to collect information from industrial business operators. The sample group consisted of 500 people. The data were analyzed using descriptive statistics and reference statistics, namely multiple statistics and structural equation modeling (SEM) statistics.

The results of the research revealed the importance of ethical marketing factors for sustainable growth in the overall industrial business sector. In terms of planning, product, price, and patronage, it was also at a high level as well. In addition, the hypothesis testing results revealed that the planning component directly influenced the product component. The highest regression weight factor was 0.82. The product component directly influenced the price component. The regression weight value was 0.82. And the price component directly influenced the support component. The regression weight value was 0.67 with a statistical significance at the .05 level. It was found that the structural equation model was consistent with the empirical data, passing the criteria with a p-value index of .075, Chi-Square of 257.205, CMIN/DF of 1.138, GFI of .958, and RMSEA of .017.

Keywords: Ethical Marketing; Industrial Business; Sustainable Industrial Development

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Kumplanon, N., & Silpcharu, T. (2022). The promotion of ethical marketing for sustainable growth in the industrial sector. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 73-86.

¹ Doctor of Business Administration Program in Faculty of Business Administration King Mongkut's University of Technology North Bangkok

1581 Pracharat 1 Road, Wongsawang, Bangsue, Bangkok 10800, Thailand

E-mail: nataya.kum@gmail.com

² Faculty of Business Administration, King Mongkut's University of Technology North Bangkok

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป้าหมายของการประกอบธุรกิจ คือ กำไร การได้มาซึ่งกำไรในการประกอบธุรกิจ เกิดมาจากการกำหนดกลยุทธ์การตลาดที่ต้องสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันหรือเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการตลาด หมายรวมถึง การมีผลกำไร ยอดขาย ที่มากกว่าคู่แข่งหรือการมีส่วนแบ่งตลาดให้มากกว่าคู่แข่งในการทำธุรกิจ แต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญกว่านั้น คือหากบริษัทใดก็ตามที่มีความมุ่งหวังทางด้านกำไรสูงสุดเพียงอย่างเดียวก็อาจที่จะประสบกับความล้มเหลวในอนาคตก็เป็นไปได้ การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จนั้น ควรดำเนินธุรกิจที่ต้องคำนึงถึงจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ ความหมายจริยธรรมทางธุรกิจ คือการผสมผสานระหว่างเศรษฐกิจและจริยธรรมโดยมีเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมนโยบายและการปฏิบัติของภาคธุรกิจในการสร้างความสำเร็จในการประกอบการอย่างมีความรับผิดชอบ มีความยั่งยืน มีผลในระยะยาวขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจการนั้นๆ อันได้แก่ ลงทุน ลูกจ้าง ลูกค้า ชุมชน ตลอดจนสภาพสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล (Jindatawin, 2011; Panyarachun, 1991) จริยธรรมทางธุรกิจจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญในการประกอบธุรกิจ การผิดจริยธรรมทางธุรกิจส่งผลเสียหายอย่างมากทั้งต่อกิจการเอง ชุมชน และสิ่งแวดล้อม อีกนัยหนึ่งการมีจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจช่วยลดปัญหาที่จะเกิดจากการประกอบธุรกิจ (Srijunpetch, 2009) ในปัจจุบันธุรกิจมีส่วนสำคัญต่อสังคม การส่งเสริมการตลาดเชิงจริยธรรมต้องอาศัยบุคลากรที่ประกอบไปด้วย คุณธรรม จริยธรรม มีการประพฤติและมีแนวทางปฏิบัติที่ดีไม่เบียดเบียนผู้อื่น แต่ปัจจุบันจากสภาพเศรษฐกิจ มีผลทำให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น และองค์กรธุรกิจมุ่งหวังกำไรสูงสุดจนเกิดการละเมิดต่อจริยธรรมทางธุรกิจ ผู้บริโภคอาจเกิดความเดือดร้อน จากสถิติการร้องเรียนของผู้บริโภค สถิติการรับเรื่องร้องทุกข์จากผู้บริโภค ปีงบประมาณ

พ.ศ. 2557-2560 ประเภทสินค้าอุปโภคบริโภค มีอัตราการร้องเรียนที่สูงขึ้น (Office of the Consumer Protection Board, 2018)

ถ้าหากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการประกอบธุรกิจยึดมั่นในแนวทางการตลาดเชิงจริยธรรม ส่งผลต่อผลกำไรเพิ่มขึ้นและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่มีการเบียดเบียน ในที่สุดก็จะส่งผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศจากความสำคัญของปัญหาการขาดจริยธรรมของธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ความสำคัญกับส่วนประสมการตลาด ในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด (Kotler & Keller, 2012) ในการดำเนินธุรกิจอย่างมีจริยธรรม ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหานี้ โดยได้ทำการศึกษาการส่งเสริมการตลาดเชิงจริยธรรมเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อองค์การในภาคอุตสาหกรรม ในการนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ รวมทั้งเพื่อเป็นข้อมูลให้กับภาครัฐที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการองค์กร อีกทั้งยังเป็นข้อมูลให้กับสถานศึกษาและผู้ที่สนใจนำไปศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแบบจำลองสมการโครงสร้างการจัดการด้านการตลาดเชิงจริยธรรมขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรม
2. เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการตลาดเชิงจริยธรรม ส่งผลให้เกิดการเติบโตที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ได้แก่ แนวคิดจริยธรรมทางธุรกิจ แนวคิดการวางแผนกลยุทธ์ทางธุรกิจ และแนวคิดส่วนประสมทางการตลาด และตัวแปรแฝงภายนอก ได้แก่ ด้านการวางแผน และ

ตัวแปรแฝงภายใน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านสิ่งสนับสนุน

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการภาคธุรกิจอุตสาหกรรมที่ได้รับเครื่องหมายมาตรฐานจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนระดับชาติ ตัวอย่าง จำนวน 500 คน แบ่งออกเป็นองค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม จำนวน 250 คน และองค์กรของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จำนวน 250 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการศึกษา ระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2560 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ภาคธุรกิจได้นำแนวทางในการศึกษาแบบจำลองโครงสร้างการจัดการด้านการตลาดเชิงจริยธรรมขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมขยายผลต่อยอดในภาคธุรกิจ

2. ภาคธุรกิจสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการตลาดเชิงจริยธรรมในองค์กร เพื่อเติบโตอย่างยั่งยืนต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดจริยธรรมทางธุรกิจ

จริยธรรมทางธุรกิจแนวคิดของ Teerathanachaiyakun (2014) หมายถึง การตรวจสอบโครงสร้างของวิธีการที่นักธุรกิจและสถาบันทางธุรกิจควรประพฤติปฏิบัติในโลกการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อตรวจสอบข้อจำกัดที่เหมาะสมในการแสวงหาผลกำไรแก่ตนเองและธุรกิจ เมื่อการกระทำนั้นส่งผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องความสำคัญ ของจริยธรรมสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกขนาดย่อม จากแนวคิดของ Yaviratch (2017) จริยธรรมเป็นแนวทางความประพฤติที่จะนำความสุขและความเจริญก้าวหน้ามา

สู่สังคมนั้นๆ ถ้ามนุษย์มีจริยธรรมส่งผลให้มีคุณภาพการตัดสินใจที่ดี กระบวนการทุกขั้นตอนของการบริหารธุรกิจค้าปลีกขนาดย่อม ถ้ามีการควบคุมเรื่องของจริยธรรมจะส่งผลดีไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้ประกอบการเองและผู้อื่น เพื่อความเจริญก้าวหน้าในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ

แนวคิดการวางแผนกลยุทธ์ทางธุรกิจ

Kotler and Armstrong (2012) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์ทางธุรกิจ (business strategic planning) ประกอบไปด้วย 8 ขั้นตอน (1) การกำหนดภารกิจ (business mission) (2) SWOT Analysis (3) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (external environment analysis) (4) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (internal environment analysis) (5) การกำหนดเป้าหมาย (goal formulations) (6) การกำหนดกลยุทธ์ (strategy formulation) (7) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (implementation) และ (8) ข้อเสนอแนะและการควบคุม (feedback and control) นอกจากนี้แนวคิดกลยุทธ์การตลาด (marketing strategy) Kotler and Armstrong (2012) กล่าวว่า กลยุทธ์การตลาด สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับลูกค้าและส่งผลให้บรรลุความสัมพันธ์ที่สร้างผลกำไร ในขอบเขตของการตัดสินใจในการแบ่งส่วนทางการตลาด การกำหนดลูกค้าเป้าหมาย และการวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ โดยจะระบุตลาดรวมแล้วแบ่งออกเป็นส่วนย่อยๆ เลือกกลุ่มที่มีแนวโน้มที่มีโอกาสในการซื้อและมีอำนาจซื้อมากที่สุด โดยมุ่งเน้นในการใช้กลยุทธ์การตลาดที่สร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า

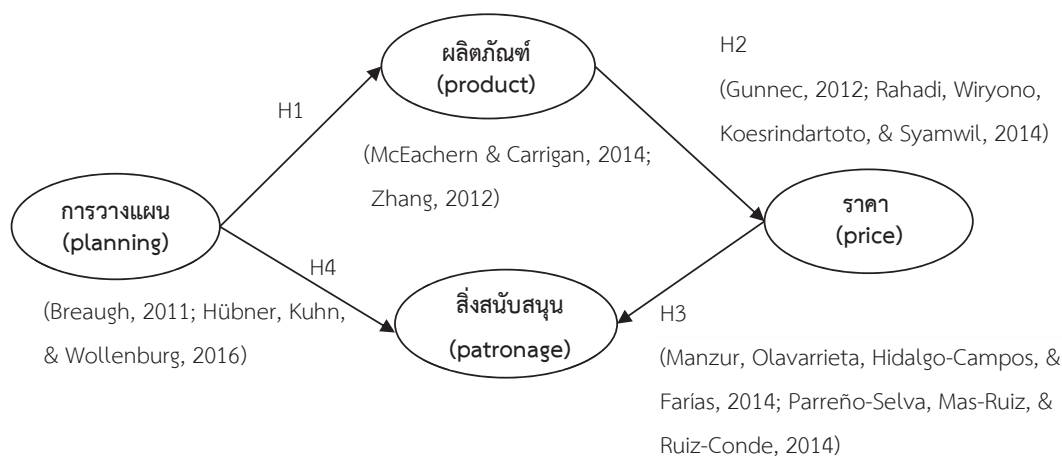
แนวคิดส่วนประสมทางการตลาด

Kotler and Keller (2012) ส่วนประสมทางการตลาด ประกอบไปด้วย ผลิตภัณฑ์ (product) ราคา (price) การจัดจำหน่าย (place) และการส่งเสริมการ

ตลาด (promotion) โดยองค์ประกอบทั้ง 4 ทำหน้าที่สอดคล้องซึ่งกันและกันโดยมีเป้าหมาย คือ การสร้างคุณค่าให้กับลูกค้าและสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างผลกำไรบริษัท ออกแบบส่วนประสมทางการตลาดที่ประกอบด้วยปัจจัยภายใต้การ

ควบคุมด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย และด้านส่งเสริมการตลาด (4Ps) เพื่อค้นหากลยุทธ์และส่วนประสมการตลาดที่ดีที่สุด รวมถึงการวิเคราะห์การตลาดการวางแผนการนำไปปฏิบัติและการควบคุมผ่านกิจกรรมต่างๆ

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐาน H1: องค์ประกอบด้านการวางแผนส่งอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบด้านผลิตภัณฑ์

สมมุติฐาน H2: องค์ประกอบด้านผลิตภัณฑ์ส่งอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบด้านราคา

สมมุติฐาน H3: องค์ประกอบด้านราคาส่งอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบด้านสิ่งสนับสนุน

สมมุติฐาน H4: องค์ประกอบด้านการวางแผนส่งอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบด้านสิ่งสนับสนุน

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของตัวอย่างใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่า

ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สถิติอ้างอิง ใช้สถิติเชิงพหุและวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) ตรวจสอบค่าความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (model fit) โดยดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบ ได้แก่ ค่า p -value, Chi-Square, CMIN/DF, GFI และ RMSEA โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป AMOS ในการวิเคราะห์

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดเป็นผูปฏิบัติงานด้านการตลาดเชิงจริยธรรมขององค์กรธุรกิจอุตสาหกรรม ซึ่งธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หมายถึงอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าทรัพย์สินถาวรเกินกว่า 50 ล้านบาทขึ้นไป หรือการจ้างงานเกินกว่า 200 คนขึ้นไป

และธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดกลาง หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีมูลค่าไม่เกิน 50 ล้านบาท หรือการจ้างงานไม่เกิน 200 คน และได้รับเครื่องหมายมาตรฐานจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนระดับชาติ โดยกำหนดขนาดของตัวอย่าง ให้เกณฑ์ของงานวิจัยประเภทการวิเคราะห์องค์ประกอบหรือแบบจำลองสมการโครงสร้าง ซึ่งได้กำหนดขนาดของตัวอย่างที่อยู่ในระดับดีมากไว้ จำนวน 500 ตัวอย่าง (Comrey & Lee, 1992; Silpcharu, 2014) วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Babbie, 2015) ประกอบไปด้วย ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม แบ่งผู้ประกอบการออกเป็น 2 กลุ่ม ตามภาคธุรกิจอุตสาหกรรม คือ ผู้ประกอบการในองค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม จำนวน 250 คน และผู้ประกอบการในองค์กรของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จำนวน 250 คน และขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ โดยจำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม

เครื่องมือในการวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปขององค์กรธุรกิจอุตสาหกรรม จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการส่งเสริมการตลาดการจัดการการตลาดเชิงจริยธรรมขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรม จำนวน 20 ข้อ ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการตลาดเชิงจริยธรรมเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม จำนวน 97 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งมีเกณฑ์ในการให้ค่าของน้ำหนักของการประเมินระดับความสำคัญเป็น 5 ระดับ ตามวิธีลิเคิร์ตสเกล (Likert, 1932) และ ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อ คิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อแนวทางการตลาดเชิงจริยธรรมเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด จำนวน 4 ข้อ และการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงเชิงเนื้อหา โดย

ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน (Silpcharu, 2012) ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับคำถาม (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และค่าอำนาจจำแนกปรากฏค่าอยู่ระหว่าง 0.41-2.04 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม มีค่าเท่ากับ 0.987

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า (1) แนวทางการตลาดเชิงจริยธรรมที่ให้ความสำคัญ พบว่า มากที่สุด ด้านความน่าเชื่อถือ (Trust) คิดเป็นร้อยละ 49.00 (2) แนวทางการตลาดเชิงจริยธรรมที่โดดเด่นประสบความสำเร็จ พบว่ามากที่สุด ได้แก่ ด้านมุ่งมั่นที่จะประกอบธุรกิจด้วยความโปร่งใสซื่อสัตย์สุจริตและเป็นธรรมคิดเป็นร้อยละ 28.60 (3) เหตุผลสำคัญที่สุดในการทำการตลาดเชิงจริยธรรม พบว่ามากที่สุด เพื่อความสามารถในการแข่งขันคิดเป็นร้อยละ 36.80 (4) การพัฒนาองค์ความรู้บุคลากรด้านการตลาดเชิงจริยธรรม พบว่ามากที่สุด การส่งบุคลากรเข้าประชุม อบรม สัมมนา กับหน่วยงานภายนอกองค์กรคิดเป็นร้อยละ 45.20 (5) การกำหนดแผนกลยุทธ์และเป้าหมายด้านการตลาดเชิงจริยธรรม พบว่ามากที่สุด ระยะเวลา 1-2 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.40 (6) สิ่งสนับสนุนให้เกิดแนวทางการพัฒนาการตลาดเชิงจริยธรรมเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืน พบว่ามากที่สุด การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของลูกค้า คิดเป็นร้อยละ 27.20 (7) ความต้องการการพัฒนาเพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการตลาดเชิงจริยธรรม พบว่ามากที่สุด การส่งเสริมนวัตกรรมและเทคโนโลยีของธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 45.20 (8) อุปสรรคต่อการดำเนินงานด้านการตลาดเชิงจริยธรรม พบว่ามากที่สุด ภาวะเศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ 37.80 (9) กฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการตลาดเชิงจริยธรรม พบว่ามากที่สุด พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 คิดเป็นร้อยละ 29.40 (10) ความสำคัญต่อการส่งเสริมการ

ตลาดเชิงจริยธรรม พบว่ามากที่สุด การดำเนินกิจกรรมสนับสนุนต่อการพัฒนาด้านการผลิตขององค์กร คิดเป็นร้อยละ 31.80 (11) แนวทางการรับข้อมูลข่าวสารที่ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การตลาดเชิงจริยธรรมพบว่า มากที่สุด คำแนะนำ ข้อมูล การวิเคราะห์จากลูกค้า คิดเป็นร้อยละ 27.00 (12) คุณสมบัติด้านจริยธรรมที่สำคัญที่สุดของผู้บริหาร พบว่ามากที่สุด ประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดีตรงต่อเวลา คิดเป็นร้อยละ 26.40 (13) ทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนนโยบายการตลาด เชิงจริยธรรม พบว่ามากที่สุด บุคลากรในองค์กร คิดเป็นร้อยละ 37.40 (14) หน่วยงานที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานการตลาดเชิงจริยธรรมพบว่ามากที่สุด สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) คิดเป็นร้อยละ 29.60 (15) ปัญหาจริยธรรมทางธุรกิจที่สำคัญในการจัดการด้านการตลาดเชิงจริยธรรม พบว่ามากที่สุด การกดดัน ให้ได้มาซึ่งกำไรคิดเป็นร้อยละ 66.80 และ (16) สาเหตุที่สำคัญของการดำเนินธุรกิจที่ขาดจริยธรรม พบว่า มากที่สุด เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายทางธุรกิจและทางการเงิน คิดเป็นร้อยละ 24.60

นอกจากนี้ พบว่า ระดับความสำคัญปัจจัยการตลาดเชิงจริยธรรมเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม โดยภาพรวมมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) ด้านการวางแผนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) ด้านผลิตภัณฑ์ในระดับมาก $\bar{X} = 3.78$ ด้านราคาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) ด้านสิ่งสนับสนุนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$) เมื่อจำแนกตามองค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการวางแผนด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านสิ่งสนับสนุนที่มีระดับความสำคัญสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านการวางแผน พบว่า กำหนดทิศทางองค์กรในด้านการตลาดเชิงจริยธรรมที่ชัดเจน โดยระบุในคู่มือจริยธรรมเชิงการตลาดของบริษัท และประกาศเป็นหลักที่ต้องถือปฏิบัติของบุคลากรในองค์กร ($\bar{X} = 3.97$) มีระบบรับข้อร้องเรียนและแจ้งเบาะแสซึ่งเป็น

ไปตามหลักสากลแจ้งไปให้ผู้รับข้อร้องเรียนตามช่องทางการร้องเรียนที่กำหนด ($\bar{X} = 3.96$) และสื่อสารให้บุคคลอื่นหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจแนวทางการปฏิบัติงานตามหลักจรรยาบรรณของธุรกิจ ($\bar{X} = 3.95$) ในขณะที่ด้านผลิตภัณฑ์มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ระบุข้อจำกัดของสินค้า เช่น วัน เดือน ปี ที่ผลิตหรือหมดอายุ วิธีการใช้ การเก็บรักษา ค่าเตือนหรือข้อควรระวังของสินค้าให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ($\bar{X} = 3.94$) สำนวนความต้องการของตลาดและแนวโน้มตลาดก่อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อเป็นประโยชน์ในการช่วยแก้ไขปัญหาของสังคม ($\bar{X} = 3.92$) และมีบรรทัดฐานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.89$) นอกจากนี้ ด้านราคามีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ไม่ใช่เทคนิคการฮั้วประมูลเพื่อให้ได้งานหรือทำให้เกิดการซื้อขายสินค้า ($\bar{X} = 3.96$) จะรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการตั้งราคาของธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อที่เกิดขึ้นทางตรงหรือทางอ้อมที่มีต่อลูกค้า ($\bar{X} = 3.92$) กำหนดนโยบายการคืนเงินที่ลูกค้ามีสิทธิ์ได้รับค่าสินค้าคืน หากไม่พอใจในสินค้าหรือบริการภายในระยะเวลาที่กำหนด ($\bar{X} = 3.90$) นอกจากนั้น ด้านสิ่งสนับสนุนมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก พบว่าคัดเลือกตัวแทนจำหน่ายที่ดีมีจริยธรรม ไม่ใช่เทคนิคการขายที่ผิดต่อศีลธรรม ($\bar{X} = 3.93$) จดการใช้อำนาจทางธุรกิจกดดันให้ผู้จำหน่ายต้องขายสินค้าในราคาต่ำเกินความเป็นจริงเพื่อผลประโยชน์ของธุรกิจ ($\bar{X} = 3.84$) และกำหนดที่ตั้งคลังสินค้าโดยคำนึงถึงความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินทั้งบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 3.84$)

ผลการวิจัย ยังพบอีกว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยดัชนีมีค่า p -value เท่ากับ 0.75 Chi-Square เท่ากับ 257.205 CMIN/DF เท่ากับ 1.138 GFI เท่ากับ .958 และ RMSEA เท่ากับ .017 นอกจากนี้ ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า องค์ประกอบ

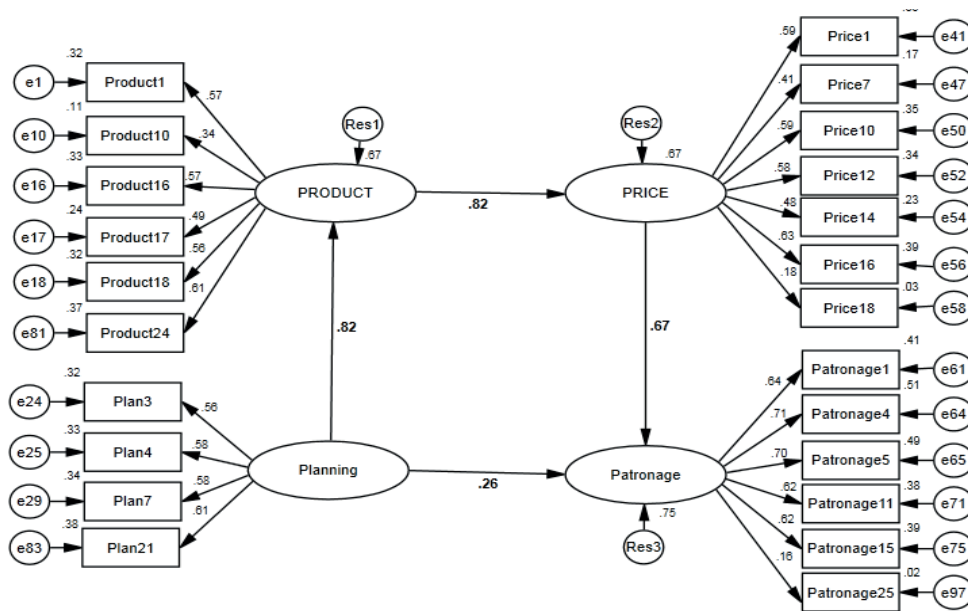
ด้านการวางแผนส่งเสริมวิถีชีวิตทางตรงต่อองค์ประกอบด้านผลิตภัณฑ์ คำนวณน้ำหนัก เท่ากับ 0.82 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.67 และส่งเสริมวิถีชีวิตทางตรงต่อสิ่งสนับสนุน คำนวณน้ำหนัก เท่ากับ 0.27 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.75 องค์ประกอบด้านผลิตภัณฑ์ส่งเสริมวิถีชีวิตทางตรงต่อองค์ประกอบด้านราคา คำนวณน้ำหนัก เท่ากับ 0.82 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.67 และองค์ประกอบด้านราคาส่งเสริมวิถีชีวิตทางตรงกับองค์ประกอบด้านสิ่งสนับสนุน คำนวณน้ำหนัก เท่ากับ 0.67 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.75

ในขณะที่ องค์ประกอบด้านการวางแผนประกอบด้วยตัวแปรเชิงสังเกต จำนวน 4 ตัวแปร เรียงตามลำดับของค่าน้ำหนักจากมากไปน้อย ดังนี้ ตัวแปรระยะรัศมีวงในกระบวนการปฏิบัติงานที่มีความเสี่ยงสูงอาจก่อให้เกิดคอร์รัปชัน เช่น การทำสัญญาการให้และรับของกำนัลอย่างโปร่งใสถูกต้องตามระเบียบบริษัท และถูกต้องตามกฎหมาย (plan21) คำนวณน้ำหนัก เท่ากับ 0.61 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.38 ตัวแปรกำหนดนโยบายที่มีความรับผิดชอบที่จะให้บุคลากรขององค์กรได้รับผลประโยชน์และมีคุณภาพชีวิตที่ดี (plan7) คำนวณน้ำหนัก เท่ากับ 0.58 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.34 ตัวแปรกำหนดให้นำข้อร้องเรียนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดขึ้นจากการตลาดเข้าสู่การประชุมผู้บริหาร (plan4) คำนวณน้ำหนัก เท่ากับ 0.58 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.33 และตัวแปรกำหนดให้มีการตรวจสอบมาตรการด้านการตลาดเชิงจริยธรรมเป็นระยะ (plan3) คำนวณน้ำหนัก เท่ากับ 0.56 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.32 เรียงตามลำดับ

นอกจากนั้น องค์ประกอบด้านผลิตภัณฑ์ประกอบด้วยตัวแปรเชิงสังเกต จำนวน 6 ตัวแปร เรียงตามลำดับของค่าน้ำหนักจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ตัวแปรจัดเก็บวัตถุดิบในการผลิตสินค้าอย่างเพียงพอโดยไม่ละเมิดมาตรการป้องกันการกักตุนสินค้า ควบคุมหรือครอบครองสินค้าควบคุมเกินปริมาณที่กำหนด (product 24) คำนวณน้ำหนัก เท่ากับ 0.61 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.37 ตัวแปรมีการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าที่ผลิตให้ตรงกับคำสั่งซื้อผลิตสินค้าให้ตรงตามมาตรฐานที่ลูกค้าต้องการ และมีความเชื่อถือตรงในการผลิตสินค้าให้กับคู่ค้า ลูกค้าในต่างประเทศ (product 1) คำนวณน้ำหนัก เท่ากับ 0.57 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.32 ตัวแปรผลิตภัณฑ์ได้รับการบรรจุอย่างปลอดภัยในบรรจุภัณฑ์ที่มีคำอธิบายการใช้งานที่ชัดเจนเข้าใจได้ง่าย (product 16) คำนวณน้ำหนัก เท่ากับ 0.57 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.33 ตัวแปรขั้นตอนในการผลิตที่บริษัทกำหนดไว้ต้องมั่นใจว่าสินค้ามีคุณภาพ คุณสมบัติและความปลอดภัยในการนำไปใช้งานของลูกค้าซึ่งจะช่วยให้บริษัทสามารถรักษามาตรฐานคุณภาพและชื่อเสียงไว้ได้ (product 18) คำนวณน้ำหนัก เท่ากับ 0.56 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.32 ตัวแปรดูแลจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความปลอดภัยของสินค้าและบริการในความรับผิดชอบไว้เพื่อการทวนสอบได้ (product 17) คำนวณน้ำหนัก เท่ากับ 0.49 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.24 และตัวแปรพัฒนาสินค้าและบริการของธุรกิจให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรควบคู่ไปกับการนำพาสังคมผู้บริโภคให้เป็นสังคมที่ดี มีวัฒนธรรม ยังให้เกิดการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นได้ตลอดไปอย่างยั่งยืน (product10) คำนวณน้ำหนัก เท่ากับ 0.34 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.11 เรียงตามลำดับ

นอกจากนี้ องค์ประกอบด้านราคา ประกอบด้วย ตัวแปรเชิงสังเกต จำนวน 7 ตัวแปร เรียงตามลำดับของ คำน้ำหนักจากมากไปน้อย ดังนี้ ตัวแปร ไม่ทำสงคราม ราคากับคู่แข่ง (price 16) คำน้ำหนัก เท่ากับ 0.63 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์ พหุคูณ เท่ากับ 0.39 ตัวแปรไม่ฉวยโอกาสขึ้นราคาร สิ้นค้าเมื่อสินค้าได้รับความนิยมาจากลูกค้า (price 1) คำน้ำหนัก เท่ากับ 0.59 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.35 ตัวแปร ไม่รวมกลุ่มกันตั้งราคาโดยไม่เป็นธรรมต่อลูกค้าใน กลุ่มผู้ชาย (price 10) คำน้ำหนัก เท่ากับ 0.59 มีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.35 ตัวแปรกำหนดราคาจำหน่ายสินค้า หรือ บริการหรือตั้งราคาไว้ในราคาใดราคาหนึ่งเพื่อควบคุม ให้ผู้ซื้อซื้อในราคา ไม่ต่ำกว่าราคาที่กำหนด หรือให้ ผู้จำหน่ายจำหน่ายในราคาไม่สูงกว่าราคาที่กำหนด (price 12) คำน้ำหนัก เท่ากับ 0.58 มีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.34 ตัวแปรกำหนดอัตราส่วนแตกต่างระหว่างราคา ซื้อกับราคาขายสินค้าหรือบริการควบคุมในแต่ละช่วง การค้าอย่างเป็นธรรมกับลูกค้า (price 14) คำน้ำหนัก เท่ากับ 0.48 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่า สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.23 ตัวแปรไม่ใช่เทคนิคใน การตั้งราคาปิดบังข้อมูลบางประการ เพื่อให้ดูเหมือน ว่าราคาถูกกว่าคู่แข่ง (price 7) คำน้ำหนัก เท่ากับ 0.41 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่า สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.17 และตัวแปรในกรณี สินค้าชนิด ประเภท แบบเดียวกัน ควรกำหนดราคา อย่างเป็นธรรมราคาเดียว ในลูกค้าทุกกลุ่ม (price 18) คำน้ำหนัก เท่ากับ 0.18 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.03 เรียง ตามลำดับ

นอกจากนั้น องค์ประกอบด้านสิ่งสนับสนุน ประกอบด้วยตัวแปรเชิงสังเกต จำนวน 6 ตัวแปร เรียงตามลำดับของค่าน้ำหนักจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ตัวแปรในการขนส่งสินค้า มีการใช้บรรจุภัณฑ์ในการ ขนส่งเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและ ทรัพย์สินขณะการขนส่งสินค้า (patronage 4) ค่า น้ำหนัก เท่ากับ 0.71 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.51 ตัวแปรคัดเลือก ตัวแทนจำหน่ายที่ดี มีจริยธรรม ไม่ใช่เทคนิคการขายที่ ผิดต่อศีลธรรม (patronage5) คำน้ำหนัก เท่ากับ 0.70 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์ พหุคูณ เท่ากับ 0.49 ตัวแปรการส่งมอบสินค้าหรือ บริการที่ตรงเวลา (patronage1) คำน้ำหนัก เท่ากับ 0.64 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่า สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.41 ตัวแปรการสื่อสาร ข้อมูลต้องไม่ระบุข้อความที่จะทำให้เกิดความแตกแยก หรือเสื่อมเสียความสามัคคีในหมู่ประชาชน (patron- age 11) คำน้ำหนัก เท่ากับ 0.62 มีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.38 ตัวแปรนำเสนอสิ่งที่สร้างความสัมพันธ์อันดี ไม่ นำเสนอสิ่งที่อาจทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคม (patronage15) คำน้ำหนัก เท่ากับ 0.62 มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.39 และตัวแปรหากเกิดสถานการณ์ที่ ทำให้การส่งมอบสินค้าล่าช้ารายงานให้ลูกค้าทราบ สถานการณ์ทันที (patronage 25) คำน้ำหนัก เท่ากับ 0.16 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยค่า สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.02 เรียงตามลำดับ

Chi-square = 257.205, df = 226, p = .075
 CMIN/DF = 1.138, GFI = .958, RMSEA = .017

ภาพ 2 แนวทางการตลาดเชิงจริยธรรมเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมในโหมด Standardized Estimate หลังปรับปรุงตัวแบบ

ตาราง 1

เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา ค่าสถิติที่ประเมินความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลองสมการโครงสร้างเปรียบเทียบกับตัวแบบ

ค่าสถิติ	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	ก่อนปรับปรุง	หลังปรับปรุง
p-value ของ Chi-Square	มีค่ามากกว่า .05	.000	.075
CMIN/DF มีค่าน้อยกว่า 2	2.265	1.138	
GFI มีค่ามากกว่า .90	.692	.958	
RMSEA มีค่าน้อยกว่า .08	.050	.017	

ตาราง 2

ผลการทดสอบสมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานข้อที่	น้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน	ยอมรับ/ปฏิเสธสมมุติฐาน
H1	0.82*	ยอมรับสมมุติฐาน
H2	0.82*	ยอมรับสมมุติฐาน
H3	0.67*	ยอมรับสมมุติฐาน
H4	0.26*	ยอมรับสมมุติฐาน

*p<.05

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

การอภิปรายผล

แนวทางการตลาดเชิงจริยธรรม พบว่า การวางแผน ถือว่ามีความสำคัญที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Conti (2013) กล่าวว่า การตัดสินใจวางแผนเป็นปัจจัย ที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจและไม่พึงพอใจ (satisfier/dissatisfier) สามารถช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้บริโภคหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ยังช่วยส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมขององค์กรในด้านการสร้างคุณค่าอีกด้วย และงานวิจัยของ Jalkala and Keränen (2014) การวางแผนด้านกลยุทธ์การวางตำแหน่งทางการตลาดสำหรับบริษัทผู้ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่ให้บริการลูกค้าด้านโซลูชัน ดำเนินงานในอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นโซลูชันและอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้จัดการต้องระบุความสามารถหลักในการส่งมอบคุณค่าแก่ลูกค้า และพัฒนาความสามารถที่ทำให้การวางตำแหน่งทางการตลาดของตนเองต่างจากคู่แข่ง

ในปัจจุบัน ผู้ประกอบการในทุกประเภทของสถานประกอบการล้วนตระหนักถึงความสำคัญของการตลาดเชิงจริยธรรม สอดคล้องกับ Sagar, Khandelwal, Mittal, and Singh (2011) กล่าวว่า จริยธรรมกำลังได้รับความนิยมในฐานะองค์ประกอบสำคัญของการตลาด และการสร้างแบรนด์ นักการตลาดเน้นความสำคัญของการเพิ่มความสุขด้วยการวิจัยเกี่ยวกับจรรยาบรรณทางการตลาด และศึกษาปัญหาเช่นความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ แบรินด์ที่ไม่ถูกต้องตามหลักจริยธรรมจะถูกมองว่าเป็นสินค้าที่ไม่น่าสนใจเมื่อออกสู่ตลาด

องค์ประกอบด้านการวางแผน ส่งอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบด้านผลิตภัณฑ์ และองค์ประกอบด้านผลิตภัณฑ์ส่งอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบด้านราคามีค่าน้ำหนักมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัย Stanforth and Hauck (2010) กล่าวว่า ผู้บริโภคคาดหวังว่าราคาจะสูงขึ้นเมื่อผลิตภัณฑ์ถูกผลิตภายใต้เงื่อนไขทางจริยธรรม และงานวิจัยของ Munnukka and Järvi (2012) กล่าวว่า ราคาของผลิตภัณฑ์ที่มีเทคโนโลยี

สูงมีผลสำคัญต่อการสร้างคุณค่าให้แก่ลูกค้า การตั้งราคาตามหลักจิตวิทยาของผู้บริโภคนั้นผลิตภัณฑ์จะถูกกำหนดให้รับรู้คุณค่าจากภายในและภายนอกของคุณภาพผลิตภัณฑ์ งานวิจัยของ Tripathi and Pandey (2018) กล่าวว่า ผู้บริโภคต้องการราคาสำหรับผลิตภัณฑ์สีเขียวและผลิตภัณฑ์ที่สร้างแรงจูงใจเพื่อความสุข ผลกระทบของราคาจะมีอิทธิพลน้อย ถ้าเป็นราคาของผลิตภัณฑ์สีเขียวและผลิตภัณฑ์คุณภาพสูง การกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ที่เน้นประโยชน์ใช้สอยโดยจะสามารถเพิ่มความต้องการซื้อของผู้บริโภคได้ และงานวิจัยของ Danes and Lindsey-Mullikin (2012) กล่าวว่า ปัจจัยเชิงคุณภาพ ผลิตภัณฑ์และแบรนด์ได้แก่การรับรู้สินค้าหรือบริการทดแทน ที่มีคุณภาพ ความเที่ยงธรรมและคุณค่าที่เป็นเอกลักษณ์ปัจจัยของความอ่อนไหวต่อราคาของผู้ซื้อ การเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้ผลิตภัณฑ์หรือการบริการอาจมีผลกระทบต่อราคาที่คาดหวัง และในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงของราคาที่คาดหวังเองก็อาจมีผลต่อความเต็มใจของผู้บริโภคในการซื้อผลิตภัณฑ์/การบริการ และควรให้ความสำคัญต่อระบบรักษาความปลอดภัยของฐานข้อมูลของลูกค้า การเก็บข้อมูลของลูกค้าเป็นความลับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Vongchavalitkul et al., 2017)

ข้อเสนอแนะ

1. สถานศึกษาควรกำหนดให้ เนื้อหาการตลาดเชิงจริยธรรม ระบุในเอกสารประกอบการเรียน สร้างจิตสำนึกให้ผู้เรียนตระหนักในความสำคัญของการตลาดเชิงจริยธรรม เพื่อนำไปใช้ในอนาคต ทั้งในส่วนที่นักเรียนนักศึกษาเติบโตเป็นผู้บริโภคหรือเป็นผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมต่อไป

2. การส่งเสริมการตลาดเชิงจริยธรรมเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม เป็นแนวทางที่ทุกภาคส่วนควรให้ความสำคัญ เพื่อสร้างความ

ยังยืนให้กับภาคธุรกิจอุตสาหกรรม และส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม ควรให้ความสำคัญต่อการวางแผนกำหนดแนวทางการตลาดเชิงจริยธรรมที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ให้ความสำคัญกับบุคลากร สื่อสารไปยังบุคลากรในองค์กร ให้ยึดถือแนวทางการตลาดเชิงจริยธรรมอย่างเคร่งครัด ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติ ดำเนินธุรกิจมีแนวทางการตลาดเชิงจริยธรรมที่ให้ความสำคัญต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น ลูกค้า คู่ค้า หน่วยงานภาครัฐ สังคม สิ่งแวดล้อม

ภาครัฐควรส่งเสริมให้ภาคธุรกิจอุตสาหกรรม กำหนดแนวทางการตลาดเชิงจริยธรรมที่ชัดเจน กำหนดมาตรการในการกระตุ้น เช่น มาตรการทางด้านภาษีที่สนับสนุนให้ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมดำเนินนโยบายส่งเสริมการตลาดเชิงจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม กำหนดให้มีหน่วยงานกำกับดูแลการตลาดเชิงจริยธรรมในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ทำการประชาสัมพันธ์ให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของการตลาดเชิงจริยธรรม และต่อต้านผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ขาดจริยธรรม

References

- Babbie, E. (2015). *Observing ourselves: Essays in social research* (2nd ed.). Waveland Press.
- Breaugh, J. A. (2011). Modeling the managerial promotion process. *Journal of Managerial Psychology*, 26(4), 264-277.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum.
- Conti, T. (2013). Planning for competitive customer value. *The TQM Journal*, 25(3), 224-243.
- Danes, J. E., & Lindsey-Mullikin, J. (2012). Expected product price as a function of factors of price sensitivity. *Journal of Product & Brand Management*, 21(4), 293-300.
- Gunnec, D. (2012). *Integrating social network effects in product design and diffusion*. Doctoral Dissertation of Philosophy, University of Maryland.
- Hübner, A. H., Kuhn, H., & Wollenburg, J. (2016). Last mile fulfilment and distribution in omni-channel grocery retailing: A strategic planning framework. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 44(3), 1-20.
- Jalkala, A. M., & Keränen, J. (2014). Brand positioning strategies for industrial firms providing customer solutions. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 29(3), 253-264.
- Jindatawin, K. (2011). *Business ethics*. Uttaradit Rajabhat University Press. [In Thai]
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2012). *Principles of marketing* (14th ed.). Pearson Education.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2012). *Marketing management* (14th ed.). Person Education.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 22(140), 5-55.
- Manzur, E., Olavarrieta, S., Hidalgo-Campos, P., & Fariás, P. (2014). Store price promotion strategies: An empirical study from Chile. *Academia Revista Latinoamericana de Administración*, 26(3), 356-372.
- McEachern, M. G., & Carrigan, M. (Eds.). (2014). *Contemporary issues in green/ethical marketing: Key Issues in marketing management*. Routledge.
- Munnukka, J., & Järvi, P. (2012). The price-category effect and the formation of customer value of high-tech products. *Journal of Consumer Marketing*, 29(4), 293-301.
- Office of the Consumer Protection Board. (2018). *Annual report 2018*. Author. [In Thai]
- Panyarachun, A. (1999). *The view of Mr. Anand* (4th ed.). Matichon.
- Parreño-Selva, J., Mas-Ruiz, F. J., & Ruiz-Conde, E. (2014). Price promotions effects of virtue and vice products. *European Journal of Marketing*, 48(7/8), 1296-1314.
- Rahadi, R. A., Wiryono, S. K., Koesrindartoto, D. P., & Syamwil, I. B. (2015). Factors influencing the price of housing in Indonesia. *International Journal of Housing Markets and Analysis*, 8(2), 169-188.

- Sagar, M., Khandelwal, R., Mittal, A., & Singh, D. (2011). Ethical Positioning Index (EPI): An innovative tool for differential brand positioning. *Corporate Communications: An International Journal*, 16(2), 124-138.
- Silpcharu, T. (2014). *Research and statistical analysis with SPSS and Amos* (15th ed.). S. R. Printing Mass Products. [In Thai]
- Srijunetch, S. (2009). Business ethics and corporate governance. *Journal of Business Administration*, 32(123), 1-6. [In Thai]
- Stanforth, N., & Hauck, W. (2010). The effects of ethical framing on consumer price perceptions. *Journal of Fashion Marketing and Management*, 14(4), 615-623.
- Teerathanachaiyakun, K. (2014). *Business ethics*. Panyachon. [In Thai]
- Tripathi, A., & Pandey, N. (2018). Does impact of price endings differ for the non-green and green products? Role of product categories and price levels. *Journal of Consumer Marketing*, 35(2), 143-156.
- Vongchavalitkul, B., Vongchavalitkul, S., Limsarun, T., Prachpreecha, O., Prachpreecha, T., & Jantakat, C. (2017). Purchasing Behaviors and Analysis of Marketing Factor Affection Consumer's E-Business transactions in Nakhornratchasima Municipality, Nakhonratchasima Province. *Journal of Business Administration*, 6(1), 95-113. [In Thai]
- Yaviratch, N. (2017). *Business ethics* (6th ed.). Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Zhang, H. (2012). *The influence of marketing in new product development*. Doctoral Dissertation of Philosophy, University of Illinois at Chicago.

มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการค้าประเวณี ด้วยความสมัครใจในราชอาณาจักรไทย

กนกลักษณ์ จุ่มณี¹ สุขสมัย สุทธิบัติ²

สัทยา อรุณธารี³ อุทัย อาทิเวช⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัญหาของกฎหมายไทยในปัจจุบันเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจ (2) แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจ (3) เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจ ในระบบห้ามการค้าประเวณี ระบบการค้าประเวณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย และระบบยกเลิกการค้าประเวณี (4) วิเคราะห์หามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ในการแก้ไขปัญหาการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจในราชอาณาจักรไทย (5) เสนอแนะแนวทางแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึก และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า ในปัจจุบันการที่กฎหมายมิได้มุ่งหมายจะป้องกันและปราบปรามการประกอบธุรกิจการค้าประเวณีอย่างจริงจัง แต่ในขณะเดียวกันก็ได้กำหนดให้การประกอบธุรกิจการค้าประเวณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย ทั้งการที่กฎหมายกำหนดให้การติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้นเป็นสิ่งถูกกฎหมาย แต่ไม่มีกฎเกณฑ์ใด ๆ มาจัดระเบียบ และการที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษของผู้ที่ติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะไว้ต่ำเกินไป และได้กำหนดความผิดของผู้ที่เข้าตกลงใช้บริการการค้าประเวณีดังกล่าวไว้ด้วย ทำให้ผู้ค้าประเวณีไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายและถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากบุคคลที่สาม ดังนั้น จึงต้องทำให้เรื่องดังกล่าวเป็นสิ่งถูกกฎหมายภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งแก้ไขอัตราโทษและกำหนดความผิดดังกล่าวไว้ด้วย

คำสำคัญ: การค้าประเวณี; การประกอบธุรกิจการค้าประเวณี; ผู้ค้าประเวณี

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

กนกลักษณ์ จุ่มณี, สุขสมัย สุทธิบัติ, สัทยา อรุณธารี และอุทัย อาทิเวช. (2565). มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจในราชอาณาจักรไทย. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 87-99.

¹ หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

อีเมล: kanokluk450@hotmail.com

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ ที่ปรึกษาคณะกรรมการเมืองของประธานสภาผู้แทนราษฎร

⁴ อธิบดีอัยการสำนักงานการสอบสวน

Legal Measures to Solve the Problem of Voluntary Prostitution in the Kingdom of Thailand

Kanokluk Juimane¹ Suksamai Suttibodee²

Sattaya Arunthari³ Uthai Arthivech⁴

Abstract

The purposes of this research were to study (1) the problems of current Thai laws regarding voluntary prostitution, (2) concepts, theories and literature related to voluntary prostitution, (3) to compare the rules of the law relating to prostitution voluntarily in the prohibited system, the legalized system and the abolished system, (4) to analyze suitable legal measures for resolving voluntary prostitution in the Kingdom of Thailand, (5) to suggest on how to revise the law on voluntary prostitution appropriately and in line with the current Thai society context. The research used a qualitative model and collecting data through document research and in-depth interviews and analyzed the data by using content analysis techniques and comparison interpretation.

The results showed that at present, the law does not intend to seriously prevent and suppress prostitution. But at the same time, it does not legalize the prostitution business conduct. The law allows and legalizes the own contact or solicitation for prostitution in a concealed and hidden manners. But there are no rules to organize such conduct. Yet, the penalty rates for those who contact or persuade for prostitution by themselves in a publicly open manner are too low, and the law does not specify the offense of those who agree to purchase the said prostitution service. This causes prostitution not be legally protected and is exploited by a third party. Therefore, the matter must be made legal under the rules prescribed by law, amendment of the penalty rates and determination of an offense for prostitution should be considered as well.

Keywords: Prostitution; Prostitution Business Operations; Prostitute

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Juimane, K., Suttibodee, S., Arunthari, S., Arthivech, U. (2022). Legal measures to solve the problem of voluntary prostitution in the Kingdom of Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 87-99.

¹ Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkok, 10240, Thailand
E-mail: kanokluk450@hotmail.com

² Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

³ Advisor to the Political Working Group of the President of the House of Representatives

⁴ Director General, Office of Investigation

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจของราชอาณาจักรไทยมีสาระสำคัญ คือ ธุรกิจการค้าประเวณีแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) ธุรกิจสถานการค้าประเวณี ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีของผู้อื่น (บุคคลที่สาม) และผู้ค้าประเวณีมีความผิดตามกฎหมาย แต่ผู้ใช้บริการของผู้ค้าประเวณีนั้นไม่มีความผิดตามกฎหมาย เว้นแต่จะเป็นการใช้บริการผู้ค้าประเวณีที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ในสถานการค้าประเวณีเท่านั้น และ (2) ธุรกิจตัวแทนเกี่ยวกับการค้าประเวณี ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีของผู้อื่น (บุคคลที่สาม) มีความผิดตามกฎหมาย แต่ผู้ค้าประเวณีและผู้ใช้บริการของผู้ค้าประเวณีไม่มีความผิดตามกฎหมาย ส่วนการติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้น สามารถกระทำได้ โดยผู้ค้าประเวณีและผู้ใช้บริการของผู้ค้าประเวณีไม่มีความผิดตามกฎหมาย และผู้ค้าประเวณีไม่ต้องขออนุญาตหรือจดทะเบียน และการติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะ ผู้ค้าประเวณีมีความผิดตามกฎหมาย โดยมีอัตราโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท แต่ผู้ใช้บริการของผู้ค้าประเวณีไม่มีความผิดตามกฎหมาย

อย่างไรก็ดี กฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจของราชอาณาจักรไทยในปัจจุบัน มีปัญหาทางกฎหมายหลายประการ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การประกอบธุรกิจการค้าประเวณี บทบัญญัติของกฎหมายมิได้มุ่งหมายจะป้องกันและปราบปรามการประกอบธุรกิจการค้าประเวณีอย่างจริงจัง แต่ในขณะเดียวกันก็ได้กำหนดให้การประกอบธุรกิจการค้าประเวณีเป็นความผิด อันทำให้เกิดผลกระทบตามมา เช่น การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการค้าประเวณีของผู้อื่นโดยบุคคลที่สาม ผู้ค้าประเวณีไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย นิติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีตกเป็นโมฆะ ผู้ค้าประเวณี

อาจไม่สามารถเลือกผู้ใช้บริการ และอาจไม่สามารถปฏิเสธการกระทำของผู้ใช้บริการได้ รัฐไม่สามารถควบคุมปัญหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้ ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมตามมา เช่น ผู้ใช้บริการของผู้ค้าประเวณีฆ่าผู้ค้าประเวณี เป็นต้น

ประเด็นที่ 2 การติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้น การที่กฎหมายกำหนดให้การติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้น ไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย โดยไม่มีกฎเกณฑ์ใดๆ มาจัดระเบียบ (มิได้กำหนดให้ผู้ค้าประเวณีต้องขออนุญาตหรือจดทะเบียน) ทำให้การค้าประเวณีในรูปแบบนี้เกิดขึ้นโดยปราศจากการควบคุม และก่อให้เกิดผลกระทบตามมา เช่น ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ปัญหาการจัดเก็บภาษี เป็นต้น

ประเด็นที่ 3 การติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะ บทบัญญัติของกฎหมายมิได้มุ่งหมายจะป้องกันและปราบปรามการติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะอย่างจริงจัง เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายมีอัตราโทษต่ำเกินไป ทั้งบทบัญญัติของกฎหมายมิได้กำหนดความผิดของผู้ใช้บริการของผู้ค้าประเวณีที่เข้าตกลงใช้บริการการค้าประเวณีดังกล่าวไว้ด้วย

ดังนั้น เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจในราชอาณาจักรไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับกาลสมัยและสภาพของสังคมไทยในปัจจุบัน จึงสมควรศึกษาวิจัย เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ไขปัญหาการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจในราชอาณาจักรไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาของกฎหมายไทยในปัจจุบันเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจ
2. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจ
3. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจในระบบห้ามการค้าประเวณี ระบบการค้าประเวณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย และระบบยกเลิกการค้าประเวณี
4. เพื่อวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจในราชอาณาจักรไทย
5. เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. เอกสารทางวิชาการที่ผู้วิจัยจะทำการวิจัยเอกสาร ในการศึกษาหลักเกณฑ์ของระบบห้ามการค้าประเวณี คือ กฎหมายของสหรัฐอเมริกา
2. เอกสารทางวิชาการที่ผู้วิจัยจะทำการวิจัยเอกสาร ในการศึกษาหลักเกณฑ์ของระบบการค้าประเวณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย ได้แก่
 - 2.1 ระบบการจัดระเบียบการค้าประเวณี คือ กฎหมายของราชอาณาจักรไทยในอดีต (พระราชบัญญัติป้องกันสัจจโรค ร.ศ.127) และกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
 - 2.2 ระบบการค้าประเวณีไม่ใช่อาชญากรรม คือ กฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศเนเธอร์แลนด์
3. เอกสารทางวิชาการที่ผู้วิจัยจะทำการวิจัยเอกสาร ในการศึกษาหลักเกณฑ์ของระบบยกเลิกการค้าประเวณี คือ กฎหมายของราชอาณาจักรไทยในปัจจุบัน อันได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 กฎหมายของประเทศอังกฤษ ราชอาณาจักรสวีเดน และประเทศลาว

4. ในการศึกษาหลักเกณฑ์ของระบบห้ามการค้าประเวณี ระบบการค้าประเวณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย และระบบยกเลิกการค้าประเวณีนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการศึกษาเป็น 3 ประเด็น คือ (1) การประกอบธุรกิจการค้าประเวณี (2) การติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้น และ (3) การติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะ

5. ประชากรการวิจัยสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) บุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจจำนวน 35 คน และ (2) ประชาชนทั่วไปจำนวน 40 คน

6. ประชากรผู้เชี่ยวชาญสำหรับการประชุมแบบสนทนากลุ่ม คือ บุคคลที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทหรือสูงกว่าในสาขานิติศาสตร์ และมีประสบการณ์ในการทำงานด้านกฎหมายมากกว่า 15 ปี จำนวน 10 คน

7. งานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยมุ่งจะศึกษาเกี่ยวกับผู้ค้าประเวณีด้วยความสมัครใจทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และเพศที่สาม ทุกสัญชาติที่ค้าประเวณีในราชอาณาจักรไทย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงปัญหาของกฎหมายไทยในปัจจุบันเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจ
3. ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจ ในระบบห้ามการค้า

ประเวณี ระบบการค้าประเวณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย และระบบยกเลิกการค้าประเวณี

4. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจในราชอาณาจักรไทย

5. ทำให้ได้ร่างกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน เพื่อเสนอแนะเป็นแนวทางในการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจในราชอาณาจักรไทยต่อไป ซึ่งร่างกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจดังกล่าวนี้จะช่วยแก้ไขปัญหการแพร่ระบาดของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาภาพลักษณ์ของราชอาณาจักรไทยเกี่ยวกับการค้าประเวณี ปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตคอร์รัปชัน และปัญหาการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากบุคคลที่สาม เช่น แม่เล้า แมงดา ฯลฯ ได้ ทั้งยังจะเป็นประโยชน์ในการแจ้งของการคุ้มครองผู้ค้าประเวณีและการจัดเก็บภาษีอีกด้วย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของคำว่า “การค้าประเวณี”

ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน คำว่า “การค้าประเวณี” หมายถึง ยอมรับการกระทำชำเราหรือยอมรับการกระทำอื่นใด หรือกระทำการอื่นใดเพื่อสำเร็จความใคร่ในทางกามารมณ์ของผู้อื่น อันเป็นการลำสอนเพื่อสินจ้างหรือประโยชน์อื่นใด ทั้งนี้ไม่ว่าผู้ยอมรับการกระทำและผู้กระทำจะเป็นบุคคลเพศเดียวกันหรือคนละเพศ” (Royal Institute, 2013) การค้าประเวณีเป็นการกระทำลำสอนเพื่อสินจ้าง ไม่ว่าผู้กระทำและผู้ยอมรับการกระทำจะเป็นบุคคลเพศเดียวกันหรือต่างเพศกัน (Chootinant, 2014) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า “การค้าประเวณี” หมายความว่า การกระทำของผู้หญิง หรือผู้ชาย หรือเพศที่สาม ทั้งที่เป็นเด็กหรือเป็นผู้ใหญ่ ที่กระทำเพื่อสำเร็จความใคร่

ของผู้อื่น โดยแลกกับค่าตอบแทน ซึ่งอาจกระทำต่อเพศเดียวกันหรือต่างเพศ

ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจของราชอาณาจักรไทย

ในอดีตราชอาณาจักรไทยกำหนดให้การค้าประเวณีด้วยความสมัครใจเป็นสิ่งถูกกฎหมายมาตลอด แต่ราชอาณาจักรไทยเพิ่งเปลี่ยนมากำหนดให้การค้าประเวณีด้วยความสมัครใจเป็นสิ่งผิดกฎหมาย เมื่อปี พ.ศ. 2503 เนื่องจากเมื่อปี พ.ศ. 2492 องค์การสหประชาชาติได้รับรองอนุสัญญาปรมการค้าบุคคล และการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการค้าประเวณีของผู้อื่น ค.ศ. 1949 ซึ่งมีแนวคิดที่ต้องการจะยกเลิกการค้าประเวณี (Abolitionist) ในปี พ.ศ. 2503 ราชอาณาจักรไทยจึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติปรมการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 ซึ่งกำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีของผู้อื่น เช่น แม่เล้า แมงดา เจ้าของสถานการค้าประเวณี เป็นต้น มีความผิดตามกฎหมาย โดยมีความคาดหวังว่าพระราชบัญญัตินี้จะช่วยสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับราชอาณาจักรไทย เพราะการออกพระราชบัญญัตินี้แสดงให้เห็นว่าราชอาณาจักรไทยได้ทำตามมาตรฐานของอนุสัญญาปรมการค้าบุคคลและการแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีของผู้อื่น ค.ศ. 1949 แล้ว (Rayanakorn, 1995)

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุญาตให้มีการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย มีทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและฝ่ายที่คัดค้าน ดังนี้

1. ฝ่ายที่สนับสนุนมีความเห็นว่า การค้าประเวณีเกิดขึ้นมาเพราะว่ามีความใคร่ส่วนเกินที่เกิดขึ้นในระบบสังคมโดยธรรมชาติอยู่แล้ว เช่น ชายโสดซึ่งไม่สามารถมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานได้ หรือชายแต่งงานแล้วที่มีระยะเวลาของช่วงชีวิตซึ่งต้องการความสัมพันธ์ทางเพศที่มากกว่าฝ่ายหญิง (Ngarmarunchot, 2011)

ดังนั้น รัฐจึงควรกำหนดให้การค้าประเวณีด้วยความสมัครใจเป็นสิ่งถูกกฎหมาย เพราะการค้าประเวณีเป็นความชั่วร้ายที่จำเป็นของสังคม ในการที่จะช่วยลดปัญหาอาชญากรรมเกี่ยวกับเพศลง เช่น การข่มขืน การอนาจาร เป็นต้น

2. ฝ่ายที่คัดค้านมีความเห็นว่า การอนุญาตให้มีการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย เป็นการให้ความสำคัญกับเงินภาษีที่รัฐจะได้รับมากกว่าศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยรัฐลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้เป็นเพียงวัตถุทางเพศที่หาซื้อได้เท่านั้น นอกจากนั้น จะเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับบุคคลที่สาม เช่น แม่เล้า แมงดา เจ้าของสถานการค้าประเวณี เป็นต้น และทำให้ธุรกิจการค้าประเวณีเติบโตยิ่งขึ้น อันจะทำให้เกิดเป็นปัญหาสังคมต่อไป

ทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ

คำว่า “สิทธิ” หมายถึง “ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้” ซึ่งหมายความว่า เป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองว่ามีอยู่ และเป็นประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองมิให้มีการละเมิด รวมทั้งบังคับให้เป็นไปตามประโยชน์นั้นในกรณีที่มีการละเมิดด้วย (Saenguthi, 2016) ส่วนคำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง ความเป็นอิสระของบุคคลในการกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด โดยความประสงค์ของตนเอง (Charoenthanawat, 2015) ทั้งนี้ การค้าประเวณีด้วยความสมัครใจถือเป็นเสรีภาพในการประกอบอาชีพอย่างหนึ่ง

รายงานการวิจัย เรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีในสถานบริการอาบอบนวด พ.ศ. 2549 Samran (2006) พบว่า แม้ในปัจจุบันจะมีกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 เป็นต้น

แต่การค้าประเวณียังมีได้หมดไปหรือลดลงจากสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานบริการ อาบ อบ นวด เป็นแหล่งค้าประเวณีที่ทั้งผู้บังคับใช้กฎหมายและประชาชนทั่วไปทราบกันดี ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขไว้หลายข้อ ซึ่งหนึ่งในนั้น คือ ควรนำระบบการจดทะเบียนสถานการค้าประเวณีและผู้ค้าประเวณีมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการค้าประเวณีในราชอาณาจักรไทย เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ค้าประเวณีและทำให้รัฐสามารถกำหนดนโยบายและควบคุมการค้าประเวณีให้อยู่ในกรอบของกฎหมายได้มากขึ้น

รายงานการวิจัย เรื่องมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2558

Hoonddee and Lengvithaya (2015) พบว่าแม้การค้าประเวณีจะเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย แต่ก็ยังคงมีการค้าประเวณีอยู่ในสังคมไทย โดยการค้าประเวณีได้แอบแฝงอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยว ถนนหรือสถานที่สาธารณะ เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันได้กำหนดอัตราโทษสำหรับความผิดของผู้ค้าประเวณีแบบสมัครใจไว้น้อย จึงไม่อาจปราบปรามป้องกันหรือยับยั้งผู้ค้าประเวณีที่สมัครใจค้าประเวณีได้ อันทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในสังคม ดังนั้น จึงควรเพิ่มอัตราโทษสำหรับความผิดฐานติดต่อกับหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 5 เป็นโทษปรับไม่เกิน 5,000 บาท หรือจำคุกไม่เกิน 1 เดือน และหากมีการกระทำความผิดซ้ำต้องรับโทษเพิ่มขึ้นครึ่งหนึ่งของการกระทำความผิดครั้งแรก

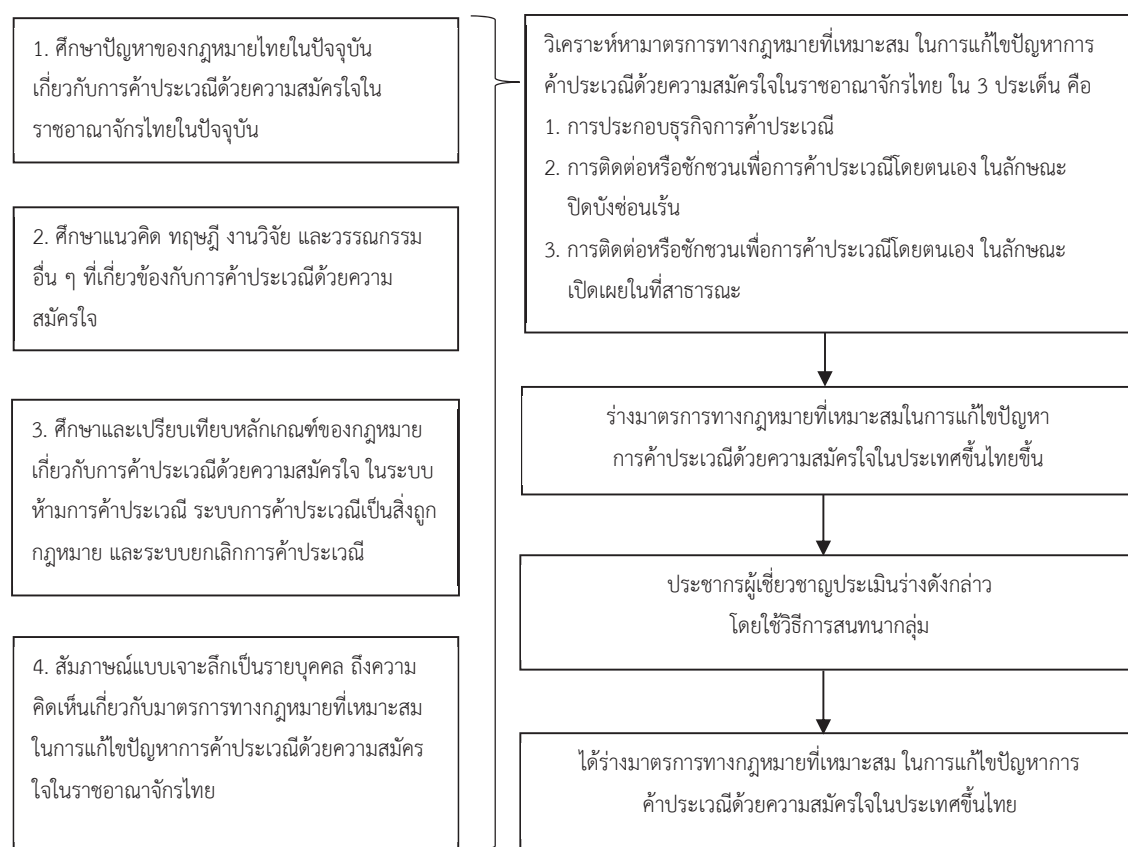
รายงานการวิจัยของต่างประเทศ เรื่องการแข่งขันทางด้านความคิดเกี่ยวกับกฎหมาย สิ่งที่สามารถเรียนรู้ได้จากชาวเยอรมัน นำไปสู่กฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีที่ครอบคลุมมากขึ้น ค.ศ. 2017

Danielsson (2017) พบว่า สิ่งที่สามารถเรียนรู้

ได้จากกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี คือ แม้ว่าการค้าประเวณีไม่ใช่อาชญากรรม จากมุมมองด้านปรัชญาสิทธิมนุษยชนจะเป็นที่พึงปรารถนา แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่ามีปัจจัยอื่นๆ แทรกแซงการทำให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของทฤษฎี ดังนั้น ในระยะสั้น การปฏิบัติเชิงลบไม่สามารถละเลยได้และต้องมี

การกำหนดขึ้น เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ค้าประเวณีทั้งหมด จะมีความเป็นอยู่ที่ดี และเวลาเท่านั้นที่จะแสดงให้เห็นว่ารูปแบบใหม่ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะสามารถปิดข้อบกพร่องใดๆ ในระบบการค้าประเวณี ไม่ใช่อาชญากรรมได้

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

ในปัจจุบันการที่กฎหมายมิได้มุ่งหมายจะป้องกันและปราบปรามการประกอบธุรกิจการค้าประเพณีอย่างจริงจัง แต่ในขณะเดียวกันก็มีได้กำหนดให้การประกอบธุรกิจการค้าประเพณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย ทั้งการที่กฎหมายกำหนดให้การติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเพณีโดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้น เป็นสิ่งถูกกฎหมาย แต่ไม่มีกฎเกณฑ์ใดๆ มาจัดระเบียบ และการที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษของผู้ที่ติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเพณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะไว้ต่ำเกินไป และมีได้กำหนดความผิดของผู้ที่เข้าตกลงใช้บริการการค้าประเพณีดังกล่าวไว้ด้วย ก่อให้เกิดผลกระทบ เช่น ผู้ค้าประเพณีไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายและถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากบุคคลที่สาม เจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาการจับกุมภาษี ปัญหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ภาพลักษณ์ของราชอาณาจักรไทยเสียหาย เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรกำหนดให้การประกอบธุรกิจการค้าประเพณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เช่น ผู้ประกอบธุรกิจการค้าประเพณีต้องขออนุญาต ผู้ค้าประเพณีต้องจดทะเบียน เป็นต้น นอกจากนั้น ควรกำหนดให้การติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเพณีโดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้นเป็นสิ่งถูกกฎหมาย โดยผู้ค้าประเพณีต้องจดทะเบียน และควรแก้ไขอัตราโทษสำหรับผู้ติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเพณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะให้เหมาะสม และกำหนดความผิดของผู้ที่เข้าตกลงใช้บริการการค้าประเพณีดังกล่าวไว้ด้วย

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารทางวิชาการ อันได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย และข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี กฎหมาย งานวิจัยและวรรณกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเพณีด้วยความสมัครใจ

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลเป็นรายบุคคล เพื่อให้ได้ข้อมูลแบบเจาะลึกถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ในการแก้ไขปัญหาการค้าประเพณีด้วยความสมัครใจในราชอาณาจักรไทย โดยจะกำหนดประชากรการวิจัยออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) บุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการค้าประเพณีด้วยความสมัครใจ จำนวน 35 คน และ (2) ประชาชนทั่วไป จำนวน 40 คน

3. การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมาสรุปผล เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ในการแก้ไขปัญหาการค้าประเพณีด้วยความสมัครใจในราชอาณาจักรไทย แล้วดำเนินการร่างกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ในการแก้ไขปัญหาการค้าประเพณีด้วยความสมัครใจ ในราชอาณาจักรไทย หลังจากนั้นได้นำร่างกฎหมายดังกล่าวให้ประชากรผู้เชี่ยวชาญประเมินผล โดยการใช้วิธีการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

ปัญหาของกฎหมายไทยในปัจจุบันเกี่ยวกับการค้าประเพณีด้วยความสมัครใจ มีดังนี้

1. กฎหมายมิได้มุ่งหมายจะป้องกันและปราบปรามการประกอบธุรกิจการค้าประเพณีอย่างจริงจัง แต่ในขณะเดียวกันก็มีได้กำหนดให้การประกอบธุรกิจการค้าประเพณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย จึงก่อให้เกิดผลกระทบ เช่น ผู้ค้าประเพณีไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากบุคคลที่สาม

เจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาการจัดเก็บภาษี ปัญหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เป็นต้น

2. การที่กฎหมายกำหนดให้การติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้น เป็นสิ่งถูกกฎหมาย แต่ไม่มีกฎหมายใดๆ มาจัดระเบียบ ทำให้การค้าประเวณีในรูปแบบนี้เกิดขึ้นโดยปราศจากการควบคุม และก่อให้เกิดผลกระทบ เช่น ปัญหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ปัญหาการจัดเก็บภาษี เป็นต้น

3. การที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษของผู้ที่ติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะไว้ต่ำเกินไป และยังมีได้กำหนดความผิดของผู้ที่เข้าตกลงใช้บริการการค้าประเวณีดังกล่าวไว้ด้วย ทำให้การค้าประเวณีในรูปแบบนี้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย อันก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนทั่วไปและภาพลักษณ์ของราชอาณาจักรไทยเสียหาย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจพบว่า “การค้าประเวณี” หมายความว่า การกระทำของผู้หญิง หรือผู้ชาย หรือเพศที่สาม เพื่อสำเร็จความใคร่ของผู้อื่น โดยแลกกับค่าตอบแทน ซึ่งการกระทำนั้นอาจเป็นการกระทำต่อเพศเดียวกันหรือต่างเพศก็ได้ โดยการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจเป็นเสรีภาพในการประกอบอาชีพอย่างหนึ่ง และเป็นความชั่วร้ายที่จำเป็นของสังคม ซึ่งในอดีตราชอาณาจักรไทยกำหนดให้การค้าประเวณีด้วยความสมัครใจเป็นสิ่งถูกกฎหมายมาตลอด แต่เพิ่งเปลี่ยนมากำหนดการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจเป็นสิ่งผิดกฎหมาย เมื่อปี พ.ศ. 2503 และแม้ในปัจจุบันจะมีกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและ

ปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ.2540 เป็นต้น แต่การค้าประเวณีด้วยความสมัครใจก็ยังมิได้หมดไปจากสังคมไทย นักวิชาการต่างๆ จึงได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขไว้หลายข้อ เช่น ควรนำระบบการจดทะเบียนการค้าประเวณีมาใช้ในราชอาณาจักรไทย และเสนอแนะให้เพิ่มอัตราโทษสำหรับความผิดฐานติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะ เป็นต้น

จากการศึกษาและเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจในระบบห้ามการค้าประเวณี ระบบการค้าประเวณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย และระบบยกเลิกการค้าประเวณีพบว่าสำหรับการประกอบธุรกิจการค้าประเวณีและการติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีในลักษณะปิดบังซ่อนเร้นนั้น ควรนำระบบการค้าประเวณีเป็นสิ่งถูกกฎหมายมาใช้ เพราะการกำหนดให้การค้าประเวณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย จะก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ เช่น ผู้ค้าประเวณีได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย รัฐได้ประโยชน์จากการจัดเก็บภาษี ลดการแพร่ระบาดของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เป็นต้น ส่วนการติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะนั้น ควรนำระบบห้ามการค้าประเวณีมาใช้ เพราะการติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชนทั่วไปที่เดินทางผ่านไปมาในบริเวณนั้น และทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศเสียหาย ดังนั้น จึงควรกำหนดให้เป็นความผิดตามกฎหมาย

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า ประชากรวิจัยส่วนใหญ่ของทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย โดยมีความเห็นว่า ควรกำหนดให้การประกอบธุรกิจการค้าประเวณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด นอกจากนั้น ควรกำหนดให้การติดต่อหรือชักชวนเพื่อ

การค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้น เป็นสิ่งถูกกฎหมาย โดยผู้ค้าประเวณีต้องจดทะเบียน และควรแก้ไขอัตราโทษสำหรับผู้ติดต่อหรือชักชวน เพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะให้เหมาะสม และกำหนดความผิดของผู้ที่เข้า ตกลงใช้บริการการค้าประเวณีดังกล่าวไว้ด้วย

จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์แบบ เจาะลึกดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามาตรการทาง กฎหมายที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาการค้าประเวณี ด้วยความสมัครใจในราชอาณาจักรไทย คือ

1. กำหนดให้การประกอบธุรกิจการค้าประเวณี เป็นสิ่งถูกกฎหมาย ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมาย กำหนด เช่น ผู้ประกอบธุรกิจการค้าประเวณีต้องขอ อนุญาตและผู้ค้าประเวณีต้องจดทะเบียน เป็นต้น
2. กำหนดให้การติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้า ประเวณีโดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้น เป็นสิ่ง ถูกกฎหมาย แต่ผู้ค้าประเวณีต้องจดทะเบียน
3. กำหนดให้ผู้ค้าประเวณีที่ติดต่อหรือชักชวน เพื่อการค้าประเวณีโดยตนเอง ในลักษณะเปิดเผยใน ที่สาธารณะ และผู้ใช้บริการของผู้ค้าประเวณีที่เข้า ตกลงใช้บริการการค้าประเวณีดังกล่าว มีความผิดตาม กฎหมาย

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ร่างกฎหมายเกี่ยวกับ มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ในการแก้ไขปัญหา การค้าประเวณีด้วยความสมัครใจในราชอาณาจักร ไทยขึ้น แล้วผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินร่างกฎหมาย ดังกล่าว โดยใช้วิธีการประชุมแบบสนทนากลุ่ม ซึ่ง ประชากรผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 คน ในการประชุมแบบ สนทนากลุ่มดังกล่าว มิได้เห็นด้วยทุกคนอย่างเป็น เอกฉันท์ว่า ควรกำหนดให้การประกอบธุรกิจการค้า ประเวณีและการติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณี โดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้น เป็นสิ่งถูกกฎหมาย ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด แต่ประชากรผู้ เชี่ยวชาญทั้ง 10 คน ได้ให้ความกรุณาแก่ผู้วิจัยในการ

ร่วมกันประเมินร่างกฎหมายดังกล่าว โดยพิจารณาว่า หากราชอาณาจักรไทยจะใช้ระบบจัดระเบียบการค้า ประเวณี ร่างกฎหมายที่ผู้วิจัยได้ร่างขึ้นนั้น ควรมีการ ปรับปรุงและแก้ไขอย่างไรบ้าง เพื่อให้เหมาะสมกับ บริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน ส่วนกรณีการติดต่อ หรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะ เปิดเผยในที่สาธารณะนั้น ประชากรผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 คน เห็นด้วยอย่างเป็นเอกฉันท์ว่า ควรกำหนดให้ผู้ค้า ประเวณีและผู้ใช้บริการของผู้ค้าประเวณีที่เข้าตกลงใช้ บริการการค้าประเวณีดังกล่าว มีความผิดตามกฎหมาย และต้องกำหนดอัตราโทษให้เหมาะสมกับความผิด

ทั้งนี้ เมื่อได้มีการประชุมแบบสนทนากลุ่ม เสร็จสิ้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุปผลการประเมินร่าง กฎหมายจากการประชุมแบบสนทนากลุ่ม และได้ ปรับปรุงแก้ไขร่างกฎหมายดังกล่าวตามการสรุปผล การประเมินนั้น อันทำให้ได้ผลการวิจัย คือ ร่าง พระราชบัญญัติว่าด้วยการค้าประเวณี พ.ศ. ... และร่าง พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ. ...

ดังนั้น จากการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอเสนอ แนวทางแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณี ด้วยความสมัครใจ คือ กำหนดให้การประกอบธุรกิจ การค้าประเวณี และการติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้า ประเวณีโดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้น เป็นสิ่ง ถูกกฎหมาย ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด และ กำหนดให้ผู้ค้าประเวณีที่ติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้า ประเวณีโดยตนเอง ในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะ และผู้ใช้บริการของผู้ค้าประเวณีที่เข้าตกลงใช้บริการ การค้าประเวณีดังกล่าว มีความผิดตามกฎหมาย เพราะ มาตรการดังกล่าวนี้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท ของสังคมไทยในปัจจุบัน

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัยไว้ว่า ควรกำหนดให้การประกอบธุรกิจการค้าประเวณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เช่น ผู้ประกอบธุรกิจการค้าประเวณีต้องขออนุญาต ผู้ค้าประเวณีต้องจดทะเบียน เป็นต้น นอกจากนี้ ควรกำหนดให้การติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้นเป็นสิ่งถูกกฎหมาย โดยผู้ค้าประเวณีต้องจดทะเบียน และควรแก้ไขอัตราโทษสำหรับผู้ติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะให้เหมาะสม และกำหนดความผิดของผู้ที่เข้าตกลงใช้บริการการค้าประเวณีดังกล่าวไว้ด้วย

จากการวิจัยปรากฏว่าผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยดังกล่าว ดังนี้

1. ควรกำหนดให้การประกอบธุรกิจการค้าประเวณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เช่น ผู้ประกอบธุรกิจการค้าประเวณีต้องขออนุญาต ผู้ค้าประเวณีต้องจดทะเบียน เป็นต้น เนื่องจากการค้าประเวณีด้วยความสมัครใจเป็นความชั่วร้ายที่จำเป็นอันของสังคม และเป็นอาชีพสุจริต รัฐจึงควรให้เสรีภาพแก่บุคคลในการเป็นผู้ประกอบธุรกิจการค้าประเวณีหรือเป็นผู้ค้าประเวณีได้ และการกำหนดให้การประกอบธุรกิจการค้าประเวณีเป็นสิ่งถูกกฎหมายจะก่อให้เกิดประโยชน์ เช่น ผู้ค้าประเวณีได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ลดปัญหาอาชญากรรมประเภทข่มขืนและอนาจาร ลดปัญหาการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากผู้ค้าประเวณี ลดปัญหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ รัฐได้ประโยชน์จากการจัดเก็บภาษี เป็นต้น

2. ควรกำหนดให้การติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้นเป็นสิ่งถูกกฎหมาย โดยผู้ค้าประเวณีต้องจดทะเบียน เนื่องจากการติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองใน

ลักษณะปิดบังซ่อนเร้น มิได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชนทั่วไป เป็นอาชีพสุจริต และเป็นความชั่วร้ายที่จำเป็นอันของสังคม ดังนั้น รัฐจึงควรให้เสรีภาพแก่บุคคลในการติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเอง ในลักษณะปิดบังซ่อนเร้นได้ แต่ผู้ค้าประเวณีต้องจดทะเบียน เพื่อผู้ค้าประเวณีจะได้ได้รับความคุ้มครองกฎหมาย รัฐสามารถทราบจำนวนและข้อมูลเกี่ยวกับผู้ค้าประเวณีที่ชัดเจน รัฐสามารถกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นมาควบคุมและตรวจสอบผู้ค้าประเวณีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

3. ควรแก้ไขอัตราโทษสำหรับผู้ติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะให้เหมาะสม และกำหนดความผิดของผู้ที่เข้าตกลงใช้บริการการค้าประเวณีดังกล่าวไว้ด้วย เนื่องจากการติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเอง ในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม ทำให้ประชาชนทั่วไปเดือดร้อนรำคาญ ขัดต่อจารีตประเพณีและวัฒนธรรมของราชอาณาจักรไทย และทำให้ราชอาณาจักรไทยเสียภาพลักษณ์

ทั้งนี้ ผลการวิจัยของดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ สอดคล้องกับ งานวิจัยเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีในสถานบริการอาบอบนวด พ.ศ. 2549 ของ Samran (2006) ที่เสนอว่าควรนำระบบการจดทะเบียนการค้าประเวณีมาใช้แก้ปัญหาการค้าประเวณีในราชอาณาจักรไทย และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2558 ของ Hoondet and Lengvithaya (2015) ที่เสนอแนะว่าให้เพิ่มอัตราโทษสำหรับความผิดฐานติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 5 นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการแข่งขัน

ทางด้านความคิดเกี่ยวกับกฎหมาย สิ่งที่สามารถเรียนรู้ได้จากชาวเยอรมัน นำไปสู่กฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีที่ครอบคลุมมากขึ้น ค.ศ. 2017 ของ Danielsson (2017) ที่พบว่าแม้ว่าระบบการค้าประเวณีไม่ใช่อาชญากรรม จากมุมมองด้านปรัชญาสิทธิมนุษยชนจะเป็นที่พึงปรารถนา แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่ามีปัจจัยอื่นๆ แทรกแซงการทำให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของทฤษฎี และเวลาจะแสดงให้เห็นว่ารูปแบบใหม่ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีสามารถปิดข้อบกพร่องในระบบการค้าประเวณีไม่ใช่อาชญากรรมได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรกำหนดให้การประกอบธุรกิจการค้าประเวณีเป็นสิ่งถูกกฎหมาย ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เช่น ผู้ประกอบธุรกิจการค้าประเวณีต้องขออนุญาต ผู้ค้าประเวณีต้องจดทะเบียน ผู้ค้าประเวณีต้องมีอายุมากกว่า 20 ปี ต้องมีการใช้ยางอนามัยในระหว่างการมีเพศสัมพันธ์ เป็นต้น

2. ควรกำหนดให้การติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเองในลักษณะปิดบังซ่อนเร้นสามารถกระทำได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย แต่ผู้ค้าประเวณีต้องจดทะเบียน เนื่องจากการจดทะเบียนผู้ค้าประเวณีมีข้อดีหลายประการ เช่น รัฐสามารถทราบจำนวนและข้อมูลเกี่ยวกับผู้ค้าประเวณีที่ชัดเจน เป็นต้น

3. ควรกำหนดให้มีหน่วยงานที่มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องการค้าประเวณีโดยเฉพาะ คือ

สำนักงานปฏิรูปการค้าประเวณีและคุ้มครองผู้ค้าประเวณี สังกัดกระทรวงมหาดไทย และกำหนดให้ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในสำนักงาน คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด

4. หากราชอาณาจักรไทยจะกำหนดให้การประกอบธุรกิจการค้าประเวณี และการติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเอง ในลักษณะปิดบังซ่อนเร้น เป็นสิ่งถูกกฎหมาย รัฐบาลจะต้องกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อปรับทัศนคติของประชาชนทั่วไปให้เข้าใจถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายด้วย

5. ควรกำหนดให้ผู้ค้าประเวณีที่ติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเอง ในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะ และผู้ใช้บริการของผู้ค้าประเวณีที่เข้าตกลงใช้บริการการค้าประเวณีดังกล่าวมีความผิด

6. ต้องมีการปรับทัศนคติของประชาชนทั่วไปและผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยชี้ให้เห็นว่าการติดต่อหรือชักชวนเพื่อการค้าประเวณีโดยตนเอง ในลักษณะเปิดเผยในที่สาธารณะ เป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรง เนื่องจากได้สร้างความเดือดร้อนรำคาญให้แก่ประชาชนทั่วไป และทำให้ภาพลักษณ์ของราชอาณาจักรไทยเสียหาย

7. รัฐบาลควรนำร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการค้าประเวณี พ.ศ. ... และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ฉบับที่... พ.ศ. ... ของคณะนิติบัญญัติฉบับนี้ไปประกอบการพิจารณา เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีด้วยความสนใจในราชอาณาจักรไทยต่อไป

References

- Charoenthanawat, K. (2015). *Basic principles of public law* (3rd ed.). Winyoochon. [In Thai]
- Chootinant, A. (2014). *Criminology and penology* (2nd ed.). Winyoochon. [In Thai]
- Danielsson, A. (2017). Competing Ideas of Regulationism – What can be learnt from the German move to a more comprehensive regulation of prostitution?. *International Journal of Advanced Research*, 5(3), 2149-2166.
- Hoondet, S., & Lengvithaya, C. (2015). Legal measures relating to the prevention and suppression of prostitution. *Veridian E-Journal*, 8(2), 464-482. [In Thai]
- Ngarmarunchot, B. (2011). *Review of the development of “education” buying-selling sex services*. Retrieved from <https://issuu.com/bankngamarunchot> [In Thai]
- Rayanakorn, K. (1995). *A study of laws relating to prostitution and trafficking in women*. Operational Research Project Trafficking in women Foundation for Women. [In Thai]
- Royal Institute. (2013). *Royal Institute Dictionary B. E. 2554* (2nd ed.). Royal Institute. [In Thai]
- Saenguthi, Y. (2016). *Basic knowledge about general law* (20th ed.). Thammasat University Press. [In Thai]
- Samran, P. (2006). *Research report Legal issues relating to prostitution in massage parlors*. University of the Thai Chamber Commerce. [In Thai]

การใช้ดุลพินิจและความเหมาะสมในการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ: กรณีผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานนั้น

เพียงจิต ดันติจรัสโรตม¹ กิตติศักดิ์ เปียยก²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ความหมายและลักษณะการใช้ดุลพินิจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐาน เรื่องผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้น (2) ลักษณะการลงโทษเจ้าพนักงานที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้น และ (3) แนวทางในการบังคับใช้กฎหมายและความเหมาะสมของหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบ แต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 วรรคสอง ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ อันประกอบด้วย การค้นคว้าเอกสารทั้งของไทยและต่างประเทศ การเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายเพื่อรับฟังความคิดเห็น

ผลการวิจัย พบว่า การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญานั้น กฎหมายให้อำนาจแก่ศาลในการใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบอย่างกว้างขวาง โดยสามารถปรับใช้กฎหมายให้เหมาะสมและเข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นรายกรณีได้ หากเจ้าหน้าที่กระทำการโดยมิชอบเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานขึ้นนั้นมา และพยานหลักฐาน มีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ มีความสำคัญ และความน่าเชื่อถือ เพื่อทราบเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในการกระทำผิด ศาลควรรับฟังพยานหลักฐานขึ้นนั้นมาพิจารณาในคดีหลัก เพื่อเกิดความเป็นธรรม และรวดเร็วแก่ผู้เสียหายในคดีหลัก ทั้งยังพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้อีกด้วย ก่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งสองฝ่ายทั้งผู้เสียหายและผู้ต้องหาในคดีหลัก ทั้งนี้ หากจะมีการลงโทษเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำการอันมิชอบเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้น ควรแยกการลงโทษเจ้าหน้าที่ที่กระทำการอันมิชอบด้วยหน้าที่นั้นตามกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 หรือการดำเนินการทางวินัย แล้วแต่กรณี

คำสำคัญ: การใช้ดุลพินิจ; การรับฟังพยานหลักฐาน; หลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

เพียงจิต ดันติจรัสโรตม และกิตติศักดิ์ เปียยก. (2565). การใช้ดุลพินิจและความเหมาะสมในการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ: กรณีผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานนั้น. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 100-113.

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

21 หมู่ 6 ถนนเทพกระษัตรี ตำบลรัษฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต 83000, ประเทศไทย

อีเมล: piang_tanti@hotmail.com

² รองผู้กำกับการ 4 กองบังคับการตำรวจสันติบาล 1

The Exercise of Judicial Discretion to Admit Wrongfully Obtained Evidence: A Study of Wrongfully Obtained Evidence Derived by Acting of State Officials

Piangjit Tanticharatwarodom¹ Kittmasak Piayork²

Abstract

The purposes of this research article are to study (1) The meaning and the exercise of judicial discretion when admitting wrongfully obtained evidence derived by state officials (2) The punishment on the state officials who wrongfully obtained such evidence, and (3) The enforcement of the law and the appropriateness of the principle to exclude evidence rightfully occurred, but wrongfully obtained as provided for under the Criminal Procedural Code, Section 226/1, paragraph two.

The results of the research found that the exercise of judicial discretion required by the Criminal Procedural Code allows the court considerable discretion to admit any evidence which has arisen rightfully but has been derived wrongfully by interpreting the law to decide the case as appropriate. The discretion could be broadly exercised and applied on a case by case basis. In case a state official, by wrongful act, obtained the evidence and the evidence is valuable for proof, important and reliable, and in order the listen to the facts of the case, the court should admit such evidence to be considered in the principle case, for fairness and speedy process to the damaged person in the principle case. Yet, the innocence of the suspect could also be proven, resulting in the fairness for both damaged person and the suspect in the main case. Should a punishment be imposed on the official to suppress the wrongful act from obtaining the evidence, a separate punishment should be considered to the official wrongfully perform the duty under the criminal law, the Tortious Liability of Officials Act B.E. 2539 (1996), or disciplinary action, as the case may be.

Keywords: Judicial Discretion; Admissibility of Evidence; Wrongfully Obtained Evidence

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Tanticharatwarodom, P., & Piayork, K. (2022). The exercise of judicial discretion to admit wrongfully obtained evidence: A study of wrongfully obtained evidence derived by acting of state officials. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 100-113.

¹ Lecturer, Bachelor of Law Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phuket Rajabhat University
21 M.6, Thepkrasatri Road, Mueng District, Phuket, 83000, Thailand
Email: piang_tanti@hotmail.com

² Deputy Superintendent 4, Special Branch Division 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินคดีในชั้นศาล จะต้องมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงกันด้วยพยานหลักฐาน ไม่ว่าจะเป็นพยานวัตถุ พยานเอกสารหรือพยานบุคคล แต่พยานหลักฐานนั้นต้องเป็นพยานหลักฐานที่มีได้เกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบด้วยประการอื่น เดิมบทตัดพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบของไทยในมาตรา 226 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ใช้คำว่า พยานหลักฐานที่เกิดจากการกระทำที่ไม่ชอบเท่านั้น ไม่ได้ใช้คำว่า ได้มาโดยไม่ชอบ ซึ่งแตกต่างจากหลักกฎหมายสากล ต่อมาบทบัญญัติมาตรา 226/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้วางหลักการห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบให้มีความชัดเจน และมีข้อยกเว้นที่ยืดหยุ่น กล่าวคือ เปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวได้ โดยพิจารณาว่าหากประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมมีมากกว่าผลเสียอันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานระบบงานยุติธรรมทางอาญา หรือสิทธิเสรีภาพของประชาชน ก็ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้นได้ แต่จะต้องพิจารณาปัจจัยอื่นๆ ประกอบกันอีก 4 ปัจจัย ตามมาตรา 226/1 วรรคท้าย (1) - (4) ซึ่งหากนำมาแยกพิจารณาเป็นรายปัจจัย สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ นั่นคือ ตาม (1) และ (2) เป็นการพิจารณาจากคุณค่าในเชิงอำนวยความสะดวกยุติธรรม ส่วน (3) และ (4) พิจารณาจากการกระทำอันมิชอบของเจ้าหน้าที่ จะเห็นได้ว่ากฎหมายให้อำนาจแก่ศาลในการใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบอย่างกว้างขวางในการใช้ดุลพินิจโดยสามารถปรับใช้กฎหมายให้เหมาะสมและเข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นรายกรณีได้ โดยให้ศาลพิจารณาถึงพฤติการณ์

ทั้งปวงแห่งคดี โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ในการพิจารณาในการใช้ดุลพินิจ หากพิจารณาในส่วนของมาตรา 226/1 วรรคสอง (4) คือ พิจารณาถึงการถูกลงโทษของเจ้าหน้าที่ที่กระทำการอันมิชอบด้วยหน้าที่นั้น ต้องใช้เวลานาน ทั้งหากหน่วยงานต้นสังกัดมีการช่วยเหลือให้ไม่ต้องรับโทษ หรือตัดสินใจที่จะไม่ดำเนินการทางวินัยต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้นั้นแล้ว ผู้เสียหายก็แทบจะไม่มีวิธีการอื่นใดที่จะดำเนินการเอาผิดกับเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้นั้นได้ แต่หากเจ้าหน้าที่ไม่ถูกดำเนินคดีก็จะทำให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจเกินควรจนทำให้เกิดกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ควรมีการศึกษาและวิเคราะห์ในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานในเรื่องผู้กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงใด ตามมาตรา 226/1 วรรคสอง (4) เพื่อให้สามารถทราบถึงความหมาย ลักษณะการใช้ดุลพินิจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐาน ลักษณะการลงโทษเจ้าพนักงาน ตลอดจนแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายและความเหมาะสมของการบัญญัติข้อยกเว้นให้รับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายและลักษณะการใช้ดุลพินิจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐาน เรื่องผู้กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้น
2. เพื่อศึกษาลักษณะการลงโทษเจ้าพนักงานที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้น
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายและความเหมาะสมของหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

อาญามาตรา 226/1 วรรคสอง (4)

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาข้อยกเว้นของหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ โดยจะศึกษาเฉพาะกรณีเรื่องผู้กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงใด ตามมาตรา 226/1 วรรคสอง (4) เท่านั้น และวิเคราะห์ความหมาย รวมถึงแนวทางการใช้ข้อยกเว้นของหลักการดังกล่าว

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ทราบเกี่ยวกับความหมายและลักษณะการใช้ดุลพินิจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐานเรื่องผู้กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้น
2. สามารถบังคับใช้ลักษณะการลงโทษเจ้าพนักงานที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้น
3. สามารถบังคับใช้กฎหมายและความเหมาะสมของหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 วรรคสอง (4)

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดที่ว่าด้วยทฤษฎีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านกระบวนการยุติธรรม อยู่บนทางเลือกสองทางกล่าวคือ เลือกที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนทางหนึ่ง กับเลือกที่จะควบคุมอาชญากรรมทางหนึ่งอย่างไรก็ตามในรัฐที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยหรือรัฐสมัยใหม่ปัจจุบันมีแนวโน้มว่า ส่วนมากเลือกใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาประเภทที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ

1.1.1 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (crime control model)

เป็นทฤษฎีที่เน้นทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมโดยมุ่งที่จะควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรมเป็นสำคัญ การที่รัฐไม่สามารถที่จะควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม หรือการจับกุมอาชญากรรมมาลงโทษตามกฎหมายได้ และจะถูกประชาชนเพ่งเล็งว่าความสงบสุขเรียบร้อยของสังคมสูญสิ้นไป ความไม่เชื่อถือนและไม่เคารพกฎหมายก็จะมากขึ้น ประชาชนถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ (Jintasa-tean, 2010) ดังนั้น รัฐจะต้องปรับปรุงและเพิ่มพูนประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมที่ดีจะต้องมีสถิติการจับกุมผู้กระทำความผิดเป็นจำนวนมาก และผู้ที่ถูกจับกุมได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่กระทำความผิดจริง การดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการ จะต้องมีความรวดเร็วและเด็ดขาด ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (crime control model) มีความมุ่งหมายเพื่อให้ทุกคนอยู่ในสังคมอย่างสงบสุขโดยมุ่งเน้นการควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรมเป็นสำคัญ โดยให้ความสำคัญกับการจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ส่วนเรื่องของสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นเรื่องรองลงไป เป็นการให้อำนาจเจ้าพนักงานอย่างเต็มที่ในการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดกฎหมาย โดยไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัย เป็นการทำงานแบบรวดเร็วและเฉียบขาด

1.1.2 ทฤษฎีความชอบด้วยกฎหมาย (due process model)

ทฤษฎีนี้จะมีแนวความคิดตรงกันข้ามกับทฤษฎีแรก โดยจะเน้นหนักไปทางการให้ความคุ้มครองสิทธิของประชาชนมากกว่าที่จะพยายามป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ยึดกฎหมายเป็นหลัก โดยการดำเนินคดีอาญาจะต้องมีความเป็นธรรมตามรูปแบบ และขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรม ทฤษฎีนี้ไม่เห็นพ้องด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่มีพยานหลักฐานของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมในขั้นตอนตำรวจและอัยการ แต่เห็นว่าจะต้องจัดให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการ และเปิดเผยในศาลยุติธรรม ในทางปฏิบัติไม่มีประเทศใดที่ใช้หลักการใดหลักการหนึ่งโดยลำพัง หากแต่จะต้องประสานประโยชน์ทั้ง 2 หลักการเข้าด้วยกันเพื่อสร้างความสมดุล กล่าวคือ แม้รัฐมีหน้าที่ในการป้องกัน ปราบปรามอาชญากรรม แต่ก็ต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยทั้ง 2 หลักการมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ เพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยในสังคม แต่มีวิธีการที่บรรลุวัตถุประสงค์ต่างกัน ความยุ่งยากที่สุดจึงอยู่ที่จะบัญญัติกฎหมายอย่างไรเพื่อรักษาสมดุลระหว่างเป้าหมายทั้งสองประการนี้ได้

1.2 ทฤษฎีการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมและขณะเดียวกันต้องให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้รับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยให้ความคุ้มครองในชีวิต ร่างกาย มิให้มีการทรมาน ทารุณกรรมด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม การจับ การค้นตัวบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน การเข้าไป

ในเคหสถาน โดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองหรือการตรวจค้นเคหสถานจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ หลักสำคัญประการหนึ่งในการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา ก็คือ ต้องให้โอกาสจำเลยอย่างเต็มที่ในการต่อสู้คดี และต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของจำเลยที่มีอยู่ตามกฎหมายด้วย (Vachanasawas, 2008) เพราะกฎหมายถือว่าตราบได้ที่ยังไม่มีคำพิพากษาของศาลว่าบุคคลใดกระทำความผิดต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเขาเป็นผู้บริสุทธิ์ และต้องปฏิบัติตามกฎหมายเช่นเดียวกับสุจริตชนอื่น (Phanruet, 2008) ดังนั้น ในคดีอาญาจึงมีหลักเกณฑ์พิเศษเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานบางประเภท ซึ่งจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อจำเลย หรือเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของจำเลย

2. ทฤษฎีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการกระทำโดยมิชอบของเจ้าพนักงานในการรวบรวมพยานหลักฐาน

ในการรวบรวมข้อมูล เอกสาร และวัตถุต่างๆ ของเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด โดยเจ้าหน้าที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานโดยวิธีการตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งจะไม่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน แต่หากวิธีการที่กฎหมายบัญญัติไม่สามารถทำให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน เจ้าพนักงานอาจใช้วิธีการอย่างอื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานซึ่งอาจทำให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ (Na Nakorn, 2006)

3. ทฤษฎีและแนวคิดการรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ

แนวคิดของหลักกฎหมายเรื่องนี้เกิดขึ้นและพัฒนาไปไกลมากในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ (common law) โดยมีแนวคิด 2 ฝ่ายที่ขัดแย้งกันอยู่ (Phakdeethanakul, 2009) กล่าวคือ ฝ่ายแรกมองว่า พยานหลักฐานที่แท้จริงที่มีคุณค่าสามารถ

พิสูจน์ความจริงในคดีได้จะต้องนำมารับฟังเพื่อเป็นประโยชน์ในคดี ไม่ควรตัดทิ้ง เพราะถึงแม้ว่าการแสวงหาได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้นจะเกิดจากการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายแต่ก็เป็นคนละประเด็นกับการรับฟังพยานหลักฐาน จึงควรพิจารณาแยกออกจากกัน คือ ในส่วนเจ้าหน้าที่ผู้กระทำความผิดหรือกระทำมิชอบในการแสวงหารวบรวมพยานหลักฐานก็ควรแยกไปดำเนินการทางวินัยหรือทางกฎหมายอาญา หรือกฎหมายละเมิดกับเจ้าหน้าที่เป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก ไม่ควรนำเอาการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่มาทำให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีต้องผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง ซึ่งแสดงได้อย่างชัดเจนโดยพยานหลักฐานชิ้นนั้นอยู่แล้ว แนวความคิดฝ่ายนี้จึงเห็นไปในทางที่ไม่ให้มิชอบตัดสินพยานหลักฐานบทนี้

ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ถึงแม้พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบจะเป็นพยานหลัก

ฐานที่พิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีได้ก็ตาม แต่การที่เจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ไปแสวงหาพยานหลักฐานมาด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายที่เป็นหลักพื้นฐานของสังคมนั้น ก็ทำให้การรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวนี้จะกลายเป็นการไปส่งเสริมสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่นิยมที่จะใช้วิธีการนอกกฎหมายหรือผิดกฎหมายมากขึ้น (Sorsrisakorn, 1996) ผลเสียย่อมเกิดแก่สังคมมากยิ่งขึ้นกว่าที่จะเกิดผลเสียในคดีโดยการตัดสินพยานหลักฐานชิ้นนี้ไป เพราะฉะนั้นแนวคิดในทางที่สองนี้จึงมองในแง่ที่ว่าเพื่อที่จะป้องปรามยับยั้ง (deter) ไม่ให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจรัฐไปในทางที่ไม่ชอบเพื่อแสวงหาพยานหลักฐาน จึงให้ตัดสินพยานหลักฐานเหล่านั้นเสีย (Vachanasawas, 1978) แม้จะเสียประโยชน์ในคดี แต่ก็เกิดประโยชน์ในภาพรวมของระบบงานยุติธรรมทางอาญาของประเทศ

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

- แนวคิดที่ว่าด้วยทฤษฎีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- ทฤษฎีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการกระทำโดยมิชอบของเจ้าพนักงานในการรวบรวมพยานหลักฐาน
- ทฤษฎีและแนวคิดการรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 วรรคสอง (4)

การใช้ดุลพินิจและความเหมาะสมในการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ: กรณีผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานนั้น

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การวิจัยเอกสาร

1.1 วิธีการศึกษาค้นคว้า โดยการศึกษาโดยค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรากฎหมายกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็น

หลักการทางอาชญาวิทยา รายงานการประชุมของหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง ค้นคว้าหาข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ คำพิพากษาทั้งในส่วนของประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลทางสถิติคดีที่เกิดขึ้น สถิติผลการดำเนินคดี สถิติการดำเนินคดีที่ประสบผลสำเร็จ

และผลกระทบที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างฐานความรู้ในการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และประมวลผล

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้บูรณาการข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและค้นคว้าเอกสารทางวิชาการต่างๆโดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเปรียบเทียบตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสรุปเป็นประเด็นสำคัญๆ

2. การวิจัยภาคสนาม

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-dept interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่อการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นทุกแง่มุม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาที่มาและลักษณะของหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มา เนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ ลักษณะการลงโทษเจ้าพนักงาน และแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนากฎหมายแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายและความเหมาะสมของหลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า การให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาโดยการกระทำที่มีชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ เมื่อพิจารณาจากกรณีเรื่องที่ผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงใด มีแนวคิด ว่า ไม่ควรนำเรื่องที่ผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงใด มาใช้ในการพิจารณา เพื่อรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาโดยการกระทำที่มีชอบ เนื่องจากในการแสวงหาพยานหลักฐานของ

เจ้าหน้าที่นั้น หากเจ้าหน้าที่กระทำการโดยมิชอบเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานขึ้นนั้นมา และพยานหลักฐานมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ มีความสำคัญ และความน่าเชื่อถือและศาลควรรับฟังพยานหลักฐานขึ้นนั้นมาพิจารณาในคดีหลัก จะได้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายในคดีหลัก และคดีหลักจะมีการพิจารณาด้วยความรวดเร็ว และเป็นธรรม โดยถือว่าพยานหลักฐานทุกชิ้นมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ให้ทราบเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในการกระทำผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา และเกิดความเป็นธรรมทั้งสองฝ่ายทั้งผู้เสียหายและผู้ต้องหาในคดีหลัก (Singhanart, 2009) หากจะมีการลงโทษเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำการอันมิชอบเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้น กฎหมายมีการกำหนดโทษผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมาทั้งการลงโทษเจ้าพนักงานที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานมานั้น สามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 กรณี คือ

1. ประมวลกฎหมายอาญา กล่าวคือ เจ้าพนักงานอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา เช่น ความผิดต่อร่างกาย ความผิดต่อเสรีภาพ ความผิดฐานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เหล่านี้เป็นต้น ในความผิดบางฐานเป็นความผิดต่อแผ่นดิน ส่วนบางฐานเป็นความผิดต่อส่วนตัว ในกรณีที่เป็นการผิดต่อส่วนตัว ผู้เสียหายจากการกระทำที่มีชอบของเจ้าหน้าที่ต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ในส่วนความผิดต่อแผ่นดินนั้น โดยหลัก ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องร้องทุกข์เพราะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องทำการดำเนินคดีแต่ในทางปฏิบัติก็พบว่า ผู้เสียหายต้องมาทำการร้องทุกข์หรือมีบุคคลอื่นมาทำการกล่าวโทษเสียก่อน เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงดำเนินคดีให้ อย่างไรก็ดี เมื่อเป็นผู้เสียหายแล้ว ก็มีสิทธิในการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา หรือในกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ก็สามารถขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้

2. พระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ที่วางหลักให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของเจ้าหน้าที่หน่วยงานนั้นเป็นจำเลยและเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แต่ห้ามมิให้ฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นเป็นจำเลย (Sawaengsak, 2003) แต่เมื่อพิจารณาเจตนาและความร้ายแรงแล้ว หากมีเจตนาหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หน่วยงานนั้นก็สามารถเรียกให้ผู้กระทำผิดโดยเจตนาหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงชดเชยค่าสินไหมทดแทนคืนให้กับหน่วยงานนั้นถือเป็นการลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำการโดยมิชอบ

3. การดำเนินการทางวินัย (Saendee, 2004) มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องคือ พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 กฎ ก.ตร. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนที่เกี่ยวข้องกับตำรวจ ซึ่งหากมีการทำผิดวินัย และถูกตั้งคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนทางวินัยก็จะมีผลต่อหน้าที่การงานที่เป็นอยู่ ทั้งนี้ระดับการลงโทษก็ขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ที่กระทำว่ามีความร้ายแรง หรือเสียหายมากน้อยเพียงใด (Charoenboon, 2006)

เมื่อมีการลงโทษเจ้าหน้าที่ที่กระทำการโดยมิชอบแล้วถือว่าได้มีการเยียวยาการกระทำอันไม่ชอบไปแล้ว แต่หากนำกรณีเรื่องผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษหรือไม่ยังมีปัญหาว่า การได้รับการลงโทษต้องได้รับการลงโทษแล้วจริงๆ หรืออยู่ในระหว่างการรับโทษ หรือคดีที่ได้รับโทษต้องถึงที่สุดหรือไม่ การลงโทษต้องมีการลงโทษเพียงใดเช่นทางอาญา ทางแพ่ง หรือทางวินัย อีกทั้งในทางปฏิบัติไม่สามารถดำเนินคดีหรือลงโทษเจ้าหน้าที่ที่กระทำการโดยมิชอบได้จริง ทำให้ไม่เป็นการยับยั้งการกระทำโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ได้

การอภิปรายผล

การไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ผู้กระทำการโดยมิชอบเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 วรรคสอง (4)

วิเคราะห์ความหมายและลักษณะของผู้ที่กระทำการโดยมิชอบเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานมานั้น ต้องได้รับการลงโทษแล้วหรือไม่

ผู้ที่กระทำการโดยมิชอบเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้น ต้องได้รับการลงโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 วรรคสอง(4) หมายความว่าต้องได้รับการลงโทษแล้วหรือไม่ เพราะในบางกรณี อาจกำลังจะถูกดำเนินคดี หรือบางกรณีอาจอยู่ในระหว่างการดำเนินคดีแล้วในที่สุดก็มีการยุติการดำเนินการไป หรือถูกดำเนินการทางวินัย จะถือว่าเป็นการที่ได้รับการลงโทษแล้วหรือไม่ ในประเด็นนี้กฎหมายมิได้บัญญัติไว้ชัดเจน และยังไม่มีความแน่ชัดที่ปฏิบัติมาก่อน ซึ่งหลักการรับฟังพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 วรรคสอง(4) ให้ศาลใช้ดุลยพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เจ้าหน้าที่ไปกระทำการโดยมิชอบเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานนั้นมาโดยศาลต้องใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาถึงการลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำโดยมิชอบ

หากพิจารณาถึงลักษณะการลงโทษเจ้าหน้าที่ผู้กระทำการโดยมิชอบแล้วได้มาซึ่งพยานหลักฐานตามกฎหมายไทยนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 กรณี คือ (1) การลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา (2) เรียกค่าสินไหมทดแทนตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และ (3) ลงโทษทางวินัย ซึ่งจะแยกพิจารณาถึงรายละเอียด ปัญหาของแต่ละกรณีดังต่อไปนี้

1. การลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา

เจ้าหน้าที่ผู้กระทำการโดยไม่ชอบอาจถูกฟ้องต่อ

ศาลในข้อหา หรือฐานความผิดตามที่ตนได้กระทำ เช่น หากไปจับผู้ต้องหาในบ้านโดยไม่มีหมายจับและหมายค้น ก็อาจถูกตั้งข้อหาบุกรุกในเคหสถาน หากเป็นในเวลากลางคืนก็เป็นเหตุเพิ่มโทษ หากข้อผู้ต้องหาเพื่อให้สารภาพและบอกที่ซ่อนของพยานหลักฐานก็อาจถูกตั้งข้อหาทำร้ายร่างกายผู้อื่น หากได้รับอันตรายสาหัสก็อาจถูกตั้งข้อหาทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัสแล้วแต่กรณี รวมไปถึงความผิดต่อเสรีภาพ เช่น การหน่วงเหนี่ยวกักขัง ดังนั้นเป็นต้น อีกทั้งการปฏิบัติการข้างต้นเป็นการกระทำที่อยู่ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ด้วยแล้ว ก็อาจถูกฟ้องในข้อหา เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบตามมาตรา 157 แต่สิ่งที่เป็นปัญหาในกรณีการฟ้องร้องทางอาญานั้น คือ พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่อยู่ที่ตัวเจ้าหน้าที่ และเจ้าหน้าที่มักให้การช่วยเหลือสนับสนุนกัน ฝ่ายผู้ถูกระทำมักไม่มีพยานหลักฐานใดในการเอาผิดเจ้าหน้าที่รัฐได้ ยกตัวอย่างเช่น หากเจ้าหน้าที่นำตัวผู้กระทำความผิดไปสถานที่อื่นที่มีใช้สถานีตำรวจ เช่น เซฟเฮาส์แล้วทำการข้อมผู้ต้องหา บุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ก็ล้วนแล้วแต่เป็นเจ้าพนักงานด้วยกันทั้งสิ้น หากจะมาให้การเป็นพยานในชั้นศาลก็ย่อมต้องให้การสอดคล้องไปในทางเดียวกัน เช่น อาจให้การในชั้นศาลว่าบาดเจ็บดังกล่าวเกิดขึ้นในระหว่างผู้ต้องหาอยู่ในห้องขัง แล้วเกิดการทะเลาะวิวาทกับผู้ต้องหารายอื่น ส่วนพยานของฝ่ายผู้ถูกระทำไม่มีผู้ใดเลย นอกจากตัวผู้ถูกระทำเอง หรือหากมี ซึ่งก็มักเป็นประชาชน ก็อาจไม่ยอมให้การเป็นพยานเพราะเกรงกลัวอิทธิพล หรืออาจถูกข่มขู่จากเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งคนเหล่านี้ก็มักเลือกความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนก่อนที่จะเลือกให้การเป็นพยาน ดังนั้น พยานฝ่ายผู้เสียหายก็อาจจะไม่มีแค่ตัวผู้เสียหายเท่านั้น ซึ่งก็ไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะให้ศาลเชื่อได้ว่าเจ้าหน้าที่ได้กระทำความจริง หรือในกรณีการบุกรุกการจับโดยไม่มีหมายจับ การค้นโดยไม่มีหมายค้น เป็น

เรื่องที่ต้องพิสูจน์เรื่องเจตนาให้ชัดเจน เช่น ความผิดฐานบุกรุก ก็ต้องพิสูจน์เจตนาให้ได้ว่าผู้กระทำความผิดเจตนาเข้าไปรบกวนการครอบครองโดยปกติสุขของเจ้าของ หรือการฟ้องในเจ้าหน้าที่รับผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติ ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตตามมาตรา 157 ก็ต้องพิสูจน์เจตนาพิเศษ เช่น เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ใด หรือโดยทุจริต ซึ่งเจ้าพนักงานก็มักจะอ้างว่า ไม่ได้กระทำให้ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือไม่มีเจตนาทุจริต เพราะเป็นการกระทำภายในอำนาจหน้าที่เพื่อแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน จึงเป็นการกระทำไม่ครบองค์ประกอบความผิด ส่วนเรื่องการจับหรือการค้นโดยไม่ชอบเจ้าหน้าที่ตำรวจก็มักอ้างว่าตนไม่มีเจตนาเป็นข้อแก้ตัวอยู่เสมอ

2. การลงโทษตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

เมื่อเจ้าหน้าที่กระทำการโดยมิชอบแสวงหาหรือพยานหลักฐานนอกจากเป็นความผิดอาญาอยู่ในตัวแล้ว ยังเป็นการกระทำละเมิดอีกด้วย แต่เนื่องจากการกระทำดังกล่าว เกิดขึ้นในขณะที่กำลังปฏิบัติหน้าที่ จึงไม่สามารถนำหลักเรื่องละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับได้ หากแต่จะต้องนำพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาใช้บังคับซึ่งเหตุผลของการบัญญัติพระราชบัญญัติดังกล่าว ก็เพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองเจ้าหน้าที่ที่ได้กระทำการบางประการในหน้าที่แล้วก่อความเสียหายแก่หน่วยงานนั้นหรือต่อเอกชน ซึ่งตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้วางหลักว่า หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในผลแห่งการละเมิดของเจ้าหน้าที่ของตนที่ได้กระทำการในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ผู้เสียหายสามารถฟ้องหน่วยงานของเจ้าหน้าที่นั้นได้โดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้ หมายความว่า จะฟ้องเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ไม่ได้ แต่จะต้องฟ้องสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เป็น
หน่วยงานต้นสังกัดแทน

แต่หากศาลพิจารณาในคดีการกระทำการอันมิ
ชอบของเจ้าหน้าที่แล้วแต่ต้องมาพิจารณาอีกครั้งว่า
จะรับฟังพยานหลักฐานนั้นหรือไม่ ผลร้ายที่สุดก็ย่อม
อยู่ที่คดีหลัก เพราะผู้เสียหายในคดีหลักยังไม่ได้รับการ
เยียวยาใดๆ ทั้งสิ้น ต้องรอเวลาศาลพิพากษา ซึ่งก็มัก
จะใช้เวลานานโดยที่การที่เจ้าหน้าที่ไปกระทำการโดย
มิชอบจนได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้นมีใช้ความผิดของ
ตนเลย แต่ตนกลับต้องรอให้ศาลพิพากษาคดีเสียก่อน
แม้ศาลในกรณีละเมิดพิพากษาแล้ว ศาลในคดีหลักก็
ต้องมาพิจารณาว่าตนจะใช้พยานหลักฐานดังกล่าวหรือไม่
อย่างไร หากนำมาใช้ พยานหลักฐานอื่นๆ อาจถูก
ทำลาย หรือพยานบุคคลอาจลืมสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วก็ไม่ได้
เป็นต้น

3. การลงโทษทางวินัย

วินัย เป็นเครื่องมือในควบคุมความเป็นระเบียบ
ความประพฤติ สำหรับข้าราชการนั้น ก็มีวินัยที่ต้อง
ยึดถือปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย กระทำตน
ให้เหมาะสมต่อหน้าที่ราชการ ซึ่งทางราชการมุ่งหมาย
ให้เป็นผู้รักษากฎหมายของประเทศ เพื่อให้มีความ
สงบและเกิดประโยชน์แก่ประชาชน ทางสำนักงาน
ตำรวจแห่งชาติ (กรมตำรวจในอดีต) จึงได้กำหนด
หลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตนไว้ ดังที่ปรากฏในพระราช
บัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 โดยจะต้องพิจารณา
ประกอบกับกฎ ก.ตร. และพระราชบัญญัติ ระเบียบ
ข้าราชการพลเรือนด้วย ซึ่งแบ่งการกระทำผิดวินัย
ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือวินัยอย่างร้ายแรง และ
วินัยอย่างไม่ร้ายแรง โดยมีการกำหนดโทษทางวินัย
ข้าราชการตำรวจมี 7 สถาน คือ

- (1) ภาคทัณฑ์
- (2) ทัณฑกรรม
- (3) กักยาม
- (4) กักขัง

(5) ตัดเงินเดือน

(6) ปลดออก

(7) ไล่ออก

หลักการตามพระราชบัญญัติดังกล่าว คือ เมื่อมี
การกล่าวหาว่าข้าราชการตำรวจกระทำผิดวินัย หรือ
กรณีเป็นที่สงสัยว่าข้าราชการตำรวจกระทำผิดวินัย
หากพบว่าไม่มีมูลก็ให้สั่งยุติเรื่อง แต่หากพบว่ามิ
มูลกระทำผิดวินัยก็ให้ดำเนินการต่อไป ระยะเวลาทั้งสิ้น
นับตั้งแต่การตั้งคณะกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริง
คณะกรรมการสอบสวนจนกระทั่งการมีคำสั่ง เมื่อมี
คำสั่งออกมาก็มีการอุทธรณ์จนกระทั่งฟังผลของการ
อุทธรณ์ใช้เวลานานเป็นอย่างมาก สองปีเป็นอย่างน้อย
ประกอบกับคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นมานั้นก็เป็นบุคลากร
ภายในหน่วยงาน และมักเป็นเจ้าหน้าที่ในสถานี่ตำรวจ
เดียวกัน ผลของการสืบสวนสอบสวนในเบื้องต้นก็มักชี้
ไปในทางที่ว่าเจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่มีมูลความผิด จึงสั่งยุติ
การดำเนินการ เพราะเจ้าหน้าที่มักให้การช่วยเหลือ
พรรคพวกของตน เหล่านี้เป็นต้นมีปัญหาตามมาอีก
ว่า หากมีการสั่งยุติการดำเนินการทางวินัย ศาลจะนำ
พยานหลักฐานนั้นมาพิจารณาประกอบเป็นปัจจัยเพื่อ
รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้หรือไม่ เพียงใด

นอกจากนี้ มีระดับการลงทัณฑ์ (โทษ) ข้าราชการ
ตำรวจ (แนบท้ายหนังสือ ตร. ที่ 0522.41/7366 ลง 6
มิ.ย.38) ได้กำหนดความผิดและลำดับทัณฑ์ เช่น การ
ทุจริตต่อหน้าที่ให้ไล่ออก ละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อ
ในคราวเดียวกันเกินกว่า 15 วันโดยไม่มีเหตุอันควรให้
ไล่ออก ความผิดในกรณีอื่นๆ เช่น ดูหมิ่นเหยียดหยาม
กดขี่ ข่มเหงประชาชนผู้มาติดต่อราชการ ความผิด
เกี่ยวกับการสอบ ความผิดเกี่ยวกับการพนัน ความผิด
เกี่ยวกับสุรา ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน ความผิดเกี่ยวกับ
รถยนต์ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินของทางราชการ
ความผิดเกี่ยวกับผู้ต้องหาหลบหนี ความผิดเกี่ยวกับการ
ปฏิบัติหน้าที่บกพร่อง ความผิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์
ฉันทู้สาว ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับ

กับอาคารบ้านพักของทางราชการ เป็นต้น

เมื่อนำมาพิจารณาถึงกรณีตามมาตรา 226/1 วรรคสอง (4) แล้วก็มีประเด็น เช่น ตามพระราชบัญญัติให้ถือว่าผู้นั้นมิได้ถูกลงโทษ หรือลงทัณฑ์ทางวินัยในกรณีนั้นๆ หากเป็นเช่นนั้น จะถือได้หรือไม่ว่าได้รับการลงโทษทางวินัยแล้ว แล้วศาลจะนำมาพิจารณาเป็นปัจจัยเพื่อประกอบเป็นดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานได้หรือไม่ ในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า การได้รับการลงโทษหรือไม่ สมควรดูที่ความเป็นจริงเป็นหลัก กล่าวคือ เป็นการได้รับการลงโทษแล้วจริงๆ แต่ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวเพียงแต่เป็นการถือว่าผู้นั้นมิได้ถูกลงโทษมาก่อน ซึ่งจะเป็นผลดีแก่ผู้นั้นในแง่ที่ว่าไม่มีประวัติต่างพร้อย สามารถสมัครเข้าทำงานได้ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้คนเหล่านั้นกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้งหนึ่ง มิใช่เป็นตราบาปที่ติดตัวไปตลอดชีวิตเท่านั้น แต่ตามความเป็นจริงก็ยังถือว่าบุคคลผู้นั้นเคยได้รับโทษมาก่อน และตามคำพิพากษาที่ได้ยกมาข้างต้น ก็เป็นที่ชัดเจนแล้วว่าผลจากพระราชบัญญัติ ไม่อาจทำให้ผู้นั้นขอให้ตนกลับเข้ามารับราชการได้อีก แต่ก็ เป็นปัญหาในระยะยาวอีกว่า หากผู้นั้นเคยกระทำการละเมิดกฎหมายร้ายแรงมาก่อน แล้วต่อมาได้กลับเข้ามารับราชการเป็นข้าราชการตำรวจอีก ก็มีความเสี่ยงว่าจะมีโอกาสกลับมากระทำการเช่นเดิมอีกหรือไม่ กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หากข้าราชการผู้นั้นได้รับการลงโทษทางวินัยไปแล้ว แม้ต่อมาจะมีพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยได้รับโทษมาก่อน แต่ก็ให้โอกาสศาลในการใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานได้

กล่าวโดยสรุป ปัญหาเรื่องผู้ที่กระทำการโดยมิชอบเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 วรรคท้าย(4) ต้องได้รับการลงโทษแล้วหรือไม่ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ได้รับการลงโทษแล้วหรือกำลังได้รับโทษอยู่ เพราะหากตีความรวมไปถึง

เจ้าหน้าที่ที่จะถูกดำเนินคดี หรืออยู่ในระหว่างการถูกดำเนินคดี แล้วต่อมาภายหลัง มีการยุติเรื่องดังกล่าว ผลก็เท่ากับไม่ได้มีการลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำความผิด และไม่มีหลักประกันให้ศาลในคดีหลักเชื่อได้ว่าจะมีการลงโทษผู้นั้นจริง หรือหากผู้นั้นมิได้กระทำการอันมิชอบก็ควรมีคำพิพากษา คำสั่งออกมาเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของตนออกมาเสียก่อน หากศาลยอมรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวไป ก็เท่ากับเป็นการสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่กระทำการโดยมิชอบเพื่อได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั่นเอง หรือกล่าวได้ว่าเป็นการยินยอมให้เจ้าหน้าที่รัฐกระทำการละเมิดกฎหมายได้โดยไม่มีหลักประกันคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

วิเคราะห์ความหมายและลักษณะของผู้ที่กระทำการโดยมิชอบเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานมานั้น ต้องได้รับการลงโทษคดีต้องถึงที่สุดหรือไม่

การลงโทษคดีถึงที่สุด หมายความว่าคดีทุกอย่างไม่ว่าทางอาญา ทางแพ่งหรือทางวินัยมีการตัดสินหรือมีคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมายแล้ว และไม่มีการยื่นอุทธรณ์อีกต่อไป

ผู้ที่กระทำการโดยมิชอบเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานมานั้น คดีต้องถึงที่สุดหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีอาญา การฟ้องร้องทางแพ่ง หรือการลงโทษทางวินัย เช่น ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าเจ้าพนักงานมีความผิด แต่เจ้าพนักงานยังอุทธรณ์คำพิพากษาอยู่ ดังนั้นจะถือว่าได้รับโทษแล้วหรือไม่ หรือกรณีศาลชั้นต้นพิพากษาว่าเจ้าพนักงานมิได้กระทำความผิดคดีอยู่ในระหว่างการอุทธรณ์ จะถือว่าผู้กระทำการโดยมิชอบได้รับการลงโทษแล้วหรือไม่ หรือกรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องแต่ศาลอุทธรณ์พิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด แล้วคดีอยู่ในระหว่างฎีกา จะถือว่าผู้กระทำการโดยมิชอบได้รับการลงโทษแล้วหรือไม่ จะให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานได้หรือไม่ เพียงไร

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การได้รับการลงโทษไม่จำเป็นต้องรอให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุด แต่

เพียงมีคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลใดศาลหนึ่งพิพากษา ลงโทษก็เพียงพอแล้วหรือมีการลงโทษทางวินัย หรือ ศาลมีคำสั่งให้ชำระค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย แม้ ต่อมาในภายหลังศาลจะยกฟ้องเพราะว่าการกระทำ ดังกล่าวไม่เป็นความผิด ก็ต้องถือว่า ศาลได้ให้ความ กระจ่างชัดในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วว่าการกระทำนั้น ไม่เป็นความผิด เมื่อศาลได้ให้เหตุผลที่เพียงพอสำหรับการ ลงโทษเจ้าหน้าที่ที่กระทำการโดยมิชอบแล้วศาล ก็ควรนำปัจจัยนี้มาประกอบการใช้ดุลพินิจเพื่อรับฟัง พยานหลักฐานได้

วิเคราะห์ข้อพิจารณากรณีการกระทำโดยมิชอบ ของเจ้าหน้าที่อื่นทำให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้นควร รับฟังหรือไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบใน กฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

กฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้น โดยชอบแต่ได้มาโดยมิชอบไม่ว่าประเทศใด ไม่มีการ บัญญัติไว้ตายตัว กฎหมายจะบัญญัติในลักษณะยืดหยุ่น เพื่อรักษาสมดุลระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำ ผิดมาลงโทษตามกฎหมายตามแนวความคิดทฤษฎี ควบคุมอาชญากรรม (crime control model) และ หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตามแนว ความคิดทฤษฎีความชอบด้วยกฎหมาย (due process model)

ประเทศไทยได้วางหลักการรับฟังพยานหลักฐาน ที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดย มิชอบหรือได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดย มิชอบไว้ในมาตรา 226/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา โดยหลักแล้วห้ามมิให้รับฟังพยาน หลักฐานนั้น แต่มีข้อยกเว้นให้รับฟังพยานหลักฐานนั้น ได้หากเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมมากกว่า ผลเสียอันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบ งานยุติธรรมโดยให้ศาลใช้ดุลพินิจโดยนำปัจจัยต่างๆ เข้ามาพิจารณารวมทั้งผู้ที่กระทำการโดยมิชอบเป็นเหตุ ให้ได้พยานหลักฐานนั้นมาได้รับการลงโทษหรือไม่ กรณี

ผู้กระทำการโดยมิชอบเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานนั้น มาได้รับการลงโทษหรือไม่

กฎหมายของประเทศอังกฤษไม่นำมาพิจารณา ในการใช้ดุลพินิจรับฟังหรือไม่รับฟังพยานหลักฐาน เพราะ กฎหมายของประเทศอังกฤษถือว่าพยานหลัก ฐานที่มีคุณค่าสามารถพิสูจน์ความจริงได้นั้นต้องรับฟัง เพื่อเป็นประโยชน์ในคดี หากเจ้าหน้าที่ได้มาเนื่องจากการ กระทำโดยมิชอบ ไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็เป็น คนละประเด็นกับการรับฟังพยานหลักฐานที่มีคุณค่า ในการทำให้ทราบข้อเท็จจริงแห่งคดี หากเจ้าหน้าที่ ใช้วิธีการอันมิชอบแสวงหาพยานหลักฐานมานั้น ก็ ต้องแยกไปดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ไม่ว่า ทางอาญา ทางแพ่งหรือทางวินัยแล้วแต่กรณี โดยกฎหมายของ ประเทศอังกฤษจะเน้นเหตุผลในเรื่องของความยุติธรรม ในกระบวนการพิจารณาและความน่าเชื่อถือของพยาน หลักฐานเป็นสำคัญ

สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตเลีย นิวซีแลนด์และประเทศไทยนั้น ได้นำหลักเกณฑ์กรณี ผู้กระทำการโดยมิชอบเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐาน นั้นมาได้รับการลงโทษหรือไม่ มาให้ศาลใช้ดุลพินิจ ในการรับฟังพยานหลักฐานโดยศาลจะรับฟังหรือไม่ รับฟังพยานหลักฐานนั้นก็ได้อีก และยังมีการอื่นในการ ลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐอีก ไม่ว่าจะเป็นการฟ้องร้อง ทางอาญา การฟ้องร้องทางแพ่ง หรือการลงโทษทาง วินัย โดยหากเจ้าหน้าที่ที่กระทำการโดยมิชอบนั้นได้ ถูกดำเนินคดี หรือถูกลงโทษทางใดทางหนึ่งแล้ว ก็ ถือว่าได้มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และ มีการเยียวยาการกระทำโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่แล้ว ไม่จำเป็นที่ศาลจะตัดพยานหลักฐานนั้น อันเป็นการ ลงโทษรัฐอีก เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐถูกลงโทษไปแล้ว ก็ไม่ ต้องใช้มาตรการไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้น แต่หาก พิจารณาถึงคุณค่าเชิงพิสูจน์ของพยานหลักฐาน ความ ร้ายแรงแห่งคดี หากเจ้าหน้าที่ใช้วิธีการที่รุนแรงมาก เกินไป ศาลก็ควรใช้มาตรการไม่รับฟังพยานหลักฐาน

นั้น ซึ่งต้องพิจารณาเป็นรายคดีไป

วิเคราะห์ความหมายกรณีผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นเหมาะสมและควรเป็นข้อยกเว้นเพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาโดยวิธีการอันมิชอบตามมาตรา 226/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่

หลักการให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาโดยการกระทำที่มีชอบเมื่อพิจารณาจากกรณีเรื่องที่ผู้กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงใด เห็นว่าในการแสวงหาพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่ที่ได้มาโดยมิชอบนั้นหากศาลนำมาเพื่อพิจารณาประกอบการรับฟังพยานหลักฐานขึ้นนั้น ก็จะมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดี คือเป็นการยับยั้งการกระทำการอันมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานขึ้นนั้น และเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญกำหนด แต่ก็มีผลเสีย คือ หากพยานหลักฐานขึ้นนั้นเป็นพยานหลักฐานสำคัญมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ คดีมีความร้ายแรง หากเจ้าหน้าที่กระทำการอันมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานขึ้นนั้นมา และเจ้าหน้าที่มิได้ถูกลงโทษศาลก็ตัดพยานหลักฐานนั้นทิ้งไป ผลเสียก็จะเกิดกับผู้เสียหายในคดีหลัก และทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษและผู้กระทำความผิดยังอยู่ระหว่างการดำเนินคดีจนกว่าจะทราบว่าศาลจะรับฟังพยานหลักฐานขึ้นนั้นหรือไม่ ซึ่งใช้เวลานาน ผู้วิจัยเห็นว่าในการรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาโดยการกระทำที่มีชอบเนื่องจากการกระทำของเจ้าหน้าที่นั้น ไม่ควรนำมาเป็นประเด็นในการพิจารณา รับฟังพยานหลักฐานเนื่องจากยังมีปัญหาอีกมากมาย และผลเสียที่เกิดขึ้นเกิดกับคดีหลักโดยผลเสียเกิดทั้งผู้เสียหายและผู้ต้องหา โดยผู้เสียหายทำให้คดีไม่มีพยานหลักฐานขึ้นนั้นส่วนผู้ต้องหายังถือว่าอยู่ระหว่างการดำเนินคดีจนกว่าจะทราบว่าศาลจะรับฟังพยาน

หลักฐานขึ้นนั้นหรือไม่ ประกอบกับหากเจ้าหน้าที่กระทำการอันมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานมีผลกระทบต่อผู้ต้องหา ก็สามารถมีการฟ้องทางอาญา ทางแพ่งและดำเนินการทางวินัยได้ถือว่าการลงโทษเจ้าหน้าที่ที่กระทำการอันมิชอบโดยตรง หากศาลลงโทษเจ้าหน้าที่โดยไม่รับฟังพยานหลักฐานขึ้นนั้น ผลเสียเกิดกับผู้เสียหายในคดีหลักจึงเห็นว่าเป็นการไม่ถูกต้องจึงไม่ควรนำเรื่องที่ผู้กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงใดมาใช้ในการพิจารณาเพื่อรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาโดยการกระทำที่มีชอบ

ข้อเสนอแนะ

1. กรณีเรื่องผู้กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงใด ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาโดยวิธีการอันมิชอบตามมาตรา 226/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เหตุเพราะกรณีดังกล่าวยังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม แม้สามารถทำได้ก็ใช้เวลานาน และเกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมายดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนี้แล้ว อีกทั้งยังไม่มี ความชัดเจนในการตีความถึงความหมายของปัจจัยดังกล่าว ขึ้นอยู่กับผู้ใช้กฎหมายที่จะตีความซึ่งก็มีความเห็นที่แตกต่างกันออกไป

2. หากจะมีการนำกรณีเรื่องผู้กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษหรือไม่ เห็นว่า ควรเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ได้รับการลงโทษแล้ว หรือกำลังได้รับโทษอยู่ เพราะหากตีความรวมไปถึงเจ้าหน้าที่ที่จะถูกดำเนินคดี หรืออยู่ระหว่างการถูกดำเนินคดี แล้วต่อมาภายหลัง มีการยุติเรื่องดังกล่าว ผลก็เท่ากับไม่ได้มีการลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำความผิด และไม่มีหลักประกันให้ศาลในคดีหลักเชื่อได้ว่าจะมีการลงโทษผู้นั้นจริง หรือหาก

ผู้นั้นมิได้กระทำการอันมิชอบก็ควรมีคำพิพากษา คำสั่งออกมาเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของตนออกมาเสียก่อน หากศาลยอมรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวไป ก็เท่ากับเป็นการสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่กระทำการโดย

มิชอบเพื่อได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั่นเอง หรือกล่าวได้ว่าเป็นการยินยอมให้เจ้าหน้าที่รัฐกระทำการละเมิดกฎหมายได้โดยไม่มีหลักประกันคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

References

- Charoenboon, K. (2006). *Guide of disciplinary investigation, National Police Act B. C. 2547*. 21 Century. [In Thai]
- Jintasatean, C. (2010). *The exception of exclusionary rule on improperly obtained evidence under section 226/1 of Thai criminal procedure code*. Master's Thesis of Law, Thammasat University. [In Thai]
- Na Nakorn, K. (2006). *Criminal procedure law* (7th ed.). Winyuchon. [In Thai]
- Phakdeethanakul, C. (2009). *Description of evidence law* (4th ed.). Jirarat Printing. [In Thai]
- Phanruet, T. (2008). *Hearing of evidence in a criminal case*. Winyuchon. [In Thai]
- Saendee, P. (2004). *Serious discipline offense of police officers*. Institute for Justice Research and Development Office of Justice Affairs. [In Thai]
- Sawaengsak, C. (2003). *Description of officers liability for abuse* (4th ed.). Winyuchon. [In Thai]
- Singhanart, T. (2009). *Description of evidence in civil laws and criminal laws*. Krung Siam. [In Thai]
- Sorsrisakorn, M. (1996). *Hearing of evidences from wrongfully obtained: A case study of witness evidence and documentary evidence*. Master's Thesis of Laws, Thammasart University. [In Thai]
- Vachanasawas, K. (1977). Principles of objections to hearing material evidence, documentary evidence acquired by illegally searching and confiscating in U.S.A. *Law Journal*, 9(3), 120-136. [In Thai]
- Vachanasawas, K. (2008). *Juridical explanations on the criminal procedure on prosecution in the pre-consideration process* (6th ed.). Jirarat Printing. [In Thai]

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิบุคคล ที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง

จรัญ ศรีสุข¹ วิณัฏฐา แสงสุข²
 สุธี อยู่สถาพร³ จรัญ ภักดีธนากุล⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ปัญหาอันเกิดจากการไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรม และสิทธิทางสังคม ของบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง (2) ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ตามแนวคิดทฤษฎีของต่างประเทศ และ (3) หาแนวทางเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงที่เหมาะสมกับประเทศไทย โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก และการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า การคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงในเรื่องการถูกค้นตัวมีข้อเสนอแนะว่า ต้องให้เจ้าพนักงานซึ่งเป็นเพศหญิงทำการค้นตัว ในการถูกควบคุมตัวจะต้องแยกห้องควบคุมตัวออกจากเพศชาย การสอบสวนบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ในฐานะผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ต้องให้เจ้าพนักงานตำรวจหญิงเป็นผู้สอบสวน การคุมขังจะต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิโดยแยกเขตแดนการคุมขังออกจากเพศชายเพื่อป้องกันการถูกล่วงละเมิดทางเพศ การทำงานในเรือนจำก็ต้องจัดให้ ทำงานประเภทเดียวกับเพศหญิง สิทธิในการทำงานควรได้รับความคุ้มครองโดยให้ทำงานในลักษณะเดียวกันกับเพศหญิง ไม่ให้ทำงานที่มีความเสี่ยง การกำหนดค่าจ้างต้องมีความเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ นอกจากนี้ควรให้สิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงสมรสกับเพศชายได้ เพื่อให้เกิดสิทธิหน้าที่ต่อกันตามกฎหมาย

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย; บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศ; การคุ้มครองสิทธิ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

จรัญ ศรีสุข, วิณัฏฐา แสงสุข, สุธี อยู่สถาพร และจรัญ ภักดีธนากุล. (2565). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 114-129.

¹ หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

อีเมล: jaran-sresuk@hotmail.com

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

³ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

⁴ อดีตตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ

Legal Measures for Transsexual Persons' Rights Protection

Jaran Srisuk¹ Winatta Saengsook²

Suthee Usathaporn³ Jaran Pukditanakul⁴

Abstract

This research article aims to study (1) problems arising from the lack of protection of rights in the justice system. and the social rights of persons having sex reassignment surgery, (2) to study the legal measures to protect the rights of persons having sex reassignment surgery according to foreign theory, and (3) to find recommendations on legal measures to protect the rights of persons having sex reassignment surgery suitable for Thailand. The study uses a qualitative research model and collecting data through document research and in-depth interviews and focus group discussion and analyzed the data by using content analysis techniques and comparison interpretation.

Findings show that for the protection of the rights of transsexual persons on body searches, the recommendations are that female officials conduct the body searches. In detention, the transsexual persons must be detained in separation from male offenders. The questioning of transsexual persons as the victims of gender offences must be conducted by female police officers. The prisoner must receive the protection of rights by being imprisoned in areas separated from male inmates in order to prevent sexual violation. Work in prison must be of the same type as done by female inmates. The right to work should be protected by being given work in female types of work. Work with risks should not be performed. The determination of wages must be equal without any discrimination. In addition, transsexual persons should have the right to marry male partners in order to have legal rights and shared duties.

Keywords: Legal Measures; Transsexual Persons; Rights Protection

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Srisuk, J., Saengsook, W., Usathaporn, S., & Pukditanakul, J. (2022). Legal measures for transsexual persons' rights protection. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 114-129.

¹ Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University

2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand

Email: jaran-sresuk@hotmail.com

² Faculty Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

³ Faculty of Public Health, Mahidol University

⁴ Former, Judge of the Constitution Court

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บุคคลที่มีจิตใจไม่เป็นไปตามเพศสรีระ ทางการแพทย์ถือว่าเป็นความผิดปกติ บุคคลกลุ่มนี้จึงมีความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนร่างกายให้เข้ากับสภาพจิตใจ โดยใช้พัฒนาการทางการแพทย์เพื่อให้ตนเองสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมและพยายามที่จะต่อสู้เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายและสังคมตามความเหมาะสม แต่การผ่าตัดแปลงเพศโดยแพทย์ในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายรองรับ ดังนั้น บุคคลที่ได้รับการผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงจึงยังคงมีสถานภาพทางกฎหมายเป็นเพศที่ติดตัวมาแต่กำเนิด

ประเทศไทยได้ร่วมลงมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ อันจะก่อให้เกิดพันธกรณีตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศให้ปฏิบัติตามหลักกฎหมายพื้นฐานที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 1 และ ข้อ 2 มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน มีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ จากหลักการดังกล่าวทำให้ความแตกต่างทางเพศสภาพนั้นไม่เป็นข้ออ้างในการที่จะเลือกปฏิบัติกับบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศ

เรื่องเพศอาจถูกจัดว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของมนุษย์ ที่โยงใยไปถึงเรื่องของครอบครัว ความสัมพันธ์ การอยู่ร่วมกัน และมีทายาทสืบสกุล เพื่อดำรงซึ่งสายพันธุ์มนุษย์สืบไป ความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและหญิง จึงถูกมองว่าเป็นเรื่องธรรมชาติ สังคมเป็นผู้กำหนดบทบาทหน้าที่ทางเพศ แบ่งหน้าที่ของชายหญิงตามลักษณะทางกายภาพและชีวภาพ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจึงถูกมองว่าผิดปกติจากคนทั่วไป ขณะที่ ในสังคมปัจจุบันมีความหลากหลายทางเพศปรากฏมากขึ้นในสังคม การผ่าตัดแปลงเพศได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นการรักษาที่เหมาะสม เป็นประโยชน์ และช่วยเหลือกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่เรียกว่า “บุคคลข้ามเพศ” (transsexual) ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยใช้ ศัลยกรรมช่วยสร้างอวัยวะเพศใหม่ให้ตรงกับเพศที่

บุคคลนั้นต้องการ โดยในปี พ.ศ. 2552 ได้มีการออกข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม เรื่อง หลักเกณฑ์การรักษาเพื่อแปลงเพศ พ.ศ. 2552 ซึ่งมีหลักเกณฑ์ว่า ก่อนที่บุคคลข้ามเพศแต่ละคนจะสามารถเข้ารับการผ่าตัดแปลงเพศได้จะต้องมีกระบวนการที่ใช้เวลามากขึ้น ขั้นตอน เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น (Regulations of the Medical Council on Ethical Treatment of the Medical Profession: Criteria for Sex Change Treatment B.E. 2552, 2009) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับบัญญัติว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ในด้านต่างๆ ทั้งสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และสิทธิในทางสังคม ดังนี้

1. การคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ สิทธิในกรณีถูกค้นตัวและการควบคุมตัว สิทธิในกรณีสอบสวน และสิทธิในกรณีถูกคุมขัง
2. การคุ้มครองสิทธิทางสังคม ได้แก่ สิทธิในการทำงานอย่างยุติธรรม และสิทธิในการสมรส

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาอันเกิดจากการไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรม และสิทธิทางสังคม ของบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ตามแนวคิดทฤษฎีของต่างประเทศ
3. เพื่อหาแนวทางเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ที่เหมาะสมกับประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษาการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง จึงได้ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 กฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายว่าด้วยกฎหมายตำรวจและพยานหลักฐาน พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (Prison Act, 1952) ของสหราชอาณาจักร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ เป็นหลักในการศึกษาวิเคราะห์ ตลอดจนกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกฎหมายอื่นๆ ของต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ ตลอดจนหนังสือ บทความ วารสาร และสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงปัญหาอันเกิดจากการไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรม และสิทธิทางสังคม ของบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง
2. ทำให้ได้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิบุคคลซึ่งผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ตามแนวคิดทฤษฎีของต่างประเทศ
3. ทำให้ได้แนวทางการเสนอแนะเกี่ยวกับ มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงที่เหมาะสมกับประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีในการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง

เมื่อกล่าวถึง เพศ (sex) ซึ่งหมายถึงลักษณะทางสรีระหรือชีวภาพแบ่งชายและหญิงออกจากกัน ทำให้แนวคิดการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นเพศตระหนักถึงต้นตอของความเป็นเพศชายและความเป็นเพศหญิง (femininity and masculinity) ส่วนคำว่า Gender หมายถึง เพศที่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางสังคมหรือวัฒนธรรมให้แสดงบทบาทหญิงหรือบทบาทชาย เพศที่ถูกกำหนดโดยสังคมจึงอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะการณ์ ความเป็นเพศจึงเป็นตัวกำหนดความเป็นตัวตน ทักษะและความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่นของคนในแต่ละเพศ ความเสมอภาคทางเพศเป็นเรื่องที่มีการเรียกร้องให้มีการแก้ไข (Archavanitkul & Thongsima, 2005)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights--UDHR) ข้อ 2 ระบุไว้ว่า “ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวงตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนิดใด อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น พื้นเพทางชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิดหรือสถานะอื่นๆ นอกเหนือจากนี้ จะไม่มีการแบ่งแยกใดบนพื้นฐานของสถานะทางการเมือง ทางกฎหมาย หรือทางการระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนที่บุคคลสังกัดไม่ว่าดินแดนนี้จะ เป็นเอกราชอยู่ในความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยอื่นใด (Boonprakong, 2008) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ใน มาตรา 4 ทั้งในเรื่องสิทธิในร่างกายและสิทธิที่จะได้รับความเสมอภาค

ปัญหาการรับรองสถานะทางกฎหมายแก่บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ซึ่งส่งผลกระทบต่อ

ต่อกลุ่มบุคคลในการดำรงชีวิตในสังคมเนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายยอมรับหรือให้การรับรองสิทธิของบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นประเด็นในทางสังคมที่ส่งผลในทางกฎหมายในระดับมหาชนว่าจำเป็นที่จะต้องมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิของเอกชนภายในรัฐเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิต แม้ว่าขณะนี้ประเทศไทยยังไม่ได้มีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะในระดับพระราชบัญญัติต่างๆ บุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศนั้นจะมีแนวทางในการเยียวยาปัญหาที่บุคคลเหล่านั้นประสบโดยอาศัยจากการกล่าวอ้างสิทธิที่ตนได้รับการรับรองและคุ้มครองให้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับมีบทบัญญัติหลักให้รับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้

ในขณะที่สหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายให้ผู้ที่ผ่าตัดแปลงเพศสามารถแก้ไขสูติบัตรได้ เช่น มลรัฐไอโอวา กฎหมาย (Iowa Code, 2022) มาตรา 144.23 การแก้ไขสูติบัตรใหม่ (State registrar to issue new certificate) นายทะเบียนจะออกสูติบัตรใหม่ให้แก่บุคคลซึ่งเกิดในมลรัฐนี้ เมื่อนายทะเบียนได้รับเอกสารหนังสือยืนยันจากแพทย์ผู้ทำการผ่าตัดซึ่งแสดงให้เห็นว่าจากการผ่าตัดหรือการรักษา ทำให้บุคคลนั้นได้เปลี่ยนไปแล้ว ส่วนการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศในสหรัฐอเมริกาเนื่องจากยังไม่มีกฎหมายต้นแบบยอมรับสถานะการแปลงเพศ จึงได้รับความคุ้มครองน้อยมาก

สหราชอาณาจักรมีพระราชบัญญัติการจำแนกเพศ พ.ศ. 2547 (Gender Recognition Act, 2004) ให้คนที่ถูกแปลงเพศสามารถสมัครขอรับใบรับรองการจำแนกเพศ (GRC) ซึ่งเป็นเอกสารที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นมีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์การรับรู้ทางกฎหมายในเพศที่ได้มา พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ผู้ที่ได้รับการรับรองทางเพศ Dysphoria เป็นสมาชิกของ

เพศที่เหมาะสมกับอัตลักษณ์ทางเพศ ภายหลังผ่าตัดแปลงเพศจะได้สิทธิตามเพศใหม่ทุกประการ (Boondech, 2018) ในขณะเดียวกันก็ไม่เสียสิทธิในเพศกำเนิดในเรื่องที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น การแก้ไขทางทะเบียน (registration) การสมรส (marriage) ความเป็นทายาท (parenthood) การรับประโยชน์จากการประกันสังคมและบำนาญ (social security benefits and pensions) การเลือกปฏิบัติ (discrimination) มรดก (succession etc.) ตำแหน่งหน้าที่การงาน (peerages etc.) การให้สัตยาบันและการเป็นตัวแทน (trustees and personal representatives) การแข่งขันกีฬา (sport) การกระทำความผิด การคุมขัง การดำเนินคดีในศาล (Gender-specific offences)

ฝรั่งเศส ไม่มีกฎหมายยอมรับบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศโดยตรง แต่การยอมรับสถานะผู้ป่วยผ่าตัดแปลงเพศเกิดจากคำพิพากษาของสภาแห่งรัฐ (Conseil d'Etat) ในฐานะศาลปกครองสูงสุด (Cour de Cassation) ซึ่งตัดสินไว้ตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 1992 สถานะทางกฎหมายภายหลังการผ่าตัดแปลงเพศสามารถนำคำสั่งศาลไปขอแก้ไขชื่อกับพนักงานเจ้าหน้าที่ และได้สิทธิตามเพศใหม่ของตน สามารถสมรสตามเพศใหม่และมีผลให้การสมรสเดิมถูกยกเลิกไป รัฐยอมรับการอยู่ร่วมกันของพวกเร้าร่วมเพศ แต่ไม่ยินยอมให้จดทะเบียนสมรสอย่างเป็นทางการ ส่วนการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผู้แปลงเพศได้รับการปฏิบัติตามเพศใหม่ทุกประการ (Sangsikaew, 2013)

การคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงในการค้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 บัญญัติให้การค้นนั้นจักต้องกระทำโดยสุภาพ ถ้าค้นตัวผู้ต้องหาต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น ซึ่งจากหลักการของกฎหมายดังกล่าวพิจารณาได้อย่างชัดเจนว่ากฎหมายไทยยังไม่ให้ความคุ้มครองการค้นตัวชายที่ผ่าตัด

แปลงเพศเป็นหญิง เนื่องจากคำว่า เพศ หมายความว่า เฉพาะเพศหญิงหรือเพศชายโดยกำเนิดเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่ารวมถึงชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิง ทั้งที่บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นบุคคลที่มีรูปร่างภายนอกและสภาพจิตใจเป็นหญิง ซึ่งตรงกันข้ามกับเพศกำเนิดที่แท้จริงของตนเอง การให้ผู้ชายค้นตัวอาจเป็นการละเมิดสิทธิและกระทบความรู้สึก เนื่องจากชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงย่อมมีสภาพจิตใจใกล้เคียงกับเพศหญิงมาก อาจรู้สึกเหนียมอายและรู้สึกว่าตนถูกคุกคามทางเพศ หรือถูกกระทำอนาจาร ส่งผลกระทบด้านจิตใจ เป็นการไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิในทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และไม่เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน (Criminal Procedure Code of Thailand B.E. 2477, 1930) และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 28 ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงในการค้นตัวเป็นการเฉพาะ

การคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงในการสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ในคดีความผิดเกี่ยวกับการถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิงให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และให้บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้ ทั้งนี้ ผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้” เพราะคดีความที่เกิดขึ้นมากมายหลายครั้งผู้เสียหายเป็นบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศและเมื่อพนักงานสอบสวนต้องสอบปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงแล้วกฎหมายไม่ได้ให้ความคุ้มครองว่าจะต้องให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้ทำการสอบสวน แต่กลับให้พนักงานสอบสวนชายทำการสอบสวน ทำให้

เกิดผลกระทบทางด้านจิตใจของผู้เสียหาย เหมือนถูกกระทำซ้ำ เพราะพนักงานสอบสวนชายอาจใช้คำถามที่ตรงเกินไป หรืออาจพูดจาไม่ให้เกียรติ ทำให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกว่าตนกำลังถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงในการสอบสวนเช่นกัน (Criminal Procedure Code of Thailand B.E. 2477, 1930)

การคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงในการคุมขัง

ในชั้นจับกุม มีการจัดแบ่งห้องสำหรับควบคุมตัวผู้ต้องหา โดยแยกเป็นห้องขังสำหรับผู้ชาย ผู้หญิง และห้องขังสำหรับเด็ก โดยมีได้มีการจัดแบ่งห้องสำหรับบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงเป็นการเฉพาะ เมื่อต้องถูกคุมขังในเรือนจำ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 31 กำหนดให้จำแนกผู้ต้องขังตามเพศ เพื่อประโยชน์ในการอบรม พัฒนา พลุดินสัย และควบคุมผู้ต้องขัง มีการศึกษาประวัติผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล วิเคราะห์และจัดประเภทผู้ต้องขัง ซึ่งการจำแนกผู้ต้องขังตามเพศก็ยึดถือตามเพศกำเนิดเท่านั้น บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงย่อมไม่ได้รับความคุ้มครอง ซึ่งส่งผลไปถึงการจัดประเภทการทำงานของผู้ต้องขัง ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 48 ด้วย (Corrections Act B.E. 2560, 2017) ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงในการคุมขัง จะกล่าวถึงก็แต่เฉพาะการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกคุมขังโดยทั่วไป แม้แต่ในข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ ข้อ 8 กำหนดว่า “นักโทษชายและหญิงต้องแยกจำคุกต่างเรือนจำกันหากเป็นไปได้ แต่หากเรือนจำได้รับทั้งนักโทษชายและหญิงจะต้อง

แยกแค้นจำคุกสำหรับชายและหญิงออกจากกันโดยเด็ดขาด...” กฎข้อ 8 แสดงให้เห็นชัดเจนในความจำเป็นต้องให้ผู้ชายและผู้หญิงเท่านั้นถูกคุมขังแยกออกจากกัน มิได้กล่าวถึงบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงแต่อย่างใด

การคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงในการทำงาน

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 15 กำหนดหลักเกณฑ์โดยให้นายจ้างปฏิบัติต่อลูกจ้างชาย และหญิงโดยเท่าเทียมกันในการจ้างงาน เว้นแต่ลักษณะหรือสภาพของงานไม่อาจปฏิบัติเช่นนั้นได้ บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 38 บัญญัติว่า ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงทำงานบางอย่างที่ไม่เหมาะสมกับเพศหญิง รวมถึงมาตรา 40 ที่บัญญัติให้กรณีให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงทำงานระหว่างเวลา 24.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกา และพนักงานตรวจแรงงานเห็นว่างานนั้นอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของหญิงนั้น ให้พนักงานตรวจแรงงานรายงานต่ออธิบดี หรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย เพื่อพิจารณาและมีคำสั่งให้นายจ้างเปลี่ยนเวลาทำงาน หรือลดชั่วโมงทำงานได้ตามที่เห็นสมควรและให้นายจ้างปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กฎหมายให้ความสำคัญกับการทำงานที่ใช้แรงงานเพศหญิงโดยกำเนิดแต่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง เช่นเดียวกับในสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส ก็มีให้มีบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงในเรื่องการทำงานโดยเฉพาะเช่นกัน (Labour Protection Act B.E. 2541, 1998)

การคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงในการสมรส

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 บัญญัติว่า การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ (Civil and Commercial Code B.E. 2535, 1992) ตามกฎหมายไทยหลักเกณฑ์การสมรสต้องเป็นการกระทำระหว่างชายกับหญิงเท่านั้น บุคคลเพศเดียวกันไม่สามารถทำการสมรสกันได้เลย ปัจจุบันมีคู่ชีวิตเพศเดียวกันจำนวนมากที่ใช้ชีวิตร่วมกันเป็นครอบครัวคู่รักชายหญิงทั่วไป แต่สถานภาพของคู่ชีวิตไม่มีกฎหมายรับรอง ทำให้ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายทั้งในเรื่องสิทธิและหน้าที่ที่จะพึงมีพึงได้ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาประชาชนต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเท่าเทียมในสิทธิสมรสของบุคคลเพศเดียวกัน ในปี 2558 สหรัฐอเมริกา จึงเป็นประเทศที่ 21 ของโลกที่มีกฎหมายรับรองให้บุคคลที่มีเพศเดียวกันสมรสกันได้ (Kampusiri, 2017) ทำให้คู่สมรสเกิดสิทธิและหน้าที่ภายหลังการสมรส สหราชอาณาจักรให้สิทธิบุคคลเพศเดียวกันสมรสกัน และในฝรั่งเศสให้เฉพาะเพศชายและเพศหญิงเท่านั้นสมรสกันได้ แต่มีกฎหมายรับรองให้บุคคลที่ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน มีสิทธิหน้าที่ระหว่างกัน

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และหลักความเสมอภาคในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงมีการใช้ชีวิตท่ามกลางสังคม ที่ไม่เปิดรับความหลากหลายทางเพศ สังคมยังคงเชิดชูระบบเพศตามธรรมชาติ ส่งผลให้ความบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงตกอยู่ในสถานะของความเปราะบาง ทั้งสิทธิทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และสิทธิทางสังคม บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง แม้จะได้รับการผ่าตัดแปลงเพศเสร็จแล้ว

คล้ายคลึงกับเพศหญิง รวมทั้งการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นเพศหญิง แต่สังคมยังยึดเยียดความเป็นชายให้ทั้ง กฎหมาย บัตรประชาชน หนังสือเดินทาง ล้วนแต่เป็น หลักฐานอ้างอิงว่าบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศไม่สามารถ ที่จะเป็นหญิงได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งนอกจากความไม่เท่า เทียมกันทางด้านกฎหมายแล้ว สภาพการใช้ชีวิตโดย ทั่วไปของบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ยังคงไม่ได้รับการยอมรับ และถูกเลือกปฏิบัติทั้งใน การทำงานหรือการมีชีวิตร่วม (Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560, 2017)

สมมุติฐานของการวิจัย

การแพทย์ที่เจริญก้าวหน้า ส่งผลให้ผู้ซึ่งมีร่างกาย ไม่ตรงกับจิตใจใช้วิทยาการทางการแพทย์มาช่วย รองรับความต้องการด้วยการผ่าตัดแปลงเพศ บุคคล ที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงในประเทศไทย มี แนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในทุกปี แต่ประเทศไทยยังไม่มี กฎหมายบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับการ ดำเนินกระบวนการยุติธรรม และคุ้มครองสิทธิทาง สังคมของบุคคลดังกล่าว อันได้แก่

1. สิทธิในกรณีถูกค้นตัวและการควบคุมตัวชายที่ ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงแล้ว เมื่อต้องถูกเจ้าพนักงาน ผู้มีอำนาจค้นตัว ซึ่งเป็นเพศชายมาค้นตัวและเมื่อมี การควบคุมตัวโดยนำมากักขังรวมไว้กับเพศชาย ย่อม เหมือนการถูกละเมิดสิทธิ กฎหมายจึงต้องให้ความ คุ้มครองบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง

2. สิทธิในกรณีสอบสวน ในกรณีความผิดเกี่ยวกับ เพศซึ่งชายผ่าตัดแปลงเป็นหญิงตกเป็นผู้เสียหาย กฎหมายไม่ได้กำหนดเรื่องการสอบสวนเป็นการเฉพาะ ว่าให้บุคคลใดเป็นผู้ทำการสอบสวน จึงต้องแก้ไข กฎหมายและกำหนดพนักงานสอบสวนไว้เป็นการ เฉพาะ

3. สิทธิในกรณีถูกคุมขัง การแยกประเภทผู้ถูก คุมขังของเรือนจำกำหนดให้แยกตามเพศกำเนิด เมื่อมี

การคุมขังบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงรวม กับผู้ต้องขังเพศชายจึงมักประสบปัญหาถูกล่วงละเมิด ทางเพศ จึงต้องแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครอง สิทธิบุคคลผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง

4. สิทธิในการทำงานอย่างยุติธรรม บุคคลที่ผ่าตัด แปลงเพศจากชายเป็นหญิงถูกเลือกปฏิบัติและไม่ได้ รับความคุ้มครองทางกฎหมายในเรื่องของการทำงาน บางประเภท จึงต้องแก้ไขกฎหมายให้ปฏิบัติกับบุคคล ที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงอย่างเท่าเทียมและ ให้ความคุ้มครองการทำงานบางประเภทด้วย

5. สิทธิในการสมรส ประมวลกฎหมายแพ่งและ พานิชย์ มาตรา 1448 ให้เฉพาะเพศชายและเพศหญิง เท่านั้นสมรสกันได้ เมื่อบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชาย เป็นหญิง ในสังคมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จึงต้องแก้ไข กฎหมายกำหนดให้บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชาย เป็นหญิงสามารถสมรสกับเพศชายได้ เพื่อให้มีสิทธิและ หน้าที่ตามกฎหมายต่อกัน เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิ บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ให้ความความ สอดคล้องกับหลักปรัชญาญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษย ชนและสอดคล้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราช อาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจาก เอกสาร (documentary research) บทบัญญัติแห่ง กฎหมาย หนังสือ คำอธิบาย บทความ ผลงานทาง วิชาการ ดุษฎีนิพนธ์ ข้อมูลที่ได้จากสื่อข้อมูลทาง อิเล็กทรอนิกส์ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึง นโยบายของภาครัฐ แล้วนำมาวิจัยเชิงคุณภาพ (quali- tative research approaches) ซึ่งเป็นวิธีการหลักใน การดำเนินการวิจัย โดยให้ความสำคัญกับมาตรการทาง กฎหมายในการคุ้มครองสิทธิบุคคลซึ่งได้รับการผ่าตัด แปลงเพศแล้ว ว่าควรมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อ เป็นการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชาย

เป็นหญิงกลุ่มนี้อย่างไรบ้าง

โดยมีขั้นตอนวิธีการดำเนินการในการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. วิจัยเอกสารเพื่อทำการยกร่างมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง
2. วิจัยภาคสนาม โดยออกแบบสอบถาม และทำการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) บุคลากรซึ่งเกี่ยวข้อง
3. ใช้เทคนิค Focus group discussion และ ประเมินร่างมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงและวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์ข้อมูล

ปัจจุบันสิทธิเสรีภาพของชายและหญิงรวมถึงเพศที่สาม เป็นสิทธิส่วนบุคคลที่ได้รับการยอมรับทางสังคมมากขึ้น การผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและตามหลักสิทธิมนุษยชน ความเป็นเพศชายหรือหญิงไม่ได้ถูกจำกัดโดยเพศสภาพอีกต่อไป บุคคลสามารถเลือกเพศให้กับตนเองได้ โดยหากไม่พอใจในเพศสภาพก็สามารถเลือกเพศใหม่ให้กับตนเองได้ด้วยการแปลงเพศ เพียงแต่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายรองรับสถานะของชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิง เหตุผลเพราะว่ากฎหมายของแต่ละประเทศมีพื้นฐานมาจากประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะกฎหมายของประเทศไทยยังไม่เอื้อประโยชน์ต่อบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง กฎหมายในปัจจุบันกำหนดโดยยึดหลักเพศสภาพโดยกำเนิด ซึ่งก็ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติหรือการบังคับใช้กฎหมาย กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลมีข้อจำกัดมากมายสำหรับ

บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง เมื่อกฎหมายไทยยังไม่ให้ความสำคัญและไม่ได้ตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลในกลุ่มดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบและก่อให้เกิดความวิตกกังวลกับบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง จะมีก็แต่เพียงพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เท่านั้น ซึ่งกฎหมายดังกล่าวเป็นเพียงกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคล 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมาย โดยตรง ประกอบด้วย ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ เจ้าพนักงานตำรวจที่มีหน้าที่จับกุมสอบสวน เจ้าหน้าที่ปกครอง เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เจ้าพนักงาน กรมแรงงาน และนายความ

2. กลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิง ประกอบด้วย แพทย์ อาจารย์มหาวิทยาลัย (นักวิชาการ) ชายที่ได้รับการผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิง นักเรียน นักศึกษา

3. กลุ่มประชากรผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกฎหมาย

ข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการค้นตัวบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นแยกเป็นสองกลุ่ม

1. กลุ่มแรกมีความเห็นว่า การค้นตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 มิได้จำกัดเพศของผู้กระทำการค้น การค้นเป็นเหตุเฉพาะหน้า ซึ่งต้องเป็นการกระทำโดยทันที หากพิจารณาในด้านการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและชอบธรรมทั้งผู้ค้นและผู้ถูกค้นตัว ชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงแล้วควรปฏิบัติตามกฎหมายที่บัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด โดยควรกระทำการค้นตัวในลักษณะที่บุคคลนั้นอยู่ในฐานะเพศกำเนิด เพื่อมิให้เป็นปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย

2. กลุ่มที่สองมีความเห็นว่าบุคคลที่ได้รับการผ่าตัดแปลงเพศเป็นเพศหญิงแล้ว ควรใช้แนวทางการค้นตัวในฐานะเพศสภาพ เพื่อความเหมาะสมเป็นธรรม และเพื่อมิให้กระทบต่อสิทธิเสรีภาพตามหลักสิทธิมนุษยชน และมีความเห็นเรื่องการกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายไว้เป็นการเฉพาะ เกี่ยวกับการค้นตัวบุคคลที่ได้รับการผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงเป็นสองความเห็น

2.1 ความเห็นแรก เห็นว่าควรมีการกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายไว้เป็นการเฉพาะในเรื่องการค้นตัวบุคคลที่ได้รับการผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิที่จะถูกล่วงละเมิด หรือเพื่อคุ้มครองการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศ หรือควรเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 ให้กรณีการค้นตัวบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงแล้ว ต้องให้หญิงเป็นผู้ทำการตรวจค้น

2.2 ความเห็นที่สอง เห็นว่าไม่จำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายเป็นการเฉพาะ แต่การบังคับใช้กฎหมายควรคำนึงถึงเพศสภาพของบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงเพื่อมิให้เป็นการละเมิดสิทธิ และเพื่อมิให้มีการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศของผู้ทำการค้น

ผู้วิจัยเห็นว่า หากพิจารณาในด้านการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและชอบธรรม ทั้งต่อผู้ค้นและผู้ถูกค้นนั้น กฎหมายไทยในปัจจุบันบัญญัติไว้เฉพาะในส่วนของการค้นตัวเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น ยังมิได้มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเกี่ยวกับการค้นตัวบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ซึ่งก็ก่อให้เกิดเป็นปัญหาในทางปฏิบัติปัจจุบันเพราะบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงแล้วควรต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิในเรื่องนี้อย่างจริงจัง การไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลที่อาจถูกล่วงละเมิดทางเพศได้ ย่อมไม่เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนที่กำหนดให้มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรี

ของความเป็นมนุษย์ ทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่มีการล่วงละเมิดได้ และไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

ข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการสอบสวนบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงในความผิดเกี่ยวกับเพศ

ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศการถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิงให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน...” ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นแยกเป็นสองกลุ่ม

1. กลุ่มแรกมีความเห็นว่า เป็นสิทธิที่มีอยู่แล้ว คือ ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศผู้เสียหายซึ่งเป็นชายผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงจะให้การต่อพนักงานสอบสวนหรือไม่ก็ได้ หากมีข้อขัดข้องต้องการเปลี่ยนตัวพนักงานสอบสวนก็ให้สามารถกระทำได้ และหากการสอบสวนไม่ได้กระทำให้เกิดความกระทบกระเทือนทางด้านจิตใจก็ควรดำเนินการสอบสวนไปตามที่กฎหมายกำหนด โดยไม่จำเป็นต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและปฏิบัติต่อผู้เสียหายเช่นเดียวกับเพศหญิง แต่จะต้องดำเนินการสอบสวนโดยคำนึงถึงหลักความถูกต้องและเป็นธรรมให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เสียหายในขณะนั้นมากที่สุดเท่านั้น

2. กลุ่มที่สองมีความเห็นว่า ควรให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้ทำการสอบสวน โดยมีนักจิตวิทยา หรือผู้เกี่ยวข้อง เข้าร่วมในการสอบสวนด้วย หรือไม่ก็ควรบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมให้การคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง โดยให้พนักงานสอบสวนหญิงทำการสอบสวน เพราะปัจจุบันชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากขึ้น ประกอบกับสังคมทั่วโลกก็ให้การยอมรับชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงมากขึ้นด้วย โดยจะต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและปฏิบัติต่อ

ผู้เสียหายเช่นเดียวกับเพศหญิงเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิให้กับบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง และเพื่อให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอบสวน ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง ไม่ต้องใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติหน้าที่เพราะอาจเป็นช่องทางให้ใช้โอกาสกระทำการอันไม่เหมาะสมได้

ผู้วิจัยมีความเห็นเช่นเดียวกับกลุ่มความเห็นที่สอง ซึ่งมีความเห็นว่าควรบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้ทำการสอบสวนผู้เสียหาย ซึ่งเป็นบุคคลผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิให้กับบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงแล้ว และเพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้กระทำการอย่างถูกต้อง ทั้งยังเป็นการให้ความคุ้มครองสภาพจิตใจของผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ ไม่ให้มีความรู้สึกเหมือนถูกระงับการเข้าถึงจากการสอบถามของพนักงานสอบสวน แม้กลุ่มแรกจะมีความเห็นว่าไม่จำเป็นต้องกระทำ แต่จะต้องดำเนินการสอบสวนโดยคำนึงถึงหลักความถูกต้องและเป็นธรรมให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เสียหายในขณะนั้นก็ตาม ลักษณะดังกล่าวก็แสดงให้เห็นว่ามีเจตนาที่จะให้บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงซึ่งอยู่ในฐานะผู้เสียหาย ต้องได้รับความคุ้มครองในเรื่องของสภาพจิตใจ ไม่ให้เกิดการกระทบกระเทือนกับความรู้สึก

ข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์ข้อมูลกรณีที่บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงจะต้องถูกคุมขังในเรือนจำตามกฎหมาย

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ เห็นสมควรให้มีการแยกสถานที่คุมขังนักโทษระหว่างนักโทษชาย นักโทษหญิง และนักโทษที่เป็นชายผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิง หรืออาจใช้วิธีการกำหนดเขตแดนพิเศษแยกต่างหากสำหรับชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิง หรือหากสถานที่คุมขังไม่เพียงพอก็อาจใช้วิธีการคุมขังรวมกับนักโทษหญิงก็ได้ รวมถึงการแยกเรือนนอนด้วย ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองและป้องกัน

บุคคลซึ่งเป็นนักโทษที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงมิให้ถูกทำร้ายหรือถูกคุกคามทางเพศขณะถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ รวมถึงการถูกรังเกียจถูกดูหมิ่น เป็นการให้ความคุ้มครองเพื่อให้เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งผู้วิจัยก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า เมื่อสังคมมีชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงจำนวนเพิ่มมากขึ้นในทุกวันก็เปรียบเสมือนสังคมให้การยอมรับกับบุคคลกลุ่มนี้มากขึ้น กฎหมายควรคุ้มครองสิทธิของชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงด้วย เพราะเมื่อบุคคลกลุ่มนี้กระทำความผิด ตกเป็นจำเลย และจะต้องถูกคุมขังในเรือนจำ การคุมขังบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงร่วมกับเพศชาย อาจทำให้ชายที่ผ่าตัดแปลงเพศมีความรู้สึกไม่ปลอดภัย

ข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องการทำงานของบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นเกี่ยวกับการเลือกงานโดยอิสระ ภายใต้เงื่อนไขอันยุติธรรม และเป็นประโยชน์แก่การทำงานของบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง เป็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงแล้ว ควรได้รับโอกาสและสิทธิอย่างเท่าเทียมกันกับบุคคลที่เป็นเพศชายและเพศหญิงตามหลักสิทธิมนุษยชน เพราะบุคคลทุกเพศควรได้รับความเสมอภาคในการทำงานหรืออาชีพ ที่สามารถกำหนดได้โดยอิสระ โดยไม่มีการแบ่งแยกเพศ และบุคคลที่ได้รับการผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงแล้วก็ควรได้รับความคุ้มครองในการทำงานบางประเภทเช่นเดียวกับเพศหญิง เช่น งานแบกหาม การปฏิบัติงานในที่สูงซึ่งมีความเสี่ยง เป็นต้น ซึ่งความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อกำหนดในกฎหมายแรงงาน มาตรา 15 ที่บัญญัติให้นายจ้างต้องปฏิบัติต่อลูกจ้างชายและหญิงโดยเท่าเทียมกันในการจ้างงาน มาตรา 38 บัญญัติห้ามมิให้นายจ้างหรือลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงทำงานบางประเภท และในมาตรา 40 บัญญัติกำหนดเวลาในการทำงานของ

ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงให้ทำงานเฉพาะในบางเวลาเท่านั้น รวมถึงการให้กำหนดค่าจ้าง ค่าล่วงเวลาในวันหยุดให้ลูกจ้างอย่างเท่าเทียมกันในงานที่มีลักษณะคุณภาพและปริมาณเท่ากันหรืองานที่มีค่าเท่าเทียมกันในอัตราค่าจ้างที่เท่าเทียมกันไม่ว่าลูกจ้างนั้นจะเป็นชายหรือหญิง ตามมาตรา 53 เห็นว่า ข้อกำหนดดังกล่าวควรบังคับใช้กฎหมายอย่างถูกต้องและเป็นธรรมแก่บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงแล้วด้วย ในเรื่องการจัดงานบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงควรได้รับการคุ้มครองสิทธิในการทำงานโดยการให้สิทธิในการทำงาน เลิกงานโดยอิสระ มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมตามลักษณะของงาน เช่น การไม่ให้ทำงานในที่สูง หรืองานที่ต้องมีความเสี่ยง

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัจจุบันการจัดงานบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ยังมีความไม่เท่าเทียมกันกับบุคคลเพศชายและเพศหญิง ดังนั้น เพื่อเป็นการรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จึงควรมีการกำหนดมาตรการในการห้ามเลือกปฏิบัติต่อเพศที่มีการผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงแล้วในการจ้างแรงงาน เพราะบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศแล้วคือบุคคลหนึ่งที่มีความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชน ควรได้รับการคุ้มครองสิทธิ นอกจากนี้ชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงส่วนใหญ่จะมีบุคลิกที่โดดเด่น ซึ่งก็จะ เป็นเอกลักษณ์ประจำตัวของแต่ละคน การจัดบุคคลเหล่านี้เข้าทำงานก็พิจารณาตามความเหมาะสมได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของงานและความต้องการของนายจ้าง เพราะในปัจจุบันสังคมวงการบันเทิง ธุรกิจความงามส่วนใหญ่ให้การยอมรับบุคคลชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงเทียบเท่ากับเพศหญิง แต่ในวงราชการยังไม่ให้การยอมรับเท่าที่ควร โดยสภาพสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงทางเพศอย่างมาก สังคมควรให้โอกาสและยอมรับชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงแล้วเช่นกัน

ข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องสิทธิในการสมรสของบุคคลที่ผ่าตัดแปลง

เพศจากชายเป็นหญิง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ที่บัญญัติให้ “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว...” ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน คือ

1. ความเห็นแรก เห็นว่าสังคมปัจจุบันให้การยอมรับชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงมากขึ้น กฎหมายควรให้สิทธิในการจดทะเบียนสมรสกับชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงแล้ว ให้สามารถจดทะเบียนสมรสกับเพศชายได้ แต่บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจะต้องมีหนังสือรับรองจากแพทย์ว่าได้ทำการผ่าตัดแปลงเพศโดยสมบูรณ์แล้วเท่านั้นและคู่สมรสอีกฝ่ายต้องได้ตรวจสอบและรับรู้แล้วว่าเพศกำเนิดของคู่สมรสตนไม่ใช่เพศหญิง การให้สิทธิในการจดทะเบียนสมรสทำให้ชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิง ได้รับสิทธิตามกฎหมายที่จะเกิดขึ้นภายหลังจดทะเบียนสมรส

2. ความเห็นที่สอง ไม่เห็นด้วยที่จะให้สิทธิในการจดทะเบียนสมรส เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 มีเจตนารมณ์คุ้มครองบุคคลเรื่องการสมรส หากให้สิทธิชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงให้สามารถจดทะเบียนสมรสได้ด้วยก็จะอาจส่งผลกระทบต่อระบบกฎหมายเรื่องครอบครัว มรดก โดยภาพรวมได้ แต่ควรมีกฎหมายบัญญัติคู่ชีวิตเพื่อให้การรับรองเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินกรณีการใช้ชีวิตร่วมกัน จะเหมาะสมกว่า

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า กฎหมายเกี่ยวกับการสมรสของประเทศไทยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ที่กำหนดหลักเกณฑ์การสมรสว่าต้องเป็นการกระทำการระหว่างเพศชายกับเพศหญิงเท่านั้น บุคคลเพศเดียวกันไม่สามารถทำการสมรสกันได้เลย ขัดกับหลักการสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 25 และมาตรา 27 และขัดกับหลักการในปญญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ถือ

เป็นการละเมิดสิทธิ เป็นการเลือกปฏิบัติโดยเหตุผล เรื่องเพศซึ่งมีความแตกต่างจาก

สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา ที่ส่งเสริมความเสมอภาคในเรื่องของเพศ และการใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน เมื่อประเทศไทยมีการร่างพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งตามมาตรา 3 กำหนดเกี่ยวกับ “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” ก็ควรให้สิทธิบุคคลเพศเดียวกันที่อยู่ร่วมกัน หรือไม่เช่นนั้นก็ควรบัญญัติกฎหมายรองรับการใช้ชีวิตคู่ของบุคคลที่มีเพศเดียวกัน เพื่อคุ้มครองสิทธิทางกฎหมายระหว่างคู่สมรสเพศเดียวกันให้มีความมั่นคงในชีวิตคู่เหมือนกับการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันของคู่สมรสต่างเพศ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ทั้งการคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรม อันได้แก่ สิทธิในการนิรโทษกรรมและการควบคุมตัว สิทธิในการถูกสอบสวน สิทธิในการถูกคุมขัง และการคุ้มครองสิทธิทางสังคม อันได้แก่ สิทธิในการทำงานอย่างยุติธรรม สิทธิในการสมรส ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ยังไม่ได้รับการยอมรับและได้รับความคุ้มครองจากประเทศไทย เพราะยังคงยึดถือเพศที่ติดตัวมาแต่กำเนิดในการแยกแยะเพศเป็นสำคัญ ทั้งที่ปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนและกฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 ก็ได้บัญญัติเรื่อง หลักความเสมอภาคของบุคคลไว้แล้ว ประกอบกับเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2558 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พุทธศักราช 2558 ซึ่งมีผลให้การเลือกปฏิบัติทางเพศไม่สามารถกระทำได้เพราะกฎหมายห้ามกระทำการอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใดๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง

หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ซึ่งก็รวมถึงบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงด้วย

1. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิในการนิรโทษกรรมและการควบคุมตัว

ควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคสอง เป็นว่า “การค้นนั้นจักต้องทำโดยสุภาพ ถ้าค้นหญิงหรือชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น” ซึ่งหากมีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวย่อมต้องคำนึงไปถึงการควบคุมตัวชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงว่า กรณีที่ค้นแล้วพบสิ่งผิดกฎหมายและมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวบุคคลดังกล่าวไว้ที่สถานีตำรวจต้องแยกห้องควบคุมชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิง โดยควบคุมรวมกับผู้ต้องหาที่เป็นเพศหญิง หรือแยกควบคุมไว้ห้องอื่นเป็นการเฉพาะจากผู้ต้องหาเพศชาย

2. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิในการถูกสอบสวน

เสนอแนะให้แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคสี่ เป็นว่า “ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศการถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิงหรือชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และให้บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้ ทั้งนี้ ผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้” ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงให้ได้รับความคุ้มครองด้านจิตใจทำให้ไม่ถูกละเมิดสิทธิหรือมีความรู้สึกถูกรังแกทำซ้ำ เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนเรื่องสิทธิในการมีชีวิต ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต มีความมั่นคงแห่งบุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย และมีสิทธิได้รับการเยียวยาจากอำนาจแห่งรัฐต่อการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานที่ตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

3. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิกรณีถูกคุมขัง

เสนอแนะให้เพิ่มคำนิยามศัพท์ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 คำว่า “เพศของผู้ต้องขัง หมายถึง เพศชาย เพศหญิง และบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง” เพื่อเชื่อมโยงไปถึงการกำหนดแดนคุมขังพิเศษสำหรับบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง อาจเริ่มต้นด้วยการตรวจสอบจำนวนผู้ต้องขังที่ได้รับการผ่าตัดแปลงเพศที่ถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำชายทั่วประเทศว่ามีจำนวนมากน้อยเพียงใดเพื่อจะได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการโดยอาจกำหนดสถานที่คุมขังไว้ที่จังหวัดใดจังหวัดหนึ่งโดยเฉพาะ เมื่อคดีถึงที่สุดแล้วให้ย้ายตัวผู้ต้องขังไปคุมขังไว้ที่เรือนจำเดียวกันเพื่อความสะดวก ปลอดภัย ประกอบกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 มาตรา 48 บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องขังทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดในเรือนจำ ดังต่อไปนี้ (1) ทำงานสาธารณะ (2) ทำงานรักษาความสะอาดหรืองานสุขาภิบาลของเรือนจำ (3) ทำงานบำรุงรักษาเรือนจำ (4) ทำงานอื่นใดเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

การทำงานของผู้ต้องขังตามวรรคสองจะต้องสอดคล้องกับการจำแนกลักษณะและการจัดแยกคุมขัง ผู้ต้องขังตามมาตรา 31 โดยเรือนจำจะต้องจัดงานให้เหมาะสมกับความพร้อมด้านร่างกายและจิตใจ กำหนดเวลาทำงานและวันหยุดประจำสัปดาห์ กำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองรักษาความปลอดภัยและสุขภาพให้แก่ผู้ต้องขังและลักษณะของงานสาธารณะ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตามที่กำหนดในระเบียบกรมราชทัณฑ์” ซึ่งหากได้มีการแยกประเภทการคุมขังตามเพศจากการนิยามศัพท์เพิ่มเติมแล้ว การใช้อำนาจในการสั่งให้ผู้ถูกคุมขังทำงานตามมาตรา 48 ก็จะต้องคำนึงถึงบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงด้วยว่า ควรจะพิจารณาให้ทำงานใน

ลักษณะเช่นเดียวกับเพศหญิงด้วย

4. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิในการทำงานอย่างยุติธรรม

เสนอแนะให้เพิ่มเติมคำนิยามศัพท์ มาตรา 5 ในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน ว่า “บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ให้ถือปฏิบัติตามกฎหมายเช่นเดียวกับเป็นเพศหญิง” มีผลเกี่ยวพันไปถึงมาตรา 15 ที่กำหนดหลักเกณฑ์โดยให้นายจ้างปฏิบัติโดยเท่าเทียมระหว่างลูกจ้างชายกับลูกจ้างหญิงและบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง โดยให้ปฏิบัติเสมือนว่าเป็นเพศหญิง และเกี่ยวพันไปถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 38 ที่บัญญัติห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงทำงานบางอย่างในบางประเภท เช่น การทำงานในที่สูง หรือการทำงานที่มีความเสี่ยง และมาตรา 40 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างเพศหญิงทำงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของหญิงนั้น ในบางช่วงเวลา หากเพิ่มเติมนิยามศัพท์ในมาตรา 5 จะทำให้บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงได้รับความคุ้มครองจากการทำงานด้วย การกำหนดให้ความคุ้มครองเช่นนี้เหมาะสมอย่างยิ่งเพราะสามารถแก้ไขปัญหาทางสังคม เรื่องการไม่ได้รับความคุ้มครองในการทำงานของบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิงได้ สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนข้อ 23 ซึ่งมีสาระสำคัญว่าทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองการทำงาน ทางสังคมอื่นๆ อันได้แก่ การคุ้มครองในเรื่องการทำงานอันควรค่าแก่ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นต้น

5. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิในการสมรส

เสนอแนะให้แก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 โดยบัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิง หรือชายและชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิง มีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรส

ก่อนนั้นได้” บุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง จะได้รับความคุ้มครอง โดยหากกฎหมายอนุญาตให้ สมรสกับเพศชายได้ การสมรสย่อมทำให้คู่สมรสเกิด สิทธิหน้าที่ระหว่างกัน ทั้งสิทธิในทรัพย์สินและสิทธิ ตามกฎหมายอื่น อันได้แก่ สิทธิในการตัดสินใจรักษา พยาบาล สิทธิในการรับบุตรบุญธรรม สิทธิในการให้ และรับมรดก สิทธิในผลประโยชน์และสวัสดิการของรัฐ สิทธิในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน สิทธิในการจัด ทรัพย์สิน สิทธิในการเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา เป็นต้น

สอดคล้องกับหลักปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 16 ที่ว่าทุกคนเกิดมาเท่าเทียม มีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรี เสรีภาพในการแต่งงาน ชายและหญิงที่มีอายุครบบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิที่จะทำการสมรส โดยปราศจากการจำกัดใดๆ การสมรสจะกระทำกันโดย ความยินยอมอย่างอิสระ และเต็มใจของผู้ที่จะเป็นคู่ สมรสเท่านั้น เพราะครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติและ พื้นฐานของสังคม ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง จากสังคมและรัฐ

References

- Archavanitkul, K., & Thongsima, W. (2005). *Women in gender rights discourse*. Department of Women's Studies, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University. [In Thai]
- Boondech, P. (2018). *Family law explanation* (23rd ed.). The Institute of Legal Education Thai Bar Association. [In Thai]
- Boonprakong, B. (2008). *Universal declaration of human rights*. Department of International Organization, Ministry of Foreign Affairs. [In Thai]
- Civil and Commercial Code B.E. 2535*. (1992). Retrieved from <http://web.krisdika.go.th/data/law/law4/%BB03/%BB03-20-9999-update.pdf> [In Thai]
- Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560. (2017). *Royal Thai Government Gazette*, 134(40 A), 1-90 [In Thai]
- Corrections Act B.E. 2560. (2017). *Royal Thai Government Gazette*, 134(21 A), 1-24 [In Thai]
- Criminal Procedure Code of Thailand B.E. 2477*. (1930). Retrieved from <https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=570066&ext=pdf> [In Thai]
- Gender Recognition Act*. (2004). Retrieved from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/7/contents>
- Iowa Code*. (2022). Retrieved from <https://www.legis.iowa.gov/law/iowaCode>
- Kampusiri, P. (2017). *Including family law articles* (5th ed.). Winyuchon. [In Thai]
- Labour Protection Act B.E. 2541. (1998). *Royal Thai Government Gazette*, 115(8 A), 1-44 [In Thai]
- Prison Act*. (1952). Retrieved from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6and1Eliz2/15-16/52/contents>
- Regulations of the Medical Council on Ethical Treatment of the Medical Profession: Criteria for Sex Change Treatment B.E. 2552. (2009). *Royal Thai Government Gazette*, 126(Special 77 D), 37-38 [In Thai]
- Sangsikaew, W. (2013). *The law recognizes gender reassignment status in European countries*. Retrieved from http://web.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/b39%20jun_2_4.pdf [In Thai]

มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคล

จุมพล ชื่นจิตต์ศิริ¹ สุมาลี วงษ์วิจิตร²
 พรเพชร วิชิตชลชัย³ ไพจิตร สวัสดิ์สาร⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัญหาการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ (2) ปัญหาความรับผิดทางแพ่งและทางอาญาของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคล (3) ปัญหาการพิจารณาพิทักษ์ความรับผิดของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และวิธีพิจารณาความอาญา และ (4) เพื่อเสนอร่างมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดความรับผิดทางแพ่งและทางอาญาของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคล โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึก และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า ประเทศไทยยังขาดกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกลาง ที่มีผลใช้บังคับเฉพาะเรื่อง และยังพบว่า กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย ไม่ได้มีข้อกำหนดถ้อยคำว่าให้คุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคลไว้ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของกฎหมายกลางที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป (Comprehensive Law) หรือกฎหมายเฉพาะเรื่อง (sectoral Law) จึงจำเป็นต้องมีการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลขึ้นมาเป็นกฎหมายกลางใช้บังคับเป็นการเฉพาะเรื่องการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคลจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และจัดทำประมวลจริยธรรม (Code of Conduct) และมาตรการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) เพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ด้วย เพื่อให้มีความเหมาะสมกับการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคลจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: ความรับผิดชอบ; ผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์; สิทธิความเป็นส่วนตัว

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

จุมพล ชื่นจิตต์ศิริ, สุมาลี วงษ์วิจิตร, พรเพชร วิชิตชลชัย และไพจิตร สวัสดิ์สาร. (2565). มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคล. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 130-143.

¹ หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
 อีเมล: jumphon.c@gmail.com

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ ประธานวุฒิสภา

⁴ ผู้พิพากษาศาลฎีกา

Legal Measures for Determining the Liability of Social Network Service Providers Violating Individual Privacy

Jumphon Chuenjitsiri¹ Sumalee Wongvitit²
Pornpeth Wichitchonchai³ Phaijit Sawadisarn⁴

Abstract

This research article aims to study (1) the problem of protecting the privacy rights of individuals in social network (2) civil and criminal liability issues of online social network providers violating the individuals' rights (3) the burden of proof of liability of service providers under the civil and criminal procedural laws, and (4) to propose a draft legal measure to determine the civil and criminal liability of social network service providers who infringe individual's privacy rights. The researcher used a qualitative research model and collecting data through documentary research and in-depth interviews and analyzed the data by using content analysis techniques and comparison interpretation.

The results showed that Thailand still lacked of comprehensive specific law to protect personal data. Civil and criminal and various related laws in Thailand did not have the provisions to protect the privacy rights of an individual, whether in the form of comprehensive or sectoral laws. Therefore, it was suggested that there should be a comprehensive specific law to protect the privacy rights of individuals. Moreover, a code of conduct and self-regulatory measures should be issued to protect personal data stored in electronic form for the protection of the privacy rights of individuals when using online social networks in the future.

Keywords: Responsibility; Social Network Provider; Privacy Rights

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Chuenjitsiri, J., Wongvitit, S., Wichitchonchai, P., & Sawadisarn, P. (2022). Legal measures for determining the liability of social network service providers violating individual privacy. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 130-143.

¹ Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkok, 10240, Thailand
E-mail: jumphon.c@gmail.com

² Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

³ President of the Senate

⁴ Judge of the Supreme Court

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเครือข่ายสังคมออนไลน์ไม่ว่าจะเป็น Facebook หรือ Youtube เป็นสื่อที่เข้ามามีบทบาทกับภาคสังคมและภาคธุรกิจอย่างมาก เพราะเหตุว่าการใช้เครือข่ายดังกล่าวเป็นการสร้างความเชื่อมโยงกันของข้อมูลเพื่อสร้างเครือข่าย ในการตอบสนองความต้องการทางสังคมได้หลากหลายรูปแบบ ไม่ใช่เพียงแค่เป็นการใช้อินเตอร์เน็ตผ่านเว็บไซต์แบบเดิมๆ ที่สามารถแสดงเนื้อหาได้เพียงอย่างเดียว แต่มีลักษณะของการใช้เพื่อสร้างและประกาศตัวตนหรือผลงานของตน แบ่งปันหรือแชร์ (share) ความชอบในสิ่งเดียวกัน หรือที่เป็นประโยชน์หรือนิยมนิยมนร่วมกัน และมีลักษณะเป็นการใช้หรือแลกเปลี่ยนทรัพยากรหรือข้อมูลข่าวสารร่วมกัน อันทำให้เกิดการแพร่กระจายข้อมูลถึงกันและกันในเครือข่ายได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงในกลุ่มเครือข่ายสังคมออนไลน์

อย่างไรก็ดี การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ก็คือการใช้ที่ผู้ใช้ได้เผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวไว้ในสื่อต่างๆ ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ โดยเฉพาะในการสมัครบัญชีผู้ใช้งานแต่ละครั้งในกิจกรรมหนึ่งๆ ของเครือข่ายสังคมออนไลน์ หรือในการสร้างและประกาศตัวตนหรือผลงานของตน ซึ่งล้วนแต่อาจก่อให้เกิดปัญหาการถูกล่วงละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลได้อย่างง่ายดาย อันแสดงให้เห็นถึงความไม่ปลอดภัยของข้อมูลที่ปรากฏในเครือข่ายสังคมออนไลน์

สิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลนั้นจะมีสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลเป็นส่วนหนึ่งอยู่ด้วย โดยถือได้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้รับการรับรองจากบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 32 ที่ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคล หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ

แห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ นอกจากนั้นยังได้รับการรับรองโดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 1945 มาตรา 12 ที่ว่า บุคคลใดจะถูกแทรกแซงโดยพลการ ในชีวิตส่วนตัว ครอบครัว ในเคหสถานหรือในการสื่อสาร หรือจะถูกหลอกลวงในเกียรติยศและชื่อเสียงมิได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายต่อการแทรกแซงหรือการหลอกลวง ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ผู้ใดจะล่วงละเมิดไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อก็ตาม

ทั้งนี้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากในการล่วงละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลรวมทั้งข้อมูลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ ก็คือ ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต หรือผู้ให้บริการเชื่อมต่อเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ต (Internet Service Provider: ISP) เพราะเหตุว่าการจะใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ได้นั้นจะต้องมีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นการเชื่อมต่อคอมพิวเตอร์ เครือข่ายคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ แท็บเล็ต หรือโทรศัพท์เคลื่อนที่ ให้เข้ากับระบบอินเทอร์เน็ตที่ช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงเนื้อหาหรือบริการต่างๆ ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้ ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตหรือ ISP จึงเปรียบเสมือนเป็นผู้ควบคุมช่องทางในการผ่านเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ต และจึงน่าจะถูกมองได้ว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบในเรื่องการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลที่เป็นผู้ใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตที่ตนควบคุมช่องทางการเข้าถึงเนื้อหาต่างๆ เพราะประเภทข้อมูลความส่วนตัวในเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้ใช้บริการจะถูกเก็บโดยผู้ให้บริการเนื้อหาหรือโปรแกรมประยุกต์

ด้วยเหตุนี้ ผู้ให้บริการเนื้อหาหรือโปรแกรมประยุกต์ จึงมีหน้าที่ในการตรวจสอบข้อความหรือเนื้อหา ที่มีขอบด้วยมาตรการต่างๆ ที่เป็นไปได้ทางเทคนิคด้วย เช่น ใช้ระบบตัวกรอง (filter) เป็นเครื่องมือ

พื้นฐานในการตรวจสอบและกลั่นกรองข้อมูลอันไม่ชอบด้วยกฎหมายที่ถูกส่งผ่านเข้ามาในอินเทอร์เน็ต ซึ่งอยู่ในความดูแลของผู้ให้บริการก่อนมีการนำออกเผยแพร่ จนบางครั้งการกระทำของผู้ให้บริการเป็นการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคลในเนื้อหาหรือข้อมูลของผู้ใช้บริการซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลหรือเนื้อหา นั้น ซึ่งปัญหาการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ สร้างผลเสียต่อผู้ใช้บริการที่มีได้ยินยอมให้มีการเปิดเผยข้อมูลหรือนำไปใช้ประโยชน์ในทางธุรกิจของเหล่าผู้จัดเก็บข้อมูล ตลอดจนบุคคลอื่นที่อาจเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลนั้น ได้จากความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้มีการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการจำนวนมากในด้านสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล

จากข้อกฎหมายต่างๆ ในประเทศไทย เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นต้น ก็ไม่ได้บัญญัติการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล หรือกำหนดความรับผิดชอบของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคลไว้เป็นการเฉพาะแต่อย่างใด อีกทั้งในเรื่องภาระการพิสูจน์ความรับผิดของผู้ให้บริการเนื้อหาหรือโปรแกรมประยุกต์ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ ตามมาตรา 438 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติข้อสันนิษฐานที่เป็นคุณแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายไว้โดยเฉพาะ และไม่ได้มีข้อกำหนดเรื่องค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษหรือค่าสินไหมทดแทนที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นจำนวนที่แน่นอนแต่อย่างใด ทำให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์และผู้กล่าวอ้างข้อเท็จจริง

นั้นขึ้น ต้องรับภาระการพิสูจน์ตาม มาตรา 84/1 ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และมาตรา 15 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่สำคัญของผู้ได้รับความเสียหาย

ดังนั้น จากข้อกฎหมายข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยตั้งคำถามว่า “มีมาตรการทางกฎหมายใดในการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคล” ที่จะบัญญัติกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ ให้เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์
2. เพื่อศึกษาปัญหาความรับผิดทางแพ่งและทางอาญาของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหาภาระการพิสูจน์ความรับผิดของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และวิธีพิจารณาความอาญา
4. เพื่อเสนอร่างมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดความรับผิดทางแพ่งและทางอาญาของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคล

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี สิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคล เฉพาะสิทธิข้อมูลส่วนบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ควรต้องได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติประกอบธุรกิจบัตรเครดิต พ.ศ. 2545 และร่างพระราชบัญญัติข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. และ ศึกษาขอบเขต

ลักษณะรูปแบบ และความรับผิดชอบของผู้ให้บริการ เครือข่ายสังคมออนไลน์ เฉพาะผู้ให้บริการเนื้อหาหรือ โปรแกรมประยุกต์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัว ของบุคคลตามกฎหมายแพ่ง ลักษณะละเมิด มาตรา 420-423 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 322-326 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 3 มาตรา 15 ตลอดจน ดำเนินการศึกษาวเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทย กับกฎหมายต่างประเทศ

ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง

การศึกษามีประชากรและตัวอย่างที่เกี่ยวข้อง กับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในเครือข่ายสังคม ออนไลน์ ดังนี้

1. กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงาน ที่มีความรู้เกี่ยวกับ หัวข้อวิจัย ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ใน กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานคณะกรรมการ กิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และ กิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) สำนักงานอัยการ สูงสุด สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (EDTA) และศูนย์คอมพิวเตอร์ในสังกัดมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ ในเรื่องความรับผิดทางแพ่งและทาง อาญา รวมทั้งเรื่องสิทธิข้อมูลส่วนบุคคลในเครือข่าย สังคมออนไลน์

2. กลุ่มหน่วยงานภาคเอกชน ประชากรจากภาค เอกชนซึ่งเป็นผู้ให้บริการเนื้อหาหรือโปรแกรมประยุกต์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการบังคับ ใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย ประกอบด้วย สามกลุ่มคือ ผู้ให้บริการทั่วไป บริษัทผู้ให้บริการ และ เว็บไซต์ผู้ให้บริการ

3. กลุ่มประชากรจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นนัก วิชาการ อาจารย์มหาวิทยาลัย และที่ปรึกษาทาง วิชาการด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย ด้าน คอมพิวเตอร์ และด้านนิติเวชสัมพันธ์

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว ของบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์
2. ทำให้ทราบถึงหลักการกำหนดความรับผิด ทางแพ่งและทางอาญาของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคม ออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาการระงับการพิสูจน์ความ รับผิดผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ตามกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่งและวิธีพิจารณาความอาญา
4. ทำให้ได้ข้อเสนอแนะต่อผู้มีอำนาจในการ พิจารณากฎหมายในเรื่องการกำหนดความรับผิดทาง แพ่งและทางอาญาของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคม ออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายสิทธิในความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคล

สิทธิในความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคล หมายถึง สิทธิที่จะอยู่ตามลำพัง โดยปราศจากการแทรกสอด ของผู้อื่นเข้ามาเกี่ยวข้องมีความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือมี แตนอิสระของบุคคล ซึ่งสิทธิในความเป็นส่วนตัวของ บุคคลจะมีขอบเขตกว้างขวางเพียงใดนั้น ต้องคำนึงถึง มาตรฐานทางกฎหมาย จารีตประเพณี และมาตรฐาน ความรู้สึกนึกคิดของวิญญูชน (บุคคลผู้รู้ผิดชอบตาม ปกติ) ตามสมควรแก่ฐานะและพฤติการณ์ของบุคคล แต่ละคนเป็นเกณฑ์ (The Secretariat of The House of Representatives, 2014)

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล

สิทธิส่วนบุคคล (right to privacy) เป็นส่วน หนึ่งของสิทธิความเป็นส่วนตัว ซึ่ง เป็นสิทธิ ที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของมนุษย์ และถือได้ว่าเป็นสิทธิ มนุษยชนประเภทหนึ่ง บรรดาสมาชิกในสังคมนั้น มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ออกโดยสังคมนั้น แต่อย่างไรก็ตาม โดยธรรมชาติของความเป็นปัจเจกชน

ของบรรดาสมาชิกในสังคมนั้น ย่อมมีสิทธิบางประเภท ที่บรรดาสมาชิกในแต่ละปัจเจกชนย่อมหวงแหน หวงกัน ป้องกันมิให้บรรดาสมาชิกอื่นใดในสังคมเข้ามาก้าวล่วงหรือยุ่งเกี่ยวกับสิทธิประเภทนี้ได้ ซึ่งสิทธิที่ได้รับ การหวงแหน หวงกันป้องกันจากบุคคลอื่นนั้นเรียกว่า “สิทธิส่วนบุคคล” (Phollavan, 1978) ซึ่งมีพื้นฐาน มาจากแนวความคิดตามหลักกฎหมายธรรมชาติที่ถือว่า มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ไม่มี ใครหรือผู้ใดมีสิทธิส่วนบุคคลเหนือว่าสิทธิส่วนบุคคล ของผู้อื่น และหลักการดังกล่าวนี้ได้รับการยอมรับมา กขึ้น เมื่อศาสนาคริสต์มีอิทธิพลอย่างกว้างขวาง และ แนวความคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับและจัดทำเป็น เอกสารเพื่อใช้เป็นหลักประกันสิทธิส่วนบุคคลของ ประชาชนในรัฐกับผู้ปกครองอย่างเป็นทางการครั้งแรก ในการปฏิวัติของประเทศอังกฤษเมื่อปี ค.ศ. 1215 ได้ มีการจัดทำกฏบัตร Magna Carta หรือมหากฏบัตร ที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิเสรีภาพ ของราษฎรอังกฤษ และถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับ แรกของโลก (Suwanban, 2020) ซึ่งพระเจ้าจอห์น ในฐานะกษัตริย์แห่งประเทศอังกฤษถูกบรรดาขุนนาง บังคับให้พระราชทานเสรีภาพแก่ราษฎรอังกฤษ โดย กษัตริย์ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่เรียกว่า “กฎหมายของ แผ่นดิน” (15 June 1215: Birth of “Magna Carta” Civil rights insurance charter limiting power of the ruler, 2021)

แนวคิดในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่นิยมของสากล ประเทศ และประเทศไทยใช้นามว่าอ้างอิงเป็นแนวทาง ในการดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ใน รูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลต้อง ได้รับการคุ้มครองที่เหมาะสมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การ เก็บรวบรวม การเก็บรักษา และการเปิดเผย คือ กรอบ ในการคุ้มครองข้อมูลขององค์การร่วมมือและพัฒนา

ทางเศรษฐกิจ (The Organization for Economic Cooperation and Development--OECD) ในเรื่อง Guidelines governing the protection of privacy and transborder data flows of personal data มี หลักการพื้นฐาน 8 ประการ ดังนี้

(1) หลักข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูลใน การเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ต้องชอบด้วยกฎหมายและ ต้องใช้วิธีการที่เป็นธรรมและเหมาะสมโดยในการเก็บ รวบรวมข้อมูลนั้นต้องให้เจ้าของข้อมูลรู้เห็น รับรู้หรือ ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล

(2) หลักคุณภาพของข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวม นั้น ต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นว่า “จะ นำไปใช้ทำอะไร” และเป็นไปตามอำนาจหน้าที่และ วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของหน่วยงานตามที่ กฎหมายกำหนด นอกจากนั้นข้อมูลดังกล่าวจะต้อง ถูกต้อง สมบูรณ์หรือทำให้เป็นปัจจุบันหรือทันสมัย อยู่เสมอ

(3) หลักการกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บ ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ว่า ข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวม นั้น เก็บรวบรวมไปเพื่ออะไร พร้อมทั้งกำหนดระยะเวลา ที่เก็บรวบรวมหรือรักษาข้อมูลนั้น ตลอดจนกรณี ที่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ในการเก็บ รวบรวมข้อมูลเช่นนั้น ไว้ให้ชัดเจน

(4) หลักข้อจำกัดในการนำไปใช้ข้อมูลส่วน บุคคลนั้น จะต้องไม่มีการเปิดเผย ทำให้มีหรือปรากฏ ในลักษณะอื่นใด ซึ่งไม่ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งใน วัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูล เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล หรือโดยอาศัยอำนาจ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

(5) หลักการรักษาความมั่นคงปลอดภัยข้อมูลจะ ต้องมีมาตรการในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของ ข้อมูลส่วนบุคคลที่เหมาะสม เพื่อป้องกันความเสี่ยง ภัยใดๆ ที่อาจจะทำให้ข้อมูลนั้นสูญหายเข้าถึง ทำลาย ใช้ดัดแปลงแก้ไข หรือเปิดเผยโดยมิชอบ

(6) หลักการเปิดเผยข้อมูลควรมีการประกาศนโยบายฯให้ทราบโดยทั่วกัน หากมีการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาแนวนโยบายหรือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลก็ควรเปิดเผยหรือประกาศไว้ให้ชัดเจน รวมทั้งให้ข้อมูลใดๆ ที่สามารถระบุเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐผู้ให้บริการ ที่อยู่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลด้วย

(7) หลักการมีส่วนร่วมของบุคคลให้บุคคลซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลได้รับแจ้งหรือยืนยันจากหน่วยงานของรัฐที่เก็บรวบรวมหรือจัดเก็บข้อมูลทราบว่า “หน่วยงานของรัฐนั้นๆ ได้รวบรวมข้อมูลหรือจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวหรือไม่ ภายในระยะเวลาที่เหมาะสม”

(8) หลักความรับผิดชอบ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องปฏิบัติตามนโยบายและแนวปฏิบัติในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Nuamthanong, 2014)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาปัญหากฎหมายของไทยพบว่าประเทศไทยยังขาดกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกลางที่มีผลใช้บังคับเฉพาะเรื่อง ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อให้ได้มาซึ่งประเด็นปัญหากฎหมายและประเด็นความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในการที่ประเทศไทยจะร่างกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้มีความเหมาะสมกับการบังคับใช้ในเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อไม่ให้ผู้ใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้บริการ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของกฎหมายกลางที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป (comprehensive law) หรือจะเป็นลักษณะของกฎหมายที่ใช้บังคับกับแต่ละภาคส่วน (sectoral law) มาเป็นฐานสำหรับการเสนอร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.... เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินความเหมาะสมต่อไป

สมมุติฐานของการวิจัย

ปัจจุบันกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวเป็นส่วนตัวของบุคคลในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของประเทศไทยยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดความรับผิดชอบทางแพ่ง ทางอาญา ของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวเป็นส่วนตัวของบุคคลให้ชัดเจน หากวิเคราะห์เปรียบเทียบกับต่างประเทศ ได้แก่ กลุ่มสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์ ทำให้เห็นว่าประเทศไทยควรมีการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลขึ้นมาเป็นกฎหมายกลางใช้บังคับเป็นการเฉพาะเรื่องการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และควรมีการจัดทำประมวลจริยธรรม (Code of Conduct) และมาตรการกำกับดูแลตนเอง (self-regulation) เพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ด้วย เพื่อให้มีความเหมาะสมกับการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ต่อไปในอนาคต

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้เทคนิคการวิจัยตามลักษณะของการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา รายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาปัญหาและข้อคิดเห็นทางกฎหมาย ในการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความครอบคลุมของกฎหมายต่างๆ ต่อการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์

ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1 และเพื่อให้เกิดความสอดคล้องของข้อมูลและใช้เป็นฐานสำหรับการเสนอร่างมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล

1.1 ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ
ความเป็นส่วนตัวของบุคคล

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยกฎหมาย หรือ Legal Analysis มีหน่วยวิเคราะห์คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประมวลกฎหมายอาญาภาคความผิดฐานเปิดเผยความลับ (มาตรา 323-323) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด (มาตรา 420-423) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องพยานหลักฐาน พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ด้วย

1.2 ข้อคิดเห็นทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครอง
สิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล

ในส่วนนี้ผู้วิจัยนำผลการศึกษาปัญหากฎหมายไทยข้างต้นมาใช้เป็นฐานในการกำหนดประเด็นคำถามและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) กำหนดประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มภาครัฐ กลุ่มภาคเอกชน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านกฎหมายเทคโนโลยีสารสนเทศและดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 26 คน

2. ศึกษาปัญหาความรับผิดทางแพ่งและทางอาญา
ของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิ
ความเป็นส่วนตัวของบุคคล เพื่อแสดงให้เห็นถึงความ
ครอบคลุมและความชัดเจนของกฎหมายแพ่ง กฎหมาย
อาญา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยกฎหมาย หรือ Legal Analysis เป็นหลักโดยอาศัยพื้นฐานความรู้ด้านแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ อันเป็นฐานคิดในการออกกฎหมายเพื่อวิเคราะห์ด้วยกฎหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การศึกษา ข้อ 2 โดยคำนึงถึงปัจจัย 4 ประการเพื่อให้เกิดความลุ่มลึกและเข้าถึงปรัชญาแห่งกฎหมาย ได้แก่ ประวัติศาสตร์กฎหมายที่ทำการศึกษา (history of law) กฎหมายเปรียบเทียบ (comparative law) นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (sociological jurisprudence) และนิติปรัชญา (philosophy of law)

3. ศึกษาปัญหาการระงับการฟ้องความรับผิดของ
ผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ตามกฎหมายวิธี
พิจารณาความแพ่ง และวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อ
แสดงให้เห็นถึงความไม่มีบทบัญญัติที่เป็นข้อสันนิษฐาน
ตามกฎหมายที่เป็นคุณแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจาก
เครือข่ายสังคมออนไลน์

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเอกสาร หรือ Legal Analysis เป็นหลักโดยอาศัยพื้นฐานความรู้ด้านแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ อันเป็นฐานคิดในการออกกฎหมายเพื่อวิเคราะห์ด้วยกฎหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การศึกษา ข้อ 2 โดยคำนึงถึงปัจจัย 4 ประการเพื่อให้เกิดความลุ่มลึกและเข้าถึงปรัชญาแห่งกฎหมาย ได้แก่ ประวัติศาสตร์กฎหมายที่ทำการศึกษา (history of law) กฎหมายเปรียบเทียบ (comparative law) นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (sociological jurisprudence) และนิติปรัชญา (philosophy of law)

4. ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการกำหนด
ความรับผิดของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่
ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล

ผู้วิจัยดำเนินการเสนอร่างมาตรการทางกฎหมาย
ต่อผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารออนไลน์ สิทธิ
ส่วนบุคคล ข้อมูลส่วนบุคคล และผู้มีความรู้เกี่ยวกับ
เรื่องการบังคับใช้และการถูกบังคับใช้กฎหมายที่

เกี่ยวข้องกับการใช้บริการหรือการให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มแรก ประชากรจากภาครัฐ ซึ่งประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้เกี่ยวกับหัวข้อวิจัย ที่ปฏิบัติงานที่อยู่ในกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) สำนักงานอัยการสูงสุดสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (EDTA) และศูนย์คอมพิวเตอร์ในสังกัดมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กลุ่มที่สอง ประชากรจากภาคเอกชนซึ่งเป็นผู้ให้บริการเนื้อหาหรือโปรแกรมประยุกต์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย ประกอบด้วยสามกลุ่มคือ ผู้ให้บริการทั่วไป บริษัทผู้ให้บริการ และเว็บไซต์ผู้ให้บริการ

กลุ่มที่สาม ประชากรจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นนักวิชาการ อาจารย์มหาวิทยาลัย และที่ปรึกษาทางวิชาการด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย ด้านคอมพิวเตอร์ และด้านวิเทศสัมพันธ์

ผลการวิจัย

1. เป็นการแสดงผลการวิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความครอบคลุมของกฎหมายต่างๆ ต่อการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่า กฎหมายไทยทั้งหลายที่บังคับใช้อยู่ นั้น ไม่ได้มีข้อกำหนดถ้อยคำว่าให้คุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลไว้ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของกฎหมายกลางที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป (comprehensive law) หรือกฎหมายเฉพาะเรื่อง (sectoral law) นอกจากนั้น ก็ไม่ปรากฏบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่เน้นโดยตรงเฉพาะเรื่องหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์แต่อย่างใด แม้ใน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 32 จะกำหนดเรื่องหลักการกว้างๆ ในทำนองว่าให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลไว้ก็ตาม

2. ได้แสดงผลการวิเคราะห์ปัญหาความรับผิดชอบทางแพ่งและทางอาญาของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวเป็นส่วนตัวของบุคคล เพื่อแสดงให้เห็นถึงความครอบคลุมและความชัดเจนของกฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง พบว่า การกำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งและทางอาญาของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวเป็นส่วนตัวของบุคคลนั้น ไม่มีการบัญญัติเป็นการเฉพาะเจาะจงในเรื่องความรับผิดชอบของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมแต่อย่างใด แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติหน้าที่ของผู้ให้บริการเนื้อหาหรือโปรแกรมประยุกต์ที่จะต้องกระทำใดๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นไว้อย่างชัดเจน แต่มีได้หมายความว่าผู้ให้บริการไม่มีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อผู้อื่นเสียทีเดียว เพราะบางกรณีผู้ให้บริการและผู้ที่มีความเสียหายอาจมีความสัมพันธ์อันเกิดจากพฤติการณ์อย่างอื่นจนทำให้เกิดหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบผู้ที่ได้รับความเสียหายได้ ส่วนกรณีใดบ้างที่จะถือว่ามีความสัมพันธ์อันเกิดจากพฤติการณ์อย่างอื่น จะต้องพิจารณาจากหน้าที่และลักษณะการให้บริการ ตลอดจนพฤติการณ์แวดล้อมอื่นๆ ประกอบ เช่น กรณีของผู้ให้บริการที่ดำเนินการในส่วนเนื้อหา ซึ่งเป็นผู้จัดทำหรือคัดเลือกข้อมูลที่จะเผยแพร่ ถือว่าบุคคลดังกล่าวจึงมีอำนาจในการคัดเลือก ควบคุม ตรวจสอบเนื้อหา (editorial control) หากปรากฏว่าผู้ให้บริการประเภทนี้ปล่อยให้มีการเผยแพร่ข้อความที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น ทั้งที่ตนได้ทราบข้อความนั้นแล้ว ดังนี้ อาจถือได้ว่าผู้ให้บริการเป็นผู้โฆษณาแพร่หลายซึ่งข้อความตามมาตรา 423 จึงต้องรับผิดชอบตามมาตรา 423 เช่นเดียวกับผู้พิมพ์ ผู้ประพันธ์ หรือบรรณาธิการ หรือ

ผู้เผยแพร่ (publisher) ในสื่อแบบดั้งเดิม

3. เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ของสื่อออนไลน์ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อแสดงให้เห็นถึงความไม่มีบทบัญญัติที่เป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่เป็นคุณแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสื่อออนไลน์ ซึ่งตามความไม่เท่าเทียมกันในการพิสูจน์ความผิดกรณีฐานคิดว่าการละเมิดลิขสิทธิ์ของสื่อออนไลน์ ความรับผิดไปให้ผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ โดยนำทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาดมาใช้อย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาได้จริง เพราะการนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ให้บริการนับเป็นปัญหาที่ยุ่ยาก การตรวจจับการกระทำผิดทำได้ยาก การค้นหาพยานหลักฐานต้องใช้พยานหลักฐานต่างๆจะต้องใช้เครื่องมือที่มีเทคโนโลยีสูงทำการตรวจสอบจึงจะทราบ อีกทั้งกฎหมายลักษณะละเมิดของไทยนั้นมุ่งคุ้มครองเยียวยาผู้เสียหายแต่กลับมีข้อจำกัดในเรื่องการพิสูจน์

4. เป็นการแสดงผลการวิเคราะห์ถึงมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดความรับผิดของผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล เพื่อชี้ให้เห็นถึงข้อค้นพบของการตอบโต้ทฤษฎีที่ตั้งไว้ แม้จะมีบัญญัติเรื่องนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แล้วก็ตาม แต่ก็ควรจะมีกฎหมายรองรับด้วย ในเรื่องการให้ความคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลในสื่อออนไลน์ และควรแยกการได้มาซึ่งสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลจากการใช้บริการสื่อออนไลน์ ทั้งนี้ เป็นไปตามข้อมูลทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์พร้อมกันไปตามประเด็นที่ตั้งไว้ในแต่ละหัวข้อเพื่อสามารถเป็นข้อมูลในการร่างกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อนำไปใช้เทียบเท่ากับอารยประเทศต่อไป

การอภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า ในระดับสากลในเรื่องสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล เป็นข้อมูลประเภทหนึ่งที่มีการประมวลผลส่งหรือโอนข้อมูลระหว่างกันอย่างแพร่หลายและในปริมาณมากทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้ มิได้จำกัดเฉพาะข้อมูลในประเทศเท่านั้น แนวคิดหรือหลักเกณฑ์ที่ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายในด้านการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของประเทศต่างๆ มักจะได้รับอิทธิพลจากหลักเกณฑ์หรือแนวปฏิบัติจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น OECD, Council of Europe, United Nations, European Union เมื่อศึกษาวิเคราะห์กฎหมายในเรื่องนี้แล้ว แม้จะมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายอาญาในการคุ้มครองเรื่องการละเมิดการหมิ่นประมาท และการเปิดเผยความลับ ก็ยังไม่เพียงพอให้ความคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลอย่างครอบคลุมทุกแง่มุม และไม่ใช่วิธีการที่ออกแบบเฉพาะเพื่อคุ้มครองป้องกันสิทธิของบุคคลในเรื่องสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล แต่เป็นเรื่องของการคุ้มครองสิทธิทั่วไป ซึ่งเมื่อศึกษาจากต่างประเทศ เช่น ในระบบยุโรป พบว่า มีการคุ้มครองโดยตรากฎหมายฉบับเดียว หรือในรูปประมวลกฎหมายเพื่อวางมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลอย่างเป็นเอกภาพครอบคลุมกว้างขวางและกำหนดมาตรฐานไว้เข้มงวด ส่วนระบบของอเมริกา การคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของบุคคลแยกเป็นเรื่องๆ ตามกฎหมายเฉพาะแต่ละเรื่อง และโดยทั่วไปจะวางมาตรฐานไว้หลวมๆ และในระบบกฎหมายของญี่ปุ่น ซึ่งพยายามหาทางเลือกระหว่างระบบทั้งสองนี้ โดยตรากฎหมายคุ้มครองไว้ไม่ให้เคร่งครัดเกินไป และยอมให้มีการตรากฎหมายเฉพาะที่เคร่งครัดขึ้นสำหรับใช้กับสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลบางประเภท แม้ว่าญี่ปุ่นจะยึดหลักการเดียวกับยุโรปที่ถือว่าการคุ้มครองสิทธิในสภาพบุคคล ไม่ใช่สิทธิทางทรัพย์สิน และให้สิทธิ

เจ้าของข้อมูลในการเข้าถึงและเรียกร้องให้ผู้ประกอบการแก้ไข ยกเลิก หรือจัดส่งข้อมูลของตนไปที่แห่งอื่นได้เช่นเดียวกับทางยุโรป รวมทั้งกำหนดให้หน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการคุ้มครองให้มีประสิทธิภาพ และให้อำนาจอรัฐในการรับรองให้เอกชนจัดตั้งองค์การคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลเพื่อช่วยรัฐได้ ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรที่จะมีการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลขึ้นมาเป็นกฎหมายกลางใช้บังคับเป็นการเฉพาะเรื่องการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และควรมีการจัดทำประมวลจริยธรรม (Code of Conduct) และมาตรการกำกับดูแลตนเอง (self-regulation) เพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ด้วย เพื่อให้มีความเหมาะสมกับการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

เมื่อได้วิเคราะห์ถึงมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวแล้ว ผู้วิจัยขอให้ออกข้อเสนอแนะในมาตรการต่างๆ โดยแบ่งเป็นหัวข้อได้ดังต่อไปนี้

1. มาตรการด้านความหมายขอบเขตของการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล ควรมีการปรับปรุงคำนิยามของคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ในร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ให้ครอบคลุมถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่ “อาจทำให้รู้ตัวบุคคลได้” ด้วย โดยกำหนดนิยามใหม่ ดังนี้

“ข้อมูลส่วนบุคคล” หมายความว่า ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษาฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม ประวัติการทำงาน หรือประวัติกิจกรรม บรรดาที่มีชื่อของบุคคลนั้นหรือมีเลขหมาย รหัส หรือสิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัว

บุคคลหรืออาจทำให้รู้ตัวบุคคลนั้นได้ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคน หรือรูปถ่าย และให้หมายความรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย

“ข้อมูลส่วนบุคคลอิเล็กทรอนิกส์” “การประมวลผลโดยอัตโนมัติ” “การประมวลผลโดยวิธีการธรรมดา” และ “ความยินยอมเป็นหนังสือ” เพิ่มเติมไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.

2. มาตรการด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ควรมีการจัดทำกฎกระทรวงหรือประกาศว่าด้วยหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ตามแนวทางระหว่างประเทศ The E-Privacy Directive เพิ่มเติมนอกเหนือ จากร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. โดยมีหลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้

(1) ผู้ให้บริการการติดต่อสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์จะต้องจัดให้มีมาตรการหรือนโยบายในการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลผู้ใช้บริการ

(2) ผู้ให้บริการมีหน้าที่ต้องแจ้งให้ผู้ใช้บริการทราบโดยทันทีในกรณีที่เกิดความเสี่ยงในการโจมตีข้อมูลส่วนบุคคลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ไวรัสหรือมัลแวร์ เป็นต้น

(3) ผู้ให้บริการจะต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลที่เป็นผู้ใช้บริการทราบถึงวัตถุประสงค์และระยะเวลาในการจัดเก็บ และเมื่อสิ้นสุดข้อตกลงดังกล่าว ผู้ให้บริการต้องลบหรือปิดบังข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ (Traffic Data) เมื่อข้อมูลเหล่านั้นไม่มีความจำเป็นที่จะต้องจัดเก็บอีกต่อไป อนึ่ง ข้อมูลส่วนบุคคลอาจเก็บรักษาต่อไปได้ หากได้รับอนุญาตจากเจ้าของข้อมูลสำหรับวัตถุประสงค์ทางการตลาดหรือการให้บริการที่มีมูลค่าเพิ่ม

(4) ข้อมูลที่เกี่ยวกับสถานที่ตั้งหรือการจราจรอื่นๆ ของผู้ใช้บริการจะถูกประมวลผลได้ก็ต่อเมื่อเป็นข้อมูลที่ไม่ระบุชื่อ และจะต้องได้รับความยินยอมจาก

ผู้ให้บริการก่อน หรือเป็นกรณีที่เป็นกรให้บริการที่สร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผู้ให้บริการ

(5) ผู้ให้บริการจะต้องแจ้งถึงการจัดเก็บข้อมูลบนเครื่องเซิร์ฟเวอร์ในลักษณะของคุกกี้ (cookies) ให้ผู้ใช้บริการทราบล่วงหน้าก่อนที่จะทำการจัดเก็บ

(6) ผู้ใช้บริการมีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่ให้นำข้อมูลส่วนบุคคลของตนไปรวบรวมจัดเก็บและจัดพิมพ์ลงบนหนังสือรายชื่อและที่อยู่ (Directories) ที่มีการเปิดเผยต่อสาธารณะโดยไม่มีการขออนุญาตหรือค่าใช้จ่าย โดยผู้ให้บริการหนังสือสามารถจัดเก็บข้อมูลได้เฉพาะเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันตัวของสมาชิกเท่านั้น เว้นแต่สมาชิกจะได้ยินยอมให้จัดเก็บและตีพิมพ์ข้อมูลส่วนบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวกับตนได้

3. มาตรการด้านความรับผิดชอบของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ควรมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติในส่วนที่เป็นมาตรการทางแพ่งไว้ในหมวด 6 บทกำหนดโทษ แห่งร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ขึ้นมาอีกส่วนหนึ่ง ในเรื่องมาตรการเยียวยาความเสียหายของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลให้ครอบคลุมถึงกรณีที่เกิดความเสียหายทางจิตใจ โดยต้องเพิ่มเติมนิยามของคำว่า “ความเสียหายต่อจิตใจ” ไว้ว่าหมายถึง “ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน ” และเพิ่มเติมส่วนโทษทางแพ่งไว้ในร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฉบับนี้โดยมีหลักการสำคัญดังต่อไปนี้

(1) ผู้ใดกระทำการใดๆ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นการละเมิดต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นที่เสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ ทรัพย์สิน หรือสิทธิ อย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลผู้เสียหายย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้นได้

(2) ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องรับผิดชอบ

กับลูกจ้างของตนตามร่างมาตรา 38 หรือผู้รับจ้างตามร่างมาตรา 39 ในผลแห่งละเมิดที่ได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น

(3) การชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้หมายความรวมถึง (1) ค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามปกติ ย่อมเกิดขึ้นและค่าเสียหายอื่นๆ ที่เป็นธรรม หรือการกระทำอื่นใดเพื่อบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นตามความเหมาะสม (2) ค่าเสียหายตามที่ศาลได้พิจารณาเปรียบเทียบจากความเสียหายที่ผู้เสียหายต้องได้รับกับผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้จากการกระทำ ผิดกฎหมาย และหากศาลเห็นว่าการกระทำดังกล่าว เป็นการจงใจหรือเจตนากระทำความผิดกฎหมาย ศาลอาจประเมินเป็นค่าเสียหายเชิงลงโทษ (punitive damages) เพิ่มเติมได้

อีกทั้ง ควรมีการจัดทำประมวลจริยธรรม (Code of Conduct) และมาตรการกำกับดูแลตนเอง (self-regulation) เพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ควรมีการแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์ในการออกประมวลจริยธรรมตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.

4. มาตรการด้านการกำหนดภาระการพิสูจน์ความรับผิดชอบของผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์

ควรมีกาหนดบทบัญญัติในเรื่องการนำสืบและภาระการพิสูจน์ความผิดสำหรับกรณีของการล่วงสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์โดยผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเชิงธุรกิจหรือการพาณิชย์เพิ่มเติมไว้ในร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะโดยวางหลักเกณฑ์การนำสืบและภาระการพิสูจน์ได้ดังนี้ “เพื่อให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเชิงธุรกิจหรือการพาณิชย์ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำอันเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลอิเล็กทรอนิกส์ เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลผู้เสียหายต้องพิสูจน์เพียงแค่ว่าตนได้รับความเสียหายจากการกระทำของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเชิงธุรกิจหรือการพาณิชย์ อันเป็นการ

ฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ แต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลผู้ใดและเกิดขึ้นได้อย่างไร”สำหรับการเรียกร้องสิทธิของผู้เสียหายผ่านคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ซึ่งเป็นหน่วยงานของภาครัฐนั้น ควรได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่สำคัญเพิ่มเติมลงในระเบียบที่จะมีการประกาศใช้ต่อไป ดังนี้

(1) การกำหนดหลักเกณฑ์การนำสืบและภาระการพิสูจน์ ซึ่งควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ข้อพิพาทเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งหากกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้เสียหายแล้ว ย่อมเป็นภาระเกินควรแก่ผู้เสียหายเนื่องจากความแตกต่างทางด้านความรู้ความเชี่ยวชาญในเทคโนโลยี และสถานการณ์ครอบครองพยานหลักฐานที่มีมักจะอยู่กับฝ่ายผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเสียส่วนใหญ่

(2) การกำหนดหลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งนอกเหนือจากพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุตามปกติแล้ว ยังต้องให้หมายความร่วมมือถึงพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วย ซึ่งในส่วนนี้อาจเปรียบเทียบกับบทบัญญัติในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ที่บัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้ปฏิเสธการรับฟังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐานในกระบวนการ

พิจารณาตามกฎหมายทั้งในคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีอื่นใดเพียงเพราะเหตุว่าเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ในการซึ่งนำนักพยานหลักฐานว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จะเชื่อถือได้หรือไม่เพียงใดนั้น ให้พิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของลักษณะหรือวิธีการที่ใช้สร้าง เก็บรักษา หรือสื่อสารข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ลักษณะหรือวิธีการเก็บรักษาความครบถ้วน และไม่มี การเปลี่ยนแปลงของข้อความ ลักษณะ หรือวิธีการที่ใช้ในการระบุหรือแสดงตัวผู้ส่งข้อมูล รวมทั้งพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งปวงให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับกับสิ่งพิมพ์ออกของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ด้วย”

หากประเทศไทยสามารถประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ได้เร็วและปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้เหมาะสมต่อการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่มีลักษณะและวิธีการแตกต่างจากข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปได้แล้วนั้น ย่อมทำให้ประเทศไทยมีหลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่มีประสิทธิภาพก้าวทันต่อสภาพสังคมในยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทำธุรกิจระหว่างประเทศ โดยเป็นไปตามหลักสากลในการโอนย้ายหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างประเทศ และสามารถกำหนดมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ทัดเทียมกับนานาประเทศได้ในที่สุด

References

- 15 June 1215: Birth of “Magna Carta” Civil rights insurance charter limiting power of the ruler.
(2021). Retrieved from https://www.silpa-mag.com/this-day-in-history/article_438 [In Thai]
- Nuamthanong, C. (2014). *Human rights with personal data protection*. Institute of Constitution Studies, Office of the Constitutional Court of the Kingdom of Thailand. [In Thai]
- Phollavan, K. (1978). *Human rights with the United Nations*. Karawek. [In Thai]
- Suwanban, S. (2020). *Magna Carta: Democracy stone principle the beginning of the reform of the British monarchy*. Retrieved from <https://www.the101.world/magna-carta> [In Thai]
- The Secretariat of The House of Representatives. (2014). *Right to information and complaints*. Author. [In Thai]

การเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของมะม่วงและผลิตภัณฑ์ มะม่วงแปรรูปที่ส่งผลต่อความหลากหลายตามกลุ่มผู้บริโภคให้เกิดการรับรู้ และยั่งยืนผ่านระบบสื่อออนไลน์

พิพรรณ พิเชฐศิริประภา¹ อติเรก เยาววงศ์²

ชุติมา นุตยะสกุล³ ภาวิณี มาตม้วน⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาภาพรวมของกลุ่มเกษตรกรมะม่วง (2) ศึกษาการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกรมะม่วง (3) ศึกษาและออกแบบการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของกลุ่มเกษตรกรมะม่วง และ (4) เสนอกลไกการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของมะม่วงและผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูปโดยการวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 30 ราย เครื่องมือที่ใช้มีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มย่อยและระดมสมอง

ผลการวิจัยพบว่า (1) กลุ่มเกษตรกรให้ความร่วมมือหันมาปลูกมะม่วงและผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูปมีแนวทางบริหารจัดการที่ดีทั้งสหกรณ์และวิสาหกิจชุมชนโดยเน้นการรวมกลุ่มในการพัฒนาผลผลิตและสายพันธุ์มะม่วงที่นิยมในท้องตลาดได้เป็นอย่างดี มีการกระจายสินค้าและการเข้าถึงตลาดได้อย่างเหมาะสม (2) ภาพรวมของการจัดการความรู้ด้านการจัดการช่องทางการตลาดในตลาดสื่อออนไลน์ ส่วนใหญ่รู้จักแต่ไม่ค่อยมีความรู้เท่าที่ควรมักจะให้ลูกหลานทำหน้าที่ขายมะม่วงผ่านสื่อออนไลน์ให้แต่ก็ไม่จริงจังเท่าที่ควร (3) การทำสื่อออนไลน์ในการขายมะม่วงถือเป็นการเพิ่มช่องทางการตลาดให้เกษตรกรมีแนวคิดในการพัฒนาสื่อออนไลน์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และ (4) มีการพัฒนากลไกทางการตลาด

คำสำคัญ: การจัดการช่องทางการตลาด; สื่อออนไลน์; ผู้บริโภค

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

พิพรรณ พิเชฐศิริประภา, อติเรก เยาววงศ์, ชุติมา นุตยะสกุล และภาวิณี มาตม้วน. (2565). การเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของมะม่วงและผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูปที่ส่งผลต่อ ความหลากหลายตามกลุ่มผู้บริโภคให้เกิดการรับรู้และยั่งยืนผ่านระบบสื่อออนไลน์. *วารสารดุสิตศึกษาศาสตร์*, 12(1), 144-157.

^{1,3,4} คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
422 ถนนมรุพงษ์ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000, ประเทศไทย
อีเมล: pichetsirapapa_nui@hotmail.com

² คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

กิตติกรรมประกาศ: ขอขอบพระคุณทุนในการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกว.)

Increasing the Capacity to Manage Marketing Channels of Mango and Processed Mango Products that Affect Diversity of Consumer Groups to Create Awareness and Sustainability Through Online Media Systems

Pipat Pichetsiraprapha¹ Adirek Yaowong²
Chutima Nootayasakul³ Pavinee Matman⁴

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the overview of the mango farmer group, (2) to study the increase of capacity in knowledge management of the mango farmer group (3) to study and design the increase of capacity to manage marketing channels of the mango farmers; and (4) to propose mechanisms to increase the capacity to manage marketing channels of mango and processed mango products. In this research, 30 participants were involved in a qualitative action research process. The instruments used were data collection from participant interviews, small group discussion and brainstorming.

The results of the research found that: (1) farmers cooperate in turning to grow mangoes, and processed mango products had good management practices for both cooperatives and community enterprises. (2) Overview of knowledge management in marketing channel management for online media market is mostly known, but they still lack of appropriate knowledge. They often sell mangos online. (3) Sales of mangos through online media is considered as an additional marketing channel. (4) Developing marketing mechanisms.

Keywords: Marketing Channel Management; Online Media; Consumer

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Pichetsiraprapha, P., Yaowong, A., Nootayasakul, C., & Matman, P. (2022). Increasing the capacity to manage marketing channels of mango and processed mango products that affect diversity according to consumer groups to create awareness and sustainability through online media systems. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 144-157.

^{1,3,4} Faculty of Management Science, Rajabhat Rajanagarindra University.
422 Maruphong road district in Chachoengsao province 24000, Thailand.
E-Mail: pichetsiraprapa_nui@hotmail.com

² Faculty of Education, Rajabhat Rajanagarindra University.

Acknowledgments: I would like to thank the scholarship for the support from Rajabhat Rajanagarindra University and Thailand Science Research and Innovation (TSRI)

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีความตื่นตัวในการพัฒนาเศรษฐกิจให้ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยภาครัฐมีการสนับสนุนนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ในการส่งเสริมทางด้านเทคโนโลยีที่สามารถเชื่อมโยงกับการทำธุรกิจภาคอุตสาหกรรมการผลิต ภาคพาณิชย์กรรม ภาคการเกษตรกรรม ภาคการส่งออกและนำเข้า รวมทั้งการนำเทคโนโลยีมาเชื่อมโยงกับการดำรงชีพของประชาชนให้เกิดความคล่องตัว สามารถติดต่อสื่อสารได้รวดเร็วและทันสมัยเพิ่มมากขึ้น โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีทางอินเทอร์เน็ตผ่านโซเชียลเน็ตเวิร์คให้ทุกภาคส่วนทั้งประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคธุรกิจต่างๆ เข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ทุกช่องทางของข้อมูล และการทำธุรกิจผ่านสื่อออนไลน์มีแนวโน้มที่เติบโตรวดเร็วจึงเป็นหัวใจสำคัญที่ต้องมีการพัฒนาสื่อออนไลน์อยู่เสมอและต่อเนื่องในการเข้าถึงกลุ่มลูกค้า ทั้งนี้ทุกจังหวัดที่มีภาคการเกษตรกรรมไม่ว่าจะทำสวน ทำไร่ ปลูกผัก หรือการเกษตรด้านอื่นๆ ยังประสบปัญหาของการขาดระบบช่องทางการตลาดผ่านสื่อออนไลน์ในการหาแหล่งจำหน่ายหรือหาลูกค้ารายใหม่เพิ่ม ซึ่งยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเท่าที่ควร จึงทำให้ผลผลิตที่ออกมาไม่สามารถจำหน่ายได้ทั่วถึง ทำให้ราคาสินค้าการเกษตรตกต่ำ จึงอยากให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือในการขยายช่องทางการตลาดผ่านสื่อออนไลน์ให้หลากหลายมากขึ้น เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้ทั่วถึง

อนึ่งจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับนโยบายจากภาครัฐเกี่ยวกับไทยแลนด์ 4.0 ในการพัฒนาเทคโนโลยีมาใช้ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตให้มีความตื่นตัวในการใช้งานทั้งภาคอุตสาหกรรมการผลิตและอุตสาหกรรมบริการ อีกทั้งเป็นจังหวัดหนึ่งที่เน้นภาคการเกษตรกรรมที่มีการปลูกมะม่วงมากที่สุดของประเทศคืออำเภอบางคล้า และอำเภอแปลงยาว มะม่วงถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดฉะเชิงเทรา เพราะสามารถผลิตมะม่วงให้มีรสชาติดี และคุณภาพ

ได้มาตรฐาน ที่สำคัญคือเป็นมะม่วงที่ปลอดภัยไม่มีสารพิษตกค้างแก่ผู้บริโภค เพราะได้รับใบรับรองสวนมะม่วงตามระบบ Good Agricultural Practices-GAP จากกรมวิชาการเกษตร ผลผลิตมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทราส่วนใหญ่จำหน่ายตลาดภายในประเทศ ส่วนการจำหน่ายตลาดต่างประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยมีการลงนามสัญญาซื้อขายมะม่วงเพื่อการส่งออก ระหว่างเกษตรกรชาวสวนกับบริษัทผู้ส่งออกมะม่วงเกรดเอที่ใหญ่ที่สุด คือ ญี่ปุ่น ยุโรป และสหรัฐอเมริกา ตามลำดับ ส่วนมะม่วงคุณภาพรองลงมาส่งออกไปที่มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ จากการสำรวจสถานะปัจจุบันพบว่ายังไม่มีมีการรวมกลุ่มในรูปแบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานสนับสนุน และยังไม่พร้อมที่จะนำสื่ออินเทอร์เน็ตเข้ามาพัฒนากระบวนการอย่างชัดเจน และทางสถาบันการศึกษาจะอยู่ในรูปแบบคลัสเตอร์เป็นส่วนใหญ่ แต่ทั้งนี้มีการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงคุณภาพเพื่อการส่งออกในรูปแบบชมรมซึ่งปัจจุบันมี 2 กลุ่มหลัก คือ วิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกมะม่วงส่งออก และสหกรณ์ชมรมชาวสวนจังหวัดฉะเชิงเทรา (Chachoengsao Province, 2018)

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ได้ดำเนินการประชุมวิชาการร่วมกับหน่วยงานราชการในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคตะวันออก ได้ดำเนินการระดมสมองเสนอแนวทางการพัฒนากลุ่มเกษตรกรมะม่วงและประเด็นปัญหาที่กลุ่มเกษตรกรมะม่วงประสบปัญหา พบว่ายังขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายอย่างเป็นทางการในการพัฒนา มะม่วงและผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูปของชุมชนประเภทอาหารมีคุณภาพยังไม่ผ่านเกณฑ์ และยังขาดการเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมาย จึงทำให้มีข้อจำกัดการขยายตลาดรวมทั้งการบรรจุภัณฑ์ที่ช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าได้นอกจากนี้ได้ทำการสังเคราะห์ทิศทางประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนการผลิต แผนการจัดการคุณภาพมะม่วง การแปรรูปไปจนถึงแผนการพัฒนาช่องทางการตลาดผ่านออนไลน์ และปัญหาเกี่ยวกับภาพรวมของ

กลุ่มเกษตรกรมะม่วงมีการดำเนินงานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการจัดการความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มเกษตรกรมีแนวทางอย่างไรบ้าง รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับผลผลิตมะม่วงประสบปัญหาด้านใดบ้างที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการดำเนินงานเป็นต้น ซึ่งจากที่กล่าวมาข้างต้นยังเป็นปัญหาที่กลุ่มเกษตรกรมะม่วงจำนวนมากพบปัญหาแบบนี้เพราะเนื่องจากความไม่พร้อมในการเพาะปลูก ความเชื่อมั่นทางการตลาด และศักยภาพของเกษตรกรเองเริ่มไม่ค่อยสนใจที่จะพัฒนาอย่างจริงจังสาเหตุมาจากสภาพเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมในการเพาะปลูกจึงทำให้เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบโดยรวมต่อภาคการเกษตรกรรม (Chachoengsao Provincial Agriculture and Cooperatives Office, 2018) ดังนั้น จากความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา การเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของมะม่วงและผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูปที่ส่งผลต่อความหลากหลายตามกลุ่มผู้บริโภคให้เกิดการรับรู้และยั่งยืนผ่านระบบสื่อออนไลน์ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรมะม่วงได้มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถบริหารจัดการช่องทางการตลาดผ่านสื่อต่างๆ ได้อย่างมีระบบ และทำให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้หลากหลายเพิ่มขึ้น รวมทั้งยังเป็นการพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้กับจังหวัดฉะเชิงเทราได้อีกทาง สามารถสร้างชื่อเสียงเป็นที่รู้จักเกี่ยวกับของดีของเด่นให้กับจังหวัดฉะเชิงเทราสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพรวมของกลุ่มเกษตรกรมะม่วง
2. เพื่อศึกษาการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกรมะม่วง
3. เพื่อศึกษาและออกแบบการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของกลุ่ม

เกษตรกรมะม่วง

4. เพื่อเสนอกลไกการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของมะม่วงและผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูปที่ส่งผลต่อความหลากหลายตามกลุ่มผู้บริโภคให้เกิดการรับรู้และยั่งยืนผ่านระบบสื่อออนไลน์

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในเนื้อหาเกี่ยวกับ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการกลยุทธ์ทางการตลาด แนวคิดเกี่ยวกับช่องทางการตลาด แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการตลาด แนวคิดเกี่ยวกับการช่องทางการสื่อออนไลน์ทางการตลาด แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้บริบทกลุ่มเกษตรกรมะม่วง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วม (stakeholder) เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน มีประชากรที่ใช้ในการศึกษาตามแนวทางเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้ตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อศึกษาประชากรที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรมะม่วง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ กลุ่มเกษตรกรมะม่วง องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เกษตรจังหวัด และกลุ่มผู้บริโภคมะม่วง รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน

ขอบเขตด้านเวลา ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2562 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. สามารถทำให้กลุ่มเกษตรกรได้มีแนวทางพัฒนารูปแบบช่องทางการตลาดผ่านสื่อออนไลน์หรือช่องทางการตลาดแบบอื่นๆ ให้หลากหลายเพื่อสอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้มากขึ้น

2. ยกระดับขีดความสามารถของกลุ่มเกษตรกรให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับช่องทางการตลาดผ่านสื่อออนไลน์ได้เพิ่มมากขึ้น และสามารถจำหน่ายสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ได้ด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงสินค้าและหาช่องทางการตลาดได้เพิ่มมากขึ้น

3. เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถาบันการศึกษาในการบูรณาการร่วมกับกลุ่มเกษตรกรในการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดฉะเชิงเทราให้เข้มแข็งต่อไปได้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ เป็นการรวบรวม สร้าง จัดระเบียบ แลกเปลี่ยน และประยุกต์ใช้ความรู้ในองค์กร โดยพัฒนาระบบจากข้อมูลไปสู่สารสนเทศ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้และการเรียนรู้ภายในองค์กร อันนำไปสู่การจัดการสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และ Nonaka and Takeuchi (1995) ได้จำแนกความรู้ที่มีอยู่ โดยแบ่งความรู้ออกเป็น 2 ประเภท และให้คำจำกัดความไว้ในเบื้องต้นที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรม ซึ่งนักจัดการความรู้ใหม่ๆ จะต้องทำความเข้าใจให้ลึกซึ้ง เพราะจะเป็นพื้นฐานในการจัดการความรู้ที่ค่อนข้างสำคัญคือ Explicit Knowledge และ Tacit Knowledge

2. แนวคิดเกี่ยวกับช่องทางการตลาด มีลักษณะทั้งทางตรงและทางอ้อม Saengloy, Tatiyanan, and Teerarattananuruk (2007) มีรายละเอียดดังนี้ (1) ช่องทางการตลาดทางตรง ถือเป็นช่องทางที่มีการบริหารจัดการช่องทางการตลาดที่มีผู้ผลิตหรือผู้ขายโดยตรงไปยังกลุ่มลูกค้าหรือผู้บริโภคเลย ไม่มีการผ่านนายหน้าหรือพ่อค้าคนกลาง และ (2) ช่องทางการตลาดทางอ้อม ถือเป็นเส้นทางที่มีการบริหารจัดการช่องทางการตลาดที่ผ่านนายหน้าหรือพ่อค้าคนกลางหลายขั้นตอนจึงถึงกลุ่มผู้บริโภคอันดับสุดท้ายได้ เช่น อาจจะเป็นพ่อค้าส่ง พ่อค้าคนกลาง ตัวแทนจำหน่าย ในการจัด

จำหน่ายผ่านช่องทางการตลาดได้หลากหลายมากขึ้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการตลาด เป็นกระบวนการสื่อสารข้อมูลในการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ส่งกับผู้รับส่งผลทำให้การสื่อสารข้อมูลได้เข้าใจตรงกัน อาจจะเป็นในรูปแบบสัญลักษณ์ การแสดงออก ปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการถ่ายทอดข้อมูลไปยังบุคคลนั้นได้และ Lamb, Hair, and McDaniel (1992) พบว่าเป็นการสื่อสารระหว่างตัวบุคคลไปยังอีกบุคคล โดยมีตัวกลางในการสื่อสารอาศัยเป็นสัญลักษณ์หรือสิ่งต่างๆ ในการสื่อสารร่วมกัน เพื่อให้เกิดความรู้สึก แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน และ McQuail (2005) พบว่าเป็นการรับส่งข้อมูลจากการถ่ายทอดและรับข่าวสารข้อมูลจากโต้ตอบ สนทนาระหว่างกันให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน เป็นต้น

4. แนวคิดเกี่ยวกับช่องทางสื่อออนไลน์ทางการตลาด เป็นปัจจัยที่ให้ผู้บริโภคสนใจในการสั่งซื้อสินค้าหรือบริการผ่านสื่อออนไลน์เพราะสะดวกง่าย คล่องตัว และสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้จำนวนมาก และได้รับทราบการเคลื่อนไหวของตัวสินค้าหรือบริการว่าสินค้าประเภทใดเป็นที่นิยมและสามารถเพิ่มยอดขายได้อย่างรวดเร็ว และ Wertime and Fenwick (2008) พบว่า การตลาดดิจิทัล คือพัฒนาการของตลาดในอนาคตเกิดขึ้น จึงทำให้มีการตลาดสามารถสื่อสารแบบสองทางกับลูกค้าได้อย่างต่อเนื่องเป็นรายบุคคล ข้อมูลที่ได้จากการสื่อสารกับลูกค้าแต่ละคนในแต่ละครั้งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันอาจจะเป็นประโยชน์กับลูกค้าคนต่อไปต่อเนื่องและสอดคล้องกันเหมือนการทำงานของเครือข่ายที่รับโดยตรงจากลูกค้าให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้บริโภคในโอกาสต่อไป

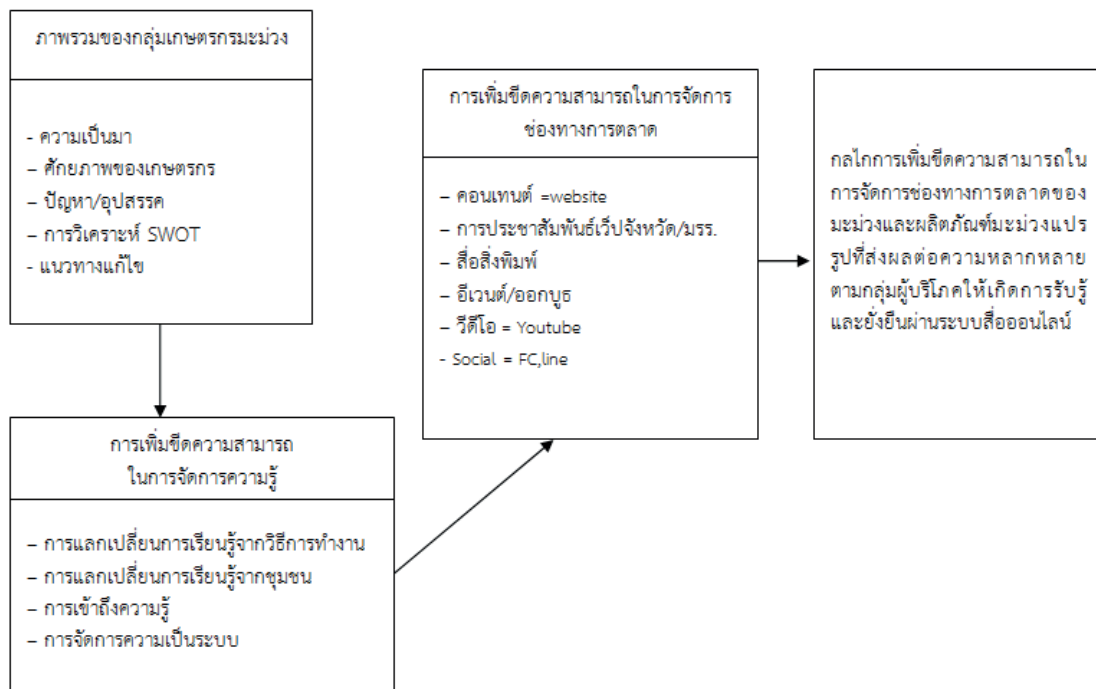
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Wongla, Mingchai, and Sattayaporn (2016) พบว่า การกำหนดราคาของสินค้าและการเริ่มต้นจากการกำหนดกลุ่มของผู้ผลิตที่มีความประสงค์จะดำเนินการในลักษณะของกลุ่มเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมในแต่ละ

พื้นที่ที่มีความต้องการที่จะออกแบบกลไกการตลาดของธุรกิจเกษตรทุเรียนหลงลับแล และ Tongsongyod and Kai-nunna (2018) พบว่า การพัฒนาช่องทางการตลาดเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการดำเนินงานทางธุรกิจ ที่มีผลต่อการบรรลุเป้าหมายทางการตลาดและความสำเร็จทางธุรกิจ และ Ampai, Jiyajun, and Tantakool (2018) พบว่า สื่อสังคมออนไลน์ในความคิดหวังของผู้ประกอบการธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หลักคือเพื่อสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจด้านการขายและการสร้างตราหือสินค้า สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกิจการและรักษาระดับมาตรฐานการบริการอย่างสม่ำเสมอ และ Kruwiwat-tananont (2017) พบว่า กลยุทธ์ทางการตลาดแบบบอกต่อบนสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ ด้านข้อมูลจากผู้นำทางความคิด ด้านข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าในเชิงบวกและเชิงลบ และด้านช่องทางการสื่อสารการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า ส่งผลต่อการตัดสินใจ

ซื้อสินค้าของผู้บริโภค และ Tipamart (2016) พบว่า การใช้ไลน์ เฟสบุ๊กและอินสตาแกรมเป็นส่วนใหญ่ จึงตกลงใจซื้อสินค้าโดยใช้เฟสบุ๊ก ยูทูบและไลน์ ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ และ Suthearkar (2017) พบว่า รูปแบบกลไกการตลาดและการจัดการตลาดสินค้าอินทรีย์ที่เป็นธรรมชาติเครือข่ายเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร ได้แก่ (1) กลไกเชื่อมประสานภาคีความร่วมมือในด้านการเรียนรู้สู่ความเข้มแข็ง (2) กลไกใหม่ในการพัฒนาช่องทางตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในประเทศ (3) กลไกใหม่ในการพัฒนาช่องทางตลาดต่างประเทศสินค้าอินทรีย์ (4) กลไกใหม่ในการเปิดตลาดในระบบ E-Commerce หรือตลาดดิจิทัล (5) กลไกใหม่ในการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์อินทรีย์บนฐานของการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่สนองตอบความต้องการของตลาด และ (6) กลไกใหม่ในการยกระดับผลิตภัณฑ์อินทรีย์

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาตามแนวทางเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้ตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาประชากรที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมมะม่วง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรมะม่วง องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เกษตรจังหวัด และกลุ่มผู้บริโภคมะม่วง รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน ด้วยวิธีการเลือกสุ่มตัวแบบเจาะจง และอาสาสมัครเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีส่วนร่วม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การศึกษครั้งนี้เป็นการใช้เครื่องมือในการวิจัยที่สร้างขึ้นจากการศึกษากรอบแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research--PAR) โดยแบ่งได้ 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาความสำคัญของภาพรวมของการจัดการกลุ่มเกษตรกรมะม่วง ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ในปัจจุบันมีลักษณะการดำเนินงานอย่างไรบ้าง และทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการกลยุทธ์ทางการตลาด ช่องทางการตลาด การสื่อสารทางการตลาด การช่องทางการสื่อออนไลน์ทางการตลาด การจัดการความรู้ มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง อย่างไร

ระยะที่ 2 นำผลที่ได้รับจากระยะที่ 1 มาระดมสมองเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข โดยการใช้ Gap Analysis และดำเนินการเป็นแนวทางเดียวกันให้กับกลุ่มเกษตรกร

ระยะที่ 3 การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของมะม่วงและผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูปที่ส่งผลต่อความหลากหลายตามกลุ่มผู้บริโภคให้เกิดการรับรู้และยั่งยืนผ่านระบบสื่อออนไลน์ เพื่อต่อยอดและขยายผล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ในกลุ่มเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐ ผู้บริโภค และกลุ่มผู้บริโภคมะม่วง โดยทีมผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบมีเครื่องมือในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการชี้แจงรายละเอียดในการขออนุญาตใช้อุปกรณ์เหล่านี้จากผู้ให้ข้อมูลวิจัยทุกครั้ง

2. การสัมภาษณ์แบบระดมสมองด้วยกระบวนการ AIC (Appreciation Influence Control) มีลักษณะแบบเปิดโอกาสให้กลุ่มเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐ ผู้บริโภค และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อจะได้หาแนวทางรูปแบบการดำเนินงานให้มีความสอดคล้องกับความต้องการและกำลังการผลิตมะม่วง ให้ตรงตามฤดูกาลมากขึ้น

3. การสนทนากลุ่มย่อย (focus group) จากผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วม (stakeholders) โดยจัดเป็นกลุ่มเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ให้เสนอความคิดเห็นและสิ่งที่เกษตรกรต้องให้เกิดขึ้นต่อมะม่วงและผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูป โดยจำนวนตัวอย่าง 30 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากประชาชนเป็นศูนย์กลาง (people-centered development) และแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ (problem-learning process) เพื่อสรุปข้อมูลและนำไปสนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพโดยคณะผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย และการประชุมระดมสมองสำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การประชุมระดมสมอง การสนทนากลุ่มย่อย โดยประเด็นในการสัมภาษณ์ตรงตามประเด็นของคำถามในการวิจัยครั้งนี้

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความสำคัญของภาพรวมของการจัดการกลุ่มเกษตรกร

ในภาพรวมของเกษตรกรรมมะม่วงมีการเพาะปลูกมะม่วงที่สืบทอดรุ่นต่อรุ่นจนกระทั่งปัจจุบันเป็นรุ่นลูกซึ่งเป็นยุคที่สมัยใหม่มีเทคโนโลยีและสื่อต่างๆ ที่ทันสมัยมากมาย รวมทั้งมีการส่งเสริมจากรุ่นพ่อแม่ที่ส่งลูกเรียนในระดับที่สูงขึ้น มีมุมมองทัศนคติที่กว้างขึ้น จึงไม่ค่อยสนใจในด้านการเกษตรเท่าที่ควร เริ่มมีความสนใจในการไปทำงานตามบริษัทหรือหน่วยงานอื่นๆ มากขึ้น เพราะสามารถนำองค์ความรู้ที่เรียนมาพัฒนาการทำงานของตนเอง และเป็นงานที่ทำงานในสำนักงานไม่แดดร้อน อยู่ในร่ม ไม่ใช่แรงงาน ไม่มีความยากลำบากเท่ากับรุ่นปู่ย่าตายาย และรุ่นพ่อแม่ รวมทั้งมีรายได้หรือผลตอบแทนที่มากกว่าการทำเกษตรกรอีก จึงทำให้ขาดการสนใจหรือหันมาช่วยครอบครัวในการทำการเกษตรอย่างแท้จริง และทำให้กลุ่มเกษตรกรที่ปลูกมะม่วงเริ่มลดน้อยลง อีกทั้งมีนายทุนเริ่มหาซื้อที่ดินเพื่อไปทำธุรกิจอื่นๆ แทนมากกว่า อีกทั้งราคาตามท้องตลาดของมะม่วงกับผลผลิตมะม่วงยังไม่แน่นอน มีความผันผวนขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางอากาศที่มีผลกระทบต่อผลมะม่วงอีกด้วย และขึ้นอยู่กับข้อตกลงตามราคาท้องตลาด หรือพ่อค้าคนกลาง จึงทำให้กลุ่มเกษตรกรบางรายขาดแรงจูงใจในการทำเกษตรมะม่วงต่อ เริ่มมีการขายที่ดินให้กับนายทุนเพราะได้ราคาดีกว่าที่จะทำการเกษตร และบางรายคิดว่าผลผลิตมะม่วงบางพันธุ์เริ่มไม่ได้ราคาเช่น ทุเรียนเดือนเก๋าก็ปัจจุบันราคาประมาณกิโลละ 1-5 บาทเท่านั้น ซึ่งไม่คุ้มค่าในการดูแล จึงตัดต้นมะม่วงทิ้ง ทำให้เกิดการสูญพันธุ์ไป และต้องลงทุนทำการปรับปรุงสภาพดินหันมาปลูกมะม่วงที่มีราคาเพิ่มขึ้นและเป็นที่ยอมรับในท้องตลาด เช่น มะม่วงน้ำดอกไม้ มะม่วงแรด มะม่วงชายตึก เป็นต้น

การรวมกลุ่มของเกษตรกรมะม่วง มีการรวมกลุ่มตามเขตพื้นที่ใกล้เคียงเป็นศูนย์กลางในการจำหน่าย

มะม่วงไปยังตลาดต่างๆ เช่น ตลาดไท ห้างสรรพสินค้า และมีการออกบูธในการจำหน่ายมะม่วงตามงานต่างๆ ที่หน่วยงานราชการหรือภาคเอกชนจัดขึ้นและประสานงานยังสหกรณ์และวิสาหกิจชุมชน และมีพ่อค้าแม่ค้ามารับถึงที่ซึ่งง่ายต่อการขนส่ง เป็นต้น ซึ่งความสำคัญของสหกรณ์และวิสาหกิจชุมชนในการให้ความร่วมมือกันมาปลูกมะม่วงและผลิตผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูปมีแนวทางบริหารจัดการทั้ง 2 กลุ่มนี้ โดยเน้นความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มของเกษตรกร และเกษตรกรสามารถรวมกลุ่มได้อย่างเหนียวแน่น ในการพัฒนาผลผลิตมะม่วงและสายพันธุ์มะม่วงที่เป็นนิยมในท้องตลาดได้เป็นอย่างดี มีการช่วยเหลือของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในการกระจายสินค้าและการเข้าถึงตลาดได้อย่างเหมาะสม ผลผลิตมะม่วงที่ได้สามารถจำหน่ายได้ในราคาตามท้องตลาด ไม่โดนกดขี่ราคาจากพ่อค้าคนกลางอีกด้วย

2. ผลการศึกษาการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกรมะม่วง

กลุ่มเกษตรกร A, B และ C ส่วนใหญ่มีการอบรมความรู้จากหน่วยงานภาครัฐที่มาให้ความรู้อยู่เสมอ และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ดูแลสวนมะม่วงของเกษตรกรเองให้มีผลผลิตเพิ่มมากขึ้นและมีคุณภาพตามมาตรฐาน Good Agricultural Practice (GAP) เป็นที่ยอมรับได้ ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากวิธีการทำงาน การแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากชุมชน การเข้าถึงความรู้ และการจัดการความรู้เป็นระบบ ส่วนการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการความรู้ด้านการจัดการช่องทางการตลาดในตลาดสื่อออนไลน์ว่ากลุ่มเกษตรกรมีความรู้และเข้าใจมากน้อยเพียงใด และหาแนวทางในเพิ่มช่องทางให้ขยายเพิ่มมากขึ้น พบว่า กลุ่มเกษตรกร A, B และ C ภาพรวมของการจัดการความรู้ด้านการจัดการช่องทางการตลาดในตลาดสื่อออนไลน์ ส่วนใหญ่รู้จักและไม่ค่อยมีความรู้เท่าที่ควร ก็จะให้

ลูกหลานดำเนินการให้ แต่การใช้งานไม่เป็น ลูกหลานก็ทำหน้าที่ขายมะม่วงผ่านสื่อออนไลน์ให้ แต่ก็ไม่จริงจังเท่าที่ควร หรือทำแบบซื้อขายคนที่รู้จักเท่านั้น เช่น ส่งมะม่วงทางเฟสบุ๊กหรือไลน์เท่านั้น แล้วก็นำมาดำเนินการจัดส่งด้วยตนเอง หรือลูกค้ามารับ หรือหากไปส่งมะม่วงถึงต่างจังหวัดก็ใช้บริการรถขนส่งจากบริษัทต่างๆ เพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย เป็นต้น นอกจากนี้ทางวิสาหกิจชุมชนตำบลสาวชะโงก ยังมีร้านจำหน่ายมะม่วงเพื่อให้เกษตรกรที่สนใจเข้าพื้นที่ในการขายมะม่วงได้ตรงเส้นทางระหว่างถนนเส้น 304 ไปทางบางคล้าเข้าสู่จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งจะมีป้ายบอกและมีนักท่องเที่ยวแวะซื้อเป็นของฝากหรือไปรับประทานเองกันเป็นจำนวนมาก ส่วนทางสหกรณ์ชมรมสวนมะม่วงก็มีการเปิดร้านจำหน่ายสหกรณ์มีการจำหน่ายมะม่วงน้ำดอกไม้ มะม่วงชายตึก มะม่วงเขียวเสวย มะม่วงแปรรูปเช่น มะม่วงกวน มะม่วงแช่อิ่มที่ทำเองและอื่นๆ วางจำหน่ายหากมีรถวิ่งผ่านไปมาสนใจก็แวะซื้อไปรับประทานหรือเป็นของฝากได้เช่นกัน และกลุ่มเกษตรกรบางกลุ่มมีแนวทางในการช่องทางการตลาดผ่านออนไลน์อยู่พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร จะได้นำมาช่วยกันเสนอเป็นแนวทางให้กลุ่มเกษตรกรรายอื่นได้รับทราบอีก และทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการช่วยแบ่งปันความรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกร พบว่าเกษตรกร A เสนอแนะเกี่ยวกับการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการความรู้ด้านการจัดการช่องทางการตลาดในตลาดสื่อออนไลน์ว่า ควรแบ่งปันการเรียนรู้โดยให้ทางคณะที่วิจัยเสนอเป็นเว็บไซต์ของกลุ่มเกษตรกรโดยตรง ให้มีรายชื่อเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์อยู่ในเว็บไซต์ในการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ และให้ทางสหกรณ์ทำหน้าที่ดูแลข้อมูลระบบการซื้อขายออนไลน์ผ่านเว็บไซต์แทน เพราะอย่างน้อยจะได้เป็นการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายได้อีก และทำให้คนที่สนใจรับประทานมะม่วงของแปรรูปได้เข้ามาเยี่ยมชมเว็บไซต์และสามารถสั่งซื้อมะม่วงผ่าน

สื่อเว็บไซต์ได้เลย ทำให้การซื้อมะม่วงง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น และให้คณะที่วิจัยมานำเสนอรายงานความก้าวหน้าในการใช้สื่อเว็บไซต์ให้สมาชิกเกษตรกรได้รับทราบอีกครั้ง เพื่อจะได้เข้าใจตรงกันในการใช้งาน และให้เกษตรกร B และ C มีความรู้และเข้าใจในการเพิ่มช่องทางการตลาดผ่านสื่อเว็บไซต์มากขึ้น จะได้บอกต่อไปยังลูกค้าที่รู้จักให้เปิดเว็บไซต์สั่งซื้อมะม่วงได้อีก ส่วนเกษตรกรรายใดที่ต้องการทำสื่อออนไลน์ส่วนตัวเช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ และอื่นๆ ก็สามารถดำเนินการได้เลย เพื่อจะได้เพิ่มช่องทางการตลาดมากขึ้น หากสงสัยการใช้สื่อก็จะให้ทางที่วิจัยช่วยประสานอีกที

3. ผลการศึกษาและออกแบบการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของกลุ่มเกษตรกรมะม่วง

3.1 จากการลงพื้นที่ทางที่วิจัยได้เสนอสื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์มะม่วงและขายผ่านสื่อออนไลน์ให้เกษตรกรได้รับทราบเช่น ทางเฟสบุ๊กส่วนตัว ไลน์ส่วนตัว อินสตาแกรม เว็บไซต์ และผ่านตัวจำหน่ายเช่น ลาซาด้า เซ็นทรัลออนไลน์ ซอปปี้ออนไลน์ ทือปออนไลน์ เป็นต้น โดยกลุ่มเกษตรกรทั้ง A, B และ C มีเห็นไปทิศทางเดียวกันว่าควรทำเป็นเว็บไซต์กลาง เอาไว้สำหรับให้เกษตรกรแต่ละรายมาจำหน่ายที่จุดเดียวกันเพื่อป้องกันพ่อค้าคนกลางในการกดราคา สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร และทำให้เกษตรกรมีความสามัคคีในการใส่ใจคุณภาพในการดูแลมะม่วงให้ได้มาตรฐาน Good Agricultural Practice (GAP)

3.2 การจัดการช่องทางการตลาด โดยกลุ่มเกษตรกรจะเน้นการจำหน่ายผ่านสหกรณ์เพราะเนื่องจากมีพ่อค้า แม่ค้า บริษัทส่งออกและห้างสรรพสินค้า มารับถึงที่ ส่วนคำสั่งซื้อในแต่ละรอบการผลิตจะมีแจ้งล่วงหน้าพร้อมราคามีการตกลงกันล่วงหน้าให้รับทราบแล้ว ซึ่งกลุ่มเกษตรกรก็พึงพอใจกับราคาที่ตกลง และไม่ต้องดันราคาตลาดด้วยตนเอง ป้องกันการกดราคาจากพ่อค้าโดยตรง สามารถควบคุม

ผลผลิตได้คุณภาพตามที่ลูกค้าต้องการได้

3.3 การเพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (3.1) ด้านข้อมูลเกษตรกรทุกรายจะทราบรายละเอียดในการเข้าถึงตลาดกลุ่มเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นการออกบูธ การจำหน่ายในตลาด หรือการนำส่งที่สหกรณ์ เนื่องจากมากมีการประชุมสมาชิกเกษตรกรประจำทุกเดือน ทำให้เกษตรกรได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเป็นประจำ จึงทำให้เกษตรกรมีความตื่นตัวในการดูแลใส่ใจผลผลิตให้ได้คุณภาพตามที่ลูกค้าต้องการอยู่เสมอ (3.2) ด้านทักษะ เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีการขายประจำหน้าร้านหรือในสวนตนเองอยู่แล้ว มีทักษะในการขายมะม่วงผ่านสื่อออนไลน์บ้างเป็นบางราย และ (3.3) ด้านความรู้ เกษตรกรส่วนใหญ่จะนำผลผลิตที่ส่งที่สหกรณ์ทางสหกรณ์จะมีการบันทึกรายรับรายจ่ายลงในสมุดให้เกษตรกรได้รับทราบอยู่แล้ว หากขายมะม่วงได้ก็จะแจ้งให้เกษตรกรมารับเงินทันที และได้ทราบยอดขายจริง ณ วันที่จำหน่ายว่าได้จำนวนกี่ตัน ตามคำสั่งซื้อจากลูกค้าทุกครั้งอยู่แล้ว ส่วนเว็บไซต์ ทางทีมวิจัยได้ชี้แจงให้เกษตรกรได้รับทราบว่าหากมีคนสั่งซื้อมะม่วงควรมาตรวจสอบตรงไหนเพื่อจะได้รับทราบว่าใครซื้อมะม่วงเท่าไร แล้วดำเนินการจัดส่งตามที่อยู่ การชำระเงินอย่างไร เรียบร้อยแล้ว

4. ผลการศึกษาเสนอกลไกการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของมะม่วงและผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูปที่ส่งผลต่อความหลากหลายตามกลุ่มผู้บริโภคให้เกิดการรับรู้และยั่งยืนผ่านระบบสื่อออนไลน์

จากการลงพื้นที่ประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับเกษตรกรมะม่วง สามารถแบ่งรายละเอียดของกลไกได้ดังนี้

4.1 การพัฒนาตลาดภายในและภายนอกโดยกลุ่มเกษตรกรได้เสนอแนวทางในการบริหารจัดการด้านการตลาดภายในอาทิเช่น การจัดงานออกบูธที่

หน่วยงานภาครัฐได้จัดงานแสดงสินค้าให้กับเกษตรกรทุกปี การจำหน่ายมะม่วงตามตลาดในพื้นที่ต่างๆ จำหน่ายหน้าสวนของตนเอง มีการเปิดร้านขายส่วนตัว ฝากขายหน้าร้าน เป็นต้น ส่วนตลาดภายนอกจะไปจำหน่ายแถวตลาดสี่มุมเมือง ตลาดไท องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อ.ต.ก.) เป็นต้น โดยเกษตรกรจะประสานแต่ละตลาดในกรุงเทพฯ เพื่อนำไปจำหน่ายมะม่วงอยู่เสมอ และได้รับการสนับสนุนจากตลาดในกรุงเทพฯ เป็นอย่างดี ในการส่งเสริมทางการตลาดให้สามารถกระจายสินค้าได้ทั่วถึงกลุ่มผู้บริโภค

4.2 การเชื่อมประสานภาคีความร่วมมือในด้านการเรียนรู้สู่ความเข้มแข็ง โดยมีหน่วยงานภาครัฐในการสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือ เครื่องจักรในการเพาะปลูกมะม่วง การให้คำปรึกษา แนะนำการดูแลผลผลิตมะม่วงให้มีคุณภาพ การมาเป็นวิทยากรอธิบายเกี่ยวกับการบำรุงรักษาและการนำเอาเทคโนโลยี เครื่องจักรมาใช้ในการเก็บเกี่ยวให้มีความรวดเร็ว และมีปริมาณการผลิตที่เพิ่ม

4.3 การพัฒนาช่องทางการตลาดแบบ Offline and Online โดยทางกลุ่มเกษตรกรบางรายได้มีการจำหน่ายผลผลิตมะม่วงและมะม่วงแปรรูปในรูปแบบ Offline อยู่แล้ว ด้วยการจัดตั้งหน้าร้านจำหน่ายบริเวณบ้านตนเอง หรือบริเวณริมถนนที่มีรถวิ่งผ่าน เพื่อให้ลูกค้าที่สนใจได้แวะซื้อมะม่วงอยู่เสมอ ส่วนเกษตรกรบางรายมีการรวมกลุ่มไปจำหน่ายที่วิสาหกิจชุมชนตรงทางถนนเส้น 304 ทางไปฉะเชิงเทรา-พนมสารคาม ซึ่งบริเวณนั้นมีสถานที่กว้าง รถสามารถจอดได้สะดวก และมีลูกค้าแวะมาซื้อมะม่วงเป็นจำนวนมาก สามารถจำหน่ายมะม่วงได้ตลอดทั้งปี และบางรายมีการรวมกลุ่มไปจำหน่ายตรงหน้าสหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วงเพื่อจำหน่ายมะม่วงเป็นประจำอยู่แล้ว ส่วนการจำหน่ายแบบ online เกษตรกรบางรายมีการจำหน่ายผ่านสื่อออนไลน์เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ ส่วนตัวอยู่แล้ว ที่เคยจำหน่ายให้กับลูกค้าประจำหรือรู้จักคุ้นเคยมีตลอด

หรือมีการฝากจำหน่ายผ่านกลุ่มเกษตรกรด้วยกัน

4.4 การจัดการช่องทางการตลาดร่วมกับบริษัทเอกชน การประสานงานร่วมกับบริษัทเอกชนในการจำหน่ายมะม่วงเช่น ห้างสรรพสินค้า บริษัทตัวแทนในการส่งออกมะม่วง พ่อค้าหรือแม่ค้า ซึ่งจะมีการเชิญให้หน่วยงานเหล่านี้มาประชุมชี้แจงรายละเอียดให้กับทางกลุ่มเกษตรกรได้รับทราบล่วงหน้าในการสั่งซื้อมะม่วง การกำหนดราคากลาง ณ วันตกลงทำสัญญาซื้อมะม่วง เป็นการดำเนินงานล่วงหน้าเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับกลุ่มเกษตรกร ในการผลิตมะม่วงให้ตรงตามคำสั่งซื้อ และมีตัวแทนเกษตรกรคือสหกรณ์และวิสาหกิจชุมชนทำหน้าที่ในการประสานให้เกษตรกรทุกรายได้รับทราบในการเตรียมความพร้อมของผลผลิตตามคำสั่งซื้ออยู่เสมอ

4.5 การจัดการช่องทางการตลาดร่วมกับตลาดต่างประเทศ มีการประสานงานร่วมกับตลาดต่างประเทศในการส่งออกมะม่วงอาทิเช่น ประเทศญี่ปุ่น เกาหลี และจีน ในการส่งออกมะม่วงให้ได้มาตรฐานและคุณภาพตามข้อกำหนดไว้ ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่จะได้รับมาตรฐาน Good Agricultural Practice (GAP) รับรองอยู่แล้ว ทำให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพและมาตรฐานที่ต่างประเทศกำหนดไว้

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยได้ข้อสรุปและการอภิปรายผลเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. ศึกษาภาพรวมของการจัดการกลุ่มเกษตรกรมะม่วง

ความสำคัญของกลุ่มเกษตรกรในการให้ความร่วมมือหันมาปลูกมะม่วงและผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูปมีแนวทางบริหารจัดการที่ดี ทั้ง 2 กลุ่มใหญ่คือสหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วงกับวิสาหกิจชุมชนโดยเน้นความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มของเกษตรกร และเกษตรกรสามารถรวมกลุ่มได้อย่างเหนียวแน่น ในการพัฒนา

ผลผลิตมะม่วงและสายพันธุ์มะม่วงที่เป็นที่นิยมในท้องตลาดได้เป็นอย่างดี มีการช่วยเหลือของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในการกระจายสินค้าและการเข้าถึงตลาดได้อย่างเหมาะสม ผลผลิตมะม่วงที่ได้สามารถจำหน่ายได้ในราคาตามท้องตลาด ไม่โดนกดขี่ราคาจากพ่อค้าคนกลางอีกด้วย และ Wongla et al. (2016) พบว่าการกำหนดราคาของสินค้าและการเริ่มต้นจากการกำหนดกลุ่มของผู้ผลิตที่มีความประสงค์จะดำเนินการในลักษณะของกลุ่มเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมในแต่ละพื้นที่ที่มีความต้องการที่จะออกแบบกลไกการตลาดของธุรกิจเกษตรทุเรียนหลงลับแล

2. ศึกษาการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกรมะม่วง

กลุ่มเกษตรกร A, B และ C ส่วนใหญ่มีการอบรมความรู้จากหน่วยงานภาครัฐที่ให้ความรู้อยู่เสมอและการเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ดูแลสวนมะม่วงของเกษตรกรเองให้มีผลผลิตเพิ่มมากขึ้นและมีคุณภาพตามมาตรฐาน Good Agricultural Practice (GAP) เป็นที่ยอมรับได้ หรือจะเป็นการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากวิธีการทำงาน การแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากชุมชน การเข้าถึงความรู้ และการจัดการความรู้เป็นระบบ ส่วนการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการความรู้ด้านการจัดการช่องทางการตลาดในตลาดสื่อออนไลน์ พบว่ากลุ่มเกษตรกร A, B และ C ภาพรวมของการจัดการความรู้ด้านการจัดการช่องทางการตลาดในสื่อออนไลน์ส่วนใหญ่รู้จักสื่อออนไลน์และสามารถใช้งานได้พอสมควรแต่ไม่ค่อยจริงจังเท่าที่ควร ทั้งนี้เกษตรกรยังได้มีการรวมกลุ่มในพัฒนาช่องทางการตลาดอยู่เสมอ และ Tongsongyod and Kai-nunna (2018) พบว่าการพัฒนาช่องทางการตลาดเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการดำเนินงานทางธุรกิจที่มีผลต่อการบรรลุเป้าหมายทางการตลาดและความสำเร็จทางธุรกิจ และ Ampai et al. (2018) พบว่า สื่อสังคมออนไลน์ในความ

คาดหวังของผู้ประกอบการธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม หลักคือเพื่อสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจด้านการขายและการสร้างตราสินค้า สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกิจการและรักษาระดับมาตรฐานการบริการอย่างสม่ำเสมอ

3. ศึกษาและออกแบบการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของกลุ่มเกษตรกรมะม่วง

จากการลงพื้นที่ทางที่วิจัยได้เสนอสื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์มะม่วงและขายผ่านสื่อออนไลน์ให้เกษตรกรได้รับทราบเช่น ทางเฟสบุ๊กส่วนตัว ไลน์ส่วนตัว อินสตาแกรม เว็บไซต์ และผ่านตัวจำหน่าย เช่น ลาซาด้า เซ็นทรัลออนไลน์ ซอปปิงออนไลน์ ท็อปออนไลน์ เป็นต้น โดยกลุ่มเกษตรกรทั้ง A, B และ C มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าควรทำเป็นเว็บไซต์กลางทำไว้สำหรับเพื่อให้เกษตรกรแต่ละรายมาจำหน่ายยังจุดเดียวกัน เพื่อป้องกันพ่อค้าคนกลางในการกดราคา และทางที่วิจัยได้ดำเนินการออกแบบสื่อออนไลน์การเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของกลุ่มเกษตรกรมะม่วง พบว่า การทำสื่อออนไลน์ในการขายมะม่วงก็ถือเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรมีช่องทางการตลาดเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกษตรกรมีแนวคิดในการพัฒนาสื่อและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน อีกทั้งปรับปรุงสวนมะม่วงของตนเองให้ดีขึ้นได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้อีกทาง เช่นเดียวกับ Kruwivat-tananont (2017) พบว่า กลยุทธ์การตลาดแบบบอกต่อบนสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ ด้านข้อมูลจากผู้นำทางความคิด ด้านข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าในเชิงบวกและเชิงลบ และด้านช่องทางการสื่อสารการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค และ Tipamart (2016) พบว่า การใช้สื่อทางไลน์ เฟสบุ๊กและอินสตาแกรมเป็นส่วนใหญ่ จึงตกลงใจซื้อสินค้าโดยใช้เฟสบุ๊ก ยูทูบและไลน์ ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านสื่อ

เครือข่ายสังคมออนไลน์

4. เสนอกลไกการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของมะม่วงและผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูป ที่ส่งผลต่อความหลากหลายตามกลุ่มผู้บริโภคให้เกิดการรับรู้และยั่งยืนผ่านระบบสื่อออนไลน์ โดยทางกลุ่มเกษตรกรได้เสนอกลไกมีรายละเอียดดังนี้ (4.1) การพัฒนาตลาดภายในและภายนอก (4.2) การเชื่อมประสานภาคีความร่วมมือในการเรียนรู้สู่ความเข้มแข็ง (4.3) การพัฒนาช่องทางการตลาดแบบ offline and online (4.4) การจัดการช่องทางการตลาดร่วมกับบริษัทเอกชน และ (4.5) การจัดการช่องทางการตลาดร่วมกับตลาดต่างประเทศ เช่นเดียวกับ Suthearkar (2017) พบว่า รูปแบบกลไกการตลาดและการจัดการตลาดสินค้าอินทรีย์ที่เป็นธรรมชาติเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์จังหวัดยโสธรได้แก่ (1) กลไกเชื่อมประสานภาคีความร่วมมือในการเรียนรู้สู่ความเข้มแข็ง (2) กลไกใหม่ในการพัฒนาช่องทางตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในประเทศ (3) กลไกใหม่ในการพัฒนาช่องทางตลาดต่างประเทศสินค้าอินทรีย์ (4) กลไกใหม่ในการเปิดตลาดในระบบ E-Commerce หรือตลาดดิจิทัล (5) กลไกใหม่ในการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์อินทรีย์บนฐานของการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของตลาด และ (6) กลไกใหม่ในการยกระดับผลิตภัณฑ์อินทรีย์

ข้อเสนอแนะ

1. การสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในการสืบทอดและนำนวัตกรรมทางเทคโนโลยีในการพัฒนาผลผลิตมะม่วงให้สามารถออกนอกฤดูกาล และได้มาตรฐานรองรับการแข่งขันตลาดภายในและตลาดภายนอกได้

2. การสร้างกลไกใหม่ในการบริหารจัดการช่องทางการตลาดทั้งตลาดภายในและตลาดภายนอกให้มี

ประสิทธิภาพโดยการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์หรือ
วิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

สู่ชุมชนและคนรุ่นใหม่ที่น่าสนใจจะปลูกมะม่วง เพื่อจะ
ได้เกิดองค์ความรู้และการสืบทอดทางการเกษตรอย่าง
แท้จริง

3. ควรส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีความรู้ความ
สามารถมาเป็นวิทยากรช่วยในการถ่ายทอดความรู้

References

- Ampai, V., Jiyajun, J., & Tantakool, T. (2018). Impact of social media used to create strategies for expanding opportunities and efficiency in small and medium enterprises. *Academic Journal of Suvarnabhumi Institute of Technology (Humanities and Social Sciences)*, 4(1), 113-127. [In Thai]
- Chachoengsao Province. (2018). *Chachoengsao province development plan (2018-2022)* (review edition). Retrieved from http://www.chachoengsao.go.th/cc0/images/plan/plan_ccs65.pdf [In Thai]
- Chachoengsao Provincial Agriculture and Cooperatives Office. (2018). *Participated in a brainstorming session for mango fruit development to support the growth of the eastern economic corridor: Case Study "Creating sustainable value added from mangos"* [Conference session]. At Chok Anan conference room, 2nd floor, general education, and administration building, Rajabhat Rajanagarindra University. <https://www.opsmoac.go.th/chachoengsao-activity-preview-401491791044> [In Thai]
- Kruwiwattananont, Y. (2017). *Viral marketing strategy on social media to Influence consumer's purchasing decisions*. National academic conferences and research presentations the 2nd academic Ratchathani: Research 4.0 for developing countries towards security, wealth, and sustainability (pp. 1144-1153). Ubon Ratchathani, Thailand. [In Thai]
- Lamb, C. W., Hair, J. F., & McDaniel, C. D. (1992). *Principles of marketing*. South-Western.
- McQuail, D. (2005) *McQuail's mass communication theory* (5th ed.). Sage.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995) *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford University Press.
- Saengloy, W., Tatiyanan, A., & Teerarattanaruk, T. (2007). *Strategies for managing SIM card distribution channels and prepaid cards case study of Advanced Info Service Public Company Limited*. Master's Independent Study of Business Administration, Naresuan University. [In Thai]

- Suthearkar, P. (2017). *Marketing mechanism model and market management of fair organic products of organic agriculture network Yasothon province*. The Thailand Research Fund. [In Thai]
- Tipamart, P. (2016). *Purchasing behaviors of working women on online social network media in Bangkok*. Retrieved from <https://bus.rmutp.ac.th/research/myfile/2017-01-28-999-77.pdf> [In Thai]
- Tongsongyod, S., & Kai-nunna, P. (2018). Marketing channel development for salt product of Bana district, Pattani province. *Journal of Business, Economics and Communications*, 13(1), 14-28. [In Thai]
- Wertime, K., & Fenwick, I. (2008). *DigiMarketing: The essential guide to new media and digital marketing*. John Wiley & Sons.
- Wongla, R., Mingchai, C., & Sattayaporn, S. (2016). *The Study and development of agriculture management for reducing disadvantages of farmer in organic rice and Long Lab-lae durian marketing system, Uttaradit province*. The Thailand Research Fund. [In Thai]

วัดกับการขัดเกลาทางสังคมในภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย

นวพรรณ รินเกลื่อน¹ จุลนี เทียนไทย² วิมลฤดี พงษ์หิรัญญ์³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาทุนทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบนและความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนโดยรอบวัด (2) ศึกษาวิธีการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน และ (3) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน ใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสัมภาษณ์เยาวชน จำนวน 5 คน และประชาชน จำนวน 5 คน ที่ได้รับการอบรมและขัดเกลาจากวัดโพธาราม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ทุนทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบนและความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนโดยรอบวัด วัดมีความพร้อมในเรื่องลักษณะทางกายภาพของวัด นโยบายของวัด ผู้สอน หลักสูตร และคำสอน ซึ่งจะทำหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคมให้แก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัดและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (2) วิธีการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน มีความเป็นเอกลักษณ์ เพราะปัญหาสังคมในภาคใต้ตอนบนมีมาก ดังนั้นเนื้อหา ลักษณะการเทศน์ และเป้าหมายที่พระสงฆ์เทศน์เพื่อลดปัญหาสังคม โดยวิธีการขัดเกลาทางสังคมของวัดหลากหลาย เริ่มตั้งแต่มีการขัดเกลาทางสังคมโดยตรง และโดยอ้อม (3) ผลสัมฤทธิ์ของการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน สำหรับด้านปัจเจกบุคคล ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกเรื่อง สอดคล้องกับความคิดเห็นของเยาวชนที่เห็นว่า ตนเองมีการพัฒนาทุกเรื่อง สอดคล้องกับความคิดเห็นของประชาชนที่เห็นว่า สังคมมีความปลอดภัยทุกเรื่อง

คำสำคัญ: วัดพุทธ; การขัดเกลาทางสังคม; ทุนทางสังคม

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

นวพรรณ รินเกลื่อน, จุลนี เทียนไทย และวิมลฤดี พงษ์หิรัญญ์. (2565). วัดกับการขัดเกลาทางสังคมในภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 158-170.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล: na-wa-pan@hotmail.com

² คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Buddhist Temples and Socialization in the Upper Southern Region of Thailand

Nawapan Rinkluan¹ Chulanee Thianthai² Wimonruedee Phonghirun³

Abstract

The objectives of this research are as follows: (1) To study the social capital of the temples in the upper southern region and the relationship between the temple and communities surrounding the temple. (2) To study the socialization methods of the temple in the upper southern region. (3) To study the achievement of the socialization of the temple in the upper southern region. The qualitative research was monitoring and in-depth interviews. The data were collected and analyzed with descriptive statistics. The supplementary information were collected by interviewing 5 youths and 5 people. who received the socialization from Wat Phothawas. The data collected were analyzed with content analysis.

The research results can be summarized as follows:

1. The social capital of the temple in the upper southern region and the relationship between the temple and communities surrounding the temple; The temple was ready in terms of physical characteristics, policies, instructors, curriculums and teachings to which will socialize the Buddhists effectively.

2. The socialization methods of the temple in the upper southern region are unique because of a wide range of social problems in the areas. Therefore, contents, characteristics and objectives of sermons by monks are to reduce social problems.

3. The achievement of the socialization of the temple in the upper southern region for the individual aspect was overall at a high level in all aspects. The results were consistent with the opinions of the youths that one self has development in all aspects. The results were consistent with the opinions of the people that the society has safety in all aspects.

Keywords: Buddhist Temple; Socialization; Social Capital

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Rinkluan, N., Thianthai, C., & Phonghirun, W. (2022). Buddhist temples and socialization in the upper southern region of Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 158-170.

¹ Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
E-mail: na-wa-pan@hotmail.com

² Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

³ Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การขัดเกลาทางสังคมโดยผ่านวัดหรือสถาบันศาสนานั้น ได้มีมาเป็นเวลายาวนานในประวัติศาสตร์ของสังคมไทยแต่ปัจจุบัน สภาพสังคมที่มีความซับซ้อนทำให้บทบาทในการขัดเกลาทางสังคมของวัดลดลง ศาสนายังคงเป็นที่พึ่งทางใจของบุคคลจำนวนมาก เนื่องจากสังคมยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการทุกอย่างให้แก่บุคคลได้ เมื่อผิดหวังจากสังคมบุคคลจึงมักหันเข้าหาศาสนาเป็นที่พึ่ง (Adiwatthanasi, Sudsawas, Rerkrujipimol, Wiriyasomboon, Piromkaew, & Petchrapha, 2009) ซึ่งประเทศไทยแม้ว่าจะกล่าวว่าเป็นประเทศที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่จะพบว่า มีความเชื่อและพิธีกรรมแบบพราหมณ์ และความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีสางเทวดาผสมอยู่ในระบบความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยโดยทั่วไป (Thitathan, 2013)

การขัดเกลาทางสังคม กระทำผ่านตัวแทนอันประกอบไปด้วยครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน กลุ่มอาชีพ สื่อมวลชน และตัวแทนศาสนา ซึ่งตัวแทนเหล่านี้มีอิทธิพลต่อสมาชิกในสังคมเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะพระสงฆ์ ตัวแทนทางศาสนาที่มีอิทธิพลอย่างกว้างขวางต่อกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกและมีส่วนสำคัญในการขัดเกลาทางสังคม เนื่องจากบุคคลจะนับถือและกระทำตามหลักคำสอนของศาสนา อีกทั้งกฎหมายที่กำหนดขึ้นใช้ในสังคมก็มีพื้นฐานมาจากหลักธรรมทางศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลในการขัดเกลาทางสังคมต่อบุคคลในรูปแบบของขนบธรรมเนียมประเพณีและหลักศีลธรรมในสังคม (Buranachai, 2013) นอกจากนี้ ตัวแทนของพระพุทธศาสนา คือ พระสงฆ์ก็ยังมีอิทธิพลและบทบาทในวิถีชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก เพราะเป็นศูนย์รวมทั้งทางด้านจิตใจและกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรมและศาสนา ดังที่ Suphap (2002) กล่าวว่า “วัดเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดการสมาคมและนันทนาการในหมู่ประชาชน

เช่น พิธีทำบุญ ทำให้เกิดความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในหมู่ประชาชน เกิดการละเล่นต่างๆ หรือประเพณีที่เกี่ยวกับนันทนาการ (การกีฬาหรือการละเล่น) อันส่งเสริมการทำบุญ ดังที่จะพบเห็นในสังคมไทย งานวัด งานทอดกฐิน หรือผ้าป่า ดังนั้น วัดและสังคมหรือชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กันในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันมาโดยตลอด”

จากการที่สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมและวิถีชีวิตของคนไทยอย่างมาก การแพร่กระจายของวัฒนธรรมต่างชาติ ทำให้คนไทยมีความคิดใหม่ๆ ประเพณี และวิธีการบางอย่างที่สังคมไทยนั้นไม่เคยกระทำก็นิยมกระทำตามวัฒนธรรมต่างชาติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านศาสนา สภาพของสถานการณ์ในสังคมไทย พบว่า ในปัจจุบันต้องเผชิญกับความท้าทายของความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจและศีลธรรมที่สะสมมาแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงขั้นเสื่อมโทรมมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งมีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมภายในสังคมที่เปลี่ยนไปจากอดีต ส่งผลกระทบกับจิตใจของบุคคลในสังคม ทำให้ขาดศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ อันเป็นแก่นแท้หลักในการดำรงชีวิตว่าควรจะเป็นอย่างไร ทำให้พฤติกรรมการแสดงออกในสังคมไทย บางครั้งอยู่ในภาวะสับสน ขาดจุดยืนที่มั่นคง ถูกต้อง และแสดงบทบาทที่ขาดการนำเอาสาระที่มีคุณค่าจากหลักการทางศาสนามาเป็นเครื่องประกอบในการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่กำลังเผชิญอยู่ (Commission on Religion, Art, Culture and Tourism, 2015) ซึ่งเห็นได้จากปัญหาสังคมในทุกวันนี้ที่สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยกำลังเผชิญปัญหามากมาย ทั้งปัญหายาเสพติด อาชญากรรม โสเภณี วัยรุ่น การฆ่าตัวตาย ความรุนแรงในครอบครัว ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคน รวมทั้งความขัดแย้งทางเชื้อชาติและศาสนา

เป็นต้น ความเสื่อมโทรมทางด้านสังคม ส่วนใหญ่
เนื่องมาจากความล้มเหลวของสถาบันทางสังคมต่างๆ
ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบัน
ศาสนาที่มีหน้าที่ในการเสริมสร้างศีลธรรมในสังคมไทย
(พระไพศาล วิสาโล, 2561) ซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการ
ขัดเกลาทางสังคม โดยกระบวนการขัดเกลาทางสังคม
ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อ แบบแผน
การปฏิบัติ ประเพณี วัฒนธรรม รวมทั้งการหล่อหลอม
ความประพฤติของบุคคลในสังคม หากสถาบันทาง
สังคมต่างๆ ไม่สามารถทำหน้าที่หรือกระบวนการใน
การขัดเกลาทางสังคมเกิดความบกพร่อง ทำให้สมาชิก
ของสังคมเติบโตไม่สมบูรณ์แบบ มีความบกพร่องด้าน
บุคลิกภาพ อันเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดปัญหาสังคม
(Jitsawang, 2016)

ภาคใต้ตอนบนมีบริบทแตกต่างจากภูมิภาคอื่นๆ
ของประเทศไทย เนื่องจากมีความหลากหลายทาง
วัฒนธรรม ฐานะทางเศรษฐกิจ และวิถีชีวิตในชุมชน
ทำให้การศึกษานี้มีความน่าสนใจ ประกอบกับการ
ขัดเกลาทางสังคมของวัดในพระพุทธศาสนาภายใต้
สภาพแวดล้อม ชุมชน และภูมิภาคที่แตกต่างกัน วิธีการ
ขัดเกลาทางสังคม ผลที่ได้จากการขัดเกลาทางสังคม
อาจแตกต่างกัน หากพิจารณาจากวัดของพระพุทธ
ศาสนาที่มีพระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม
ตามแนวพุทธศาสนาในภาคใต้ของประเทศไทยอุบิสัย
และบุคลิกภาพของคนภาคใต้มักมีความโดดเด่น
แตกต่างจากคนในภูมิภาคอื่นๆ ดังนั้น การศึกษา
เรื่องวัดกับการขัดเกลาทางในภาคใต้ตอนบนของ
ประเทศไทย จึงเป็นหนทางหนึ่งในการหาข้อเท็จจริง
เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการแสวงหาวิธีการขัดเกลา
ทางสังคมให้กับครอบครัว โรงเรียน กลุ่มบุคคลอื่นๆ
ซึ่งผลของการศึกษาที่จะได้ครั้งนี้จะทำให้เข้าใจถึงทุน
ทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบนและความสัมพันธ์
ระหว่างวัดและชุมชนโดยรอบวัด วิธีการขัดเกลาทาง
สังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน และผลสัมฤทธิ์ของ

การขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน เพื่อ
จะได้เข้าใจวัดในฐานะสถาบันทางสังคม เป็นการสร้าง
องค์ความรู้ใหม่ทางวิชาการที่จะเกิดขึ้นจากผลของการ
ศึกษาในครั้งนี้ ที่สำคัญจะช่วยในการเสริมสร้างและ
พัฒนาวิธีการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอน
บนของประเทศไทยให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคม
ที่เปลี่ยนแปลงไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบนและความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนโดยรอบวัด
2. เพื่อศึกษาวิธีการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน
3. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตพื้นที่การวิจัย คือ วัดที่เป็นสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาที่ตั้งอยู่ในภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย แบ่งพื้นที่ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศออกเป็นได้บน 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี พังงา ภูเก็ต กระบี่ และนครศรีธรรมราช (สำนักคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2562, หน้า 1)
2. ขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย ผู้วิจัยเน้นศึกษาทุนทางสังคมของวัดและความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนโดยรอบวัด รวมทั้งวิธีการขัดเกลาทางสังคมตามแนวพุทธศาสนา ผลสัมฤทธิ์ของการขัดเกลาทางสังคมที่มีต่อชุมชนและเยาวชนในโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. ขอบเขตระยะเวลาการวิจัย ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 รวมเป็นระยะเวลา 1 ปี

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับทุนทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม และผลสัมฤทธิ์ด้านการขัดเกลาทางสังคม ตลอดจนได้องค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนโดยรอบวัดที่มีความผูกพันอย่างเหนียวแน่น โดยไม่ได้คำนึงถึงพื้นที่ทางกายภาพ
2. เพื่อนำผลการวิจัยเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน
3. ได้ทราบถึงผลสัมฤทธิ์ของการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน นำผลการวิจัยสร้างความสัมพันธ์อันดี/เครือข่ายทางสังคมระหว่าง วัดคนในชุมชน และสถาบันทางสังคมและวัฒนธรรม

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม (socialization)

Suphap (2002) อธิบายถึง วิธีการขัดเกลาทางสังคม ดังนี้

1. การขัดเกลาทางสังคมโดยตรง (direct socialization) คือ การขัดเกลาในลักษณะที่ต้องการให้บุคคลกระทำให้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่ได้มีการบังคับไว้ ซึ่งจะทำให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างชัดเจนว่า สิ่งใดควรหรือไม่ควรกระทำ สิ่งใดถูกหรือสิ่งใดผิด เป็นการแนะนำแนวทางในการกระทำต่อบุคคลอย่างมีเจตนา ส่วนใหญ่จะพบเห็นในกลุ่มครอบครัว โรงเรียน และวัด เช่น หากเป็นครอบครัว บิดามารดาจะมีการอบรมบุตรในลักษณะของการบอกเล่า ชมเชย ว่ากล่าว ตักเตือน ส่วนโรงเรียนและวัดก็จะมีกิจกรรมเด็กที่นอกเหนือไปจากครอบครัว และการอบรมอาจจะมีความเป็นทางการมากกว่าครอบครัว เพราะคือสถานที่ที่ต้องอบรมบุคคลจำนวนมาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการระเบียบการอบรม และการทำโทษอย่างเป็นทางการ

2. การขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อม (indirect socialization) คือ การขัดเกลาในลักษณะที่ไม่ได้แนะนำให้แก่บุคคลโดยตรง แต่บุคคลนั้นก็สามารถสังเกตและเรียนรู้ได้จากการกระทำของบุคคลอื่น เช่น ในกรณีกลุ่มเพื่อน เด็กก็จะเอาอย่างการกระทำของเพื่อน โดยหากอยากเล่นกับเพื่อน ก็ต้องรู้จักผ่อนปรนต่อกัน หากใครไม่เล่นตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ก็จะถูกกีดกันไม่ให้เข้าร่วมกลุ่มด้วย และหากเด็กคนนั้นยังอยากอยู่ร่วมกับกลุ่มอีก ก็ต้องปรับตัวใหม่ให้เข้ากันกับกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

Thandee (2017) อธิบายถึง วิธีการขัดเกลาทางสังคม มีดังนี้

1. การขัดเกลาทางสังคมโดยตรง เช่น การอบรมขัดเกลาที่บิดามารดาให้กับบุตร ไม่ว่าจะสอนพูด สอนมารยาทในการรับประทานอาหารและสอนให้เรียกพี่ น้อง ปู่ ย่า หรือครูอาจารย์จะสอนวิชาความรู้และวิทยาการแก่นักเรียนในชั้นเรียน เป็นต้น ในกรณีนี้คนสอนและคนรับจะรู้สึกตัวในกระบวนการขัดเกลา เพราะเป็นการให้การอบรมกลุ่มละคนโดยตรง
2. การขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อม เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุหรือดูโทรทัศน์ รวมไปถึงภาพยนตร์ เป็นต้น คนรับจะเรียนรู้อย่างไม่ได้เจตนา โดยสิ่งที่เรียนรู้จะค่อยๆ ซึมซาบเข้าไปในจิตสำนึกว่า สิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นสิ่งที่สังคมยอมรับ และจะไม่ยอมรับหากปฏิบัติในสิ่งที่แปลกแตกต่างออกไป การขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อมจะครอบคลุมไปถึงการอ่านนวนิยาย หนังสือ การเข้าร่วมในกลุ่มเพื่อนพ้องและเพื่อนร่วมงาน อันจะช่วยให้เกิดการปรับตัวและบุคลิกภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมตามแนวพุทธศาสนา (Buddhist socialization) สาระของการขัดเกลาทางสังคมตามแนวพุทธศาสนาจะมีขอบเขตครอบคลุมถึงวิธีการพัฒนาตนเองในทุกๆ ด้านตามรูปศัพท์ ดังที่ Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto) (2012) ได้อธิบายว่า การพัฒนาตนเองมีคำศัพท์สำคัญ

อยู่ 3 คำดังนี้ คำแรก คือ ทมะ เป็นวิธีการฝึกฝนตนเอง ซึ่งมีอยู่ด้วยในหลักธรรมที่รู้จักกันมาก คือ หลักการครองเรือนที่เรียกว่า ขวรวาสธรรม 4 (ข้อ 2) อันได้แก่ สัจจะ (ซื่อสัตย์จริงใจ) ทมะ (ฝึกตัวปรับใจ) ขันติ (เข้มแข็งทนได้) และจาคะ (รู้สละ มีน้ำใจ) ศัพท์คำต่อมา คือ ศึกษา เป็นวิธีการศึกษาเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิต ศึกษา เป็นคำภาษาบาลี หากใช้แบบภาษาสันสกฤตเรียกว่า ศึกษา ศึกษาหรือศึกษามีความสำคัญมาก ทางพระพุทธศาสนาในคำว่า “ไตรสิกขา” การฝึกอบรมทั้งหมดในทางพระพุทธศาสนา วิธีการทางปฏิบัติทั้งหมด เรียกว่า ไตรสิกขา ส่วนศัพท์คำท้ายสุด นั่นคือ ภาวนา เป็นวิธีการพัฒนาตนเอง คำนี้หมายถึง การทำให้เกิดให้มีขึ้น หรือทำให้มีให้เป็นขึ้น ตลอดจนการฝึกอบรม ทำให้เจริญเพิ่มพูนขึ้นมา จึงไปโยงกับศัพท์ธรรมอื่นๆ เข้าด้วยอีกที่อยู่ในชุดเดียวกัน ทางพระเรียกว่า ไวพจน์ คือ คำที่มีความหมายเหมือนกันหรือใช้แทนกันได้ ดังนั้น จะเห็นว่า คำว่า ทมะ ศึกษา และภาวนา ทุกศัพท์มีความหมายว่า เป็นการฝึก ทมะ ก็คือ การฝึกฝน ศึกษา ก็คือ การฝึกฝนเรียนรู้ ภาวนา ก็คือ การฝึกอบรม

แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม (social capital)

Office of the National Economic and Social Development Board (2007) กล่าวถึง องค์ประกอบของทุนทางสังคม มีดังนี้

1. บุคคล มีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศ ที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งด้านสุขภาพที่มุ่งให้บุคคลมีร่างกายแข็งแรง สามารถดูแลตนเองได้ ด้านจิตใจ ให้เป็นบุคคลที่มีจิตใจดี มีน้ำใจโอบอ้อมอารี เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความเสียสละ มีจิตสำนึกส่วนรวม และรักชาติ ฯลฯ และด้านปัญญา ให้มีศักยภาพและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างต่อเนื่อง จนมีนิสัยใฝ่รู้ไปตลอดชีวิตและพร้อมปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของรวมทั้งมีความรู้และทักษะ

ในการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เมื่อมารวมตัว ร่วมคิด ร่วมกระทำในกิจกรรม นำความรู้ที่ตนเองมีอยู่มาแลกเปลี่ยน เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและทำให้เกิดประโยชน์ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2. สถาบัน มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของบุคคลในชุมชน สังคม ทำให้บุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยมีสถาบันหลัก เช่น สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันรากฐานในสังคมที่ขัดเกลาบุคคลตั้งแต่กำเนิด เป็นที่อบรมสั่งสอน คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมดีงาม รวมถึงจิตสำนึกผิดชอบชั่วดี รู้จักกระทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลในสังคม ขัดเกลาใจให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี สถาบันศาสนาที่มีความเข้มแข็งจะสร้างศรัทธาให้แก่บุคคลในสังคม และเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และสถาบันการศึกษาที่สร้างความรู้ทางวิชาการควบคู่กับการพัฒนาให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมแก่บุคคลในสังคมโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน

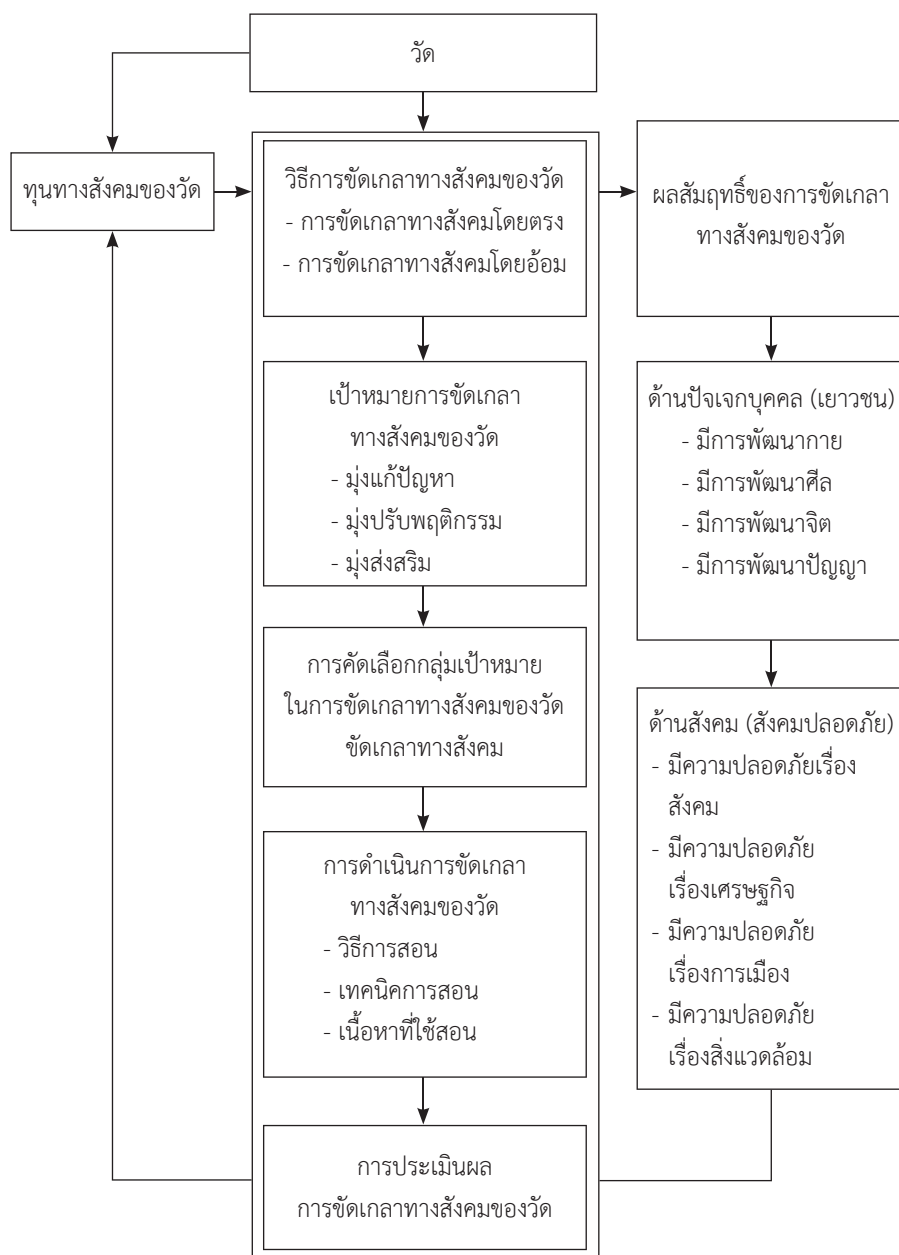
3. วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนาน และเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นๆ โดยมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ อยู่ในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ต้งาม ค่านิยมความเป็นไทย นอกจากนี้ยังมีในรูปของแหล่งประวัติศาสตร์โบราณสถาน ฯลฯ วัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงบุคคลในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะดูแลอนุรักษ์ พัฒนาและพัฒนาต่อยอด เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ

4. องค์ความรู้ ประกอบด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นศาสตร์และศิลป์ในการดำรงชีวิตที่สืบทอดมาจากรบรรพบุรุษเป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมายาวนานจากบุคคลรุ่นสู่รุ่น จากอดีตถึงปัจจุบัน ทำให้

เกิดความหลากหลายของความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ และสร้างสมดุลในการอยู่ร่วมกันของบุคคล และธรรมชาติอย่างเกื้อกูลกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้ มีความหลากหลาย ปรับ

เปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อตอบรับเป้าหมายหรือความต้องการของชุมชนได้ เช่น ความต้องการของตลาด การนำเทคโนโลยีใหม่มาปรับใช้อย่างเหมาะสม เป็นต้น

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้เลือกทำการศึกษาวิจัยแบบผสม (mixed methods research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้เทคนิคการสังเกตการณ์ (observation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) และการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยการใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงทุนทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบนและความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนโดยรอบวัด วิธีการสังเกตทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน และผลสัมฤทธิ์ของการสังเกตทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน โดยผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก เพราะทำให้ได้ภาพลึก ละเอียด และเชื่อถือได้ และเสริมด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เพราะทำให้เห็นภาพกว้างด้วย ซึ่งทำให้เป็นงานวิจัยที่สมบูรณ์ได้ทั้งภาพกว้างและภาพลึก

ประชากรและตัวอย่างเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกจังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีคติชีวิตร่างกาย และเพศ และคติยาเสพติดอยู่ในอัตราสูงในระดับภาค เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้ใช้วิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (purposive sampling) จากบุคลากรของวัด ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้รู้ ซึ่งประกอบด้วย เจ้าอาวาส จำนวน 1 รูป พระวิทยากร จำนวน 7 รูป และคณะดำเนินการหรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการสังเกตทางสังคมของวัดโพธารวาส จำนวน 9 คน รวมจำนวน 17 คน และสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ที่เข้าวัด ประกอบด้วย คนในชุมชนวัดโพธารวาส จำนวน 5 คน คนในชุมชนในลี้ก จำนวน 5 คน รวมจำนวน 10 คน ส่วนข้อมูลจากการสังเกต ได้ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงจากวัดในจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ

วัดโพธารวาส และชุมชนโดยรอบวัด ได้ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงจากชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้วัด คือ ชุมชนวัดโพธารวาส และชุมชนในลี้ก นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจาะลึกเยาวชนที่เข้ารับการอบรมคุณธรรมจริยธรรมจากวัดโพธารวาส ประกอบด้วย เยาวชนจากโรงเรียนสุราษฎร์พิทยา จำนวน 3 คน เยาวชนจากโรงเรียนสุราษฎร์ธานี 2 จำนวน 2 คน รวมจำนวน 5 คน และสัมภาษณ์เจาะลึกประชาชนในชุมชนโดยรอบวัดที่ได้รับการขัดเกลาทางสังคมจากวัดโพธารวาส ประกอบด้วย ประชาชนจากชุมชนวัดโพธารวาส จำนวน 3 คน ประชาชนจากชุมชนในลี้ก จำนวน 2 คน รวมจำนวน 5 คน

ประชากรและตัวอย่างเชิงปริมาณ เยาวชนในโรงเรียนเป้าหมาย ประกอบด้วย เยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมปีที่ 4-6 โรงเรียนสุราษฎร์พิทยา จำนวน 1,537 คน และโรงเรียนสุราษฎร์ธานี 2 จำนวน 760 คน รวมจำนวนเยาวชน 2,297 คน ส่วนประชาชนในชุมชนเป้าหมาย ประกอบด้วย ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดโพธารวาส จำนวน 2,008 และชุมชนในลี้ก จำนวน 4,786 คน รวมจำนวนประชาชน 6,794 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 9,091 คน โดยผู้วิจัยกำหนดตัวอย่างจากตาราง Yamane (1973) รวมจำนวน 400 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง รวมถึงวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ผลการวิจัย

1. ทุนทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบนและความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนโดยรอบวัด วัดในภาคใต้ตอนบนมีสภาพแวดล้อมทางสังคมและ

วัฒนธรรมที่ไม่เหมือนกับภูมิภาคอื่นของประเทศไทย เพราะประชาชนในภาคใต้ตอนบนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนมีการดำรงชีวิต โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ อยู่ภายใต้อิทธิพลคำสอนในพระพุทธศาสนา มีความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา และให้ความสำคัญกับวัดและพระสงฆ์อย่างมาก ขณะเดียวกันวัดในภาคใต้ตอนบนได้มีความพร้อมที่จะทำหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคมให้แก่พุทธศาสนิกชนอย่างมีประสิทธิภาพด้วยเช่นเดียวกัน โดยลักษณะทางกายภาพของวัด เช่น มีอาคารสถานที่เพียงพอ มีสภาพแวดล้อมที่สะอาด สงบ และร่มรื่น นโยบายของวัดเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ชัดเจน ผู้สอนมีคุณสมบัติที่ครบถ้วน หลักสูตรมีแยกสำหรับเยาวชนและสำหรับบุคคลทั่วไป และคำสอนที่เน้นหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนโดยรอบวัดโดยทั่วไปคือ ประชาชนหรือชาวบ้านจะให้ความเคารพนับถือพระสงฆ์ ให้ความร่วมมือในการพัฒนาวัด หรือพัฒนาชุมชนที่มีพระสงฆ์เป็นผู้นำ วัดและชุมชนมีความเกื้อกูลต่อกัน ด้านพิธีกรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และด้านความเชื่อสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และความสัมพันธ์ดังกล่าวตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมประเพณี และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีรากฐานมาจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

2. วิธีการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน วัดในภาคใต้ตอนบนมีวิธีการขัดเกลาทางสังคมของวัดที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งอาจจะแตกต่างจากวัดในภูมิภาคอื่นของประเทศไทย เพราะวัดในภาคใต้ตอนบนมี เป้าหมายในการขัดเกลาทางสังคมของวัด คือ มีวัตถุประสงค์ของการอบรมสั่งสอนบุคคลที่มุ่งแก้ปัญหา มุ่งปรับพฤติกรรม และมุ่งส่งเสริม เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งในตัวบุคคลและสังคม เนื่องจากปัญหาสังคมในภาคใต้ตอนบนมาก ดังนั้น เนื้อหา ลักษณะการเทศน์ และเป้าหมายที่พระสงฆ์เทศน์เพื่อลดปัญหาสังคม

โดยวิธีการขัดเกลาทางสังคมของวัดหลากหลาย เริ่มตั้งแต่มีการขัดเกลาทางสังคมโดยตรง และการขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อม มีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการขัดเกลาทางสังคมของวัด เฉพาะการฝึกอบรมเยาวชน ได้แก่ การฝึกอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน และการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน เพื่อให้เหมาะกับช่วงวัย มีการดำเนินการขัดเกลาทางสังคมของวัดโดยใช้วิธีการสอนและเทคนิคการสอนตามพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ในส่วนของเนื้อหาที่ใช้สอนส่วนใหญ่เป็นธรรมะหรือหลักธรรมที่ตรงกับลักษณะชีวิตของบุคคล และสอดคล้องกับสภาพของสังคม และยังมีการประเมินผลการขัดเกลาทางสังคมของวัดอยู่ด้วยกัน 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 พระสงฆ์ประเมินผลการเทศนาสั่งสอนศีลธรรมเป็นประจำทุกวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และส่วนที่ 2 คือ พระวิทยากรประเมินผลการฝึกอบรมเยาวชน ได้แก่ การฝึกอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน และการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทั้งบุคคลและสังคม

3. ผลสัมฤทธิ์ของการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน

3.1 ด้านปัจเจกบุคคล จากการให้เยาวชนประเมินผลสัมฤทธิ์ของการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน ด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากผลการศึกษาเชิงคุณภาพและการทบทวนวรรณกรรม พบว่า เยาวชนประเมินตนเองผ่านความคิดเห็นว่า ตนเองมีการพัฒนาในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกเรื่อง เรียงตามลำดับได้ดังนี้ เรื่องการพัฒนาจิต (จิตใจและอารมณ์) เยาวชนมีการพัฒนามากที่สุด รองลงมา คือ เรื่องการพัฒนาปัญญา เรื่องการพัฒนากาย (กายภาพ) และน้อยที่สุด คือ เรื่องการพัฒนาศีล (สังคม) นอกจากนี้ จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกเยาวชนที่เข้ารับการอบรมคุณธรรม

จริยธรรมจากวัดในภาคใต้ตอนบน ยังพบว่า เยาวชนมีการพัฒนาตนเองเรื่องการพัฒนากาย (กายภาพ) มีการพัฒนาตนเองเรื่องการพัฒนาจิต (สังคม) มีการพัฒนาตนเองเรื่องการพัฒนาจิต (จิตใจและอารมณ์) และมีการพัฒนาตนเองเรื่องการพัฒนาปัญญาด้วยเช่นเดียวกัน

3.2 ด้านสังคม (สังคมปลอดภัย) จากการให้ประชาชนประเมินผลสัมฤทธิ์ของการขัดเกลากทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน ด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากผลการศึกษาเชิงคุณภาพและการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ประชาชนประเมินสังคมผ่านความคิดเห็นว่า สังคมมีความปลอดภัยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับได้ ดังนี้ สังคมมีความปลอดภัยเรื่องสิ่งแวดล้อมมากที่สุด รองลงมา คือ เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องสังคม และน้อยที่สุด คือ เรื่องการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการขัดเกลากทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบนด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกประชาชนที่ได้รับการขัดเกลากทางสังคมจากวัดในภาคใต้ตอนบน ยังพบว่า สังคมมีความปลอดภัยเรื่องสังคม สังคมมีความปลอดภัยเรื่องเศรษฐกิจ สังคมมีความปลอดภัยเรื่องการเมือง และสังคมมีความปลอดภัยเรื่องสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นเดียวกัน

การอภิปรายผล

ทุนทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบนและความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนโดยรอบวัดในภาคใต้ตอนบนมีสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนกับภูมิภาคอื่นของประเทศไทย เพราะประชาชนในภาคใต้ตอนบนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับ Na Thalung (2001) ที่กล่าวว่า คนภาคใต้จะนับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมาก ทำให้ประชาชนมีการดำรงชีวิต โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับความเชื่ออยู่ภายใต้อิทธิพลคำสอนในพระพุทธศาสนา มีความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา และให้ความสำคัญ

กับวัดและพระสงฆ์อย่างมาก ขณะเดียวกัน วัดในภาคใต้ตอนบนได้มีความพร้อมที่จะทำหน้าที่ในการขัดเกลากทางสังคมให้แก่พุทธศาสนิกชนอย่างมีประสิทธิภาพด้วยเช่นเดียวกัน โดยลักษณะทางกายภาพของวัด เช่น มีอาคารสถานที่เพียงพอ มีสภาพแวดล้อมที่สะอาด สงบ และร่มรื่น นโยบายของวัดเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ชัดเจน ผู้สอนมีคุณสมบัติที่ครบถ้วน หลักสูตรมีแยกสำหรับเยาวชน และสำหรับบุคคลทั่วไป และคำสอนที่เน้นหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนโดยรอบวัดโดยทั่วไป คือ ประชาชนชาวบ้านจะให้ความเคารพนับถือพระสงฆ์ ให้ความร่วมมือในการพัฒนาวัด หรือพัฒนาชุมชนที่มีพระสงฆ์เป็นผู้นำ สอดคล้องกับ Department of Religious Affairs (2007) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม คือ ความร่วมมือกันทั้งพระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชน ความศรัทธาที่พุทธศาสนิกชนมีต่อพระสงฆ์ พระสงฆ์มีความเป็นผู้นำ ชุมชน ให้ความช่วยเหลือ บรรเทาปัญหาแก่ชาวบ้าน สอดคล้องกับ Muller, De Graaf, and Schmidt (2014) ที่พบว่า ความเชื่อทางศาสนาที่ส่งผ่านทางสังคมขนาดใหญ่ เช่น ประเทศชาติ โดยบริบทของสังคมจะสนับสนุนให้บุคคลนับถือศาสนา สอดคล้องกับ Priest, Walton, White, Kowal, Baker and Paradies (2014) ที่พบว่า กระบวนการขัดเกลากทางสังคม ขึ้นอยู่กับจำนวนของปัจจัยที่สัมพันธ์กัน รวมทั้งผู้นำหรือตัวแทนในสังคม อายุ เพศ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ สอดคล้องกับ James, Lester, and Brooks (2014) ที่พบว่า บริบททางสังคม มีบทบาทสำคัญในกระบวนการขัดเกลากทางสังคมด้วยศาสนาของเยาวชน อีกทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory) ของ Bandura (1977) ที่เน้นความสำคัญของการเรียนรู้จากการสังเกตหรือการเลียนแบบ และมีแนวคิดว่า ทั้งสภาพแวดล้อมและ

ตัวผู้เรียนมีความสำคัญเท่าๆ กัน คือ บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวอยู่เสมอ การเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อม โดยทั้งบุคคลและสภาพแวดล้อมเหล่านั้นจะมีอิทธิพลต่อกัน ซึ่งจากทฤษฎีนี้เราจะเห็นได้ว่า บุคคลอยากกระทำความดี เพราะว่าพระสงฆ์ได้พยายามทั้งในวัดและนอกวัดกระจายเสียงในชีวิตประจำวัน

วิธีการขัดเกลาของวัดในภาคใต้ตอนบน วัดในภาคใต้ตอนบนมีวิธีการขัดเกลาทางสังคมของวัดที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งอาจจะแตกต่างจากวัดในภูมิภาคอื่นของประเทศไทย เพราะวัดในภาคใต้ตอนบนมีเป้าหมายในการขัดเกลาทางสังคมของวัด คือ มีวัตถุประสงค์ของการอบรมสั่งสอนบุคคลที่มุ่งแก้ปัญหา มุ่งปรับพฤติกรรม และมุ่งส่งเสริม เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งในตัวบุคคลและสังคม เนื่องจากปัญหาสังคมในภาคใต้ตอนบนมาก ดังนั้นเนื้อหา ลักษณะการเทศน์ และเป้าหมายที่พระสงฆ์เทศน์เพื่อลดปัญหาสังคม โดยวิธีการขัดเกลาทางสังคมของวัดหลากหลาย เริ่มตั้งแต่มีการขัดเกลาทางสังคมโดยตรง และการขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อม สอดคล้องกับ Lovheim (2012) ที่พบว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคมของสถาบันศาสนาเป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเข้าใจในศาสนา และทักษะ และสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ (learning theory) ของ Gagne (1977) ที่กล่าวถึงทฤษฎีนี้ไว้ทั้งการสอนและการเรียนรู้ โดยเน้นการเรียนรู้ด้านพุทธพิสัยหรือด้านความรู้ ความคิด เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดความรู้ และสามารถเปลี่ยนแปลงความประพฤติไปในทางที่พึงประสงค์ และทฤษฎีนี้ยังมีแนวคิดที่ว่า สภาพแวดล้อมภายนอกนั้นจะเป็นตัวกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า พระสงฆ์อบรมสั่งสอนเพื่อมุ่งหวังให้พุทธศาสนิกชนเกิดความรู้ และสามารถเปลี่ยนแปลงความประพฤติไปในทางที่พึงประสงค์ และการสอนของพระสงฆ์นั้นสอนให้พุทธศาสนิกชนมีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานก่อน ต่อมา

จึงให้ลงมือกระทำตามหลักธรรมคำสอนที่ได้ศึกษาเรียนรู้ไปแล้ว จากนั้นเมื่อพุทธศาสนิกชนมีความรู้ความเข้าใจลึกซึ้ง ก็จะได้รับผลดีจากการกระทำที่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

1. วัดต้องมีความพร้อม ทั้งเรื่องลักษณะทางกายภาพของวัด เช่น มีอาคารสถานที่เพียงพอ มีสภาพแวดล้อมที่ สะอาด สงบ และร่มรื่น นโยบายของวัดเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ชัดเจน ผู้สอนมีคุณสมบัติที่ครบถ้วน หลักสูตรมีแยกสำหรับเยาวชนและสำหรับบุคคลทั่วไป และคำสอนที่เน้นหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยปัจจัยเหล่านี้ที่จะส่งผลต่อการอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนของพระสงฆ์ ทำให้การขัดเกลาทางสังคมของวัดมีประสิทธิภาพต่อคนในสังคมต่อไป

2. การวิจัยนี้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับเป้าหมายในการขัดเกลาทางสังคมของวัดโพธารวาสที่ชัดเจน คือ มีวัตถุประสงค์ของการอบรมสั่งสอนบุคคลที่มุ่งแก้ปัญหา มุ่งปรับพฤติกรรม และมุ่งส่งเสริม เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งในตัวบุคคลและสังคม เนื่องจากปัญหาสังคมในภาคใต้ตอนบนมาก ดังนั้น เนื้อหา ลักษณะการเทศน์ และเป้าหมายที่พระสงฆ์เทศน์เพื่อลดปัญหาสังคม เป็นตัวอย่างให้เห็นว่า การอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้ประสบความสำเร็จผลตามที่ต้องการ

3. ผลการศึกษาแสดงให้เห็นรายละเอียดของการดำเนินการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบนที่สอดคล้องกันระหว่างผู้ให้และผู้รับ กล่าวคือ สิ่งที่ส่งสารไป กับผู้รับสารเขาต้องการสอดคล้องกัน โดยวัดใช้หลากหลายวิธี ในการวิจัยนี้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการขัดเกลาทางสังคมของวัดโพธารวาส (วิธีการสอน เทคนิคการสอน และเนื้อหาที่ใช้สอน) ที่สอดคล้องกันระหว่างผู้ให้และผู้รับ

4. ควรนำผลการศึกษาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของการขัดเกลาทางสังคมของวัดในภาคใต้ตอนบน ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับวัดและโรงเรียน โดยการวิจัยนี้ได้

องค์ความรู้เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของการขัดเกลาทางสังคมของวัดโพธาราม ด้านปัจเจกบุคคล ที่พบว่าเยาวชนมีการพัฒนาอยู่ในระดับสุดท้าย คือ เรื่องการพัฒนาศีล (สังคัม) ข้อปฏิบัติตนตามหลักของศีล 5 ได้ถูกต้องยิ่งขึ้น วัดและโรงเรียนจึงควรเพิ่มการอบรม

สั่งสอนเรื่องศีล 5 ให้แก่เยาวชนให้มากขึ้น ส่วนด้านสังคัม (สังคัมปลอดภัย) เรื่องสังคัม ข้อชุมชนมียาเสพติดน้อยลง และชุมชนมีการลักขโมยน้อยลง เป็นเรื่องที่พระสงฆ์ควรจะนำไปใช้ในการอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้มากขึ้น

References

- Adiwatthanasit, C., Sudsawas, S., Rerkrujipimol, C., Wiriyaomboon, P., Piromkaew, S., & Petchrapha., S. (2009). *Sociology* (14th ed.). Kasetsart University Press. [In Thai]
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall.
- Buranachai, P. (2013). *The development of civic duty, culture and social life. by using teaching aids and practice exercises for Mathayomsuksa 4 students at Sai Nam Phueng School in the patronage*. Secondary Education Service Area Office, District 2. [In Thai]
- Commission on Religion, Art, Culture and Tourism. (2015). *Report of an academic seminar on cultivating morals, virtues, ethics and desirable values*. National Legislative Assembly. [In Thai]
- Department of Religious Affairs. (2007). *Project to study the roles of monks and the development of morals and ethics according to the philosophy of sufficiency economy*. Author. [In Thai]
- Gagne, R. M. (1977). *The conditions of learning*. Holt, Rinehart, & Winston.
- James, A. G., Lester, A. M., & Brooks, G. (2014). The effects of denomination on religious socialization for Jewish youth. *Youth & Society*, 46(6), 875-891.
- Jitsawang, S. (2016). *Documents lectures on criminology and penalology*. Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. [In Thai]
- Lovheim, M. (2012). Religious socialization in a media Age. *Nordic Journal of Religion and Society*, 25(2), 151-168.
- Muller, T. S., De Graaf, N. D., & Schmidt, P. (2014). Which societies provide a strong religious socialization context?: Explanations beyond the effects of national religiosity. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 53(4), 739-759.
- Na Thalung, E. (2001) *Thaksin wisdom* (2nd ed.). Amarin. [In Thai]

- Office of the National Economic and Social Development Board. (2007). *Strengthening social capital for sustainable development in the 10th national development plan*. Author. [In Thai]
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2012). *Master principles of personal development* (24th ed.). Dharma in Trend. [In Thai]
- Phra Paisal Visalo. (2018). *Strengthening moral power in Thai society*. Retrieved from <https://www.visalo.org/article/budKarnsermsang.htm> [In Thai]
- Priest, N., Walton, J., White, F., Kowal, E., Baker, A., & Paradies, Y. (2014). Understanding the complexities of ethnic-racial socialization processes for both minority and majority groups: A 30-year systematic review. *International Journal of Intercultural Relations*, 43(Part B), 139-155.
- Suphap, S. (2002). *Social problems* (22nd ed.). Thai Wattana Panich. [In Thai]
- Thandee, D. (2017). *Social and cultural changes*. Ramkhamhaeng University Press. [In Thai]
- Thitathan, S. (2013). *Teaching document on belief and religion in Thai society* (16th ed.). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ปณณดา อิงคุลานนท์¹ ปิยะนุช เงินคล้าย²

พศวิจน์ กนกนาก³ เดชา หันหาบุญ⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับของปัจจัยส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐ ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยสภาพแวดล้อม และ (2) ศึกษาปัจจัยส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐ ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุไทย เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ศึกษา ได้แก่ผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เลือกตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน และสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 600 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ด้วยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และวิเคราะห์เส้นทาง

ผลการวิจัย พบว่า (1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมทางการเมืองระดับต้น มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับสูง มีค่าเฉลี่ยในระดับน้อย ปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ปัจจัยส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐ และปัจจัยสภาพแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ตามลำดับ (2) ปัจจัยการส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐมีอิทธิพลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขนาดอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.257 มีอิทธิพลทางอ้อมโดยผ่านปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยสภาพแวดล้อม ขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.135 และมีอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.392 ปัจจัยสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขนาดอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.452 อิทธิพลทางอ้อมโดยผ่านปัจจัยส่วนบุคคล เท่ากับ -0.114 และมีอิทธิพลรวม เท่ากับ 0.338 ส่วนปัจจัยส่วนบุคคล มีอิทธิพลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพียงอย่างเดียว เท่ากับ -0.191 ไม่มีอิทธิพลทางอ้อม

คำสำคัญ: ส่วนร่วมทางการเมือง; การมีส่วนร่วมทางการเมือง; ผู้สูงอายุไทย

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ปณณดา อิงคุลานนท์, ปิยะนุช เงินคล้าย, พศวิจน์ กนกนาก และเดชา หันหาบุญ. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 171-183.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

อีเมล: fon_punnada@hotmail.com

² คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ ประธานศาลอุทธรณ์

⁴ กรมราชองครักษ์

Factors Influencing the Political Participation of the Elderly in the Bangkok Metropolitan Region

Punnada Engkulanon¹ Piyanush Ngernklay²

Phasawat Kanoknak³ Decha Hanhaboon⁴

Abstract

The objectives of this research are as follows: (1) the level of the promoting factors from government's policies, personal factors, and the environmental factors; and (2) the promoting factors, personal factors, and the environmental factors influencing the political participation of the Thai elderlies. In this quantitative research investigation, The techniques of multistage random sampling and purposive sampling were used to obtain 600 subjects. A questionnaire was used as a research instrument. Data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. The techniques of exploratory factor analysis and path analysis were also employed.

Findings are as follows: (1) The political participation of the elderlies under study exhibited the mean at a moderate level. The highest proportion exhibited political participation at a primary level with the mean at a moderate level. The political participation at a high level exhibited the mean at a low level. Personal factors affected political participation, the promoting factors from the government's policies and the environmental factors with the mean at a high level respectively (2) The promoting factors from the government's policies exhibited a direct effect on political participation was 0.257. The indirect effect was through personal factors and the environmental factors with the effect size of 0.135. The total effect was 0.392. The environmental effect exhibited a direct effect on political participation was 0.452. The indirect effect through personal factors was -0.114. The total effect was 0.338. Personal factors exhibited only a direct effect on political participation was -0.191. There was no indirect effect.

Keywords: Political Participation; Political Participation; Thai Elderly

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Engkulanon, P., Ngernklay, P., Kanoknak, P., & Hanhaboon, D. (2022). Factors influencing the political participation of the elderly in the Bangkok metropolitan region. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 171-183.

¹ Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
E-mail: fon_punnada@hotmail.com

² Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

³ President of the Court of Appeal

⁴ Royal Aide de Camp Department

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับถึง พ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มาแล้ว 85 ปี มีรัฐธรรมนูญมาแล้ว 19 ฉบับ (National Reform Steering Assembly, 2017) แต่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมิได้หมายความว่าเพียงมีการประกาศไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น แก่นแท้สำคัญ คือ การเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความศรัทธาต่อคุณค่าของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง อาจกล่าวได้ว่า 85 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองระบอบเผด็จการเป็นส่วนใหญ่ ประชาชนได้รับการปลูกฝังให้มีความรู้ความเข้าใจ และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยค่อนข้างน้อย ไม่ต่อเนื่องและจริงจัง ทำให้ประชาชนขาดความตระหนักในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตยว่า จะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้ตนเองนั้นมีชีวิตที่ดี มีเสรีภาพอย่างเสมอภาค และมีอำนาจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองผ่านตัวแทน ในฐานะความเป็นประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยให้มากขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจต่อการปกครองประเทศ เป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ กิจกรรมที่ประชาชนจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมีหลายประการ (Secretariat of the House of Representatives, 2011) เช่น การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การรวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมือง การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การออกเสียงประชามติ ฯลฯ

พ.ศ. 2547 ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) และจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (complete aged society) พ.ศ. 2565 (National Statistical Office, 2014) รัฐบาลใช้

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) (Ministry of Social Development and Human Security, 2010) ไว้รองรับ มีการกำหนดยุทธศาสตร์และมาตรการต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้หลายประการ แต่กลับไม่ปรากฏเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งที่ผู้สูงอายุเป็นประชาชนกลุ่มหนึ่งในสังคมที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งและมีบทบาทมากในทางการเมืองเห็นได้จากนับตั้งแต่มีการรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ พ.ศ. 2557 และได้จัดตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่แทนสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา (Constitution of the Kingdom of Thailand (Interim), B.E. 2557, 2014) สมาชิกที่ได้รับการแต่งตั้งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีอายุเฉลี่ย 70 ปี ในภาคท้องถิ่นผู้สูงอายุแสดงบทบาท รวมกลุ่มชุมนุมประท้วงหลายแห่ง กรณีนี้ได้รับความไม่เป็นธรรมในการดำเนินการของภาครัฐ

ผู้วิจัยจึงมีข้อคำถามเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทยว่า (1) ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับใด (2) ผู้สูงอายุต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่ (3) อะไรเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ และ (4) นโยบายภาครัฐที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุมีอะไรบ้าง จากคำถามเหล่านี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ด้วยมุ่งหวังว่าผลการวิจัยในครั้งนี้ จะถูกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้บูรณาการให้เป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติภายใต้สังคมผู้สูงวัยของประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยสภาพแวดล้อม และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐ

ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ด้านเนื้อหา (1) ศึกษาสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย (2) ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุไทย และ (3) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุไทย ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยสภาพแวดล้อม และปัจจัยส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐ

ด้านประชากรและพื้นที่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

1. หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ต่างๆ สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น โดยเน้นไปยังปัจจัยที่มีอิทธิพลเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน และประหยัดค่าใช้จ่ายงบประมาณ

2. รัฐบาลสามารถนำผลการวิจัยไปผสมผสานบูรณาการกับแผนงานอื่นๆ เพื่อใช้กำหนดนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุได้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของประชาชนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ผ่านกิจกรรมและช่องทางต่างๆ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Burikun, 2009; Sribuaim, 2002) ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้

ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ตรงกัน คือ เป็นกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยสมัครใจซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น การกำหนดนโยบายสาธารณะ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และดำรงตำแหน่งทางการเมือง (Bromage, 1954; McClosky, 1968; Weiner, 1971) ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกระบวนการสื่อสารสองทาง มีเป้าหมายเพื่อทำให้การตัดสินใจได้รับการยอมรับจากประชาชน (Sribuaim, 2002; Creighton, 2005) และต้องเป็นการกระทำอย่างถูกต้องตามกฎหมายด้วย (Verba, Nie, & Kim, 1978; Weiner, 1971)

ระดับขั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลจะเริ่มต้นจากการไม่สนใจไปสู่การสนใจทางการเมือง และการสนใจทางการเมืองจะแบ่งเป็นลำดับขั้น 3 ระดับ (Milbrath, 1965) คือ ระดับเริ่มต้น ได้แก่ การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง การใช้สิทธิเลือกตั้งการพูดคุยทางการเมือง การชักจูงผู้อื่นให้เลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน การแสดงการสนับสนุนการติดต่อกับนักการเมืองระดับกลาง ได้แก่ การบริจาคเงินการร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมืองการร่วมรณรงค์ทางการเมืองการเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคระดับสูง ได้แก่ การร่วมประชุมแกนนำของพรรคการร่วมระดมทุนการเสนอตัวเป็นคู่แข่ง และการดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างไรก็ตาม การแสดงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจจะแตกต่างกันไปตามเวลาและสถานการณ์ หรือในแต่ละสังคม แต่จะไม่แตกต่างกันเกินกว่าหนึ่งหรือสองลำดับขั้นเท่านั้น Raksakaew (2016) ระบุว่า การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถแบ่งได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ ข้อพึงสังเกตคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมีจำนวนมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด ประชาชนที่

เข้ามีส่วนร่วมก็จะมีจำนวนลดลงตามลำดับ

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง Nie and Verba (1975) จำแนกรูปแบบและกิจกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 4 รูปแบบ คือ(1) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (2) กิจกรรมการรณรงค์หาเสียง (3) การติดต่อขั้นต้นของพลเมือง และ (4) กิจกรรมที่ร่วมมือกัน กระทำร่วมกันเป็นกลุ่มหรือกลุ่มองค์กรในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาการเมืองและสังคม Huntington and Nelson (1982) แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 5 รูปแบบ คือ (1) กิจกรรมการเลือกตั้ง (2) การวิงวอน (3) กิจกรรมองค์การ (4) การติดต่อในบางประเด็น และ (5) การใช้ความรุนแรง ส่วน Khantikul (2010) จำแนกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ได้แก่

1. รูปแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ (conventional forms) แบ่งเป็น การออกเสียงเลือกตั้ง การสนทนาเรื่องการเมือง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ และการติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่การเมือง และ

2. รูปแบบที่ไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (unconventional forms) แบ่งเป็น การยื่นข้อเรียกร้อง การเดินขบวน การเข้าประจันหน้ากัน การละเมิดกฎหมายของสังคม การใช้ความรุนแรงทางการเมือง และ สงครามแบบกองโจรและการปฏิวัติรัฐประหาร

ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งเป็น 4 ประเภท (Milbrath & Goel, 1997) คือ

1. สิ่งเร้าทางการเมือง (political stimulate) บุคคลจะต้องค่อยๆ ได้รับสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อมก่อน จึงเกิดการกระทำทางการเมือง เช่น การพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง การได้รับข่าวสารข้อมูล หรืออยู่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง ผลการศึกษาของนักวิชาการหลายท่านและในหลายประเทศ พบว่า (1) บุคคลที่ได้รับสิ่งเร้าทางการเมืองมากจะมีแนวโน้มเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะที่ลึกมากขึ้น (2) บุคคลที่เข้าร่วมพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง มีแนวโน้ม

ว่าจะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่นๆ มากกว่าพวกที่ไม่มีการพูดคุย (3) ขนชั้นสูงหรือการศึกษาสูง มักจะได้รับสิ่งเร้าทางการเมืองมาก และ (4) บุคคลยิ่งพึงพอใจในพรรคการเมืองหรือผู้สมัครใดๆ มักจะมีสิ่งเร้าทางการเมืองมากกว่า

2. ปัจจัยส่วนบุคคล (personal factors) แยกเป็น 5 ปัจจัย ได้แก่ ทักษะคิด ความเชื่อ ลักษณะทางบุคลิกภาพ การสืบลักษณะนิสัยมาจากบิดามารดา และความต้องการในเชิงจิตวิทยา ข้อค้นพบจากการวิจัยหลายผลงานพบว่า บุคคลที่มีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการเมืองมากขึ้น ได้แก่(1) บุคคลที่มีความสนใจและห่วงใยเรื่องการเมือง (2) บุคคลที่รู้จักในความสามารถของตน (3) บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง มีระดับการศึกษาสูง(4) บุคคลที่มีความผูกพันหรือพึงพอใจในพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมือง (5) บุคคลที่มีความรู้สึกตระหนักในหน้าที่ของพลเมือง และ (6) บุคคลที่ชอบออกสังคม

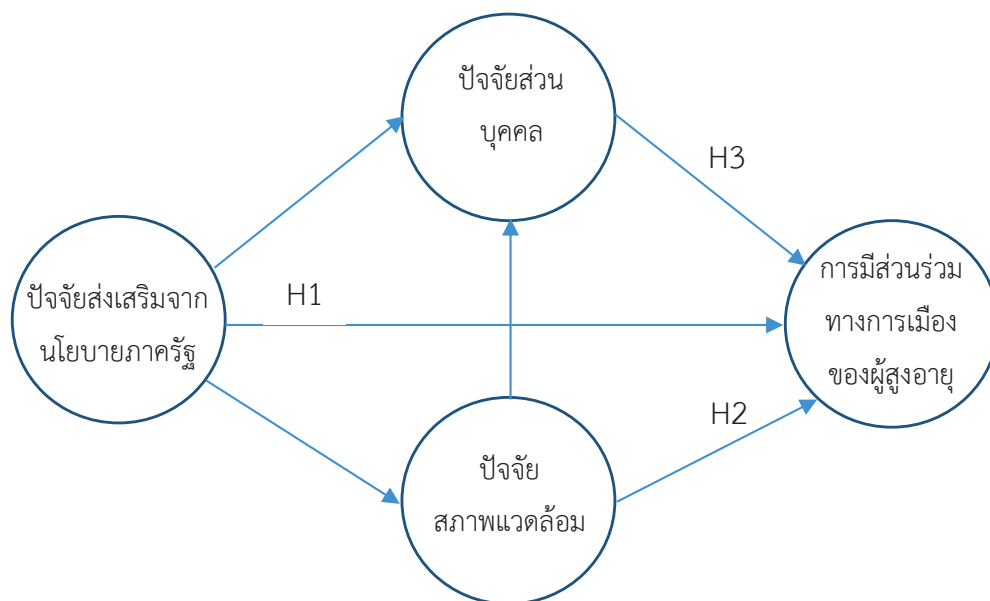
3. สิ่งแวดล้อมทางการเมือง (political setting) ประกอบด้วย (1) กฎกติกาทางการเมือง เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง จำนวนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ฯลฯ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อแนวโน้มของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (2) สถาบันทางการเมือง โดยเฉพาะระบบพรรคการเมือง งานวิจัยหลายฉบับ พบว่า ยิ่งพรรคการเมืองมีการแข่งขันกันมาก อัตราของการมีส่วนร่วมก็จะยิ่งสูงขึ้น (3) การรณรงค์หาเสียง ทั้ง 3 ส่วนนี้ ล้วนมีความสัมพันธ์กัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ชัดเจน

4. ตำแหน่งทางสังคม (social position) ได้แก่ การศึกษา รายได้ อาชีพ ถิ่นอาศัย เพศ อายุ ศาสนา เชื้อชาติ ฯลฯ เป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย อย่างไรก็ตาม ตำแหน่งทางสังคมไม่ได้ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง แต่จะเป็นตัวแปรที่สนับสนุน

ตัวแปรทางด้านทัศนคติและบุคลิกภาพ จากการวิจัยหลายฉบับ พบว่า บุคคลที่มีแนวโน้มเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก ได้แก่ (1) บุคคลที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางของสังคม (2) บุคคลในชนชั้น (3) บุคคลที่มีการศึกษา

สูง (4) บุคคลที่มีฐานะดี (5) บุคคลที่เป็นชาวเมือง (6) บุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์การ และ (7) บุคคลอาศัยอยู่ในชุมชนนั้นๆ เป็นเวลานาน

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากภาพกรอบแนวคิดในการวิจัย ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ ตัวแปรอิสระ แบ่งเป็น 3 ปัจจัยคือ ปัจจัยส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐ ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยสภาพแวดล้อม

สมมุติฐานของการวิจัย

H1 คือ สมมุติฐานที่ 1 ปัจจัยการส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐ มีอิทธิพลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และส่งผลทางอ้อม โดยผ่านปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยสภาพแวดล้อม

H2 คือ สมมุติฐานที่ 2 ปัจจัยสภาพแวดล้อม มีอิทธิพลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ

ส่งผลทางอ้อมโดยผ่านปัจจัยส่วนบุคคล

H3 คือ สมมุติฐานที่ 3 ปัจจัยส่วนบุคคล มีอิทธิพลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยความสัมพันธ์เชิงพยากรณ์ (prediction correlation research design) ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ผู้วิจัยใช้แนวทางของ Comrey and Lee (1992) กำหนดขนาดตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 600 ตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นตัวแทนในการวิจัย

2. สุ่มเลือกอำเภอ โดย (1) กรุงเทพมหานคร ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบตามความสะดวก จำนวน 2 เขต คือ เขตทวีวัฒนา กับเขตตลิ่งชัน เขตละ 50 ตัวอย่าง (2) จังหวัดปริมณฑล ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเลือกอำเภอเมือง 1 อำเภอ และเลือกแบบตามความสะดวก อีก 1 อำเภอ อำเภอละ 50 ตัวอย่าง

3. สุ่มเก็บข้อมูลจากตัวอย่างโดยวิธีแบบเจาะจงเฉพาะผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ด้วยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และวิเคราะห์เส้นทาง

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพรรณนา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่าง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 51.2 มีอายุระหว่าง 60-62 ปี ร้อยละ 36.8 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 44.3 ด้านสภาวะการมีงานทำ ร้อยละ 39.2 ไม่ได้ทำงาน (ช่วงอายุ 69 ปีขึ้นไป และ 63-65 ปี ในระดับที่ใกล้เคียงกัน) และร้อยละ 22.0 ประกอบธุรกิจส่วนตัว (ช่วงอายุ 60-62 ปี มากที่สุด) แหล่งรายได้ที่สำคัญ มาจากบุตรหลาน ร้อยละ 67.7 จากการทำงาน ร้อยละ 52.7 เมื่ออายุมากขึ้นรายได้จากการทำงานจะลดลง รวมทั้งรายได้ที่ได้รับจากบุตรหลานก็ลดลงด้วยเช่นกันเมื่อสอบถามเรื่องความเพียงพอของรายได้ต่อเดือน กลุ่มอายุ 60-62 ปี ระบุว่า มีรายได้เพียงพอในระดับปานกลางและถึงขั้นมีเงินเก็บร้อยละ 61.7 ส่วนกลุ่มที่ระบุว่ารายได้ไม่เพียงพอมากที่สุดคือ ช่วงอายุ 63-65 ปี ด้านสมาชิกในครอบครัว

ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ด้วยกันประมาณ 3-4 คน ร้อยละ 62.7 ด้านการรับข่าวสารทางการเมือง ส่วนใหญ่รับข่าวสารผ่านทางโทรทัศน์มากที่สุด ร้อยละ 92.3 รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ ร้อยละ 47.3 และวิทยุ ร้อยละ 41.7

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละตัวแปร ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.71, SD = .680$) ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมทางการเมืองระดับต้น ($\bar{X} = 3.09, SD = .647$) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง มากที่สุด คือ ปัจจัยส่วนบุคคล (POS) ($\bar{X} = 3.69, SD = .517$) รองมาคือปัจจัยส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง (GOV) ($\bar{X} = 3.55, SD = .497$) และปัจจัยสภาพแวดล้อมต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ENV) ($\bar{X} = 3.50, SD = .504$)

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เส้นทาง

ผู้วิจัยวิเคราะห์หาค่าของแต่ละเส้นทางย่อยและเส้นทางหลัก 6 เส้นทาง ผลการคำนวณ สรุปไว้ในภาพ 2 และตาราง 1 ดังนี้

เส้นทางที่ 1 ปัจจัยส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐ (GOV) --> ปัจจัยส่วนบุคคล (POS)

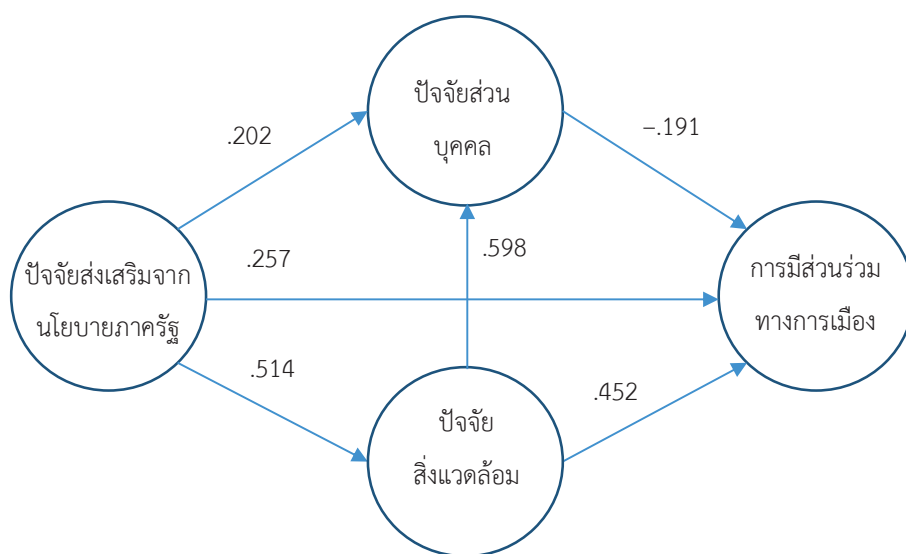
เส้นทางที่ 2 ปัจจัยส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐ (GOV) --> การมีส่วนร่วมทางการเมือง (PAR)

เส้นทางที่ 3 ปัจจัยส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐ (GOV) --> ปัจจัยสภาพแวดล้อม (ENV)

เส้นทางที่ 4 ปัจจัยส่วนบุคคล (POS) --> การมีส่วนร่วมทางการเมือง (PAR)

เส้นทางที่ 5 ปัจจัยสภาพแวดล้อม (ENV) --> ปัจจัยส่วนบุคคล (POS)

เส้นทางที่ 6 ปัจจัยสภาพแวดล้อม (ENV) --> การมีส่วนร่วมทางการเมือง (PAR)

ภาพ 2 Path diagram

ตาราง 1

สรุปผลการวิเคราะห์ Path Analysis

ตัวแปรเหตุ ตัวแปรผล	GOV			ENV			POS		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
ENV	0.514	-	0.514	-	-	-	-	-	-
POS	0.202	0.307	0.509	0.598	-	0.598	-	-	-
PAR	0.257	0.135	0.392	0.452	-0.114	0.338	-0.191	-	-0.191

หมายเหตุ: DE: Direct Effect, IE: Indirect Effect, TE: Total Effect

จากตาราง 1 พบว่า

1. ปัจจัยการส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐ (GOV) มีอิทธิพลทางตรง (DE) ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง (PAR) มีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.257 และอิทธิพลทางอ้อม (IE) โดยผ่านปัจจัยส่วนบุคคล (POS) และปัจจัยสภาพแวดล้อม (ENV) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.135 และมีอิทธิพลรวม (TE) เท่ากับ 0.392

2. ปัจจัยสภาพแวดล้อม (ENV) มีอิทธิพลทางตรง (DE) ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง (PAR) มีขนาด

อิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.452 มีอิทธิพลทางอ้อม (IE) โดยผ่านปัจจัยส่วนบุคคลเท่ากับ -0.114 และมีอิทธิพลรวม (IE) เท่ากับ 0.338

3. ปัจจัยส่วนบุคคล (POS) มีอิทธิพลทางตรง (DE) ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง (PAR) มีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ -0.191 ไม่มีอิทธิพลทางอ้อม (IE) และมีอิทธิพลรวม (TE) เท่ากับ -0.191

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้สรุปประเด็น อภิปรายผลการวิจัย ตามปัจจัยที่ศึกษา 4 ประการ ดังนี้

1. ปัจจัยส่งเสริมจากนโยบายภาครัฐตัวแปรที่อธิบายได้ดีที่สุด คือ (1) ผู้สูงอายุรับทราบได้ว่า ตนเองได้รับการคุ้มครองส่งเสริมและสนับสนุนตามกฎหมาย เช่น การบริการทางสาธารณสุข การศาสนา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรับเบี้ยยังชีพ ฯลฯ อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง (2) ภาครัฐให้คำแนะนำแก่ผู้สูงอายุน้อยเกินไป ควรมีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำให้ผู้สูงอายุได้รับทราบสิทธิและขั้นตอนต่างๆ มากขึ้นและ (3) หน่วยงานในท้องถิ่น/ชุมชน มีการประชาสัมพันธ์น้อย ควรประชาสัมพันธ์เพื่อแจ้งให้ผู้สูงอายุได้ทราบถึงการอำนวยความสะดวกต่างๆ ในช่วงก่อนที่จะมีกิจกรรมทางการเมือง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรให้เรื่อง “การให้คำแนะนำแก่ผู้สูงอายุและการประชาสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่แก่ผู้สูงอายุก่อนมีกิจกรรมทางการเมือง” มีความสำคัญลำดับต้น รวมทั้งเจ้าหน้าที่ควรให้คำแนะนำการติดต่อประสานงานทางการเมืองแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษอีกด้วย เมื่อพิจารณาในประเด็นนี้ เห็นได้ว่าการสนับสนุนและการประชาสัมพันธ์ที่ผ่านมาของภาครัฐต่อผู้สูงอายุยังมีน้อยเกินไป ไม่สามารถส่งเสริมการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้เท่าที่ควร ทั้งที่ได้ระบุไว้แล้ว เช่น Organic Law on Election of Members of the House of Representatives and Selection of Members of the Senate of B.E. 2550 (2007) ตามมาตรา 68 เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการหรือผู้สูงอายุในการลงคะแนนเลือกตั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการอำนวยความสะดวกสำหรับการลงคะแนนเลือกตั้งของคนพิการหรือผู้สูงอายุไว้เป็นพิเศษ หรือ Organic Law on Referendum of B.E. 2552 (2009) หมวดการลงคะแนนออกเสียงและการนับคะแนนในมาตรา 29 ระบุว่า เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิให้แก่คนพิการ หรือ

ทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุ ในการลงคะแนนออกเสียง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือผู้ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย จัดให้มีการอำนวยความสะดวกสำหรับการลงคะแนนออกเสียงของคนพิการ หรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุไว้เป็นพิเศษ เพราะจากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้รับข้อมูลเพิ่มเติมว่า แม้ว่าจะมีการจัดตั้งหน่วยเลือกตั้งขึ้นในชุมชนจริง แต่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหานี้อาจได้รับการแก้ไขในครั้งต่อไป เพราะการเลือกตั้งครั้งล่าสุดมีตั้งแต่ พ.ศ. 2554 การคมนาคมต่างๆ อาจดีขึ้น เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ให้บริการอาจมีความรู้ความเข้าใจในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุมากขึ้น รวมทั้งระบบเทคโนโลยีการสื่อสารมีความก้าวหน้า จะช่วยให้การสื่อสารประชาสัมพันธ์ไปยังผู้สูงอายุได้ตรงตามเป้าประสงค์ของภาครัฐ สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุมากขึ้นด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rattanasanwong (2016) ศึกษาเรื่อง “Factors Affecting to Democratic People Participation” พบว่า ปัจจัยด้านการสื่อสารทางการเมืองส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

2. ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ ตัวแปรที่อธิบายได้ดีที่สุดอยู่ในกลุ่มเศรษฐกิจและความสะดวกกล่าวคือ รายได้ในครัวเรือนมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถ้ามีรายได้น้อยก็尽量不要ออกไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำความยากจนของประชาชนมีผลกระทบโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ความสะดวกในการเดินทางมีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น การชุมนุมประท้วงของประชาชนและกลุ่มการเมืองต่างๆ มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และเสถียรภาพของรัฐบาล ตัวแปรด้านครอบครัว/ชุมชน/สังคม มีผลต่อ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุน้อยที่สุด สอดคล้องกับ Boarini and Díaz (2015) ศึกษาเรื่อง “Cast a Ballot or Protest in the Street-Did Our Grandparents do More of Both?: An Age-Period-Cohort Analysis in Political Participation” ที่ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าวิกฤตการณ์ทางการเงินปี ค.ศ. 2007-2009 มีผลกระทบให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองลดลง เช่นเดียวกับ Raphael (2015) ศึกษาเรื่อง “How Older People Will Vote in the 2015 General Election: A Review of Existing Polling Evidence” พบว่า ผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะออกเสียงลงคะแนนและจัดลำดับความสำคัญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการตรวจคนเข้าเมือง ระบบดูแลสุขภาพแห่งชาติ และด้านเศรษฐกิจ แสดงให้เห็นถึงการใส่ใจในเรื่องเศรษฐกิจและสุขภาพมากขึ้น

3. ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ ตัวแปรที่อธิบายปัจจัยส่วนบุคคลได้ดีที่สุด อยู่ในกลุ่มความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ได้แก่ ประชาชนควรมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างน้อยที่สุด คือ การไปเลือกตั้งและนายกรัฐมนตรีก่อมาจากการเลือกตั้งในระบบพรรคการเมือง รองมาคือ อยู่ในกลุ่มทัศนคติทางการเมือง โดยผู้สูงอายุระบุว่า ปัจจุบันคนไทยยังมีค่านิยมเคารพนักถือคนที่มีเงิน มีฐานะชนชั้นสูงทางสังคม ตำแหน่ง หน้าที่การงานระดับสูงเช่นเดิมอย่างที่เคยเป็นมา การเคลื่อนไหวชุมนุมทางการเมืองของกลุ่มองค์กรทางการเมืองต่างๆ ย่อมมีผลประโยชน์แอบแฝงอยู่กับเป้าหมายนั้นๆ เสมอ การแสดงออกซึ่งความไม่เป็นธรรม หรือการมี 2 มาตรฐานในสังคมไทย ก่อให้เกิดการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนออกมาเสมอด้วย นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า ผู้สูงอายุให้คะแนนข้อ “ประชาชนสามารถควบคุมนักการเมืองได้โดยผ่านการเลือกตั้ง” อยู่ในลำดับสุดท้ายของปัจจัยฯ สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าผู้สูงอายุจะมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับ

ประชาธิปไตยในระดับสูง แต่ก็มี ความเข้าใจในสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมด้วยเช่นกัน จากข้อมูลที่ได้รับในการลงพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดและทัศนคติทางการเมืองของผู้สูงอายุ และเรื่องของสุขภาพค่อนข้างมีอิทธิพลมากต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง แม้ว่าจะมีทัศนคติที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากเพียงใด หากสุขภาพไม่เอื้ออำนวย หรือขาดการอำนวยความสะดวกในการเดินทางแล้ว ก็ไม่สามารถจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ตามที่ต้องการ เมื่อพิจารณาพร้อมกับค่าอิทธิพลในโมเดลพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลมีอิทธิพลทางลบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุเล็กน้อย (-0.191) จากผลการวิจัย อาจกล่าวได้ว่า (1) ระดับความรู้ทางการเมืองสามารถอธิบายการแปรผันของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุได้ดีที่สุด (2) อายุส่งผลต่อค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ กล่าวคือ เมื่อผู้สูงอายุมีอายุมากขึ้น ความแข็งแรงของสุขภาพก็ลดลง ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองลดลง ซึ่งมีความแตกต่างจากการวิจัยของ Rattanasanwong (2016) ศึกษาเรื่อง “Factors Affecting to Democratic People Participation” พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ใช้กลุ่มประชากรที่ไม่ใช่ผู้สูงอายุ จึงทำให้ผลการวิจัยแตกต่างกัน

4. ปัจจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต้น ตัวแปรที่อธิบายได้ดีที่สุด คือ ความต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของตัวผู้สูงอายุเอง มีการสนทนาพูดคุยทางการเมือง การรับข้อมูลข่าวสาร และแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมขั้นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูงนั้น มีค่า

เฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ตัวแปรที่สะท้อนได้ดีที่สุด คือ ร่วมการเดินขบวน/ประท้วงทางการเมือง และยังพบความเห็นของผู้สูงอายุตรงกันว่า การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นหน้าที่หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นพื้นฐานที่สุดที่ประชาชนต้องทำ ซึ่งเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุนั้น เป็นกิจกรรมที่อยู่ในระดับต้นทั้งหมด สิ่งที่สะท้อนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต้น คือ การสนทนาพูดคุยทางการเมือง การรับข้อมูลข่าวสาร และแสดงความสนใจกิจกรรมทางการเมือง ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง เช่น การติดต่อกับนักการเมือง การบริจาคเงินสนับสนุนพรรคการเมือง การบริจาคเงินให้กับกลุ่ม/องค์กรเพื่อเดินขบวน/ประท้วงทางการเมือง และกิจกรรมอื่นๆ นั้น ผู้สูงอายุทุกท่านไม่เคยร่วมกิจกรรมเลย สอดคล้องกับ Rattanasanwong (2016) ศึกษาเรื่อง “Factors Affecting to Democratic People Participation” พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย อยู่ในระดับปานกลาง แตกต่างจากงานวิจัยของ Khantikul (2010) ศึกษาเรื่อง “A Political Participation Model of the People in Dusit District, Bangkok” ซึ่งระบุว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ ในงานวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ สอดคล้องกับการวิจัยของ Melo and Stockemer (2014) ศึกษาเรื่อง “Age and Political Participation in Germany, France and the UK: A Comparative Analysis” พบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีความเข้มแข็งในกลุ่มของผู้สูงอายุ (การมีส่วนร่วมในการลงคะแนนเสียง) ในขณะที่กลุ่มอายุอื่นๆ หรือเยาวชน ส่วนใหญ่จะมี

ส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการร้องเรียนและการประท้วง ซึ่งอาจเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับแนวคิดของ Srimahawaro (2011) ที่ศึกษาเรื่อง “Thai Politics, Systems or People: Cultural Development and Political Participation of the People” เป็นการทำตามกฎหมายมากกว่าจิตสำนึก เช่นเดียวกับ Khantikul (2010) ที่พบว่าประชาชนพร้อมที่จะเลือกไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองใดๆ เลยหากกิจกรรมทางการเมืองนั้นไม่ได้มีการบังคับโดยกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐ ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น เกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง โดยอาศัยสื่อทางโทรทัศน์ และโซเชียลมีเดีย เนื่องจาก ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เกือบทั้งหมด รับข่าวสารทางการเมืองผ่านโทรทัศน์ และมีแนวโน้มรับข่าวสารผ่านทางโซเชียลมีเดีย เช่น ไลน์ มากขึ้นกว่าเดิม จึงควรใช้เทคโนโลยีการสื่อสารให้เกิดประโยชน์มากขึ้น

2. ประเทศไทย ก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงวัยแล้ว ดังนั้น ภาครัฐ ควรศึกษาการใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารใหม่ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เช่น เปิดช่องทางให้ผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ หรือมีการให้ผู้สูงอายุได้ลงคะแนนในกิจกรรมที่ตนเกี่ยวข้อง แล้วส่งข้อมูลเข้าสู่ฐานข้อมูลภาครัฐโดยตรง ผ่านทางระบบออนไลน์ที่ไม่แสดงตัวตน (แต่สามารถระบุที่มาได้) เพื่อนำไปจัดทำนโยบายต่างๆ ให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุมากขึ้น เกิดความสะดวกต่อผู้สูงอายุ และบุคคลในครอบครัว รวมทั้งประหยัดค่าใช้จ่ายทั้งในระดับครัวเรือนและในระดับประเทศได้มากขึ้น

References

- Boarini, R., & Díaz, M. (2015). Cast a ballot or protest in the street-did our grandparents do more of both?: An age-period-cohort analysis in political participation. *Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)*, 2(4-5), 7-43.
- Bromage, A. W. (1954). *Introduction to municipal government and administration*. Appleton-Century.
- Burikun, T. (2009). *Political participation for Thai citizens in a democratic system from the first constitution to the constitution of B.E. 2550*. King Prajadhipok's Institute. [In Thai]
- Comrey, A., & Lee, H. (1992). *A first course in factor analysis*. Erlbaum.
- Constitution of the Kingdom of Thailand (Interim), B.E. 2557. (2014). *Royal Thai Government Gazette*, 131(55 A), 3-8.
- Creighton, J. L. (2005). *The public participation handbook: Making better decisions through citizen involvement*. Jossey-Bass.
- Huntington, S. P., & Nelson, J. M. (1982). *No easy choice: Political participation in developing countries*. Harvard University Press.
- Khantikul, P. (2010). *A political participation model of the people in Dusit district, Bangkok*. The Institute of Research and Development, Suan Sunandha Rajabhat University. [In Thai]
- McClosky, H. (1968). *Political participation, international encyclopedia of the social science*. The Free Press.
- Melo, D., & Stockemer, D. (2014). Age and political participation in Germany, France and the UK: A comparative analysis. *Comparative European Politics*, 12(1), 33-53.
- Milbrath, L. (1965). *Political participation: How and why do people get involved in politics?*. Rand McNally.
- Milbrath, L., & Goel, M. (1997). *Political participation: How and why do people get involved in politics?*. Rand McNally.
- Ministry of Social Development and Human Security. (2010). *National Plan for the Elderly, Vol. 1 (B.E. 2545-2564), Revised Edition, No. 1, B. E. 2552*. Author. [In Thai]
- National Reform Steering Assembly. (2017). *Thai constitution*. Author. [In Thai]
- National Statistical Office. (2014). *2014 Survey of the elderly population in Thailand*. Author. [In Thai]
- Nie, N. H., & Verba, S. (1975). Political participation. In F. I. Grunstiien & W. P. Nelson (Eds.), *Handbook political science: Non-government politic* (pp. 9-12). Addison Wesley.

- Organic Law on Election of Members of the House of Representatives and Selection of Members of the Senate of B.E. 2550. (2007). *Royal Thai Government Gazette*, 124(64 A), 69-121. [In Thai]
- Organic Law on Referendum of B.E. 2552. (2009). *Royal Thai Government Gazette*, 126(98 A), 1-17. [In Thai]
- Raksakaew, R. (2016). *Public participation*. Retrieved from <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การมีส่วนร่วมของประชาชน> [In Thai]
- Raphael, M. (2015). How older people will vote in the 2015 general election: A review of existing polling evidence. *Quality in Ageing and Older Adults*, 16(1), 65-68.
- Rattanasanwong, K. (2016). *Factors affecting to democratic people participation*. Sripatum University. [In Thai]
- Secretariat of the House of Representatives. (2011). *Political participation of citizens*. Author. [In Thai]
- Sribuaiam, K. (2002). *Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540: Problems, obstacles, and solutions*. King Prajadhipok's Institute. [In Thai]
- Srimahawaro, W. (2011). *Thai politics, systems or people: Cultural development and political participation of the people*. Retrieved from http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเมืองไทยระบบหรือคน_%3A_การพัฒนาวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน [In Thai]
- Verba, S., Nie, N. H., & Kim, J. (1978). *Participation and political equality: A seven nation comparison*. University of Chicago Press.
- Weiner, M. (1971). *Political participation: Crisis of an sequences in political development*. Princeton University Press.

รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำ ของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล

นฤชิต วัฒนะจันทร์¹ อำนวยทองโปรง²

บุญมี เณรยอต³ ฤทธิไกร ตูลวรรธนะ⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับของปัจจัยและภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล (3) ศึกษาแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยกับภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล และ (4) ศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล โดยการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 993 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการหาค่าความถี่และร้อยละ, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน, Simple Correlation และการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) และหาค่าอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมโดยใช้โปรแกรมลิสมเรล

ผลการวิจัย พบว่า (1) ระดับของปัจจัยและภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาลได้รับอิทธิพลรวมจากปัจจัยด้านสถานการณ์ ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิหลัง, ปัจจัยด้านคุณลักษณะ, ปัจจัยด้านสถานการณ์, ปัจจัยด้านพฤติกรรม และภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล (2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำ ได้แก่ ปัจจัยด้านพฤติกรรม ปัจจัยด้านสถานการณ์ ปัจจัยด้านคุณลักษณะ และปัจจัยด้านภูมิหลัง (3) รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำมีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี และรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุสามารถอธิบายความแปรปรวนตัวแปรภาวะผู้นำได้ร้อยละ 74.00 และ (4) ปัจจัยด้านสถานการณ์ ปัจจัยด้านพฤติกรรม ปัจจัยด้านภูมิหลัง ปัจจัยด้านคุณลักษณะมีอิทธิพลทางตรงต่อภาวะผู้นำ และพบว่าปัจจัยด้านสถานการณ์ ปัจจัยด้านคุณลักษณะ ปัจจัยด้านภูมิหลังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล

คำสำคัญ: โครงสร้างเชิงสาเหตุ; ภาวะผู้นำ; ผู้บริหารการศึกษา

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

นฤชิต วัฒนะจันทร์, อำนวย ทองโปรง, บุญมี เณรยอต, ฤทธิไกร ตูลวรรธนะ. (2565). รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 12(1), 184-195.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล: narachitwatthanachan@hotmail.com

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม

⁴ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

A Causal Structural Relationship Model of Factors Influencing the Leadership of Educational Administrators Under the Jurisdiction of Municipalities

Narachit Watthanachan¹ Amnuay Thongprong²

Boonmee Nenyod³ Rittigrai Tullawantana⁴

Abstract

This researcher has the following objectives: (1) to study the levels at which the factors are expressed and leadership (2) to study the relationship between these factors and the leadership (3) to study a causal structural relationship model of the factors and leadership and (4) to study the direct and indirect influences of factors exerting effects on the leadership of the educational administrator under the jurisdiction of municipalities. The sample size of 993 persons. The data collected were statistically analyzed in the frequency, percentage, means of standard deviation, simple correlation method and Path-analysis analysis. Furthermore, direct and indirect influences were determined by applying the linear structural relations (LISREL).

Findings are as follows: (1) The levels of factors and leadership were factors of historical background, factors of characteristics, Situational factors, behavioral factors and the leadership. (2) Factors showing correlations with the leadership in descending order were behaviors, situations, characteristics, and the historical background. (3) The causal structural relationship model of factors influencing the leadership exhibited congruence with empirical data at a good level. Accordingly, the model was explanatory of variance in respect to the variables governing the leadership at 74.00 percent. (4) Factors of situations, behaviors, the historical background, and characteristics exhibited direct influence on the leadership. It was also found that situational factors, characteristics, and the historical background evinced indirect influence on the leadership of the educational administrators.

Keywords: Causal Structural; Leadership; Educational Administrators

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Watthanachan, N., Thongprong, A., Nenyod, B., & Tullawantana, R. (2022). A causal structural relationship model of factors influencing the leadership of educational administrators under the jurisdiction of municipalities. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 184-195.

¹ Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
E-mail: narachitwatthanachan@hotmail.com

² Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

³ Graduate School, Siam University

⁴ Faculty of Education, Suan Dusit University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำตั้งแต่ในอดีตพบผล การศึกษาวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำมีอิทธิพล ต่อประสิทธิภาพขององค์กร หรือความสำเร็จขององค์กร และบุคลากรหรือพนักงานขององค์กร พบทั้งในองค์กร ภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน รวมถึงองค์กรที่ไม่หวังผล กำไรและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และบ่อยครั้ง พบว่าภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการกำหนด ความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์กร อีกทั้งยังพบ ผลการศึกษาวิจัยที่สนับสนุนความสำคัญของภาวะผู้นำ ในกลุ่มต่างๆ โดยพบว่า ภาวะผู้นำสามารถสร้างความ แตกต่างในด้านความสำเร็จหรือล้มเหลวของกลุ่มด้วย และมีความพยายามศึกษาค้นคว้าหาแนวคิดทฤษฎีและ ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ว่าทำอย่างไรจึงจะมีภาวะผู้นำ ที่มีประสิทธิภาพ คนจำนวนมากตระหนักว่าภาวะผู้นำ จะเป็นหนทางแห่งความสำเร็จ และต้องการพัฒนา ภาวะผู้นำของตนเอง เพราะตระหนักและเห็นความ สำคัญว่าภาวะผู้นำของบุคคลในองค์กรจะทำให้องค์กร มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Chongvisal, 2016)) และใน ส่วนของความดึงดูดที่เรียกว่าภาพลักษณ์ที่บุคคลหรือ ประชาชนมีต่อองค์กร หน่วยงาน สถาบันจะเกิดขึ้นใน รูปแบบใดย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ที่ประชาชนได้รับ สิ่งเหล่านี้จะก่อตัวขึ้นเป็นความ ประทับใจ ภาพลักษณ์ที่ดีเกิดจากความเพียรพยายาม ขององค์กร หน่วยงาน สถาบัน แต่ในการสร้างภาพลักษณ์ ที่ดีไม่สามารถทำได้ในระยะเวลาอันรวดเร็วหรือใช้ เวลาช่วงสั้นๆ เพราะภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทีละ น้อยและสะสมเพิ่มพูนมากขึ้นจนฝังเป็นรากฐานที่ ฝังแน่นอยู่ในจิตใจจนก่อเกิดเป็นทัศนคติ หรือความ รู้สึกนึกคิดของประชาชน ทั้งนี้ ในองค์กรทุกองค์กร ย่อมมีพฤติกรรมและความคิดของคนจำนวนมาก มี ผู้ร่วมงานที่หลากหลายเข้ามาร่วมงานภายในองค์กร อันประกอบด้วยคุณลักษณะที่องค์กรกำหนด ความรู้ ความสามารถและบุคลิกลักษณะ

แต่ในที่นี้ก็ย่อมมีความแตกต่างในด้านส่วนบุคคล ที่ไม่เหมือนกัน จึงก่อให้เกิดความได้เปรียบและ เสียเปรียบกันขององค์กร (Greenwald, 2008) ดังนั้น องค์กรจึงจะต้องกำหนดและสร้างมาตรฐาน ภาวะผู้นำที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะขององค์กร ซึ่งอาจ ถือเป็นวัฒนธรรมองค์กรเลยก็ได้ว่าหากบุคลากรใด ประสงค์จะทำงานกับองค์กรนี้ต้องมีทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมในการทำงานตามกรอบของภาวะผู้นำ ที่ได้กำหนดไว้ (Roongrengsuke, 2012) ทั้งนี้ ความ สามารถในการปรับตัวเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ของสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกนับว่ามี ความสำคัญต่อการทำให้องค์กรได้ผลงานที่ดีที่สุด การปรับโครงสร้างจะเป็นการปรับกระบวนการที่ องค์กรต้องการให้เกิดการประสานงานที่ดีขึ้น และยัง เกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ที่แบ่ง งานกันแล้วด้วย (Amornchewin, 2013) ผู้นำจึงจะ ต้องเป็นผู้ใช้วิธีการ ทักษะในการใช้อิทธิพลโน้มน้าวใจ ผู้ตามด้วยวิสัยทัศน์และการสื่อสารวิสัยทัศน์ ประกอบ กับความสามารถในการปรับเปลี่ยนระบบและองค์กร ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อให้บรรลุตามเป้าประสงค์ ขององค์กร (Nonthnathorn, 2015) ซึ่งกระแสสังคม โลกในปัจจุบันได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครองอย่าง เห็นได้ชัดและเป็นไปอย่างรวดเร็วที่เป็นไปตามกระแส ยุคโลกาภิวัตน์ (globalization) ที่ได้เกิดขึ้นต่อสังคม โลกอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันด้านต่างๆ เช่นทางด้านการค้า การลงทุน การกำหนดนโยบาย ต่างๆ ของในแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกัน แต่ทุก ประเทศแล้วมีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันคือให้ความสำคัญ ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศชาติของตน เป็นอันดับแรก จึงกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่ง ที่องค์กรทุกแห่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นองค์กรจึงต้องม การวางแผนเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ องค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเพื่อนำ

ไปสู่การพัฒนาองค์กรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จก้าวหน้าเติบโตขององค์กร และในทุกๆ องค์กรก็จะหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงไม่พ้น จึงต้องมีแนวทางการปรับตัวขององค์กรที่จะต้องตอบสนองให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง และทันต่อสถานการณ์โลกในปัจจุบัน (Yawirat, 2015) โดยผู้น่าจะมีบทบาทที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการติดตามสถานการณ์ข้อมูลต่างๆ แล้วนำมาประมวลเป็นวิสัยทัศน์และข้อมูลต่างๆ เพื่อชี้นำผู้ตามให้เข้าใจสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อจะได้จัดการวางแผนแนวทางการทำงาน ซึ่งช่วยปรับเปลี่ยนให้องค์กรดำรงอยู่ได้ตามสภาพแวดล้อมต่างๆ อย่างเหมาะสม (Viraku, 2015)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยและภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล
3. เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยกับภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล

ขอบเขตของการวิจัย

ด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาของเทศบาลจำนวน 993 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. รองนายกเทศมนตรีฝ่ายการศึกษาหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนทั่วประเทศ จำนวน 199 คน
2. ผู้อำนวยการสำนักการศึกษาหรือผู้อำนวยการกองการศึกษาในสังกัดเทศบาลหรือผู้ปฏิบัติราชการ

แทนทั่วประเทศ จำนวน 199 คน

3. ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนทั่วประเทศจำนวน 595 คน

ด้านตัวแปร

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิหลัง ปัจจัยด้านคุณลักษณะ ปัจจัยด้านสถานการณ์ และปัจจัยด้านพฤติกรรม
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. เพื่อเป็นแนวทางให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการคัดเลือกผู้บริหารการศึกษาที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับภาวะผู้นำเพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการศึกษาของเทศบาล
2. เพื่อนำไปใช้วางแผนในการบริหารจัดการสำนักการศึกษาหรือกองการศึกษาในสังกัดเทศบาลอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาวะผู้นำถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความสำเร็จขององค์กร และเป็นปัจจัยหลักของผลการปฏิบัติงานขององค์กร (Storey, 2004) ทั้งนี้ แล้วภาวะผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำมาซึ่งทรัพยากรที่มีค่าที่สุดขององค์กร อันจะทำให้มีนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นในองค์กร รวมไปถึงการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กรก็จะขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของผู้นำที่จะบ่งบอกถึงความสำเร็จ หรือความล้มเหลวขององค์กรไม่ว่าจะเป็นนโยบาย โครงสร้างงาน การดำเนินงาน บรรยากาศ และผลการดำเนินงานต่างๆ

ก็ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำทั้งสิ้น (Klann, 2007) ส่วนการบริหารงานขององค์กรทุกองค์การย่อมมีความเสี่ยงที่แอบแฝงอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นเหตุสำคัญที่ผู้นำจะต้องมีวิธีการบริหารจัดการความเสี่ยงเพื่อความอยู่รอดขององค์กร ดังนั้นเมื่อผู้นำจะต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนหรือในวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้นำจะต้องค้นหาวิธีการที่ปลอดภัยที่สุดที่ผ่านการวิเคราะห์ของผู้นำเพื่อที่จะเปลี่ยนวิกฤตการณ์ต่างๆ ให้กลายเป็นโอกาสให้ได้ (Frohman & Howard, 2008) เมื่อองค์กรได้ผู้นำที่มีคุณภาพก็จะสามารถทำให้องค์กรเกิดความได้เปรียบ และมีประสิทธิภาพในการที่จะนำองค์กรไปสู่ประสิทธิผลที่ยอดเยี่ยม แต่เมื่อองค์กรได้ผู้นำที่ไม่มีคุณภาพก็จะเป็นการทำลายองค์กรได้ (Henein & Morissette, 2007) ภายในองค์กรแต่ละองค์กรนั้น ผู้นำจะเป็นตัวแปรหลักที่จะดำเนินการ และจัดการสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการองค์กรให้เป็นแบบที่เรียกว่า Manager Do Things Right, Leader Do the Right Things ซึ่งหมายถึง ผู้บริหารจัดการจะทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ได้แก่เป็นผู้เชี่ยวชาญในงานประจำ การดูแล รักษาและควบคุมงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ แต่ผู้นำจะทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมเพื่อความสำเร็จของพันธกิจขององค์กร (Hunsaker, 2005)

รูปแบบของภาวะผู้นำ (leadership styles) คือวิธีการโดยทั่วไปที่ผู้นำปฏิบัติและควบคุมดูแลผู้ตาม รวมไปถึงวิธีการที่ผู้นำกำหนดทิศทางการปฏิบัติงาน การจัดการปัญหาและการตัดสินใจ ทั้งนี้มีปัจจัยหลายอย่างที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบภาวะผู้นำได้แก่ การเตรียมการของผู้นำ ประสบการณ์ ความเชื่อ และผู้นำแต่ละคนจะมีรูปแบบของพฤติกรรมที่แตกต่างกันไม่มากนัก อย่างไรก็ตามรูปแบบของภาวะผู้นำสามารถจัดหมวดหมู่ได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ (Burrow, Kleindl, & Everard, 2008)

1. ภาวะผู้นำแบบเผด็จการ (autocratic leadership) คือ ผู้นำที่ให้คำสั่งที่มีรายละเอียดของการปฏิบัติ

งานว่าจะทำอะไร ที่ไหน อย่างไร อย่างตรงไปตรงมาไม่อ้อมค้อมมีความชัดเจนและแน่นอน เมื่อผู้นำใช้ภาวะผู้นำแบบเผด็จการจะทำให้ผู้ตามไม่ต้องตัดสินใจเกี่ยวกับงานที่ทำด้วยตนเองเลย เมื่อเกิดปัญหาหรือคำถามขึ้นผู้ตามก็จะมองหาผู้นำให้จัดการกับปัญหาหรือคำถามนั้นๆ ในที่นี้ความมีประสิทธิภาพก็เป็นเหตุผลหนึ่งของการใช้รูปแบบเผด็จการ ผู้ตามจะถูกคาดหวังให้ทำงานในวิธีการที่ผู้นำกำหนดไว้อย่างแน่นอนและผู้ตามก็รู้ว่าผู้นำคาดหวังสิ่งใด ผู้นำรูปแบบนี้จึงมีแนวความคิดว่าผู้นำเป็นบุคคลที่ดีที่สุดที่จะกำหนดวิธีการที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรและผู้นำรูปแบบนี้มีแนวความคิดว่าผู้ตามไม่มีความจำเป็นในการตัดสินใจเกี่ยวกับงานด้วยตนเองซึ่งผู้ร่วมงานบางคนชื่นชอบผู้นำแบบเผด็จการแต่ก็มีผู้ที่ไม่ชอบผู้นำแบบนี้เช่นกัน ในส่วนของข้อดีที่สำคัญของรูปแบบเผด็จการคือการจะเป็นการขัดขวางผู้ตามจากความคิดที่เกี่ยวกับวิธีการทำงานที่ดีกว่าอันจะเป็นผลทำให้ผู้ตามเกิดความเบื่อหน่ายและนำไปสู่ความไม่พอใจของผู้ตาม มีผลการปฏิบัติงานที่เสื่อมถอยลงและก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม ทั้งนี้แล้วรูปแบบผู้นำแบบเผด็จการนั้นไม่ได้มีการสร้างและพัฒนาผู้ตามเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับโอกาสการเลื่อนขั้นขึ้นเป็นผู้นำเพราะผู้ตามจะไม่เคยได้รับประสบการณ์ในการตัดสินใจหรือในการแก้ปัญหาแต่อย่างใด ภาวะผู้นำแบบเผด็จการนี้เหมาะกับบางสถานการณ์เช่นสถานการณ์ฉุกเฉินเพราะจะมีประสิทธิภาพมากกับผู้ใต้บังคับบัญชาในการออกคำสั่งเฉพาะและจะเป็นการคาดหวังผลลัพธ์ที่รวดเร็ว

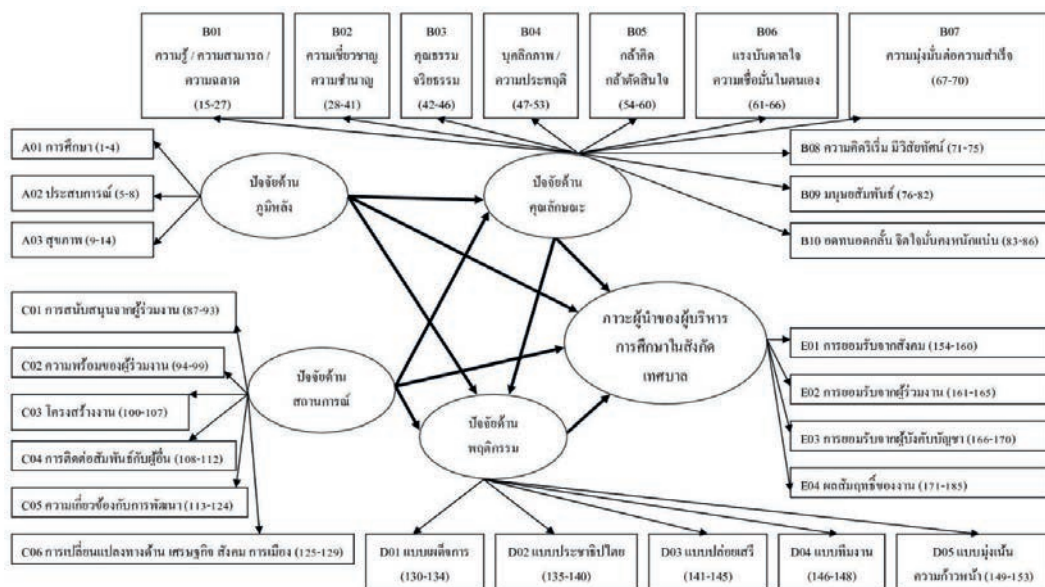
2. ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย (democratic leadership) คือ ผู้นำจะมีบทบาทในการกระตุ้นผู้ตามให้ร่วมตัดสินใจในงานและปัญหาที่เกี่ยวข้อง ผู้นำที่ใช้ภาวะผู้นำรูปแบบนี้จะมีการสื่อสารแบบเปิดเผยกับผู้ตามและพูดคุยปัญหาตลอดถึงวิธีการแก้ไขปัญหามากกว่าการประกาศสิ่งที่ตนตัดสินใจแล้วเท่านั้นแต่ทั้งนี้ผู้นำก็ยังเป็นผู้ตัดสินใจในขั้นสุดท้ายหลังจาก

ที่ได้ปรึกษากันกับผู้ตามถึงแนวทางและข้อเสนอแนะ โดยคนส่วนมากมักมีทัศนคติความคิดเห็นว่าตนเองชอบผู้นำแบบประชาธิปไตย ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนงานและการตัดสินใจจะช่วยให้ผู้ตามรู้สึกว่าเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าของกลุ่มในการทำให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ผู้ตามเห็นว่าผู้นำของตนให้ความเชื่อมั่นในตัวของพวกเขา มักจะถูกใจได้มาก ถึงแม้ว่าภาวะผู้นำในรูปแบบนี้จะมีข้อดีแต่ก็มีข้อจำกัดอยู่เพราะไม่ใช่คนทั้งหมดจะชื่นชอบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บางคนชอบที่จะทำงานเท่าที่ตนได้รับการมอบหมายหรือเฉพาะในหน้าที่ของตนเองเพียงเท่านั้น ผู้ร่วมงานแบบนี้จึงคิดว่าการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการพูดคุยถึงปัญหาเป็นการสิ้นเปลืองเวลาของพวกเขาด้วยเช่นกัน รูปแบบภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยมีประสิทธิภาพในหลายสถานการณ์โดยเฉพาะเมื่อผู้ร่วมงานได้รับการมอบหมายและต้องการความรับผิดชอบในงานมากขึ้นและการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพจะขึ้นอยู่กับผู้ร่วมงานที่มีประสบการณ์

และได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี

3. ภาวะผู้นำแบบเปิด (open leadership) ผู้นำแบบนี้จะไม่กำหนดทิศทางการทำงานให้กับผู้ตามหรืออาจกำหนดบ้างเล็กน้อย ผู้ตามจะถูกคาดหวังว่าผู้ตามมีความเข้าใจในงานที่ต้องปฏิบัติให้สำเร็จด้วยวิธีรายละเอียดและการตัดสินใจด้วยตนเองซึ่งผู้นำจะให้ไว้เป็นภาระหน้าที่ของบุคคลหรือกลุ่ม ผู้นำจะปล่อยให้ผู้ตามทำงานของตนและจะคอยควบคุมการทำงานหรือมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเพียงเล็กน้อยแต่ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักๆ ผู้นำก็จะจัดการกับปัญหาเหล่านั้นด้วยบทบาทของผู้นำ รูปแบบภาวะผู้นำแบบเปิดนี้จะใช้ได้กับผู้ร่วมงานที่มีประสบการณ์และในการดำเนินงานที่มีการเปลี่ยนแปลงหลักๆ ไม่มากหรืออาจใช้ได้กับงานที่ต้องทำต่างสถานที่กันกับผู้นำเพราะผู้นำไม่สามารถควบคุมการทำงานของผู้ร่วมงานได้อย่างใกล้ชิดและอาจไม่สะดวกที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเนื่องด้วยระยะทางที่ไกลของสถานที่

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเกี่ยวกับเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล ผู้วิจัยดำเนินการสร้าง และปรับปรุง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ แนวคิดภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษา คุณสมบัติ บทบาท อำนาจหน้าที่ โครงสร้าง รวมทั้งสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล

ขั้นตอนที่ 2 ร่างเครื่องมือในการวิจัยโดยการสังเคราะห์ คัดแยกปัจจัยในแต่ละด้านของภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล

ขั้นตอนที่ 3 สร้างแบบสอบถาม (questionnaire) ที่ต้องการวัดตัวแปรต่างๆ ในแต่ละปัจจัย และเขียนข้อคำถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ

การหาคุณภาพเครื่องมือ

1. การหาค่าความเที่ยงตรง (validity)

1.1 ผู้วิจัยได้ร่างแบบสอบถามขึ้นและนำไปปรึกษาคณะอาจารย์ที่ปรึกษาและนำมาปรับปรุง

1.2 ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คนตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยการหาค่า IOC

2. หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยทำ Pilot Study กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่ กลุ่มประชากรที่นำมาวิจัย จำนวน 32 คนและนำมาวิเคราะห์โดยการคำนวณหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อแบบ Item – total correlation และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่าความเชื่อมั่นดังนี้ (ยกเว้นปัจจัยด้านภูมิหลังซึ่งเป็นตัวแปรสถานภาพส่วนตัว)

2.1 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อแบบ Item-total

correlation

2.2 ปัจจัยด้านคุณลักษณะ มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ 0.991

2.3 ปัจจัยด้านสถานการณ์ มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ 0.989

2.4 ปัจจัยด้านพฤติกรรม มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ 0.979

2.5 ภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ 0.986

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมลิสเรลเพื่อหาค่าสถิติ ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของประชากรการวิจัย โดยหาค่าความถี่และร้อยละ

2. ข้อมูลที่เป็นแบบ Rating scale หาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ ความโด่ง

3. หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล โดยหาค่า Simple Correlation

4. หาค่าความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยกับภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาลโดยการวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis) โดยใช้โปรแกรมลิสเรล และหาค่าอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยระดับปัจจัยและภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล

จากการศึกษาเอกสารและการส่งแบบสอบถามเพื่อยืนยันและเพิ่มเติมปัจจัยที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาลพบว่า ปัจจัยด้านภูมิหลังเรียงลำดับได้ดังนี้ สุขภาพ, การศึกษา และประสบการณ์ ปัจจัยด้านคุณลักษณะเรียงลำดับ ดังนี้

คุณธรรม จริยธรรม, ความรู้/ความสามารถ/ความฉลาด, บุคลิกภาพ/ความประพฤติ, กล้าคิด/กล้าตัดสินใจ, ความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์, อดทนอดกลั้น จิตใจมั่นคงหนักแน่น, มนุษยสัมพันธ์, ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ, ความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ และ แรงบันดาลใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง ปัจจัยด้านสถานการณ์ เรียงลำดับได้ดังนี้ การสนับสนุนจากผู้ร่วมงาน, โครงสร้างงาน, ความพร้อมของผู้ร่วมงาน, ความเกี่ยวข้องกับการพัฒนา, การติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น และการเปลี่ยนแปลงทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ปัจจัยด้านพฤติกรรมเรียงลำดับได้ดังนี้ แบบทีมงาน, แบบประชาธิปไตย, แบบมุ่งเน้นความก้าวหน้า, แบบเผด็จการ และแบบปล่อยเสรี ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การศึกษาในสังกัดเทศบาลเรียงลำดับได้ดังนี้ ผลสัมฤทธิ์ของงาน, การยอมรับจากผู้บังคับบัญชา, การยอมรับจากสังคม และการยอมรับจากผู้ร่วมงาน

2. ผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ค่าเมตริกสหสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล เรียงลำดับได้ดังนี้ ปัจจัยด้านพฤติกรรม ปัจจัยด้านสถานการณ์ ปัจจัยด้านคุณลักษณะ และปัจจัยด้านภูมิหลัง ทั้งนี้ปัจจัยด้านพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านสถานการณ์อย่างเด่นชัด

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยด้านพฤติกรรม พบว่า ตัวแปรแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับตัวแปรแบบทีมงานอย่างเด่นชัด

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยด้านสถานการณ์ พบว่า ตัวแปรการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นมีความสัมพันธ์กับตัวแปรความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างเด่นชัด

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยด้านคุณลักษณะ พบว่า ตัวแปรความรู้/ความสามารถ/

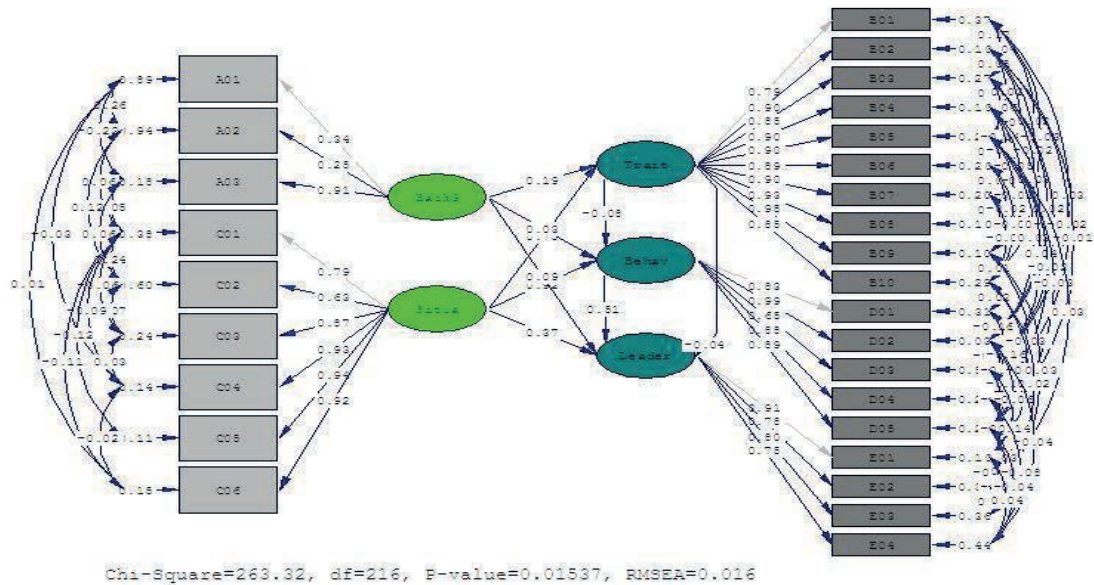
ความฉลาดมีความสัมพันธ์กับตัวแปรความเชี่ยวชาญ ความชำนาญอย่างเด่นชัด และตัวแปรความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์มีความสัมพันธ์กับตัวแปรมนุษยสัมพันธ์อย่างเด่นชัด

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยด้านภูมิหลังพบว่า ตัวแปรการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับ ตัวแปรประสบการณ์อย่างเด่นชัด

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล พบว่า ตัวแปรการยอมรับจากสังคมมีความสัมพันธ์กับตัวแปรผลสัมฤทธิ์ของงานอย่างเด่นชัด

3. ผลการวิจัยรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยกับภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล

รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องได้ค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 263.319 ที่ระดับนัยสำคัญ (p) มีค่าเท่ากับ 0.01537 ระดับองศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 216 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) มีค่าเท่ากับ 1.219 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.978 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.959 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.00874 ซึ่งแสดงว่ารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาลมีความสอดคล้องกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของสมการโครงสร้าง ภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล มีค่าเท่ากับ 0.74 จึงสรุปได้ว่า รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุสามารถอธิบายความแปรปรวน ตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาลได้ร้อยละ 74.00

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ปัจจัยด้านภูมิหลัง พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเรียงลำดับของตัวแปรได้ดังนี้ คือ สุขภาพ, การศึกษา และประสบการณ์

ปัจจัยด้านคุณลักษณะ พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเรียงลำดับของตัวแปรได้ดังนี้ คือ มนุษยสัมพันธ์, ความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์, ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ = บุคลิกภาพ/ความประพฤติ = กล้าคิดกล้าตัดสินใจ = ความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ, แรงบันดาลใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง, คุณธรรม จริยธรรม = อดทน อดกลั้น จิตใจมั่นคง หนักแน่น, ความรู้/ความสามารถ/ความฉลาด

ปัจจัยด้านสถานการณ์พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเรียงลำดับของตัวแปรได้ดังนี้ คือ ความเกี่ยวข้องกับการพัฒนา, การติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น, การเปลี่ยนแปลงทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง, โครงสร้างงาน, การสนับสนุนจากผู้ร่วมงาน, ความพร้อมของผู้ร่วมงาน

ปัจจัยด้านพฤติกรรมพบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเรียงลำดับของตัวแปรได้ดังนี้ คือ แบบ

ประชาธิปไตย, แบบมุ่งเน้นความก้าวหน้า, แบบทีมงาน, แบบเผด็จการ, แบบปล่อยเสรี

ภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเรียงลำดับของตัวแปรได้ดังนี้ คือ การยอมรับจากสังคม, การยอมรับจากผู้บังคับบัญชา, การยอมรับจากผู้ร่วมงาน, ผลสัมฤทธิ์ของงาน

4. ผลการวิจัยอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล

4.1 จากการศึกษาวิจัยพบว่าปัจจัยด้านสถานการณ์ ปัจจัยด้านพฤติกรรม ปัจจัยด้านภูมิหลัง และปัจจัยด้านคุณลักษณะ มีอิทธิพลทางตรงต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล

4.2 จากการศึกษาวิจัยพบว่าปัจจัยด้านสถานการณ์ ปัจจัยด้านคุณลักษณะ และปัจจัยด้านภูมิหลัง มีอิทธิพลทางอ้อมต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล

การอภิปรายผล

1. จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านสถานการณ์มีอิทธิพลมากที่สุดต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล โดยมีอิทธิพลทางตรงอันจะเป็นตัวกำหนดหรือผลักดันต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล และมีอิทธิพลทางอ้อมซึ่งปัจจัยด้านสถานการณ์ จะส่งผลต่อปัจจัยด้านคุณลักษณะและปัจจัยด้านพฤติกรรมก่อนที่จะส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล โดยมีความสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ที่มีแนวความคิดว่าผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะต้องเป็นบุคคลที่สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบภาวะผู้นำของตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์มุ่งเน้นภาวะผู้นำที่ประกอบด้วยมิติทางสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นมิติทางการควบคุมหรือมิติทางการสนับสนุนซึ่งแต่ละมิตินั้นจะต้องสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ต่างๆ ที่ผู้นำต้องเผชิญเพื่อที่จะเข้าใจได้ว่าอะไรคือสิ่งจำเป็นสำหรับสถานการณ์นั้นๆ ทั้งนี้ ผู้นำจะต้องประเมินบุคลาการของตนและเข้าใจถึงวิธีการที่จะมอบหมายงานแก่ผู้ร่วมงานเพื่อที่จะให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้นำสามารถผสมผสานรูปแบบของตนเองกับการมอบหมายงาน และการเติมเต็มความสามารถของผู้ร่วมงาน โดยที่ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะต้องรู้ความต้องการของผู้ร่วมงานคืออะไร และปรับเปลี่ยนรูปแบบของตนให้เข้ากับความต้องการเหล่านั้น (Northouse, 2007)

2. จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านพฤติกรรมมีอิทธิพลเป็นลำดับที่สองที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล โดยมีอิทธิพลทางตรงอันจะเป็นตัวกำหนดหรือผลักดันต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล โดยจากการศึกษาวิจัยพบว่าปัจจัยด้านพฤติกรรมได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านภูมิหลัง ปัจจัยด้านสถานการณ์ และปัจจัยด้าน

คุณลักษณะ ซึ่งปัจจัยด้านพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านสถานการณ์อย่างเด่นชัด อาจเป็นเพราะปัจจัยด้านสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นผลต่อการกำหนดพฤติกรรมของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล และในปัจจัยด้านพฤติกรรมมีตัวแปรแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับตัวแปรแบบทีมงานอย่างเด่นชัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพฤติกรรมของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาลแบบทีมงานจะส่งเสริมต่อพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล ดังนั้นแล้วผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาลจึงควรที่จะผสมผสานพฤติกรรม การบริหารงานที่เป็นแบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นความก้าวหน้าโดยการสร้างทีมงานและให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมโดยผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาลควรใช้หลักประชาธิปไตยในการทำงานและเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และนำข้อมูลมาประกอบในการตัดสินใจ ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีมโดยการกระจายอำนาจให้แก่ทีมงานในการตัดสินใจเองได้โดยเมื่อได้รับมติร่วมกันของทีมงานให้ความตระหนักถึงสิทธิ เสรีภาพของผู้ร่วมงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นการวัดระดับความสำเร็จของเป้าหมาย เน้นการบรรลุวัตถุประสงค์ ผลสำเร็จและเป้าหมายเป็นหลัก มีการดำเนินการตรวจสอบข้อมูลการปฏิบัติงานโดยอาจจะให้ผู้ร่วมงานรายงานความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อเกิดอุปสรรคผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาลจะต้องดำเนินการติดตามและช่วยเหลือให้ผู้ร่วมงานร่วมแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปด้วยดีในเวลาที่เรารวดเร็ว

3. จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านภูมิหลังมีอิทธิพลเป็นลำดับที่สามที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล โดยมีอิทธิพลทางตรงอันจะเป็นตัวกำหนดหรือผลักดันต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล และมีอิทธิพลทางอ้อมซึ่ง

ปัจจัยด้านภูมิหลัง จะส่งผลต่อปัจจัยด้านคุณลักษณะ และปัจจัยด้านพฤติกรรมก่อนที่จะส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล และพบว่าในปัจจัยด้านภูมิหลังในตัวแปรการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรประสพการณ์อย่างเด่นชัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประสพการณ์ของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาลจะเป็นผลพวงมาจากการศึกษาของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล โดยสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงภูมิหลัง ที่ให้ความสำคัญในด้านของภูมิหลังของผู้นำที่แกนความเชื่อที่ว่าภูมิหลังของแต่ละบุคคลไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ประสพการณ์ที่ผ่านมาในอดีต และการมีร่างกายที่แข็งแรง จะส่งผลให้ผู้นำมีลักษณะเด่นแตกต่างจากผู้ที่ไม่ได้เป็นผู้นำ (Campbell & Craig, 2005)

4. จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะ มีอิทธิพลเป็นลำดับที่สี่ที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล โดยมีอิทธิพลทางตรง อันจะเป็นตัวกำหนดหรือผลักดันต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล และมีอิทธิพลทางอ้อม ซึ่งปัจจัยด้านคุณลักษณะจะส่งผลต่อปัจจัยด้านพฤติกรรมก่อนที่จะส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล โดยจากการศึกษาวิจัยพบว่าปัจจัยด้านคุณลักษณะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านภูมิหลัง และปัจจัยด้านสถานการณ์ ซึ่งในปัจจัยด้านคุณลักษณะมีตัวแปรความรู้/ความสามารถ/ความฉลาด มีความสัมพันธ์กับตัวแปรความเชี่ยวชาญ ความชำนาญอย่างเด่นชัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเชี่ยวชาญ ความชำนาญของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาลเป็นการพัฒนามาจากความรู้/ความสามารถ/ความฉลาด ที่มีอยู่ในตัวของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล และมีตัวแปรความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์มีความสัมพันธ์กับตัวแปรมนุษยสัมพันธ์อย่างเด่นชัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาลเป็นสิ่งที่เกื้อกูลต่อการมีความคิดริเริ่ม มี

วิสัยทัศน์ของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล โดยมีความสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะที่ได้อธิบายถึงการคาดการณ์ในความสามารถของมนุษย์ โดยจะกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญบางอย่างที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากผู้ตาม (Greenwald, 2008)

5. จากการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาลได้รับอิทธิพลรวมจากปัจจัยด้านสถานการณ์ ปัจจัยด้านพฤติกรรม ปัจจัยด้านภูมิหลัง และปัจจัยด้านคุณลักษณะ อันเป็นปัจจัยในกระบวนการของการมีอิทธิพลส่วนบุคคลต่อผู้อื่น ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถ การโน้มน้าว การเชื่อมโยงที่จะทำให้อื่นเกิดความเห็นด้วย คล้อยตามและเกิดการยอมรับ ซึ่งจะมีผลกระทบที่สำคัญต่อผลลัพธ์และความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์กร

ข้อเสนอแนะ

1. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรม เสริม เพิ่มเติมความรู้ในด้านการทำวิจัยทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร การประกันคุณภาพการศึกษา การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษาให้แก่ผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการศึกษาของผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล
2. ผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรม ส่งเสริมความสามารถในการทำวิจัยทางการศึกษาให้แก่ผู้ปฏิบัติงานการศึกษาในสังกัดเทศบาลเพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถตลอดถึงการทำวิทยฐานะของผู้ปฏิบัติงานการศึกษาในสังกัดเทศบาล
3. ผู้บริหารการศึกษาในสังกัดเทศบาล กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ควรสำรวจความพร้อมของสถานศึกษาในสังกัด เทศบาล ด้านความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน เช่น อาคารสถานที่ สื่อ นวัตกรรมทางการศึกษาให้มี

สภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สุขภาพ อนามัย และความปลอดภัยของผู้เรียน

References

- Amornchewin, B. (2013). *Managing for results*. Parbpim. [In Thai]
- Burrow, J. L., Kleindl, B., & Everard, K. E. (2008). *Business principles management*. Thomson South-Western.
- Campbell, D., & Craig, T. (2005). *Organisations and the business environment* (2nd ed.). Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Chongvisal, R. (2016). *Leadership: Theory, research and approach to development*. Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Frohman, D., & Howard, R. (2008). *Leadership the hard way: why leadership can't be taught and how you can learn it anyway*. Jossey-Bass.
- Greenwald, H. P. (2008). *Organizations: Management without control*. Sage.
- Henein, A., & Morissette, F. (2007). *Made in Canada leadership: Wisdom from the nation's best and brightest on leadership practice and development*. John Wiley & Sons.
- Hunsaker, P. L. (2005). *Management: A skills approach* (2nd ed.). Prentice Hall.
- Klann, G. (2007). *Building character: Strengthening the heart of good leadership*. Jossey-Bass.
- Nonthnathorn, P. (2015). *Operational leadership: LIFF model*. Social Enterprise Leadership Center, Kasetsart University. [In Thai]
- Northouse, P. G. (2007). *Leadership: Theory and practice*. Sage.
- Puksawadde, A. (2013). *Public relations for image building*. V. Print. [In Thai]
- Roongrerngsuke, S. (2012). *Smart Leadership: Leadership strategy at the guru level*. Krungthep Turakij Media. [In Thai]
- Storey, J. (2004). *Leadership in organizations: Current issues and key trends*. Routledge.
- Viraku, B. (2015). *Leadership*. National Institute of Development Administration. [In Thai]
- Yawirat, N. (2015). *Organization development and change*. Triple Group. [In Thai]

ปัจจัยด้านคุณภาพของระบบสารสนเทศและการยอมรับเทคโนโลยี ในการให้บริการฟีดแบ็กแอปพลิเคชันที่ส่งผลต่อการใช้บริการซ้ำ ของผู้ใช้บริการในกรุงเทพมหานคร

สมพล พุ่งหว่า¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการฟีดแบ็กแอปพลิเคชันในกรุงเทพมหานคร (2) ศึกษาปัจจัยคุณภาพของระบบสารสนเทศ ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ และการใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการฟีดแบ็กแอปพลิเคชันในกรุงเทพมหานคร และ (3) ศึกษาปัจจัยคุณภาพของระบบสารสนเทศและการยอมรับเทคโนโลยีในการให้บริการฟีดแบ็กแอปพลิเคชันที่ส่งผลต่อการใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการในกรุงเทพมหานคร ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้ใช้บริการฟีดแบ็กแอปพลิเคชันในกรุงเทพมหานคร โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 402 คน สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า โมเดลเชิงสาเหตุของงานวิจัยสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าดัชนีผ่านเกณฑ์ทั้งหมด โดยมีค่า $\chi^2/df = 0.314$ $P = 0.995$ RMSEA = 0.000 CFI = 1.00 SRMR = 0.010 และ AGFI = 0.99 โดยการยอมรับเทคโนโลยีส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ($\beta = .69$) ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการส่งผลทางตรงต่อการใช้บริการซ้ำ ($\beta = .48$) และการยอมรับเทคโนโลยีส่งผลทางอ้อมต่อการใช้บริการซ้ำผ่านความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ($\beta = .33$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 สามารถอธิบายความแปรปรวนของการใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการฟีดแบ็กแอปพลิเคชันในกรุงเทพมหานครได้ร้อยละ 74

คำสำคัญ: คุณภาพของระบบสารสนเทศ; การยอมรับเทคโนโลยี; ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ; การใช้บริการซ้ำ; ฟีดแบ็กแอปพลิเคชัน

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

สมพล พุ่งหว่า. (2565). ปัจจัยด้านคุณภาพของระบบสารสนเทศและการยอมรับเทคโนโลยีในการให้บริการฟีดแบ็กแอปพลิเคชันที่ส่งผลต่อการใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการในกรุงเทพมหานคร. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 196-209.

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

อีเมล: sptwa@hotmail.com

*ได้รับทุนอุดหนุนโครงการวิจัยจากคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Factors of the Quality of Information System and Technology Acceptance of Food Delivery Application Service that Effect Toward Repurchase of User in Bangkok

Sompon Thungwha¹

Abstract

This research aimed to (1) study service using behavior of food delivery application user in Bangkok, (2) study the factors of quality of information system, technology recognition of food delivery application, user satisfaction and repurchase of food delivery application users in Bangkok, and (3) study factors of the quality of information system and technology recognition of food delivery application service that effect the repurchase of users in Bangkok. The population of this research were food delivery application users in Bangkok of 402 users. The sampling method was multi-stage sampling and the method for data collection was questionnaire. The statistics used consist of frequency, percentage, mean, standard deviation and Structural Equation Model.

The results showed that the causal model exhibited congruence with the empirical data with $\chi^2/df = 0.314$ $P = 0.995$ RMSEA = 0.000 CFI = 1.00 SRMR = 0.010 and AGFI = 0.99. Results of hypothesis testing showed that technology recognition effected user satisfaction ($\beta = .69$) user satisfaction effected repurchase ($\beta = .48$) and technology recognition indirectly effected on repurchase through user satisfaction ($\beta = .33$) at the statistically significant level of 0.05. The factors of quality of information system and technology recognition of food delivery application service could be explanatory of the variance of the repurchase of users in Bangkok at 74 percent.

Keywords: Quality of Information System; Technology Acceptance; User Satisfaction; Repurchase; Food delivery Application

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Thungwha, S. (2022). Factors of the quality of information system and technology acceptance of food delivery application service that effect toward repurchase of user in Bangkok. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 196-209.

¹ Faculty of Business Administration

2086 Ramkhamhaeng Road, Huamark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand

E-mail: sptwa@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชัน เป็นแอปพลิเคชันสำหรับให้บริการค้นหาและสั่งอาหารผ่านทางระบบออนไลน์และให้นำมาส่งให้ ณ ที่อยู่ของผู้สั่งอาหาร (Xiao & Dong, 2015) ประเมินว่า ตลอดปี 2564 ปริมาณการสั่งอาหารผ่านบริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันจะมีจำนวนไม่น้อยกว่า 120 ล้านครั้ง หรือเพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่า เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาดของโควิด 19 ในปี 2562 ที่มีจำนวนประมาณ 35-45 ล้านครั้ง โดยในปี 2564 คาดการณ์ว่าจะมีมูลค่ารวม 5.31-5.58 หมื่นล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 18.4-24.4 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวในการใช้บริการ ได้แก่ การแพร่ระบาดของโควิด 19 ความกังวลต่อการเข้าไปใช้บริการนั่งรับประทานอาหารในร้านของผู้บริโภค และรูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนเป็นผสมระหว่างการทำงานที่สำนักงานร่วมกับการทำงานที่บ้าน (hybrid working) และการทำงานจากที่บ้าน (work from home) (Kasikorn Research Center, 2021)

การเติบโตของรายได้เป็นแรงดึงดูดให้ผู้ให้บริการรายใหม่เข้าสู่ตลาดบริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชัน พร้อมเสนอโปรโมชั่นเพื่อดึงดูดให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริโภค ร้านอาหาร และผู้จัดส่งอาหารมีทางเลือกมากขึ้น ในขณะที่ผู้บริโภคยังคงกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานครและตามหัวเมืองสำคัญไม่กี่แห่ง สร้างความท้าทายและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อผู้ให้บริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันที่ต้องเร่งปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อรักษาและขยายส่วนแบ่งการตลาด ด้วยการส่งเสริมการตลาดจูงใจให้ลูกค้าใหม่ทดลองใช้และเพิ่มความถี่ในการใช้ของลูกค้าเก่า (Kasikorn Research Center, 2021)

การเติบโตของตลาดบริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทย งานวิจัยแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของ

ผู้คนที่หันไปใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทั้งในทวีปอเมริกา เอเชีย ยุโรป และตะวันออกกลาง เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญต่อการลงทุนและมูลค่าตลาด ในขณะที่การศึกษาเกี่ยวกับตลาดบริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันส่วนใหญ่ใช้แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์ออนไลน์ และการสั่งอาหารผ่านบริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชัน (Kaur, Dhir, Talwar, & Ghuman, 2020) แต่มีการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีคุณภาพของระบบสารสนเทศและการยอมรับเทคโนโลยีเพียงเล็กน้อย สำหรับแนวคิด ทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับในการประเมินความสำเร็จในการใช้ระบบสารสนเทศ ได้แก่ DeLone and McLean Information Systems Success Model (D&M IS Success Model) ของ DeLone & McLean (2003) และทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (technology acceptance) (Rahimi, Nadri, Afshar, & Timpha, 2018)

การศึกษาในครั้งนี้ จึงทำการศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพของระบบสารสนเทศและการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการและการใช้บริการซ้ำของบริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันในกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันของผู้ใช้บริการในกรุงเทพมหานคร
2. ศึกษาปัจจัยคุณภาพของระบบสารสนเทศ ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ และการใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันในกรุงเทพมหานคร
3. ศึกษาปัจจัยคุณภาพของระบบสารสนเทศและการยอมรับเทคโนโลยีในการให้บริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันที่ส่งผลต่อการใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านตัวแปร ประกอบด้วย ตัวแปรแฝงภายนอก จำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ คุณภาพของระบบสารสนเทศ (quality of information system) และการยอมรับเทคโนโลยี (technology acceptance) ตัวแปรแฝงภายในที่เป็นตัวแปรคั่นกลาง จำนวน 1 ตัวแปร คือ ความพึงพอใจของผู้ใช้เทคโนโลยี (user satisfaction) และตัวแปรแฝงภายในที่เป็นตัวแปรผลลัพธ์ จำนวน 1 ตัวแปร คือ การใช้บริการซ้ำ (repurchase)

2. ขอบเขตด้านประชากร เป็นผู้ใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันในกรุงเทพมหานคร

3. ขอบเขตด้านเวลา ทำการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณในเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2564

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผู้ให้บริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาระบบสารสนเทศและการยอมรับเทคโนโลยีเพื่อให้ผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจและใช้บริการซ้ำ

2. พัฒนาโมเดลการให้บริการซ้ำของบริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันด้วยตัวแปรภายนอกของ D&M IS Success Model และทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผ่านความพึงพอใจของผู้ใช้เทคโนโลยีไปสู่การใช้บริการซ้ำ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้บริการคุณภาพของระบบสารสนเทศ การยอมรับเทคโนโลยี ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ และการใช้บริการซ้ำ ดังนี้

พฤติกรรมการใช้บริการ พฤติกรรมเป็นหลักการสำคัญของการศึกษาในหลายสาขาวิชา แต่ในทุกวันนี้ยังมีข้อจำกัดในการทำความเข้าใจว่า แนวคิด ทฤษฎี

ใดที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ หรือใช้ร่วมกันได้อย่างเหมาะสม (Kwon & Silva, 2020) ช่วงเวลาในทศวรรษที่ผ่านมาภาคธุรกิจได้ผันตัวเองจากการใช้ระบบออนไลน์เป็นการใช้ระบบออนไลน์ในการดำเนินงานและนำเสนอผลิตภัณฑ์แก่ลูกค้า ส่งผลต่อโมเดลธุรกิจ พฤติกรรมและประสบการณ์ในการใช้บริการของลูกค้า (Mahmud, Imtiaz, & Ahmed, 2019) การศึกษาด้านจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการใช้บริการออนไลน์ที่เก็บข้อมูลจากประสบการณ์การใช้บริการของผู้ใช้แสดงทัศนคติทั้งด้านบวก เป็นกลาง และด้านลบ (Zhang, Zheng, & Wang, 2019)

คุณภาพของระบบสารสนเทศ คุณภาพ หมายถึง ลักษณะที่โดดเด่นต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ประโยชน์ใช้สอย ความทนทาน ความสวยงาม หรือประสิทธิภาพในการใช้งาน (Office of the Royal Thai Council, 2021) และระบบสารสนเทศ หมายถึง ระบบคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการส่งต่อข้อมูลขององค์การ (Cambridge Dictionary, 2021) และแนวคิดที่ได้รับความนิยมในการวัดความสำเร็จของการใช้ระบบสารสนเทศ แบ่งคุณภาพออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ คุณภาพข้อมูล (information quality) คุณภาพระบบ (systems quality) และคุณภาพบริการ (service quality) (DeLone & McLean, 2003)

การยอมรับเทคโนโลยี ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา มีการสร้างแบบจำลองเพื่ออธิบายการยอมรับและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology: ICT) และได้มีการนำไปใช้และทดสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในการใช้งาน ICT อย่างหลากหลาย โดยหนึ่งในแบบจำลองที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นแบบจำลองที่ดีที่สุดในการวัดการยอมรับเทคโนโลยี คือ แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ของ Fred D. Davis นำเสนอในปี 1989 (Rahimi et al., 2018)

อธิบายถึงการยอมรับเทคโนโลยีด้วยปัจจัยหลักซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก 2 ปัจจัย ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์และการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติในการใช้เทคโนโลยี โดยทัศนคติที่แสดงออกวัดได้จากความรู้สึกด้านบวกและด้านลบของผู้ใช้แต่ละบุคคลที่มีต่อการใช้เทคโนโลยี (Chotigo & Kadono, 2020)

ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ เป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มผลผลิตในการดำเนินงานและเป็นปัจจัยที่จะก่อให้เกิดปัญหาหากไม่สามารถทำให้ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการอยู่ในระดับที่ต้องการ (Norfazlina, Akma, Adrina, & Noorizan, 2016) ผลผลิตภาพเป็นปัจจัยที่ใช้กันโดยทั่วไปทั้งในด้านการศึกษาและการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ Theo (2004) นิยาม ผลผลิตภาพเป็นเงื่อนไขหรือข้อกำหนดเกี่ยวกับผลตอบแทนที่จะได้รับการจากการดำเนินงาน ซึ่งโดยพื้นฐานแล้วผลผลิตภาพเกิดมาจากการออกดอกออกผล ผลตอบแทน การมีกำไร เปรียบได้กับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้าและปัจจัยนำเข้า (Brinkerhoff & Dressler, 1990) การวัดความพึงพอใจของผู้ใช้บริการจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่ส่งผลถึงผลผลิตภาพในการดำเนินงาน (Norfazlina et al., 2016)

การใช้บริการซ้ำ เป็นพฤติกรรมของลูกค้าที่ซื้อสินค้าหรือใช้บริการแล้วและได้กระทำการซื้อหรือใช้บริการซ้ำอีกครั้งหนึ่ง รวมถึงพิจารณาของลูกค้านั้นแต่ละคนที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือใช้บริการซ้ำในครั้งต่อไปจากบริษัทเดิม Ashfaq, Yun, Waheed, Khan, and Farrukh, (2019) and Talwar, Dhir, Kaur, and Mantymaki (2020) กล่าวว่า ประสบการณ์ก่อให้เกิดความตั้งใจซื้อและความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออนไลน์เป็นระดับของโอกาสที่ผู้บริโภคจะทำการซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธสินค้าหรือบริการ จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การใช้บริการ

ซ้ำไม่จำเป็นต้องวัดจากการสั่งซื้อหรือใช้บริการในครั้งต่อไปเสมอไป ความตั้งใจที่จะใช้หรือซื้อเมื่อเกิดความต้องการเป็นส่วนหนึ่งในครั้งต่อไปเนื่องจากได้รับประสบการณ์ที่ดี สามารถวัดจากความตั้งใจที่จะซื้อหรือใช้บริการในครั้งต่อไปได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Lee (2019) ศึกษาผลกระทบของคุณภาพบริการและคุณภาพแอปพลิเคชันต่อความพึงพอใจของลูกค้าและความตั้งใจใช้บริการซ้ำในบริบทของออฟไลน์และออนไลน์ฟู้ดเดลิเวอรีเซอร์วิสในประเทศเกาหลีและจีน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันในประเทศเกาหลี จำนวน 172 คน และประเทศจีน จำนวน 159 คน ผลการศึกษาพบว่า (1) คุณภาพของฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันในประเทศเกาหลี ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ ความเสถียร ความง่ายในการใช้งาน การตอบสนองและการจัดส่ง การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และความปลอดภัย ส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้ (2) คุณภาพของฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันในประเทศจีน ได้แก่ ความรวดเร็วในการถ่ายโอน ความเสถียร การลดค่าใช้จ่าย การตอบสนองและการจัดส่ง คุณภาพของอาหาร การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และความปลอดภัยส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้ (3) ความพึงพอใจของผู้ใช้ในประเทศเกาหลี และประเทศจีนส่งผลทางตรงต่อความตั้งใจใช้บริการซ้ำ

Gilitwala and Nag (2019) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการซ้ำในการใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใช้บริการ Lineman จำนวน 400 คน ผลการศึกษาพบว่า (1) การรับรู้ประโยชน์ด้านการจัดส่ง ส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้ (2) การยอมรับเทคโนโลยีด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ส่งผลทางตรงต่อการใช้บริการซ้ำ และ (3) ความพึงพอใจของผู้ใช้ส่งผลทาง

ตรงต่อความตั้งใจใช้บริการซ้ำ

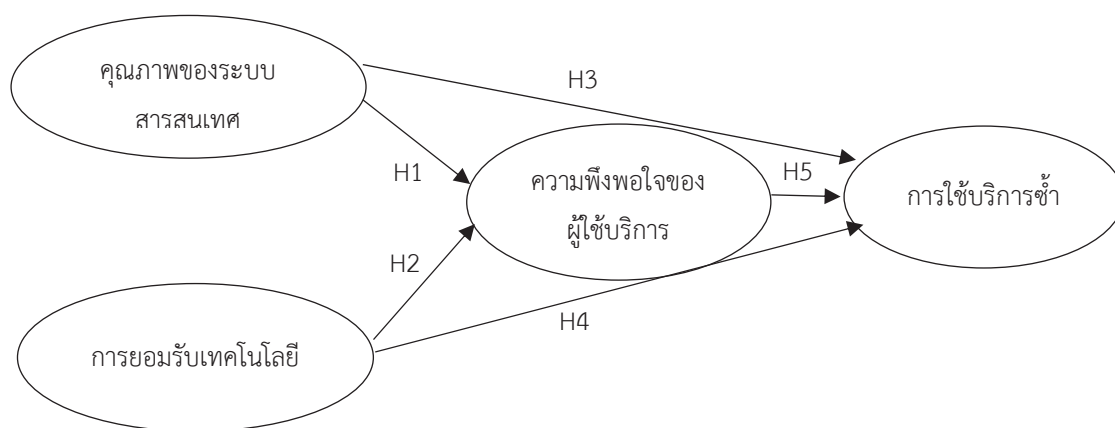
Kang and Namkung (2019) ประยุกต์ใช้ทฤษฎีแคลคูลัสส่วนบุคคลและการยอมรับเทคโนโลยีศึกษาความสัมพันธ์ของบทบาทเฉพาะตัวของบุคคลต่อความตั้งใจอย่างต่อเนื่องในการใช้บริการฟู้ดแอปพลิเคชันออนไลน์ในประเทศเกาหลี ผลการศึกษาพบว่า ทักษะคิดของผู้บริโภคและพฤติกรรมความตั้งใจที่จะใช้บริการออนไลน์และออฟไลน์ในการสั่งอาหารได้รับอิทธิพลจากคุณภาพของข้อมูล การรับรู้ประโยชน์ในการใช้งาน การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน แหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและความไว้วางใจของลูกค้า

Yeo, Goh, and Rezaei (2017) ศึกษาประสบการณ์ของลูกค้า ทักษะคิด และพฤติกรรมความตั้งใจใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรี่ออนไลน์ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรี่ออนไลน์ จำนวน 224 คน ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ประโยชน์ และการรับรู้ความง่าย

ในการใช้งานส่งผลทางตรงต่อทัศนคติในการใช้บริการและความตั้งใจ ใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรี่ออนไลน์เพิ่มขึ้นด้วยการที่ผู้ให้บริการมีการปรับปรุงองค์ประกอบเกี่ยวกับการรับรู้ประโยชน์และความง่ายในการใช้งาน

Wang, Shen, Huang, and Liu (2021) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการใช้บริการต่อเนื่องของผู้ใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรี่ออนไลน์ โดยใช้องค์ประกอบด้านคุณภาพระบบ คุณภาพข้อมูล และคุณภาพบริการของ D&M IS Success Model กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรี่แอปพลิเคชันจำนวน 361 คน ผลการศึกษาพบว่า (1) คุณภาพข้อมูล คุณภาพบริการ และคุณภาพระบบส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้ โดยคุณภาพข้อมูลส่งผลมากที่สุด รองลงมาคุณภาพบริการ และคุณภาพระบบ และ (2) ความพึงพอใจของผู้ใช้ส่งผลทางตรงต่อการใช้บริการซ้ำ

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยคุณภาพของระบบสารสนเทศส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ
2. ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ
3. ปัจจัยคุณภาพของระบบสารสนเทศส่งผลทางตรงต่อการใช้บริการซ้ำ
4. ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีส่งผลทางตรงต่อการใช้บริการซ้ำ
5. ปัจจัยความพึงพอใจของผู้ใช้บริการส่งผลทางตรงต่อการใช้บริการซ้ำ
6. ปัจจัยคุณภาพของระบบสารสนเทศส่งผลทางอ้อมต่อการใช้บริการซ้ำผ่านความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ
7. ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีส่งผลทางอ้อมต่อการใช้บริการซ้ำผ่านความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร คือ ผู้ใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันในกรุงเทพมหานคร กำหนดขนาดของ

กลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มร้อยละ 5 (0.05) จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 400 ตัวอย่าง (Prasith-rathsint, 2012) การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) โดยสุ่มเลือกพื้นที่เขตกรุงเทพมหานครจำนวน 3 เขต สุ่มเลือกพื้นที่เขตละ 1 แขวง สุ่มเลือกพื้นที่ชุมชนแขวงละ 1 ชุมชน คัดเลือกตัวอย่างแบบสัดส่วนแขวงละ 134 คน รวม 402 คน และจัดระบบการสุ่มโดยคัดเลือกผู้ให้บริการในพื้นที่ 1 ราย เว้น 2 ราย จนครบจำนวนในแต่ละพื้นที่

เครื่องมือในการวิจัยใช้แบบสอบถาม สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม แบ่งออกเป็น 6 ตอน คือ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 5 ข้อ (2) พฤติกรรมการใช้บริการ

เป็นแบบเลือกตอบและเติมคำ จำนวน 9 ข้อ สำหรับตอนที่ (3)-(6) เป็นข้อคำถามความคิดเห็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ โดยเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ (3) คุณภาพของระบบสารสนเทศ จำนวน 15 ข้อ (4) การยอมรับเทคโนโลยี จำนวน 7 ข้อ (5) ความพึงพอใจของผู้ใช้จำนวน 4 ข้อ และ (6) การใช้บริการซ้ำ จำนวน 3 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือใช้ประกอบด้วย (1) พิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับประเด็นย่อยและประเด็นหลักที่ต้องการวัด (Item Objective Congruence--IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตามเกณฑ์ของ Rovinelli and Hambleton (1977) ยอมรับค่าเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 0.50 ผลการตรวจสอบ พบว่า ข้อคำถามมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.80-1.00 ทุกข้อ และ (2) พิจารณาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาค (cronbach's alpha coefficient) โดยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มทดลอง 30 คน ยอมรับที่ค่า α มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 (Hinkle, William, & Stephen, 1998) ผลพบว่า ตัวแปรคุณภาพของระบบสารสนเทศ การยอมรับเทคโนโลยี ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ และการใช้บริการซ้ำ มีค่า α เท่ากับ .954 .913 .834 และ .842 ตามลำดับผ่านเกณฑ์ทุกตัวแปร

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้พนักงานสนามทำการเก็บข้อมูลและแนะนำในการกรอกข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 402 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการวัดการกระจาย การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลสมการโครงสร้าง และเส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 402 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 281 คน (ร้อยละ 69.90) มีอายุระหว่าง 22-38 ปี จำนวน 320 คน (ร้อยละ 79.60) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 268 คน (ร้อยละ 66.67) รายได้ต่อเดือน 15,001-25,000 บาท จำนวน 154 คน (ร้อยละ 38.31) มีอาชีพเป็นพนักงานเอกชน จำนวน 178 คน (ร้อยละ 44.28)

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้บริการ พบว่า ส่วนใหญ่ใช้บริการ 2-3 ครั้ง/สัปดาห์ จำนวน 139 คน (ร้อยละ 34.58) สั่งอาหารจานหลัก จำนวน 201 คน (ร้อยละ 50) สั่งอาหารมื้อกลางวัน จำนวน 208 คน (ร้อยละ 51.74) สั่งมารับประทานคนเดียว จำนวน 167 คน (ร้อยละ 41.54) สาเหตุที่สั่งเพราะอยากรับประทาน จำนวน 358 คน (ร้อยละ 95.77) ค่าใช้จ่ายต่อครั้งต่ำกว่า 300 บาท จำนวน 215 คน (ร้อยละ 53.48) ใช้บริการ Grab Food มากที่สุด (ร้อยละ 40.55) รองลงมา Robinhood (ร้อยละ 40.05) FoodPanda (ร้อยละ 13.93) สาเหตุที่เลือกใช้บริการ (เลือกตอบได้หลายข้อ) พบว่า ประหยัดเวลาเดินทาง (ร้อยละ 79.40) การแพร่ระบาดของโควิด 19 (ร้อยละ 52.10) เลือกซื้อจากร้านอาหารเจ้าอร่อยได้หลายร้าน (ร้อยละ 49.10) หหมดกังวลเรื่องการรอคิว (ร้อยละ 37.70) และหมดกังวลเรื่องที่จอดรถ (ร้อยละ 32) และแหล่งข้อมูลอ้างอิงในการเลือกใช้บริการ (เลือกตอบได้หลายข้อ) พบว่า อินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 60) เพื่อน (ร้อยละ 51.60) ครอบครัว (ร้อยละ 27) และแฟน/คนรัก (ร้อยละ 20)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อคุณภาพของระบบสารสนเทศ การ

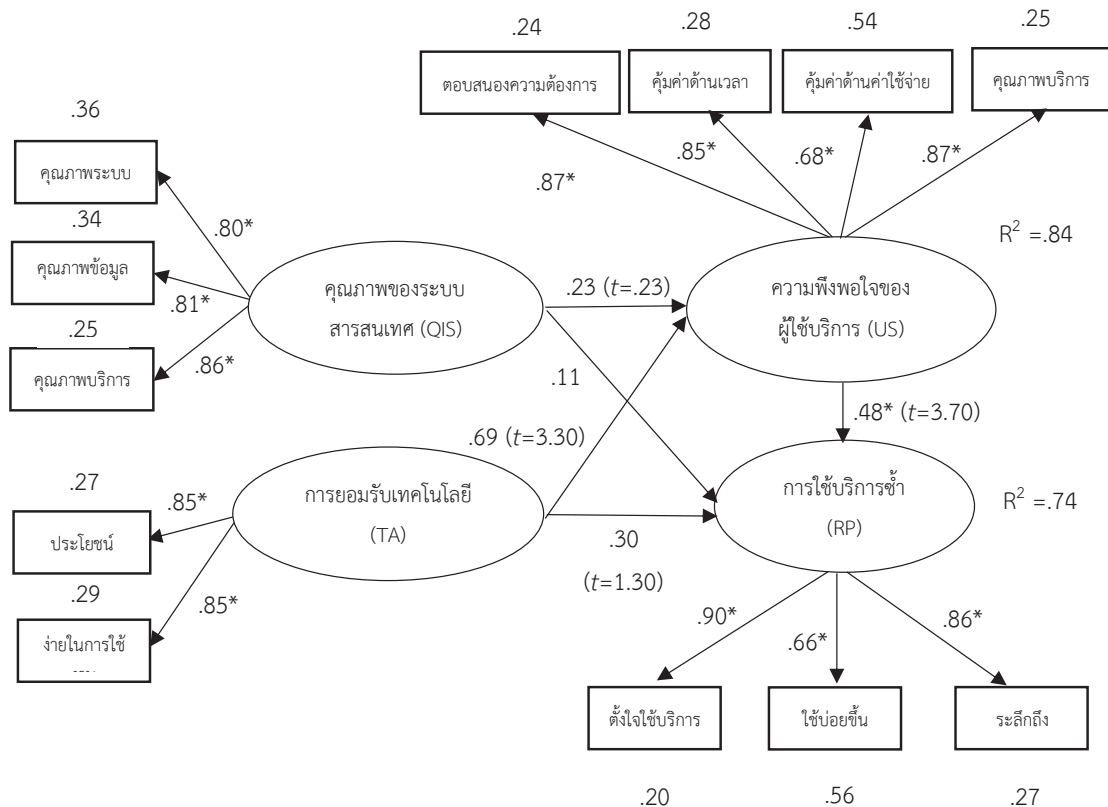
ยอมรับเทคโนโลยี ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ และการใช้บริการซ้ำ ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation--SD) ดังนี้

1. คุณภาพของระบบสารสนเทศ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, $SD = .66$) โดยมีความคิดเห็นต่อคุณภาพระบบ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.12$, $SD = .66$) รองลงมา คุณภาพบริการ ($\bar{X} = 4.12$, $SD = .67$) และคุณภาพข้อมูล ($\bar{X} = 4.07$, $SD = .65$) ตามลำดับ

2. การยอมรับเทคโนโลยี ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, $SD = .65$) โดยมีความคิดเห็นต่อด้านการรับรู้ประโยชน์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, $SD = .63$) รองลงมา การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ($\bar{X} = 4.16$, $SD = .67$)

3. ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, $SD = .66$) โดยมีความพึงพอใจด้านการได้รับการตอบสนอง มากที่สุด ($\bar{X} = 4.19$, $SD = .61$) รองลงมา ได้แก่ ด้านความคุ้มค่าด้านเวลา ($\bar{X} = 4.18$, $SD = .62$) ซึ่งมีความพึงพอใจเท่ากับ ด้านคุณภาพบริการโดยรวม ($\bar{X} = 4.18$, $SD = .63$) และด้านความคุ้มค่าด้านค่าใช้จ่าย ($\bar{X} = 3.97$, $SD = .77$)

4. การใช้บริการซ้ำ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, $SD = 4.67$) โดยมีความตั้งใจที่จะใช้บริการในครั้งต่อไป มากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$, $SD = .63$) รองลงมา ระลึกถึงบริการฟู้ดเดลิเวอรี่แอปพลิเคชัน ($\bar{X} = 4.23$, $SD = .65$) และ RP2 จะใช้บริการบ่อยครั้งขึ้น ($\bar{X} = 3.90$, $SD = .74$) ตามลำดับ

$\chi^2 = 10.05$, $df = 32$, $\chi^2/df = 0.314$, $P = 0.995$, RMSEA = 0.000, CFI = 1.00, SRMR = 0.010, AGFI = 0.99

ภาพ 2 ผลการศึกษาปัจจัยคุณภาพของระบบสารสนเทศและการยอมรับเทคโนโลยีในการให้บริการฟู้ดเดลิเวอรี่แอปพลิเคชันที่ส่งผลต่อการใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการในกรุงเทพมหานคร

จากภาพ 2 ค่าความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สอดคล้องกลมกลืนดี ค่าดัชนีผ่านเกณฑ์ทั้งหมด โดยมีค่า $\chi^2/df = 0.314$ $P = 0.995$ RMSEA = 0.000 CFI = 1.00 SRMR = 0.010 และ AGFI = 0.99 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานมีค่าระหว่าง 0.66-0.90 ผ่านเกณฑ์ (≥ 0.50) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทุกค่า (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2014) ตัวแปรโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของการใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรี่แอปพลิเคชันได้ร้อยละ 74 เมื่อพิจารณาเส้นอิทธิพลของตัวแปรแฝง พบว่า (1) คุณภาพของระบบสารสนเทศ (QIS) ส่งผลต่อความ

พึงพอใจของผู้ใช้บริการ (US) เท่ากับ .23 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (2) คุณภาพของระบบสารสนเทศ (QIS) ส่งผลต่อการใช้บริการซ้ำ (RP) เท่ากับ .11 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (3) การยอมรับเทคโนโลยี (TA) ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (US) เท่ากับ .69 ที่ระดับนัยสำคัญ .05 (4) การยอมรับเทคโนโลยี (TA) ส่งผลต่อการใช้บริการซ้ำ (RP) เท่ากับ .30 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (5) ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (US) ส่งผลต่อการใช้บริการซ้ำ (RP) เท่ากับ .48 ระดับนัยสำคัญ .05 (6) คุณภาพของระบบสารสนเทศ (QIS) ส่งผลทางอ้อมต่อการใช้บริการซ้ำ (RP) โดยส่งผ่านความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (US) เท่ากับ .11 อย่าง

ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และ (7) การยอมรับเทคโนโลยี (TA) ส่งผลทางอ้อมต่อการใช้บริการซ้ำ (RP) โดยส่งผ่านความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (US) เท่ากับ .33 ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ดังตาราง 1

ตาราง 1

แสดงผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุของงานวิจัย

	คุณภาพของระบบสารสนเทศ (QIS)			การยอมรับเทคโนโลยี (TA)			ตัวแปรแฝงภายในความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (US)		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (US)	0.23	-	0.23	0.69*	-	0.69*	-	-	-
การให้บริการซ้ำ (RP)	0.22	0.11	0.11	0.63*	.33*	0.30	0.48*	-	0.48*

หมายเหตุ: TE = อิทธิพลรวม, IE = อิทธิพลทางอ้อม, DE = อิทธิพลทางตรง, * $p < .05$ (t-value ≥ 1.960)

สำหรับตัวแปรคุณภาพของระบบสารสนเทศ (QIS) ประกอบด้วย 3 ตัวแปร คือ คุณภาพระบบ (STQ) คุณภาพข้อมูล (IFQ) และคุณภาพบริการ (SVQ) ตัวแปรที่มีความสำคัญที่สุด คือ คุณภาพบริการ (SVQ) รองลงมา คุณภาพข้อมูล (IFQ) และคุณภาพระบบ (STQ) ตามลำดับ

ตัวแปรการยอมรับเทคโนโลยี (TA) ประกอบด้วย 2 ตัวแปร คือ การรับรู้ประโยชน์ (PU) และการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (PEU) โดยทั้งสองตัวแปรมีค่าน้ำหนักเท่ากัน

ตัวแปรความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (US) ประกอบด้วย 4 ตัวแปร คือ ตอบสนองความต้องการ (US1) คุ่มค่าด้านเวลา (US2) คุ่มค่าด้านค่าใช้จ่าย (US3) และคุณภาพบริการ (US4) ตัวแปรที่มีความ

สำคัญที่สุด คือ ตอบสนองความต้องการ (US1) และคุณภาพบริการ (US4) มีค่าน้ำหนักเท่ากัน รองลงมา คุ่มค่าด้านเวลา (US2) และคุ่มค่าด้านค่าใช้จ่าย (US3) ตามลำดับ

ตัวแปรการให้บริการซ้ำ (RP) ประกอบด้วย 3 ตัวแปร คือ ตั้งใจให้บริการ (RP1) ใจบ่อยขึ้น (RP2) และระลึกถึง (RP3) ตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ตั้งใจให้บริการ (RP1) รองลงมา ระลึกถึง (RP3) และใจบ่อยขึ้น (RP2) ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมุติฐาน

จากผลการวิจัยตามภาพ 2 และตาราง 1 สามารถสรุปผลการทดสอบสมมุติฐานของงานวิจัยนี้ได้ดังตาราง 2

ตาราง 2

ผลการทดสอบสมมุติฐานการวิจัย

สมมุติฐาน	สัมประสิทธิ์ เส้นทาง	t value	ผลการ ทดสอบ
H ₁ คุณภาพของระบบสารสนเทศส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ	0.23	1.13	ไม่สนับสนุน
H ₂ การยอมรับเทคโนโลยีส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ	0.69*	3.30	สนับสนุน
H ₃ คุณภาพของระบบสารสนเทศส่งผลทางตรงต่อการใช้บริการซ้ำ	0.11	.55	ไม่สนับสนุน
H ₄ การยอมรับเทคโนโลยีส่งผลทางตรงต่อการใช้บริการซ้ำ	0.30	1.30	ไม่สนับสนุน
H ₅ ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการส่งผลทางตรงต่อการใช้บริการซ้ำ	0.48*	3.70	สนับสนุน
H ₆ คุณภาพของระบบสารสนเทศส่งผลทางอ้อมต่อการใช้บริการซ้ำผ่านความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ	0.11	1.06	ไม่สนับสนุน
H ₇ การยอมรับเทคโนโลยีส่งผลทางอ้อมต่อการใช้บริการซ้ำผ่านความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ	0.33*	2.61	สนับสนุน

หมายเหตุ: * $p \leq .05$ (t-value ≥ 1.960)

การอภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า การยอมรับเทคโนโลยีส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Gilitwala and Nag (2019) ที่พบว่า การรับรู้ประโยชน์ด้านการจัดส่งซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการยอมรับเทคโนโลยีส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้ฟุตเดลิเวอรีแอปพลิเคชันในกรุงเทพมหานคร

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการส่งผลทางตรงต่อการใช้บริการซ้ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wang et al. (2021) ที่พบว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้ฟุตเดลิเวอรีออนไลน์ในประเทศจีนส่งผลทางตรงต่อการใช้บริการซ้ำ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lee (2019) ที่พบว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้ออนไลน์ฟุตเดลิเวอรีเซอร์วิสในประเทศเกาหลี

และประเทศจีนส่งผลทางตรงต่อความตั้งใจใช้บริการซ้ำ และงานวิจัยของ Gilitwala and Nag (2019) ที่พบว่า

ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการฟุตเดลิเวอรีแอปพลิเคชันในกรุงเทพมหานครส่งผลทางตรงต่อความตั้งใจใช้บริการซ้ำ

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า คุณภาพของระบบสารสนเทศส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ และการใช้บริการซ้ำ อย่างไม่มีระดับนัยสำคัญนั้น อาจจะเนื่องจากว่า การแข่งขันผู้ให้บริการฟุตเดลิเวอรีเจ้าต่างๆ นั้น ได้พัฒนาระบบสารสนเทศของฟุตเดลิเวอรีแอปพลิเคชันไม่ว่าจะเป็นทางด้านคุณภาพระบบ คุณภาพข้อมูล และคุณภาพบริการ อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้น ทำให้ผู้ใช้บริการอาจจะไม่ให้ความสำคัญในส่วนนี้มากนัก

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันส่งผลต่อการใช้บริการซ้ำ และนอกจากนั้นพบว่า ความพึงพอใจด้านการตอบสนองความต้องการ คุณภาพบริการ และความคุ้มค่าด้านเวลา เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า การสร้างความพึงพอใจด้านคุณภาพการบริการนั้น ผู้ให้บริการฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชันควรนำ Servqual ของ Zeithaml, Parasuraman and Berry (1990) มาปรับใช้ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ (1) ความเป็นรูปธรรมของบริการ ซึ่งหมายถึง ลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏให้เห็นถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ได้แก่ บุคลากร อุปกรณ์เครื่องมือ รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่ทำให้ผู้รับบริการรู้สึกได้ว่า “ได้รับการดูแล ห่วงใย และความตั้งใจจากผู้ให้บริการ” (2) ความเชื่อถือไว้วางใจได้ ซึ่งหมายถึงความสามารถในการให้บริการให้ตรงกับสัญญาที่ให้ไว้กับผู้รับบริการ และการบริการที่ให้ทุกครั้งจะต้องมีความถูกต้อง เหมาะสม และได้ผลออกมาเช่นเดิมสม่ำเสมอ จะทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าบริการที่ได้รับนั้นมีความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจได้ (3) การตอบสนองต่อลูกค้าที่รวดเร็ว ซึ่งหมายถึง ความพร้อมและความเต็มใจที่จะให้บริการ โดยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างทันท่วงที ผู้รับบริการสามารถเข้ารับบริการได้ง่าย และได้รับความสะดวก

จากการใช้บริการ รวมทั้งจะต้องกระจายการให้บริการไปอย่างทั่วถึงรวดเร็ว (4) การประกันคุณภาพหรือการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับผู้รับบริการ ผู้ให้บริการจะต้องแสดงถึงทักษะความรู้ ความสามารถในการให้บริการและตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการด้วยคุณภาพ นุ่มนวล มีกิริยามารยาทที่ดี ใช้การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและให้ความมั่นใจว่าผู้รับบริการจะได้รับบริการที่ดีที่สุด และ (5) การเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการดูแลเอาใจใส่ผู้รับบริการตามความต้องการที่แตกต่างของผู้รับบริการแต่ละคน

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า การยอมรับเทคโนโลยีส่งผลทางอ้อมต่อการใช้บริการซ้ำผ่านความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ และนอกจากนั้นพบว่า การยอมรับเทคโนโลยีมีองค์ประกอบ 2 ตัวแปรที่มีความสำคัญเท่าๆ กัน คือ การรับรู้ประโยชน์ของฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชัน และการรับรู้ความง่ายในการใช้งานของฟู้ดเดลิเวอรีแอปพลิเคชัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ผู้ให้บริการจะต้องมีการพัฒนาแอปพลิเคชันเป็นระยะๆ เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการในเรื่องของการใช้งานที่ง่ายและสะดวกขึ้น พร้อมทั้งประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการสั่งซื้อ และค้นหาข้อมูลร้านอาหาร และรายการอาหารได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น

References

- Ashfaq, M., Yun, J., Waheed, A., Khan, M. S., & Farrukh, M. (2019). *Customers' expectation, satisfaction, and repurchase intention of used products online: Empirical evidence from China*. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2158244019846212>
- Brinkerhoff, R. O., & Dressler, D. E. (1990). *Productivity measurement: A guide for managers and evaluators*. Sage.
- Cambridge Dictionary. (2021). *Information system*. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/information-system>
- Chotigo, J., & Kadono, Y. (2020). *Are there any key factors that encourage food delivery applications use during the COVID-19 pandemic in Thailand and the role of HRM?*. Retrieved from <https://content.iospress.com/articles/human-systems-management/hsm201140>
- DeLone, W. H., & McLean, E. R. (2003). The DeLone and McLean Model of information systems success: A ten-year update. *Journal of Management Information Systems*, 19(4), 9-30.
- Gilitwala, B., & Nag, A. K. (2019). A Study of factors influencing repurchase intention of online food delivery in Bangkok, Thailand. *International Journal on Emerging Technologies*, 10(3), 193-201.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Education.
- Hinkle, D. E., William, W., & Stephen, G. J. (1998). *Applied statistics for the behavior sciences* (4th ed.). Houghton Mifflin.
- Kang, J. W., & Namkung, Y. (2019). The role of personalization on continuance intention in food service mobile apps. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 31(2), 734-752.
- Kasikorn Research Center. (2021). *Covid-19 and epidemic control measures expected for the whole year 2021 Food delivery market value grew 18.4-24.4 percent*. Retrieved from <https://kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/business/Pages/food-delivery-z3256.aspx> [In Thai]
- Kaur, P., Dhir, A., Talwar, S., & Ghuman, K. (2020). The value proposition of food delivery apps from the perspective of theory of consumption value. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 33(4), 1129-1159.
- Kwon, H. R., & Silva, E. A. (2020). Mapping the landscape of behavioral theories: Systematic literature review. *Journal of Planning Literature*, 35(2), 161-179.

- Lee, J. H. (2019). Effects of service and mobile app quality on customer satisfaction and repurchase intention in the context of O2O food delivery services in Korea and China. *Test Engineering and Management*, 81(11-12), 335-345.
- Mahmud, K., Imtiaz, M., & Ahmed, W. U. (2019). General consumer satisfaction towards online shopping in Bangladesh. *Asia Journal of Contemporary Business, Economics and Law*, 18(2), 11-21.
- Norfazlina, G., Akma, S. A. S., Adrina, N. S., & Noorizan, M. M. (2016). Customer information system satisfaction and task productivity: The moderating effect of training. *Procedia Economics and Finance*, 37, 7-12.
- Office of the Royal Thai Council. (2021). *Quality*. Retrieved from <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=คุณภาพ-๖-พฤษภาคม-๒๕๕๒> [In Thai]
- Prasith-rathsint, S. (2012). *Research methodology in social sciences* (15th ed.). Samrada. [In Thai]
- Rahimi, B., Nadri, B., Afshar, H. L., & Timpka, T. (2018). A systematic review of the technology acceptance model in health informatics. *Application Clinic Informatics*, 9(3), 604-634.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2, 49-60.
- Talwar, S., Dhir, A., Kaur, P., & Mantymaki, M. (2020). *Why do people purchase from online travel agencies (OTAs)? A consumption values perspective*. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0278431920300864?via%3Dihub>
- Theo, J. M. (2004). Productivity and employee satisfaction in flexible workplaces. *Journal of Corporate Real Estate*, 6(2), 133-148.
- Wang, J., Shen, X., Huang, X., & Liu, Y. (2021). Influencing factors of the continuous usage intention of consumers of online food delivery platform based on an information system success model. *Frontiers in Psychology*, 12, 1-12.
- Yeo, V. C. S., Goh, S. K., & Rezaei, S. (2017). *Consumer experiences, attitude and behavioral intention toward online food delivery (OFD) services*. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0969698916302855?via%3Dihub>
- Zeithaml, V. A., Parasuraman, A., & Berry, L. L. (1990). *Delivering quality service: Balancing customer perceptions and expectations*. The Free Press.
- Zhang, J., Zheng, W., & Wang, S. (2019). The study of the effect of online review on purchase behavior comparing the two research methods. *International Journal of Crowd Science*, 4(1), 73-86.

การจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจากเสียงสะท้อน ของชุมชนท้องถิ่นภาคใต้ของประเทศไทย

ทศพร กาญจนภรพัฒน์¹ มณีกัญญา นากามัทสี² ยุวัฒน์ วุฒิเมธี³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาถึงการจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ (2) เป็นแนวทางพัฒนาข้อเสนอแนะในการจัดทำนโยบายโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ คัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง คือ โรงแรมพาราไดซ์ เกาะยาว จังหวัดพังงา ที่ได้รับมาตรฐานโรงแรมสีเขียวและได้รับมาตรฐานรับรองสำหรับธุรกิจภาคการท่องเที่ยวจากสภาการท่องเที่ยวแห่งยุโรป รวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ซึ่งมาจากตัวแทนภาคชุมชนท้องถิ่นด้วยมุมมอง 5 มิติ รวมตัวอย่าง จำนวน 11 คน จากครอบครัวชุมชนท้องถิ่น โรงเรียนองค์กรศาสนาและวัฒนธรรม องค์กรบริหารส่วนตำบล และสถานพยาบาลประจำตำบล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) เป็นตัวอย่างแก่องค์กรธุรกิจในการเสียภาษีบำรุงท้องที่และภาษีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างตรงเวลา (2) จัดระเบียบการขนส่งให้คนในชุมชนมีรายได้ร่วมกัน และ (3) ปรับปรุงถนนหนทางในส่วนของโรงแรมให้ชาวบ้านได้เดินผ่านได้อย่างสะดวก และมีที่ดินสถานพยาบาลประจำตำบล ได้แก่ (1) โรงแรมจัดการเรื่องการคัดแยก บังชียะติติดเชื้อของแขกที่พัก และ (2) โรงแรมเป็นอาสาสมัครเพิ่มช่องทางรับเรื่องประสานงานทางสุขภาพกับทางสถานพยาบาล เพื่อความสะดวกในการติดต่อมากขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการโรงแรม; เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม; การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ทศพร กาญจนภรพัฒน์, มณีกัญญา นากามัทสี และยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2564). การจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจากเสียงสะท้อนของชุมชนท้องถิ่นภาคใต้ของประเทศไทย. *วารสารดุชนิพนธ์จิตติทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 210-224.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสยาม
38 ถนนเพชรเกษม เขตภาษีเจริญ แขวงบางหว้า กรุงเทพมหานคร 10160, ประเทศไทย
อีเมล: todsaporn0503@gmail.com

² บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

³ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม

Management of Environmental Friendly Hotel by the Reflection from Local Community in Southern Thailand

Todsaporn Karnjanapamonpat¹ Maneekanya Nagamatsu² Yuwat Wutthimaythee³

Abstract

This research objective was to study management of environmental friendly hotel in southern Thailand. This qualitative research was considerate as the case study selective by using of purposeful sampling method, which was The Paradise Koh Yao hotel were awarded by certified green standard as environmental friendly hotel and FTO organization under Travel-lfe sustainable project. This hotel will be the representative among another qualified hotels where was located in the South-western of Thailand. The research instruments used in data collection stage was focus-group method. The data was collected from the representative of hotel and local communities; those were Family, local community, Local school, Religion & Cultural organization, Sub-district Administration Organization, and Sub-district hospital. The qualitative data were content analyzed.

Findings showed that management of environmental friendly hotel by the reflection from local community in southern Thailand in order to be jointed developed into growth and prosperous sustainability were Family local community, which composed of (1) to increase of budget support for local activities (2) to educate of hotel specialize knowledge for local people (3) to increase of hotel environmental staff's manpower and (4) to make system of hotel reward nights point enable exchange with local homestay. Local school, which composed of (1) to consider education funds subsidize to students who could produce of environmental friendly invention and (2) to promote and keep continue of environmental friendly project's activities with local school. Religion & Cultural organization, which composed of (1) to dispatch staff or promoting to hotel's guest constantly participate activities with local religion organization and (2)

Keywords: Hotel Management; Environmentally Friendly; Local Community Participation

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Karnjanapamonpat, T., Nagamatsu, M., & Wutthimaythee, Y. (2022). Management of environmental friendly hotel by the reflection from local community in southern Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 210-224.

¹ Doctor of Philosophy Program in Management, Siam University
38 Petchkasem Rd, Bang Wa, Phasi Charoen, Bangkok 10160, Thailand
E-mail: todsaporn0503@gmail.com

² Graduate School, Southeast Asia University

³ Graduate School, Siam University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภายใต้สภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่ถูกนำมาใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การแข่งขันทางธุรกิจ และการพัฒนาทางเทคโนโลยี ในโลกของการค้าเสรีปัจจุบันทุกประเทศทั่วโลกในหลายทศวรรษที่ผ่านมา รวมถึงประเทศไทยไม่ได้คำนึงถึงหลักการใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่า ทราบกันดีว่าเมื่อมีการนำมาใช้แล้วต้องหมดไป แล้วสิ่งที่สำคัญคือเมื่อนำมาใช้แล้วกลับไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อการทำลายสภาพสิ่งแวดล้อม ทำลายระบบนิเวศวิทยาที่เป็นแหล่งสำคัญในการดำรงชีพของสิ่งมีชีวิตของโลกใบนี้ ก่อให้เกิดมลพิษ ทางน้ำ อากาศ และพื้นดินที่เสื่อมโทรม ซึ่งยากที่จะแก้ไขหรือแก้ไขได้อาจจะสายเกินไป นักสังคมศาสตร์มองว่าการบริโภคอย่างไม่รับผิดชอบโดยลืมผลกระทบที่ตามมาอย่างทวีคูณ อาทิ เช่น วาตภัย อุทกภัย เกิดน้ำเน่าเสีย และอากาศมีปริมาณสารตะกั่วสูง ไม่สามารถดื่มน้ำฝนได้อีกต่อไป เมื่อฝนตกลงมาพื้นดินก็เป็นส่วนรองรับน้ำฝนที่เจือปนสารพิษต่างๆ สู่พื้นดิน การทำการเกษตรก็ไม่ได้ผลผลิตที่คุ้มค่า ปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากฝีมือมนุษย์ที่ยังขาดจิตสำนึกและไร้ซึ่งความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมนั่นเอง

หลังจากที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกกลุ่มเออีซีในช่วงปลายปี 2558 เป็นต้นมา ซึ่งการขยายตัวของสถานประกอบการโรงแรมอย่างต่อเนื่องทำให้สิ่งแวดล้อมและสังคมได้รับผลกระทบอย่างมาก เนื่องจากการดำเนินงานเฉพาะ และการให้บริการของสถานประกอบการมีการใช้พลังงาน น้ำ และทรัพยากรเป็น จำนวนมาก (Robinot & Giannelloni, 2010) จึงทำให้เกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมจากสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของสถานประกอบการ โรงแรมตามมาอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ยังสร้างผลกระทบในเรื่องของเสียและสิ่งปฏิกูล ได้แก่ เศษอาหารเหลือจากห้องอาหาร ภาชนะบรรจุต่างๆ ขวดแก้ว พลาสติก กระป๋อง และ อลูมิเนียม เป็นต้น ซึ่งมี

ปริมาณมากกว่าขยะทั่วไปที่มาจากชุมชนที่พักอาศัย ผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงแรม ล้วนต้องใช้ทรัพยากรพลังงานและก่อให้เกิดมลภาวะทั้งขยะและน้ำเสีย จึงมีส่วนในการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสู่ชั้นบรรยากาศ อันเป็นสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและปรากฏการณ์โลกร้อนที่กำลังกลายเป็นวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ดังที่หน่วยงานภาครัฐคือกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้เข้ามาดำเนินโครงการ “การบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมประเภทโรงแรม (green hotel)” เพื่อส่งเสริมศักยภาพโรงแรมให้มีการใช้ทรัพยากร พลังงานอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีและยกระดับมาตรฐานการบริการให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จากข้อมูลการสำรวจที่พักแรม พ.ศ. 2561 ของ National Statistical Office (2018) พบว่า จำนวนสถานประกอบการโรงแรมในเขตภาคใต้มีมากเป็นอันดับที่หนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 27.8 เมื่อเทียบกับรายภาค นอกจากนี้ กลุ่มโรงแรมภาคใต้ฝั่งตะวันตกหรือฝั่งอันดามัน ยังเป็นสถานที่อันทรงคุณค่าด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของประเทศเป็นแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เป็นที่นิยมมีชื่อเสียง มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วสารทิศทั้งในและต่างประเทศ ทำให้วิถีการดำรงชีพของคนท้องถิ่นเปลี่ยนไป มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาพักเพิ่มขึ้น มีการสร้างรีสอร์ท และโรงแรมตามริมฝั่งทะเลมีการบุกรุกป่าชายเลนเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว จนลืมไปว่าสิ่งเหล่านี้ได้เข้ามาทำลายอัตลักษณ์ทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทั้งที่ตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจ ล้วนส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น ดังนั้นแนวคิดทางด้านการจัดการจึงได้ถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของโรงแรมแต่แนวคิดเหล่านั้นยังไม่ได้เป็นสูตรสำเร็จทำให้องค์กรโรงแรมนำมาใช้ให้ประสบผลสัมฤทธิ์ เนื่องจากการที่จะบริหารจัดการให้เกิดความยั่งยืนนั้นจะต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะขององค์กรโรงแรม และบริบทสภาพ

สิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องร่วมมือเพื่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ หลักการมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้สภาพสิ่งแวดล้อมมิได้ถูกทำลายอีกต่อไป

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเชิงคุณภาพถึงแนวทางในการบริหารจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในเขตภาคใต้ฝั่งตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนสถานประกอบการโรงแรมคิดเป็นร้อยละ 47 ของจำนวนสถานประกอบการโรงแรมในเขตภาคใต้โดยรวม และเป็นโซนที่มีศักยภาพต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวซึ่งให้ความสนใจในการเข้ามาพำนักรับบริการเป็นจำนวนไม่น้อยในแต่ละปี ธุรกิจโรงแรมที่พักจำเป็นต้องพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานในด้านที่พัก พร้อมกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การประเมินการจัดการของโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จะเป็นดัชนีชี้วัดให้เห็นถึงการบริการของโรงแรมที่ให้ความสำคัญกับการจัดการด้านทรัพยากรความปลอดภัยของผู้เข้ารับบริการ ความรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม การประหยัดพลังงาน รวมถึงความตระหนักถึงท้องถิ่นทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงการจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาข้อเสนอแนะในการจัดทำนโยบายโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา แนวคิดการจัดองค์การที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แนวคิดการมีส่วนร่วมของสังคมต่อการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และแนวคิดทฤษฎี

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่างสำหรับการสนทนากลุ่ม ตัวอย่าง รวมจำนวน 11 คน เป็นตัวแทนทางชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่น จำนวน 1 คน โรงเรียน จำนวน 3 คน ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 1 คน องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 4 คน และสถานพยาบาลประจำตำบล จำนวน 2 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ โรงแรมต้นแบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดพังงา ซึ่งได้รับมาตรฐานรับรองสำหรับธุรกิจภาคการท่องเที่ยวจากสภาการท่องเที่ยวแห่งยุโรป (FTO) โครงการ Travelife ในระดับสูงสุดแห่งเดียวจากจำนวนประชากรโรงแรมทั้งหมดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในเขตภาคใต้ฝั่งตะวันตกของประเทศไทย

4. ขอบเขตด้านเวลาระยะเวลา ศึกษาระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2560 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2561

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

1. สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมไปปรับลดจุดอ่อนเสริมสร้างจุดแข็ง เพื่อส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจให้เจริญเติบโต เสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันได้
2. สามารถนำองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารจัดการโดยพึงเสียงสะท้อนจากชุมชนนี้มาใช้เป็นแนวทางต้นแบบเพื่อพัฒนางานทางวิชาการใหม่ๆ หรือเทียบเคียงในการพัฒนานโยบายและมาตรการเพื่อส่งเสริมให้เกิดกิจการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น อันจะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจ สังคมชุมชนและสิ่งแวดล้อมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงและพัฒนาด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดการจัดองค์การที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โรงแรมรักษ์โลก (green hotel)

โรงแรมเป็นสถานประกอบการ ที่ให้บริการแก่ผู้ใช้บริการเพื่อให้ความสะดวกสบายและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ใช้บริการซึ่งในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ล้วนต้องใช้ทรัพยากรพลังงานและก่อให้เกิดมลภาวะทั้งขยะและน้ำเสีย จึงมีส่วนในการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสู่ชั้นบรรยากาศ อันเป็นสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและปรากฏการณ์โลกร้อนที่กำลังกลายเป็นวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ โดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ดำเนินโครงการ “การบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประเภทโรงแรม (green hotel)” เพื่อส่งเสริมศักยภาพโรงแรมให้มีการใช้ทรัพยากร พลังงานอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และยกระดับมาตรฐานการบริการให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของกลุ่มแนวคิดโรงแรมสีเขียว หมายถึง โรงแรมที่มีการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสีเขียว ตามแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน (Department of Environmental Quality Promotion, 2016) ในขณะที่ ทศนคตด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง จิตสำนึกแห่งสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงสังคม สิ่งแวดล้อม รวมถึงการรักษาโลกที่กำลังดำเนินชีวิตอยู่ โดยยินดีที่จะจ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Energy Saving, 2013) นอกจากนี้ แนวคิดโรงแรมสีเขียวหรือโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเริ่มขึ้นในประเทศไทยในปลายทศวรรษ 1990 เมื่อองค์การเพื่อสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Program--UNEP) ได้สนับสนุนการก่อตั้งมูลนิธิใบไม้เขียว (Green Leaf Foundation, 2016) ขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2541 โดยสมาคมโรงแรมไทยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นองค์กรหลักในการสนับสนุนการกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อมภายในโรงแรม และมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้โรงแรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ในประเทศไทยเข้าร่วมโครงการเพื่อรับการประเมินมาตรฐานสิ่งแวดล้อมเพื่อรับรางวัลใบไม้เขียว

แนวคิดและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวคิดนี้พิจารณาจากองค์ประกอบ 4 ประการ (World Tourism Organization, 1992) ดังนี้ (1) การดำเนินการ การท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว (2) การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่มีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน (3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว และ (4) การประสานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน แนวคิดการมีส่วนร่วมต่อการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

แนวคิดการมีส่วนร่วมของสังคมต่อการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

แนวคิดนี้ มุ่งเน้นที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วม การร่วมมือกันสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเป็นการร่วมรณรงค์ให้แต่ละคนมีจิตสำนึกในการใช้สิ่งแวดล้อมให้เกิดคุณค่าสูงสุด โดย Wutthimaythee (1983) หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ

การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึง ตัวประชาชน นอกจากนี้ Chaiyasert (2006) การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านภาครัฐ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนาช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย ดังนี้ (1) การรับรู้ (perception) ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย (2) ทศนคติ (attitude) ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วม (3) การเป็นตัวแทน (representation) การสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึง ประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น (4) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (trust) การมีส่วนร่วมนั้น ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมี ความจริงใจในการเข้าร่วม มีความเชื่อมั่น ความเชื่อถือศรัทธา ความไว้วางใจกัน และกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญ (5) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (information-sharing) สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร เพราะการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกอย่างหลากหลายลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหลากหลายและตรงกับความต้องการ (6) ฉันทามติ (consensus) โดย

การให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วมในการหาวิธีแก้ไขปัญหายุ่งยากซับซ้อนร่วมกัน หาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับ (7) การมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) องค์การมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน (8) ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (purpose) ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่ และ (9) การประเมินผล (appraisal) การประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (Thailand Environment Institute, 2014)

1. การเข้าถึงข้อมูล (access to information) เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่ม เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ จดหมาย ป้ายประกาศ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น (consultation) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การจัดเวทีสาธารณะ การสำรวจความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้อง (engagement) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะ แนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่า ข้อมูลความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณา เช่น

ประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ เป็นต้น

4. ความร่วมมือ (collaboration) เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะ มีส่วนร่วมกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมพลังอำนาจแก่ประชาชน (empowerment) เป็นระดับที่ให้บทบาทประชาชนสูงสุด คือ ให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เป็นต้น

หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน Kasemsuk (2011) ได้กล่าวถึง รูปแบบของการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม สามารถสรุปได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (public information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

2. การปรึกษาหารือ (public consultation) การจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (public meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชน และฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และมีผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการ หรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งมีหลายรูปแบบ ได้แก่ (1) การประชุมในระดับชุมชน (2) การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ และ (3) การประชาพิจารณ์

4. การร่วมในการตัดสินใจ (decision making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน

สรุปการมีส่วนร่วมได้ 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้ (Kasemsuk, 2011) (1) มีส่วนร่วมในการคิด ศึกษาและค้นคว้า หาปัญหาและสาเหตุของปัญหาตลอดจนความต้องการของชุมชน (2) มีส่วนร่วมในการวางนโยบาย หรือแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อลดและแก้ไข ปัญหา (3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัด หรือปรับปรุงระบบการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย และ (4) มีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตาม และประเมินผลการทำงาน การมีส่วนร่วมกับสิ่งแวดล้อม โดยสรุปแล้วเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี

โดยสรุป การมีส่วนร่วมที่ดีต่อการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม เป็นการให้แต่ละภาคส่วน บุคคลทั่วไปมีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม เริ่มจากความคิดที่ดีในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมภายในที่ดี การร่วมกันจุดประกายความคิด ให้แต่ละคนมีแนวความคิดร่วมกันในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่ดี

2. การร่วมปฏิบัติในการรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นการร่วมมือกระทำ หรือช่วยกันทำสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น

3. การร่วมกันรับผิดชอบ ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงมี การรับผิดชอบในการสร้างสภาพแวดล้อมรอบตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมภายในบ้านของเราเอง จะต้องมีความรับผิดชอบในการเก็บกวาด มีความรับผิดชอบในการช่วยปลูกต้นไม้ ตัดแต่งกิ่ง

4. การรับรู้ การรับรู้เป็นสิ่งที่ต้องมีการสร้างจิตสำนึก รวมถึงต้องให้ความรู้ในการช่วยสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี การตระหนักว่าตนเองต้องมีความร่วมมือกันในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี การตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ในการร่วมรณรงค์ทางด้านสภาพแวดล้อม

5. ทิศนคติ การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นแนวทางให้แต่ละคน

มีแนวทางการร่วมทำความเข้าใจ รวมถึงพยายามปรับทัศนคติของแต่ละคนให้มีแนวคิดที่ดีต่อการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนพยายามทำความเข้าใจต่อการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่ดี

6. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เป็นการมีส่วนร่วมอย่างหนึ่งในการแบ่งปันข้อมูลทางด้านการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การส่งข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนความรู้สึนึกคิดในการร่วมเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการแลกเปลี่ยนแนวทางในการร่วมสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ Cohen and Uphoff (1980) ยังได้กล่าวถึงประเด็นของการมีส่วนร่วมของประชาชนและสังคมท้องถิ่น ไว้ว่า การมีส่วนร่วมของสังคมต่อการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของโรงแรม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชน

แนวคิดทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

แนวคิดของ Barnard (1938) ที่นำเสนอมุมมอง

ด้านบวกของผู้จัดการในการสนับสนุนความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งต่อมา Freeman (1984) สนับสนุนว่าผู้บริหารต้องสร้างความพอใจต่อบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ของบริษัทซึ่งมีหลากหลายประกอบด้วย พนักงาน ลูกค้า ผู้ขายปัจจัยการผลิต องค์กรชุมชนในท้องถิ่น จึงกล่าวว่าผู้มีส่วนได้เสีย คือ กลุ่มและบุคคลผู้ซึ่งอาจมีผลต่อหรือได้รับผลกระทบจากความสำเร็จของภารกิจขององค์กร สอดคล้องกับ Post, Preston, and Sachs (2002) ให้นิยามผู้มีส่วนได้เสียคือบุคคลหรือกลุ่มซึ่งมีผลกระทบหรือได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจขององค์กร นโยบาย และการปฏิบัติ ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสียจึงเป็นการเสนอวิธีการใหม่ในการจัดระเบียบความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบขององค์กรที่เดิมมุ่งเน้นการอยู่รอดและการประสบความสำเร็จขององค์กร บนหลักการความสามารถขององค์กรในการสร้างความมั่งคั่งให้คุณค่าหรือสร้างความพึงพอใจแก่เพียงถือหุ้น ไปสู่การพัฒนาแนวคิดว่าต้องคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ ร่วมด้วย ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสียจึงเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัท

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

การจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจากเสียงสะท้อนของชุมชนท้องถิ่นภาคใต้ของประเทศไทย
การมีส่วนร่วมของสังคมต่อการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของโรงแรม ประเด็นที่ 1 ด้านชุมชนท้องถิ่น (local family) ประเด็นที่ 2 ด้านโรงเรียน (local school) ประเด็นที่ 3 ด้านศาสนาและวัฒนธรรม (religion and culture organization) ประเด็นที่ 4 ด้านองค์การบริหารส่วนตำบล (local municipality) ประเด็นที่ 5 ด้านสถานพยาบาลประจำตำบล (local hospital)

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประชากรและตัวอย่าง คือ โรงแรมในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดกระบี่ จำนวนทั้งหมด 22 โรงแรม โดยตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจงโรงแรมในจังหวัดพังงา จำนวน 1 โรงแรม โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม (focus group) พร้อมการสังเกตการณ์และฟังเสียงสะท้อน มุมมองของชุมชนท้องถิ่น โดยมีผู้แทนของโรงแรมเข้าร่วมสังเกตการณ์ด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ประชากรตัวอย่างมีทั้งหมด จำนวน 11 คน มาจากตัวแทนของภาคชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ ด้านครอบครัวชุมชนท้องถิ่น ด้านโรงเรียน ด้านองค์กรศาสนาและวัฒนธรรม ด้านองค์การบริหารส่วนตำบล และด้านสถานพยาบาลประจำตำบล เป็นคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสังคมต่อการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของโรงแรม ถึงลักษณะเป็นอย่างไร ปัจจัยใดบ้าง ควรปรับปรุงสิ่งใดหรือมีปัญหาใดหรือไม่ มีการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำไปสนทนากลุ่ม โดยสถานที่ ณ ห้องอาหารริมทะเล โรงแรมพาราไดซ์ เกาะยาว จังหวัดพังงา

การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยภาคสนาม เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์และพัฒนาแนวทางในการบริหารจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม โดยให้บุคคลในแต่ละกลุ่มที่คัดเลือกมาสนทนาได้ตอบ แสดงความรู้สึกนึกคิดซึ่งกันและกันในประเด็นต่างๆ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งไว้โดยการอภิปรายในประเด็นต่างๆ ตามความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้ร่วมสนทนา และรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต

พฤติกรรม อากัปกริยาของบุคคลในกลุ่มสนทนา และนักวิจัยก็อาจจะทำการซักถามบุคคลใดบุคคลหนึ่งในประเด็นใดๆ ที่สงสัยก็ได้ เพื่อค้นหาพฤติกรรมที่แท้จริงในองค์การและชุมชน อย่างไรก็ตาม การสนทนากลุ่มจะใช้ช่วงเวลาสั้นและเก็บข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการจนได้ข้อมูลที่อิ่มตัวผู้วิจัยก็ยุติการสนทนา

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยจะคัดกรอง จัดกลุ่มข้อมูล แสดงข้อมูลเชื่อมโยงจัดระเบียบเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและเน้นสภาพวัตถุดิบ การบรรยายจะเน้นที่เนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความ พิจารณาจากเนื้อหา โดยผู้วิจัยไม่มีอคติหรือนำความรู้สึกของตัวเองเข้าไปพัวพัน ไม่เน้นการตีความหรือหาความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง หรือความหมายระหว่างบรรทัด (Chantavanich, 1997) และการขยายความเชิงรายละเอียดหรืออธิบายเหตุผล ใช้วิธีการวิเคราะห์ใจความ การวิเคราะห์บริบท มาสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบผลการวิจัยแล้วนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ด้านการบริหารจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น โดยเชิญผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นตัวแทนที่มาจากกลุ่มครอบครัวชุมชนในท้องถิ่น โรงเรียน องค์กรศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบล และสถานพยาบาลประจำตำบล ตำบลเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา จำนวน 11 คน มาทำการจัดประชุมสนทนากลุ่มร่วมกัน บรรยายการสนทนากลุ่ม ดังแสดงในภาพ 2

ภาพ 2 การประชุมสนทนากลุ่มร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ณ ห้องอาหารริมทะเล โรงแรมพาราไดซ์ เกาะยาว

ประเด็นในการสนทนากลุ่ม จากการสนทนากลุ่มในประเด็นการบริหารจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น จาก (1) ครอบครัวชุมชนในท้องถิ่น (2) โรงเรียน (3) องค์การศาสนาและวัฒนธรรม (4) องค์การบริหารส่วนตำบล และ (5) สถานพยาบาลประจำตำบล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า

“... ในฐานะของครอบครัวชุมชนในท้องถิ่น มีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการของโรงแรมว่า เราอยากให้โรงแรมช่วยเกื้อหนุนเราให้มากขึ้นผ่านการทำกิจกรรม CSR ซึ่งโรงแรมก็มีอยู่แล้ว แต่อยากให้เพิ่มงบประมาณการทำกิจกรรมมากขึ้นอีกหน่อย แล้วเพิ่มการฝึกความรู้ทางสายอาชีพทางการโรงแรมให้คนในท้องถิ่นด้วย และต้องไม่ลืมเรื่องการเพิ่มกำลังคน เจ้าหน้าที่ดูแลด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติให้เพียงพอด้วย และมีอีกอย่างก็คือเรื่องของโฮมสเตย์ชาวบ้าน อยากให้โรงแรมทำระบบคะแนนสะสม Reward Nights กับที่พักของชาวบ้านเป็นรางวัลให้กับแขกที่มาพักกับทางโรงแรมบ่อยๆ สามารถมาแลกคะแนนเข้าพักกับโฮมสเตย์ของชาวบ้านได้อีกด้วย เป็นการช่วยประชาสัมพันธ์และส่งเสริมสนับสนุนทาง

อ้อมให้กับธุรกิจเล็กๆ ของชาวบ้านให้อยู่ได้ไปด้วยกันอย่างยั่งยืน ไม่ทำลายธุรกิจท้องถิ่นเล็กๆ ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม...”

“...ในฐานะของโรงเรียน ท้องถิ่น มีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการของโรงแรมว่า อยากให้โรงแรมพิจารณาเรื่องมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนยากจนแต่เรียนดีด้วย หรือมีความตั้งใจผลิตผลงานหรือสิ่งประดิษฐ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้เป็นรางวัล และอยากให้มีกิจกรรมที่ทางโรงแรมเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนมากขึ้น เช่น กิจกรรมคัดแยกขยะกิจกรรมทำสิ่งประดิษฐ์เพิ่มมูลค่า กิจกรรมปลูกต้นไม้เพื่อชีวิต เพื่อยกระดับเป็นโรงเรียนสีเขียวเช่นกัน...”

“...ในฐานะของมัสยิด ท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรทางศาสนาและวัฒนธรรมมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการของโรงแรมว่า อยากให้ทางโรงแรมมอบหมายให้บุคลากรออกไปร่วมกิจกรรมที่ทางมัสยิดจัดขึ้นด้วย และช่วยพิจารณาเงินสนับสนุนในการปรับปรุงสถานที่มัสยิดของชุมชนไม่ให้เสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา...”

“...ในฐานะองค์การบริหารส่วนตำบล ท้องถิ่น มี

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการของโรงแรมว่า อยากให้ช่วยเป็นตัวอย่างแม่แบบองค์กรธุรกิจในการเสียภาษีบ้างทั้งที่และภาษีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างตรงเวลาให้ผู้ทำกิจการอื่นๆ ได้เห็น อีกทั้งเรื่องการขนส่งก็อยากให้จัดระเบียบได้ดีเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีรายได้ร่วมกันด้วย ปรับปรุงถนนหนทางในส่วนของโรงแรมให้ชาวบ้านได้เดินผ่านได้อย่างสะดวกมากขึ้นด้วย...”

“...ในฐานะสถานพยาบาลประจำตำบลท้องถิ่นมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการของโรงแรมว่า อยากให้โรงแรมจัดการเรื่องการคัดแยกบ่งชี้ขยะติดเชื้อด้วยเพราะอาจมีแขกที่พากับโรงแรมไม่สบายแบบที่อาจมีการทิ้งขยะติดเชื้อลงไปไม่ถึงขยะได้ เช่น หน้ากากอนามัย สำลีแป้นเลือดหรือของเหลว

ติดเชื้อที่ร่างกายขับออกมา หรืออื่นๆ ต้องมีการคัดแยกและนำไปกำจัดอย่างถูกต้อง ซึ่งทางสถานพยาบาลยินดีให้คำแนะนำและอบรมบุคลากรให้กับทางโรงแรมในประเด็นนี้อย่างมากหากขอความร่วมมือมา และอยากให้ทางโรงแรมมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับทางด้านสุขภาพร่วมกับสถานพยาบาลอีกด้วย สำหรับชาวบ้านบางครั้งประสานงานมาทางสถานพยาบาลลำบากทางโทรศัพท์ หากทางโรงแรมจะเป็นอาสาสมัครเพิ่มช่องทางการช่วยรับเรื่องราวการประสานงานทางสุขภาพระหว่างชุมชนกับทางสถานพยาบาลด้วยก็จะดีมาก...”

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นข้อค้นพบด้านการบริหารจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมกับการมีชุมชนท้องถิ่นจากการสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ดังตาราง 1

ตาราง 1

การบริหารจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมกับการมีชุมชนท้องถิ่น

ผู้สนทนากลุ่ม	เสียงสะท้อนของชุมชนท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการของโรงแรมเพื่อความยั่งยืน
1. ครอบครัวชุมชนในท้องถิ่น	1. เพิ่มงบประมาณการทำกิจกรรมมากขึ้น 2. เพิ่มการฝึกความรู้ทางสายอาชีพทางการโรงแรมให้คนในท้องถิ่น 3. เพิ่มกำลังคน เจ้าหน้าที่ดูแลด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติให้เพียงพอ 4. โรงแรมทำระบบคะแนนเข้าพักสะสม (reward nights) กับที่พักของชาวบ้าน (homestay) เป็นรางวัลให้กับแขกที่มาพักกับทางโรงแรมบ่อยๆ สามารถนำคะแนน (reward points) มาแลกเข้าพักกับโฮมสเตย์ของชาวบ้านได้
2. โรงเรียน	1. โรงแรมพิจารณาเรื่องมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนยากจนแต่เรียนดี หรือมีความตั้งใจผลิตผลงานหรือสิ่งประดิษฐ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้เป็นรางวัล 2. โรงแรมเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนมากขึ้น เช่น กิจกรรมคัดแยกขยะ กิจกรรมทำสิ่งประดิษฐ์เพิ่มมูลค่า กิจกรรมปลูกต้นไม้เพื่อชีวิต ยกกระตือรือร้นโรงเรียนสีเขียว
3. องค์กรศาสนาและวัฒนธรรม	1. โรงแรมมอบหมายให้บุคลากรออกไปร่วมกิจกรรมที่ทางมัสยิดจัดขึ้น 2. ช่วยพิจารณาเงินสนับสนุนในการปรับปรุงสถานที่มัสยิดของชุมชนไม่ให้เสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ตาราง 1 (ต่อ)

การบริหารจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น

ผู้สนทนากลุ่ม	เสียงสะท้อนของชุมชนท้องถิ่น
	ต่อการมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการของโรงแรมเพื่อความยั่งยืน
4. องค์การบริหารส่วนตำบล	1. ช่วยเป็นตัวอย่างแม่แบบองค์กรธุรกิจในการดูแลรักษาบำรุงท้องถิ่นและภาพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างตรงเวลาให้ผู้ทำกิจการอื่นๆ ได้เห็น 2. เรื่องการขนส่งให้จัดระเบียบได้ดีเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีรายได้ร่วมกัน 3. ปรับปรุงถนนหนทางในส่วนของโรงแรมให้ชาวบ้านได้เดินผ่านได้อย่างสะดวกมากขึ้น
5. สถานพยาบาลประจำตำบล	1. โรงแรมจัดการเรื่องการคัดแยก บ่งชี้ขยะติดเชื้อเพราะอาจมีแขกที่พักกับโรงแรมไม่สบายแบบที่อาจมีการทิ้งขยะติดเชื้อลงไปในถังขยะได้ เช่น หน้ากากอนามัย สำลีเปื้อนเลือดหรือของเหลวติดเชื้อที่ร่างกายขับออกมา 2. โรงแรมเป็นอาสาสมัครเพิ่มช่องทางในการช่วยรับเรื่องราวการประสานงานทางสุขภาพระหว่างชุมชนกับทางสถานพยาบาล เพื่อเพิ่มความสะดวก คล่องตัวในการติดต่อมากขึ้น เนื่องจากปัญหาการติดต่อทางโทรศัพท์ที่ไม่ค่อยสะดวกในบางครั้ง

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาของการบริหารจัดการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonma (2009) พบว่า การสร้างความเข้มแข็งโดยชุมชนมีส่วนร่วมเกิดจากปัจจัยภายในชุมชนเอง ได้แก่ การมีผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพ การมีองค์กรในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการของแต่ละกิจกรรมกลุ่ม ระบบความสัมพันธ์แบบครอบครัวเครือญาติ ทำให้ทุกคนในชุมชนมีความรักและความเกรงใจต่อกัน มีการร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความเต็มใจ ชุมชนมีปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น มีความเชื่อประเพณีร่วมกัน ส่งผลต่อการสร้างการมีส่วนร่วม และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนร่วมกัน รู้สึกถึงการแบ่งปันทรัพยากร มีความตระหนักในคุณค่า ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wandaw (2009) พบว่า ปัจจัยภายนอกมีผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงแรมอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ผลกระทบจากการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงแรมต่อชุมชน การเรียกร้องจากชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงแรม ความต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดีของผู้ใช้บริการโรงแรม การบังคับใช้กฎหมาย ข้อบังคับของหน่วยงานภาครัฐ การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kasemsawat (2011) พบว่า ชาวชุมชนเทศบาลอัมพวา อำเภอมะขาม จังหวัดสมุทรสงคราม มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อยเช่นกัน นอกจากนี้งานวิจัยของ Sudakhum (2012) พบว่า ประชาชนส่วนมากให้ความสำคัญต่อการมี

ส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม จากการเข้าร่วมประชุมและการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ผลการศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม พบอีกว่าประชาชนมีความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม

นอกจากนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chuangweruwan (2013) พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการรับผลประโยชน์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Erdogan and Baris (2007) พบว่า นโยบายและการปฏิบัติของโรงแรมในเมืองอังการา ไม่มีการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผู้บริหาร ของโรงแรมขาดความรู้ และความสนใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้ไม่มีการปฏิบัติ เกี่ยวกับอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งการพัฒนานโยบายและการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันและการอนุรักษ์นั้นต้องอาศัยความร่วมมือทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ชุมชนท้องถิ่นคือผู้มีส่วนได้เสียกับการดำเนินกิจการของโรงแรมที่ต้องให้ความสำคัญ ควรจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับสิ่งแวดล้อมร่วมกับทางภาคสังคมท้องถิ่น และสามารถสร้างให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน และโรงแรมควรมีการจัดตั้งแผนกดูแลกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชนโดยเฉพาะ เพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมกับชุมชนได้อย่างมีความแข็งแกร่ง

2. ภาครัฐควรมีการออกนโยบายสนับสนุนให้ผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้รับความรู้ วิธีการด้านเทคโนโลยีและแนะนำแหล่งจัดหาเงินทุนด้านการเพิ่มอัตราสีเขียวเคลียให้สูงขึ้นกว่าปัจจุบัน และนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการขยะ คือผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายหากผู้ประกอบการสามารถทำได้ อาจได้รับพิจารณาด้านการลดหย่อนภาษีและสิทธิประโยชน์ในธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการ

References

- Barnard, C. I. (1938). *The functions of the executive*. Harvard University Press.
- Boonma, S. (2009). *Strengthening community participation at Baan Ko Phithak, Bang Namchuet subdistrict, Lang Suan district, Chumphon province*. Silpakorn University. [in Thai]
- Chaiyasert, S. (2006). *The development model of public participation in audit committee of the Metropolitan Police Administration*. Suan Dusit University. [in Thai]
- Chantavanich, S. (1997). *Data analysis in qualitative research*. Chulalongkorn University. [in Thai]
- Chuangweruwan, N. (2013). *Participation in natural resources and environment conservation of people in the area under responsibility of Sato Sub-District Administrative Organization, Khao Saming District, Trat Province*. Master's Thesis of Public Administration, Burapha University]. [in Thai]
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World development*, 8(3), 213-235.
- Department of Environmental Quality Promotion. (2016). *Green hotel*. Retrieved from <https://datacenter.deqp.go.th/service-portal/g-green/greenhotel/derivation> [in Thai]
- Energy Saving. (2013). Green product trends the world: The answer to sustainable energy. *Energy Saving Journal Online*, 52(3), 30-37. [in Thai]
- Erdogan, N., & Baris, E. (2007). Environmental protection programs and conservation practices of hotels in Ankara, Turkey. *Tourism Management*, 28(2), 604-614.
- Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. Pitman.
- Green Leaf Foundation. (2016). *Standard for beautiful World*. Retrieved from <http://www.greenleafthai.org/about> [in Thai]
- Kasemsawat, S. (2011). *Participation in environmental management focusing on water and garbage of Amphawa municipality, Amphawa district, Samutsongkram province*. Suan Sunandha Rajabhat University. [in Thai]
- Kasemsuk, C. (2011). *Communication and changes in society*. Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- National Statistical Office. (2018). *The 2018 accommodation survey*. Retrieved from <https://shorturl.asia/JkrWv> [In Thai]
- Post, J. E., Preston, L. E., & Sachs, S. (2002). Managing the extended enterprise: The new stakeholder view. *California management review*, 45(1), 6-28.

- Robinot, E., & Giannelloni, J. L. (2010). Do hotels' "green" attributes contribute to customer satisfaction?. *Journal of Services Marketing*, 24(2), 157-169.
- Sudakhum, Y. (2012). *People's participation in environmental management: A case study of Ban Pa Sak Ngam, Luang Nuea sub-district, Doi Saket district, Chiang Mai province*. Master's Thesis of Arts, Chiang Mai University]. [in Thai]
- Thailand Environment Institute. (2014). *Manual of people participation on environmental impact assessment (EIA)*. Retrieved from <http://www.tei.or.th/tai/2014-Book-EIA.pdf> [in Thai]
- Wandaw, W. (2009). *Environmental management of hotels in Krabi*. Master's Thesis of Science, National Institute of Development Administration. [in Thai]
- World Tourism Organization. (1992). *Guidelines: development of national parks and protected areas for tourism*. Author.
- Wutthimaythee, Y. (1983). *Principles of community development and rural development*. Thai Courtesy. [in Thai]

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีของผู้โดยสารในการตรวจคนเข้าเมืองผ่านระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติในประเทศไทย

ศราวุธ สิริขจรเดชสกุล¹ สมจิตร ล้วนจำเริญ²

ธนวรรณ แสงสุวรรณ³ ศิริชัย พงษ์วิชัย⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติของผู้โดยสารสัญชาติไทยที่ใช้บริการตรวจคนเข้าเมือง และ (2) นำเสนอแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้โดยสารใช้บริการระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติมากขึ้น ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ ตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 450 คน การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การแจกแจงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์โมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุ

ผลจากการวิจัย พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดล ดังนี้ $\chi^2 = 137.09$, $df = 113$, $\chi^2/df = 1.21$, p -value = 0.06, GFI = 0.98, AGFI = 0.95, CFI = 1.00, NFI = 1.00, TLI = 1.00, SRMR = 0.02, RMSEA = 0.02 และ CN = 562.85 และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยความตั้งใจใช้เทคโนโลยีมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ ที่ค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ 0.92 ปัจจัยทางสังคมมีอิทธิพลทางบวกต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติที่ค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.86 และปัจจัยทางสังคมมีอิทธิพลทางบวกต่อการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ ที่ค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ 0.81 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามลำดับ

คำสำคัญ: ระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ; เทคโนโลยีตรวจคนเข้าเมือง; การยอมรับเทคโนโลยี

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ศราวุธ สิริขจรเดชสกุล, สมจิตร ล้วนจำเริญ, ธนวรรณ แสงสุวรรณ และศิริชัย พงษ์วิชัย. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีของผู้โดยสารในการตรวจคนเข้าเมืองผ่านระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติในประเทศไทย. *วารสารดุซุญบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 225-240.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล: boy_wut@hotmail.com

² คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

^{3,4} คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Factors Affecting Passenger Behavior Towards the Use of Technology in the Automated Passenger Clearance System in Thailand

Sarawut Sirikajohndechsakun¹ Somchit Luanchamroen²
Thanawan Sangsuwan³ Sirichai Pongwichai⁴

Abstract

The purposes of this research were to (1) study factors affecting the behavior on the use of Automated Passenger Clearance Systems of Thai passengers that use the customs service, and (2) to propose the guideline for encouraging Thai passengers to use more Automated Passenger Clearance Systems. The researcher used a quantitative research method by the questionnaires for the data collection. The sample size of this study was 450. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, confirmatory factor analysis, and path analysis.

The finding reveals that the analysis result of the causal relationship model revealed the congruence between the model and the empirical data with the Goodness fit index as follows; $\chi^2 = 137.09$, $df = 113$, $\chi^2/df = 1.21$, $p\text{-value} = 0.06$, $GFI = 0.98$, $AGFI = 0.95$, $CFI = 1.00$, $NFI = 1.00$, $TLI = 1.00$, $SRMR = 0.20$, $RMSEA = 0.20$ and $CN = 562.85$ and the hypothesis testing results showed that the factor of intention to use technology has a positive influence on the behavior of using automatic passport verification technology at a coefficient of 0.92, social factors positively influenced perceived benefits of using the automatic passport verification technology at a coefficient of 0.86 and social factors positively influenced perceived ease of use of automatic passport inspection system technology. The coefficient was 0.81 with statistical significance at the .01 level, respectively.

Keywords: Automated Passenger Clearance System; Immigration Technology; Technology Acceptance

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Sirikajohndechsakun, S., Luanchamroen, S., Sangsuwan, T., & Pongwichai, S. (2022). Factors affecting passenger behavior towards the use of technology in the automated passenger clearance system in Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 225-240.

¹ Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Email: boy_wut@hotmail.com

² Business Administration, Ramkhamhaeng University

^{3,4} Lecture of Faculty of Commerce and Accountancy, Chulalongkorn University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกเราในปัจจุบันนี้เป็นยุคโลกาภิวัตน์ (globalization) ซึ่งก็คือสังคมที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสาร และเป็นยุคแห่งการติดต่อสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทั้งนี้เพราะเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารมีความทันสมัย ก้าวหน้าสามารถเชื่อมต่อโลก โดยไม่มีอุปสรรคด้านเวลาและระยะทาง ความก้าวหน้าในเทคโนโลยีที่ไม่เคยหยุดนิ่ง ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการทำงาน การทำธุรกิจ การศึกษา การวิจัยและพัฒนา แม้กระทั่งความบันเทิงต่างๆ สังเกตได้จากสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ รอบตัวเราส่วนใหญ่จะถูกควบคุมการทำงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ทั้งสิ้น ประเทศไทยเองก็มีการนำแนวทางหลักการ หรือเทคโนโลยีจากกระแสโลกาภิวัตน์มาพัฒนาในองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เทคโนโลยีการให้บริการด้วยตนเอง ถือเป็นเทคโนโลยีที่เป็นที่ยอมรับในหมู่กว้าง ผู้ใช้สามารถที่จะสร้างหรือรับบริการได้โดยไม่ต้องมีการช่วยเหลือสนับสนุนโดยตรงจากเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ Meuter et al. (2000) ซึ่งเทคโนโลยีดังกล่าวจะถูกถ่ายทอดผ่านเครื่องให้บริการด้วยตนเองหรือตู้ประชาสัมพันธ์ (kiosk) อาทิเช่น การทำธุรกรรมทางธนาคาร ได้แก่ ตู้เอทีเอ็ม ตู้บริการฝากเงินอัตโนมัติ และตู้ปรับสมุดบัญชีบริการยืม-คืน ตรวจสอบค่านหนังสือในห้องสมุด บริการการตรวจหนังสือเดินทาง เป็นต้น เทคโนโลยีการให้บริการด้วยตนเองมีบทบาทสำคัญ ในการปรับปรุงกระบวนการในการทำงานหรือกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น แต่หากเทคโนโลยีดังกล่าว จำเป็นต้องคำนึงถึงเรื่องของความปลอดภัยหรือข้อมูลส่วนบุคคล จึงเสี่ยงไม่ได้ที่ ต้องมีการนำเทคโนโลยีด้านอื่นมาปรับใช้ในกระบวนการ เพื่อให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความปลอดภัยด้านข้อมูลส่วนบุคคลสูงสุด

สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองจึงมีนโยบายริเริ่มแนวคิดนำระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

(Automated passenger clearance system หรือ Auto-channel) ตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2555 ซึ่งเป็นระบบการควบคุมชายแดนอัตโนมัติที่นานาประเทศได้นำมาใช้อย่างแพร่หลาย จำนวน 16 เครื่อง มูลค่าโครงการกว่า 71 ล้านบาท โดยให้บริการขาออกจากประเทศไทย 8 เครื่อง และให้บริการขาเข้าประเทศไทยจำนวน 8 เครื่อง เพื่อให้บริการกับผู้โดยสารที่เดินทางผ่านเข้า-ออกราชอาณาจักรไทยผ่านท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ และขยายการติดตั้งเพิ่มเติมที่ท่าอากาศยานดอนเมือง จำนวน 8 เครื่อง แต่ยังคงอยู่ในระหว่างการทดลองการใช้งานระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติเป็นระบบอัตโนมัติที่มีความนิยมเป็นอย่างมากและมีการใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก เป็นระบบที่มีขั้นตอนการใช้งานที่ง่ายเพียงสอดหนังสือเดินทางชนิดอีพาสปอร์ตในช่องรับเอกสารเพื่อให้ระบบอ่านข้อมูลหากข้อมูลมีความถูกต้องระบบจะอนุญาตให้ผ่านด่านคัดกรองที่ 1 เพื่อเข้าไปสู่ด่านที่ 2 เพื่อดำเนินการตรวจสอบลายนิ้วมือและตรวจสอบภาพถ่ายเปรียบเทียบกับหนังสือเดินทาง ทั้งนี้จากการจับเวลาการผ่านเครื่องดังกล่าวพบว่า ระบบอัตโนมัติใช้เวลาเพียงคนละไม่เกิน 20 วินาที ในขณะที่การตรวจโดยเจ้าหน้าที่จะใช้ระยะเวลาเฉลี่ย 40-45 วินาที ดังนั้น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการอำนวยความสะดวก เพิ่มความรวดเร็วลดปัญหาความแออัด และความล่าช้าในการตรวจสอบหนังสือเดินทาง (Immigration Bureau, 2020a)

การใช้งานเทคโนโลยีการให้บริการด้วยตนเองแสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่จะช่วยให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ แต่สิ่งนั้นก็มิได้หมายความว่าทุกหน่วยงานจะประสบความสำเร็จในการใช้งานเทคโนโลยีการให้บริการด้วยตนเองเสมอไป อันเนื่องจากการให้บริการด้วยเทคโนโลยี การให้บริการด้วยตนเองนั้นมีต้นทุนที่สูงกว่าระบบการให้บริการโดยเจ้าหน้าที่ จึงจำเป็นต้องมีการติดตามการใช้งานอย่างต่อเนื่อง และใกล้ชิดเพื่อที่จะสามารถดำเนินการปรับปรุงกลยุทธ์ในการ

ใช้งานให้มีความคุ้มค่าในการลงทุน (Cho & Fiorito, 2010) ปัจจุบันระบบการตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติเปิดให้บริการเฉพาะคนสัญชาติไทยเท่านั้น โดยมีผู้ได้รับบริการจากระบบดังกล่าวโดยประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ของผู้ได้รับบริการทั้งหมด สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองต้องเผชิญกับปัญหาการยอมรับในการใช้งานเทคโนโลยี (Technology Acceptance) และทำให้ไม่มีการใช้งานระบบดังกล่าวอย่างเต็มประสิทธิภาพ (Immigration Bureau, 2020b) นอกจากนี้การที่หน่วยงานพิธีการตรวจคนเข้าเมือง และพิธีการศุลกากรเป็นจุดแรกและจุดสุดท้ายในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้โดยสาร การให้บริการ ของหน่วยงานดังกล่าวจึงมีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการรับรู้คุณภาพการบริการและความพึงพอใจของผู้โดยสาร (Chang & Yang, 2008) ยิ่งไปกว่านั้นยังมีผลการศึกษาที่แสดงว่ายิ่งผู้ใช้บริการเทคโนโลยีมีความพึงพอใจต่อการใช้งานระบบมากเท่าไรก็จะมีแนวโน้มที่ผู้ได้รับบริการจะกลับมาใช้เทคโนโลยีดังกล่าวมากยิ่งขึ้น และเกิดพฤติกรรมบอกต่อเพื่อให้ผู้อื่นมาใช้งานด้วย (Word-of-Mouth--WOM) ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการยอมรับเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติมากยิ่งขึ้น (Chan & Lin, 2009; Lin & Hsieh, 2007)

ด้วยความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะทำการศึกษาเกี่ยวกับ “อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีของผู้รับบริการตรวจคนเข้าเมืองผ่านระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติในประเทศไทย” เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการการให้บริการ และส่งเสริมให้ผู้โดยสารใช้บริการของระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าและยังเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการส่งเสริมภาพลักษณ์ การให้บริการตรวจหนังสือเดินทางของประเทศไทยก่อนที่จะเปิดระบบให้บริการกับสนามบิน

นานาชาติทั่วประเทศ รวมถึงการขยายการเปิดการให้บริการกับชาวต่างชาติในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติของผู้โดยสารสัญชาติไทยที่ใช้บริการตรวจคนเข้าเมือง
2. เพื่อนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้โดยสารใช้บริการระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติมากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ตัวแปรแฝงภายนอก ได้แก่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยคุณลักษณะทางนวัตกรรม และตัวแปรภายใน ได้แก่ การรับรู้ถึงประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยี การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยี ความตั้งใจใช้เทคโนโลยี และพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี
2. ขอบเขตประชากรและตัวอย่าง คือ ผู้โดยสารสายการบินทั้งเพศชายและเพศหญิงสัญชาติไทย และมีหนังสือเดินทางของประเทศไทยที่เดินทางเข้า-ออกประเทศไทย จำนวนตัวอย่าง 450 คน
3. ขอบเขตด้านสถานที่ ณ บริเวณท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ
4. ขอบเขตด้านเวลา ดำเนินการระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2562 ถึง 30 พฤศจิกายน 2562 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 10 เดือน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์แก่สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองในการนำมาปรับปรุงกระบวนการตรวจคนเข้าเมืองโดยใช้ระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ
2. ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์แก่สำนักงาน

ตรวจคนเข้าเมืองในการส่งเสริมให้ผู้โดยสารใช้ระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติให้มากขึ้น

3. ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อท่าอากาศยานแห่งอื่นๆ ในการนำระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติไปใช้ในการให้บริการแก่ผู้โดยสารที่มาใช้บริการท่าอากาศยาน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การผ่านพิธีการตรวจคนเข้าเมืองด้วยระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

การใช้งานพิธีการตรวจคนเข้าเมืองด้วยระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ ผู้ถือหนังสือเดินทางอิเล็กทรอนิกส์ไทย (e-Passport) ที่เดินทางผ่านช่องตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติจะไม่มี การประทับตราในเล่ม แต่จะมีการสแกนหนังสือเดินทาง ลายนิ้วมือ และถ่ายรูป ผู้ถือหนังสือเดินทาง และในอนาคตสำหรับผู้ถือหนังสือเดินทางต่างชาติที่ต้องการเดินทางผ่านช่องทางนี้ ครั้งแรกต้องลงทะเบียนขอใช้ระบบนี้ก่อนที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองขาเข้าโซนกลาง โดยเจ้าหน้าที่จะติดสติ๊กเกอร์ในหน้าสุดท้ายของหนังสือเดินทางดังกล่าว จึงจะสามารถใช้บริการนี้ในครั้งถัดไปได้ การลงทะเบียนครั้งแรกเพียงครั้งเดียวจะทำให้สามารถใช้บริการที่ช่องตรวจนี้ไปได้นานหนังสือเดินทางเล่มดังกล่าวหมดอายุ และเมื่อหนังสือเดินทางหมดอายุ ผู้โดยสารสามารถลงทะเบียนใหม่เพื่อใช้บริการนี้สำหรับหนังสือเดินทางเล่มใหม่ได้ โดยใช้วิธีการเดิม นอกจากนั้นยังมีข้อจำกัดการให้บริการ คือ (1) ไม่สามารถให้บริการผู้พิการทางสายตา (2) ผู้นั่งรถเข็น (3) ผู้ที่มีความสูงไม่เกิน 120 เซนติเมตร หรือมีความสูงเกิน 2 เมตร และ (4) สามารถใช้บริการเครื่องตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติได้ทีละคนเท่านั้น

ทฤษฎีการยอมรับการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้

แบบจำลองการยอมรับการนำเทคโนโลยีมาใช้ (Technology Acceptance Model–TAM) เป็นทฤษฎี

ที่คนทั่วโลกต่างนำมาใช้ในการศึกษาถึงพฤติกรรมของคนในเรื่องของการยอมรับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ โดยเป็นทฤษฎีที่ต่อเติมมาจาก TRA ซึ่งนำเสนอโดย Davis (1989) โดยที่ TAM จะศึกษาถึงความตั้งใจที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมและทำการแสดงออกมาให้เห็น โดยตัวแปรที่สำคัญประกอบไปด้วย ตัวแปรภายนอก คือ การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ (perceived usefulness--PU) การรับรู้ถึงความง่าย (perceived ease of use--PEOU) และทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน (attitude toward using) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ และสำหรับตัวแปรภายนอกนั้นจะเป็นสิ่งที่เข้ามา มีอิทธิพลต่อการรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับ และการรับรู้ว่าเป็นระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน (Legris et al., 2003) นอกจากนี้ Davis (1989) กล่าวว่า การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ (perceived usefulness--PU) หมายถึง ระดับของความเชื่อของบุคคลในการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการแสดงออกถึงการทำงานที่มีประสิทธิภาพในองค์การว่าจะแสดงออกมาอย่างไร ซึ่งจะเป็นตัวที่แสดงออกมาให้เห็นถึงความสามารถในการใช้ที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรม และการรับรู้ถึงความง่าย (perceived ease of use--PEOU) หมายถึง ระดับของความเชื่อของบุคคล ในการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการทำงาน ซึ่งมันหมายถึงการใช้งานที่มีความง่ายและทำให้เกิดการยอมรับจากผู้ใช้งานถึงทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน (attitude toward using) จะเกิดจากการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ และการรับรู้ถึงความง่ายที่จะแสดงออกมาเป็นการรับรู้ถึงพฤติกรรมการใช้งาน และจะส่งผลให้เกิด การยอมรับการใช้งานจริง

และนอกจากนี้ยังมีการนำเสนอแบบจำลอง TAM 2 ที่นำเสนอโดย Venkatesh et al. (2003) เพื่อนำมาขยาย TAM ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยทำการเพิ่มรายละเอียดต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการอธิบายเหตุผลของการใช้ประโยชน์ของระบบ (Chuttur, 2009) สำหรับการเพิ่มปัจจัยลงไปใน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ประโยชน์ของเทคโนโลยี และได้เสนอให้ใช้โมเดล

นี้เพื่อหาความน่าสนใจของการประเมินผลงาน (Venkatesh et al., 2002) ต่อมา Venkatesh and Bala (2008) ได้ทำการรวมโมเดล TAM 2 เข้ากับปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ความง่ายแล้วทำการบูรณาการโมเดลเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นโมเดล TAM 3 เขาได้พัฒนาโมเดลนี้ด้วยการใช้ลักษณะของสิ่งสิ่งต่าง ๆ ประกอบไปด้วยความแตกต่างทางด้านปัจเจกบุคคล (individual differences) ลักษณะของระบบ (system characteristics) อิทธิพลทางสังคม (social influence) และเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความสะดวก (facilitating conditions) ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ประโยชน์และการรับรู้ทางสังคม (Lai, 2017) สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยนำทฤษฎีการยอมรับการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ (TAM) โดยเลือกปัจจัย ได้แก่ บรรทัดฐานของบุคคลที่อยู่โดยรอบการแสดงพฤติกรรม (social norm) การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ (PU) การรับรู้ถึงความง่าย (PEOU) และความตั้งใจใช้งาน (intention to use) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้จริง (actual use)

ทฤษฎีรวมของการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี

Venkatesh et al. (2003) นำเสนอทฤษฎีรวมของการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี (Unified Theory of Acceptance and Use of Technology--UTAUT) โดยพัฒนาแบบจำลองเพื่อใช้อธิบายการยอมรับการใช้เทคโนโลยีของแต่ละบุคคลภายใต้ทฤษฎีรวม (Unified Theory) ทั้งหมด โดย Venkatesh and Bala (2008) พบว่ามี 4 ปัจจัยหลัก ที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมความตั้งใจที่จะใช้งานเทคโนโลยี (behavioral Intention) และการใช้งานเทคโนโลยี (use behavior) คือ (1) ความคาดหวังในประสิทธิภาพ (performance expectancy) เป็นการกำหนดระดับความเชื่อของแต่ละบุคคลว่าการใช้เทคโนโลยีสามารถทำให้เกิดผลประโยชน์และบรรลุผลสำเร็จในการทำงาน (2) ความคาดหวังในความพยายาม (effort expectancy) คือ ระดับความง่ายในการมีส่วนร่วมในการใช้

เทคโนโลยี (3) ปัจจัยทางสังคม (social factors) คือ สัมพันธภาพ ระหว่างบุคคลที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมและการได้ปฏิบัติต่อกันในสถานการณ์ของแต่ละสังคม และ (4) สภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกในระบบ (facilitating condition) คือระดับความเชื่อของบุคคลว่าสิ่งอำนวยความสะดวกหรืออุปกรณ์ทางเทคโนโลยีที่มีอยู่มีส่วนจะช่วยสนับสนุนในการใช้งาน

สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยนำทฤษฎีรวมของการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี (UTAUT) โดยเลือกปัจจัย ได้แก่ ความซับซ้อน (complexity) ความสอดคล้องหรือเหมาะสมกับผู้ใช้ (compatibility) คือ อิทธิพลทางสังคม (social influence) บรรทัดฐานของบุคคลที่อยู่โดยรอบการแสดงพฤติกรรม (social norm) การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ (PU) และการรับรู้ถึงความง่าย (PEOU) ความตั้งใจใช้งาน (intention to use) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้จริง (actual Use)

ทฤษฎีประสิทธิภาพการใช้เทคโนโลยี

แนวคิดประสิทธิภาพการใช้เทคโนโลยี มาจากแนวคิดเรื่อง Technology self-efficacy ที่กล่าวไว้ว่า “ความสามารถของตัวเราหมายถึงการประเมินความสามารถของคนที่จะจัดการและดำเนินการของการกระทำต่างๆ เพื่อที่จะให้มีการบรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ มันไม่ใช่สิ่งที่จะมาเกี่ยวข้องกับทักษะของคนๆ หนึ่ง แต่เป็นการตัดสินใจว่าอะไรคือความสามารถของคนๆ หนึ่งที่จะทำได้ด้วยทักษะของเขาเอง” (Bandura & Cervone, 1986) มีการนำแนวคิด self-efficacy มาใช้กับงานวิจัย เช่น งานวิจัยของ Grandon et al. (2005); Park (2009) ได้ยืนยันถึงความสามารถในการเรียนแบบอิเล็กทรอนิกส์ด้วยตนเอง (e-learning self-efficacy) มีอิทธิพลทางอ้อมในการรับรู้ความง่ายของเจตนาในการเรียนของนักเรียน ต่อมาจึงมีการอธิบายความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (computer self-efficacy) นั่นคือ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี หมายถึงการตัดสินใจความสามารถของคนๆ หนึ่งในการ

ใช้งานเทคโนโลยี เป็นการตัดสินใจในภาพรวมของความ สามารถที่จะประยุกต์เข้ากับทักษะการทำงานที่เหมาะสมกับงานที่หลากหลาย (Compeau & Higgins, 1995)

ทฤษฎีลักษณะความสนใจเทคโนโลยี

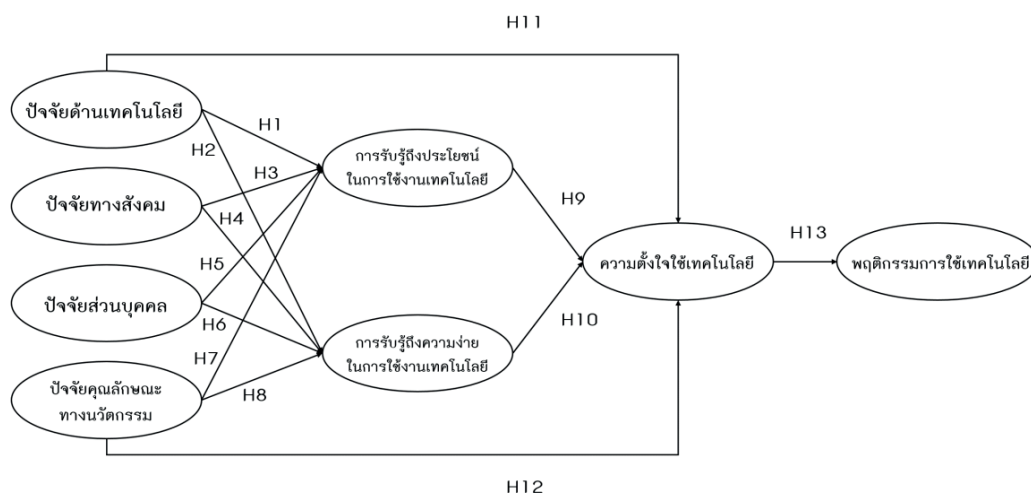
ลักษณะความสนใจเทคโนโลยี (personal Innovativeness) ถูกนิยามไว้ว่าเป็นคุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีความยินดีที่จะศึกษาหรือลองใช้เทคโนโลยีใหม่ ซึ่งปัจจัยนี้จะนำไปสู่แนวคิดและความสนใจในเทคโนโลยี (Agarwal & Prasad, 1998) ในขณะที่ Lassar et al. (2005) นิยามไว้ว่าระดับและความเร็วในการนำนวัตกรรมมาใช้ของแต่บุคคลวัดได้จากความสนใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับสินค้าใหม่ จำนวนสินค้าใหม่ที่ซื้อ และระยะเวลาการใช้งานสินค้าใหม่ ขณะที่ Parveen and Sulaiman (2008) เลือกปัจจัยนี้มาใช้ในงานวิจัยเนื่องจากการเชื่อว่าถ้าบุคคลนั้นมีความสนใจในนวัตกรรมมากเท่าใดจะส่งผลถึงการยอมรับเทคโนโลยีง่ายขึ้น งานวิจัยของ Agarwal and Prasad (1998) พบว่า บุคคลที่มีความใกล้ชิดและสนใจเทคโนโลยี และในงานวิจัยของ Lu (2014) ได้เพิ่มปัจจัยนี้เข้าไปในการ

ดัดแปลงแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีใหม่โดยให้เหตุผลว่า ศักยภาพในการเลือกที่จะใช้งานเทคโนโลยีใหม่ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจด้วยตนเอง

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

Rogers (1995) เป็นบุคคลที่คิดค้นและได้พิสูจน์ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory--DOI) โดยทฤษฎีนี้เน้นความเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายของสิ่งใหม่ๆ จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่งและสังคมนั้นรับเข้าไปใช้สิ่งใหม่ๆ นี้คือ นวัตกรรม ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความคิด เทคนิควิธีการ และเทคโนโลยีใหม่ๆ และนวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ที่จะแพร่กระจายไปสู่สังคมเกิดขึ้น นวัตกรรมที่จะแพร่กระจายและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้น โดยทั่วไปประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นความคิดและส่วนที่เป็นวัตถุ นวัตกรรมใดจะถูกยอมรับหรือไม่ขึ้น นอกจากจะเกี่ยวกับตัวผู้รับ ระบบสังคม และบริการสื่อสารแล้ว ตัวของนวัตกรรมเองก็มีความสำคัญ

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยจะทำการทดสอบสมมุติฐาน 13 ข้อ ดังต่อไปนี้

สมมุติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางบวกต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

สมมุติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางบวกต่อการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

สมมุติฐานที่ 3 ปัจจัยทางสังคมมีอิทธิพลทางบวกต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

สมมุติฐานที่ 4 ปัจจัยทางสังคมมีอิทธิพลทางบวกต่อการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

สมมุติฐานที่ 5 ปัจจัยส่วนบุคคลมีอิทธิพลทางบวกต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

สมมุติฐานที่ 6 ปัจจัยส่วนบุคคลมีอิทธิพลทางบวกต่อการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

สมมุติฐานที่ 7 ปัจจัยคุณลักษณะทางนวัตกรรมมีอิทธิพลทางบวกต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

สมมุติฐานที่ 8 ปัจจัยคุณลักษณะทางนวัตกรรมมีอิทธิพลทางบวกต่อการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

สมมุติฐานที่ 9 ปัจจัยการรับรู้ประโยชน์ในการใช้งานเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางบวกต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

สมมุติฐานที่ 10 ปัจจัยการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางบวกต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

สมมุติฐานที่ 11 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพล

ทางบวกต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

สมมุติฐานที่ 12 ปัจจัยคุณลักษณะทางนวัตกรรมมีอิทธิพลทางบวกต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

สมมุติฐานที่ 13 ปัจจัยความตั้งใจใช้เทคโนโลยีมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ

ประชากร และตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้โดยสารสายการบินทั้งเพศชายและเพศหญิงสัญชาติไทย และมีหนังสือเดินทางของประเทศไทยที่เดินทางเข้า-ออกประเทศไทย และใช้บริการตรวจคนเข้าเมืองผ่านระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ โดยวิธีการสุ่มตามความสะดวก (convenience sampling) ในการสุ่มเลือกตัวอย่างของการวิจัย โดยทำการเก็บข้อมูลจากผู้โดยสารสายการบินที่สะดวกและมีความเต็มใจที่จะตอบแบบสอบถาม เพื่อไม่ให้เป็นการรบกวนผู้โดยสารฯ ที่มาใช้บริการ

ขนาดตัวอย่าง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติสมการเชิงโครงสร้าง ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจึงใช้เกณฑ์ตามคำแนะนำของ Hair et al. (2014) จำนวนตัวอย่าง คือ 5-20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตได้ ซึ่งจากโมเดล พบว่า มีตัวแปรสังเกตได้จำนวน 23 ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 23×20 เท่ากับ 460 ผู้วิจัยจึงทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 460 คน เมื่อตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา พบว่ามีความสมบูรณ์ร้อยละ 97.82 ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 450 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้คือ เป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอน คือ (1) การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ (2) การทดสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม โดยนำไปทดลองใช้กับผู้บริโภคกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 ฉบับ แล้วหาค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's alpha) ซึ่งอยู่ระหว่าง 0.847-0.933 และทั้งฉบับ เท่ากับ 0.956 โดยประกอบด้วยข้อคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด แบ่งได้เป็น 6 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ถึงประโยชน์และการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้บริการตรวจหนังสือเดินทางผ่านระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ จำนวน 45 ข้อ ส่วนที่ 3 การรับรู้ถึงประโยชน์และการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้บริการตรวจหนังสือเดินทางผ่านระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ จำนวน 6 ข้อ ส่วนที่ 4 ความตั้งใจใช้บริการตรวจหนังสือเดินทางผ่านระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ จำนวน 3 ข้อ ส่วนที่ 5 พฤติกรรมการใช้บริการตรวจหนังสือเดินทางผ่านระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ จำนวน 3 ข้อ และ ส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากข้อมูลแหล่งต่างๆ ได้แก่ วารสาร บทความ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 450 คน โดยให้กลุ่มตัวอย่างกรอกแบบสอบถามด้วยตนเอง (self-administered) และใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 11 เดือน ระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 ถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562

การประมวลผลข้อมูล

หลังจากการรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามทั้งหมด ที่ผ่านการตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบข้อมูล (editing) แล้วทำการลงรหัส (coding) บันทึกโดยใช้คอมพิวเตอร์ เพื่อประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และ SPSS

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงบรรยาย (descriptive statistics) ใช้วิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ และค่าความโด่ง ค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.847-0.933 ค่าความเที่ยงและความตรงอยู่ในระดับดีมาก สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) ใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเพื่อหาเส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุของตัวแปร หาขนาดอิทธิพลและทิศทางว่าเป็นอย่างไรจากแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้อ้างอิงมีการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลสมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิจัย

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 246 คน ร้อยละ 54.7 มีอายุ 30-39 ปี จำนวน 227 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 58.0 มีรายได้สูงกว่า 50,000 บาท จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 52.7 เดินทางไปต่างประเทศต่ำกว่า 10 ครั้ง/ปี จำนวน 336 คน คิดเป็นร้อยละ 74.7 ขณะที่ระดับความคิดเห็น พบว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, $SD = 0.671$) ปัจจัยด้านสังคมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$, $SD = 0.184$) ปัจจัยส่วนบุคคลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, $SD = 0.623$)

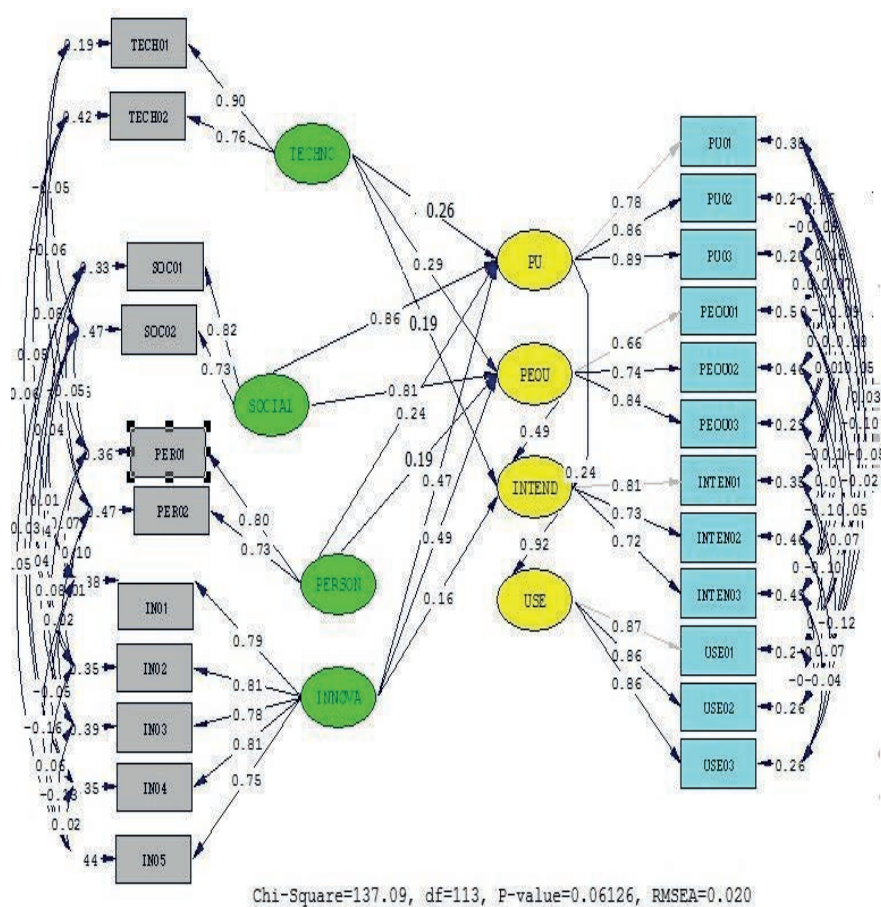
ปัจจัยคุณลักษณะทางนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$, $SD = 0.618$) การรับรู้ถึงประโยชน์ของการใช้งานเทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, $SD = 0.738$) การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, $SD = 0.754$) ความตั้งใจใช้เทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, $SD = 0.811$) และพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี ($\bar{X} = 3.96$, $SD = 0.737$) และผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุ พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลดังนี้ $\chi^2 = 137.09$, $df = 113$, $\chi^2/df = 1.21$, $p\text{-value} = 0.06$, $GFI = 0.98$, $AGFI = 0.95$, $CFI = 1.00$, $NFI = 1.00$, $TLI = 1.00$, $SRMR = 0.02$, $RMSEA = 0.02$ และ $CN = 562.85$

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม พบว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติทางบกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.26 และปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางตรงต่อความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติทางบกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.29 ในขณะที่ ปัจจัยทางสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติทางบกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.86 และปัจจัยทางสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติทางบกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.81 นอกจากนี้ ปัจจัยส่วนบุคคลมีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติทางบกที่ค่าสัมประสิทธิ์

อิทธิพลเท่ากับ 0.24 และปัจจัยส่วนบุคคลมีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติทางบกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกัน

นอกจากนั้น ปัจจัยคุณลักษณะทางนวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติทางบกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.47 และปัจจัยคุณลักษณะทางนวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติทางบกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.49 นอกจากนี้ ปัจจัยการรับรู้ประโยชน์ในการใช้งานเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติทางบกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.24 และปัจจัยการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติทางบกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.49 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกัน

ในขณะที่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติทางบกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.19 ปัจจัยคุณลักษณะทางนวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติทางบกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.16 และความตั้งใจใช้เทคโนโลยีมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีทางบกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.92 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกัน

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุของอิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีของผู้รับบริการตรวจคนเข้าเมืองผ่านระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติในประเทศไทย (หลังปรับโมเดล)

ตาราง 1

สรุปผลการทดสอบสมมุติฐาน

สมมุติฐาน	เส้นทางความสัมพันธ์	ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล	ค่า t	ผลการทดสอบสมมุติฐาน
H1	TECHNO -> PU	0.26	2.27**	สนับสนุนสมมุติฐาน
H2	TECHNO -> PEOU	0.29	2.57**	สนับสนุนสมมุติฐาน
H3	SOCIAL -> PU	0.86	3.79**	สนับสนุนสมมุติฐาน
H4	SOCIAL -> PEOU	0.81	3.61**	สนับสนุนสมมุติฐาน
H5	PERSON -> PU	0.24	2.97**	สนับสนุนสมมุติฐาน
H6	PERSON -> PEOU	0.19	2.42**	สนับสนุนสมมุติฐาน
H7	INNOVA -> PU	0.47	6.68**	สนับสนุนสมมุติฐาน
H8	INNOVA -> PEOU	0.49	6.63**	สนับสนุนสมมุติฐาน
H9	PU -> INTEND	0.24	4.73**	สนับสนุนสมมุติฐาน
H10	PEOU -> INTEND	0.49	7.09**	สนับสนุนสมมุติฐาน
H11	TECHNO -> INTEND	0.19	3.29**	สนับสนุนสมมุติฐาน
H12	INNOVA -> INTEND	0.16	8.36**	สนับสนุนสมมุติฐาน
H13	INTEND -> BEUSE	0.92	18.05**	สนับสนุนสมมุติฐาน

หมายเหตุ: ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การอภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติของผู้โดยสารสัญชาติไทยที่รับบริการตรวจคนเข้าเมือง ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุ พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดล ดังนี้ $\chi^2 = 137.09$, $df = 113$, $\chi^2/df = 1.21$, p - value = 0.06, GFI = 0.98, AGFI = 0.95, CFI = 1.00, NFI = 1.00, TLI = 1.00, SRMR = 0.02, RMSEA = 0.02 และ CN = 562.85 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โมเดลเชิงสาเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติของผู้โดยสารสัญชาติไทยที่รับบริการตรวจคนเข้าเมือง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการเก็บ

ข้อมูลจริง ซึ่งแสดงนัยที่ว่าปัจจัยภายนอกได้แก่ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี ปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยคุณลักษณะของนวัตกรรม มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้และพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ ของผู้โดยสารสัญชาติไทยที่รับบริการตรวจคนเข้าเมือง ผ่านทางการรับรู้ประโยชน์ และความง่ายในการใช้งานของเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้โดยสารใช้บริการระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติมากขึ้น

จากวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้โดยสารใช้บริการระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติมากขึ้น จากผลสรุปข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้โดยสารใช้บริการระบบ

ตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ พบว่า ผู้บริหารของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้รับบริการได้ทราบถึงประโยชน์และความสะดวกในการใช้เทคโนโลยี ระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติก่อนหน้านี้จะมีการใช้งานจริง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีรวมของการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี ซึ่งกล่าวว่าการรับรู้ประโยชน์ คือระดับความเชื่อด้านประโยชน์ของผู้ใช้ว่าการใช้เทคโนโลยีจะสามารถเพิ่มให้ผลของการทำงานที่ดีขึ้นและรับรู้ความง่าย คือ ระดับความเชื่อของบุคคลว่าการใช้เทคโนโลยีไม่ต้องใช้ความพยายามสูงในการใช้งานมากนัก

ผู้บริหารของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองควรนำแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของเทคโนโลยีมาเพื่อใช้ในการพิจารณาจัดซื้อเทคโนโลยีใหม่ มาใช้ในการให้บริการครั้งต่อไป ทั้งนี้เพราะเทคโนโลยีสมัยใหม่ควรเป็นนวัตกรรมที่ยอมรับได้ง่ายตามทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมของ Rogers (1995) ที่กล่าวว่า มีคุณลักษณะ 5 ประการ ดังนี้ มีคุณลักษณะที่เหนือกว่าเทคโนโลยีเดิม ความง่ายในการใช้งาน ความสอดคล้องกับค่านิยมและประสบการณ์ของผู้ใช้ สามารถสังเกตได้และสามารถทดลองใช้ได้ หากเทคโนโลยีสมัยใหม่มีคุณลักษณะดังกล่าว จัดได้ว่าเป็นนวัตกรรมที่มีประโยชน์และมีความง่ายในการใช้

จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยความตั้งใจใช้เทคโนโลยีมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติที่ค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ 0.92 ซึ่งสอดคล้องกับแบบจำลองการยอมรับนวัตกรรม (TAM) ของ Davis (1989); Schrier et al. (2010) ที่กล่าวว่า เมื่อผู้บริหารเฝ้าดูหน้ากับเทคโนโลยีใหม่ๆ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ประโยชน์และการรับรู้ความง่ายของการใช้งานเทคโนโลยี ทำให้เกิดความตั้งใจและพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี ขณะที่ ปัจจัยทางสังคมมีอิทธิพลทางบวกต่อการรับรู้ถึงประโยชน์ในการใช้งานเทคโนโลยีระบบ

ตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติที่ค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.86 ซึ่งสอดคล้องกับ Nikou and Economides (2017) ที่พบว่า ปัจจัยอิทธิพลทางสังคมมีอิทธิพลต่อการรับรู้ประโยชน์ในการการใช้เทคโนโลยีอย่างมีนัยสำคัญของผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เดิมโตขึ้นภายใต้สิ่งแวดล้อมทางสังคมตามแนวคิดทฤษฎีของ Maslow (Maslow & Lewis, 1987) และปัจจัยทางสังคมมีอิทธิพลทางบวกต่อการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ ที่ค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.81 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน ของ Ajzen and Fishbein (1975) ที่กล่าวไว้ว่า มนุษย์มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงหรือคนในสังคม มีความเห็นว่า เทคโนโลยีดังกล่าวมีความง่ายในการใช้งาน และยังสอดคล้องกับ Mokhtar et al. (2018) พบว่า ปัจจัยทางสังคมมีอิทธิพลต่อการรับรู้และความง่ายในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีนัยสำคัญ ในระบบการจัดการการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองควรแนะนำผู้โดยสารให้ทราบถึงประโยชน์และความง่ายในการใช้ระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ โดยปรับปรุงคู่มือแนะนำการใช้งานให้สามารถอ่านให้เข้าใจง่าย หรือใช้สื่อเก่า ได้แก่ การใช้แผ่นพับแจกบนสายการบิน ให้พนักงานสายการบินเป็นผู้แนะนำหรืออาจนำเสนอในรูปแบบของวิดีโอ นอกจากนี้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ เช่น เฟสบุ๊ก อินสตาแกรม ไลน์ ทวิตเตอร์และอื่นๆ ของท่าอากาศยาน ตลอดจนสื่อสังคมอื่นๆ

2. ผู้บริหารของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองควรทำการสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้รับบริการตรวจคนเข้าเมืองผ่านเทคโนโลยีระบบตรวจ

หนังสือเดินทางอัตโนมัติเป็นระยะอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทราบการรับรู้และความคิดเห็นต่อความง่ายในการใช้ประโยชน์ในการใช้ รวมถึงปัญหา และนำผลมาปรับปรุงการให้บริการให้มีประสิทธิภาพและเกิดความง่ายขึ้น

3. ผู้บริหารของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองควร

จัดให้มีจำนวนพนักงานที่ให้คำแนะนำผู้รับบริการในการใช้เทคโนโลยีระบบตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติอย่างเพียงพอ รวมถึงทำอากาศยานแห่งอื่นๆ สามารถนำแนวคิดหลักการดำเนินงานไปวางแผนเพื่อปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

References

- Agarwal, R., & Prasad, J. (1998). A conceptual and operational definition of personal innovativeness in the domain of information technology. *Information systems research*, 9(2), 204-215.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1975). A Bayesian analysis of attribution processes. *Psychological bulletin*, 82(2), 261-277.
- Bandura, A., & Cervone, D. (1986). Differential engagement of self-reactive influences in cognitive motivation. *Organizational behavior and human decision processes*, 38(1), 92-113.
- Chan, C. L., & Lin, C. L. (2009, September). Determinants of satisfaction and intention of use self-service technology-technology readiness and computer self-efficacy. In *2009 Fifth International Conference on Intelligent Information Hiding and Multimedia Signal Processing* (pp. 893-897). IEEE.
- Chang, H. L., & Yang, C. H. (2008). Do airline self-service check-in kiosks meet the needs of passengers?. *Tourism Management*, 29(5), 980-993.
- Cho, H., & Fiorito, S. S. (2010). Self-service technology in retailing. The case of retail kiosks. *Symphonya. Emerging Issues in Management*, 1, 43-55.
- Chuttur, M. Y. (2009). Overview of the technology acceptance model: Origins, developments and future directions. *Working Papers on Information Systems*, 9(37), 1-23.
- Compeau, D. R., & Higgins, C. A. (1995). Computer self-efficacy: Development of a measure and initial test. *MIS quarterly*, 19(2), 189-211.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS quarterly*, 13(3), 319-340.

- Davis, F. D., Bagozzi, R. P., & Warshaw, P. R. (1989). User acceptance of computer technology: A comparison of two theoretical models. *Management science*, 35(8), 982-1003.
- Grandon, E., Alshare, O., & Kwan, O. (2005). Factors influencing student intention to adopt online classes: A cross-cultural study. *Journal of Computing Sciences in Colleges*, 20(4), 46-56.
- Hair Jr., J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis: A global perspective* (7th ed.). Upper Saddle River: Prentice-Hall.
- Immigration Bureau. (2020a). *Annual report*. <http://www.immigration.go.th/nov2004/base.php?page=stat> [In Thai]
- Immigration Bureau. (2020b). *Travel statistics, entry-exit, classified by nationality and type of visa, year 2020*. Retrieved from https://www.immigration.go.th/?page_id=1564 [In Thai]
- Lai, P. C. (2017). The literature review of technology adoption models and theories for the novelty technology. *JISTEM-Journal of Information Systems and Technology Management*, 14(1), 21-38.
- Lassar, W. M., Manolis, C., & Lassar, S. S. (2005). The relationship between consumer innovativeness, personal characteristics, and online banking adoption. *International Journal of Bank Marketing*, 23(2), 176-199.
- Legris, P., Ingham, J., & Collette, P. (2003). Why do people use information technology?: A critical review of the technology acceptance model. *Information & management*, 40(3), 191-204.
- Lin, J. S. C., & Hsieh, P. L. (2007). The influence of technology readiness on satisfaction and behavioral intentions toward self-service technologies. *computers in Human Behavior*, 23(3), 1597-1615.
- Lu, J. (2014). Are personal innovativeness and social influence critical to continue with mobile commerce?. *Internet Research*, 24(2), 134-159.
- Maslow, A., & Lewis, K. J. (1987). Maslow's hierarchy of needs. *Salenger Incorporated*, 14(17), 987-990.
- Meuter, M. L., Ostrom, A. L., Roundtree, R. I., & Bitner, M. J. (2000). Self-service technologies: understanding customer satisfaction with technology-based service encounters. *Journal of marketing*, 64(3), 50-64.

- Mokhtar, S. A., Katan, H., & Hidayat-ur-Rehman, I. (2018). Instructors' behavioural intention to use learning management system: An integrated TAM perspective. *TEM Journal*, 7(3), 513-524.
- Nikou, S. A., & Economides, A. A. (2017). Mobile-based assessment: Investigating the factors that influence behavioral intention to use. *Computers & Education*, 109, 56-73.
- Park, S. Y. (2009). An analysis of the technology acceptance model in understanding university students' behavioral intention to use e-learning. *Journal of Educational Technology & Society*, 12(3), 150-162.
- Parveen, F., & Sulaiman, A. (2008). Technology complexity, personal innovativeness and intention to use wireless internet using mobile devices in Malaysia. *International Review of Business Research Papers*, 4(5), 1-10.
- Rogers, E. M. (1995). *Diffusion of Innovations*. (4th ed.). New York: The Free Press.
- Schrier, T., Erdem, M., & Brewer, P. (2010). Merging task-technology fit and technology acceptance models to assess guest empowerment technology usage in hotels. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, 1(3), 201-217.
- Venkatesh, V., & Bala, H. (2008). Technology acceptance model 3 and a research agenda on interventions. *Decision sciences*, 39(2), 273-315.
- Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. *MIS quarterly*, 27(3), 425-478.
- Venkatesh, V., Speier, C., & Morris, M. G. (2002). User acceptance enablers in individual decision making about technology: Toward an integrated model. *Decision sciences*, 33(2), 297-316.

รูปแบบการพัฒนางานองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

เทียนชัย อร่ามหยก¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้และลักษณะการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) (2) ศึกษาปัจจัยด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้และลักษณะการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีผลต่อการพัฒนางานองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และ (3) หารูปแบบการพัฒนางานองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) งานวิจัยเป็นแบบผสมระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน จากพนักงานในกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ วิธีแบบขั้นตอน และข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารระดับกลางตั้งแต่ผู้จัดการแผนกขึ้นไป และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนางานองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือบริษัท บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) องค์กรประกอบหลักที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างองค์กร ด้านพนักงาน ด้านรูปแบบการบริหาร และด้านระบบปฏิบัติการขององค์กร และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า ปัจจัยสำคัญในการพัฒนางานองค์กรแห่งการเรียนรู้ประกอบไปด้วย ปัจจัยการจัดการองค์ความรู้ ปัจจัยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ปัจจัยการทดลองวิธีปฏิบัติในสิ่งใหม่ๆ และปัจจัยการถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และพบว่าอีกว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมร่วมกัน และปัจจัยการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบมีอิทธิพลมากที่สุดต่อการพัฒนางานองค์กรแห่งการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: อุตสาหกรรมปิโตรเคมี; องค์กรแห่งการเรียนรู้; รูปแบบการพัฒนางานองค์กรแห่งการเรียนรู้

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

เทียนชัย อร่ามหยก. (2565). รูปแบบการพัฒนางานองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน). *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 241-254.

¹ คณะการจัดการ มหาวิทยาลัยชินวัตร

99 หมู่ 10 ตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี 12160, ประเทศไทย

อีเมล: ekkkkkkkkk@hotmail.com

Learning Organization Development Model for Petrochemical Industry Affiliates of PTT Public Company Limited

Tianchai Aramyok¹

Abstract

The objectives of the research are as follows. (1) To study factors of the learning organization and the characteristics of learning organization for the petrochemical industry in the group of PTT Public Company Limited. (2) To study the factors of learning organization and the characteristics of learning organization affecting the development of learning organization for the petrochemical industry in the group of PTT Public Company Limited and (3) To find a model for the development of a learning organization for the petrochemical industry in the group of PTT Public Company Limited. This research used a mix of quantitative and qualitative methods. Data were collected using a questionnaire from a sample of 400 employees in the petrochemical industry group of PTT Public Company Limited. The data were analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis, step-by-step method, and qualitative data from a sample of 30 people with in-depth interviews with middle-level executives from department managers and higher and analyzed the data with content analysis.

The results of the research found that the appropriate model for the development of learning organizations for petrochemical industrial business affiliates of PTT Public Company Limited consists of 4 key components: organizational structure, staff, management style, and organizational operating system. Analyzing the data from the interviews, it was found that the important factors in developing a learning organization consisted of knowledge management, technology application, experimentation of new practices and factors of efficient knowledge transfer. It was also found that common vision factor and systematic problem-solving factors have the greatest influence on the development of learning organizations statistically significant at the 0.05 level

Keywords: Petrochemical Industry; Learning Organization; Learning Organization Development Model

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Aramyok, T. (2022). Learning organization development model for petrochemical industry affiliates of PTT public company limited. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 241-254.

¹ School of Management, Shinawatra University

99 Moo 10, Tambon Bangtoey, Amphoe Samkok, Pathum Thani, 12160, Thailand

E-mail: ekkkkkkkkk@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการพัฒนางานด้านต่างๆ ขององค์กรความสำเร็จและอยู่รอดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว นั้น องค์กรต้องมีการปรับตัวเพื่อที่จะสามารถอยู่รอด และสามารถแข่งขันได้ โดยอาศัยศักยภาพความรู้ของพนักงานที่มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นแนวคิดที่ตอบโจทย์ดังกล่าว สำหรับองค์กรภาคอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เป็นองค์กรที่มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารงานด้านต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมในการสร้างองค์ความรู้ให้กับพนักงานในด้านต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินธุรกิจ และการสร้างให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันในระยะยาวได้โดยต้องมีการบูรณาการในการบริหารจัดการ ให้องค์กรธุรกิจสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืนได้ สอดคล้องกับ Yodyingyong (2009) ได้กล่าวถึง องค์กรที่จะประสบความสำเร็จในอนาคต จะต้องสามารถที่จะทำให้บุคลากรมีความผูกพันและความรับผิดชอบต่อองค์กร ทั้งนี้จะต้องสนับสนุนให้พนักงานได้แสดงความคิดเห็นหรือความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ องค์กรจึงพยายามพัฒนาองค์ความรู้ของพนักงาน เพื่อเป็นต้นทุนหรือทุนทางสังคมที่มีค่าและสำคัญขององค์กร ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ (knowledge management) เมื่อแต่ละหน่วยมีความรู้ในการดำเนินงาน จึงส่งผลให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization) และมีผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีผลต่อการพัฒนาองค์กรอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นองค์กรอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีลักษณะการบริหารจัดการสมัยใหม่และ มีการ

ใช้เครื่องจักรที่มีเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการโดยใช้กลยุทธ์ในการบริหารงานและพัฒนาบุคลากร เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญทักษะและสร้างองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ทว่าทั้งองค์กรสำหรับยกระดับการพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขัน ซึ่งได้มีการนำแนวคิดของ Garvin (1993), Marquardt (1994), Senge (1990) ใช้เป็นแนวทางในการหาปัจจัยการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่มีผลต่อการพัฒนาองค์กรอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในการนำมาใช้เป็นรากฐานที่ดีในการเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพต่อองค์กรอุตสาหกรรมปิโตรเคมี สำหรับเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีผลต่อลักษณะการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้และลักษณะการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีผลต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
3. เพื่อหารูปแบบการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เป็นการวิจัยแบบผสมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าหาปัจจัยการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาองค์กร โดยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีจากนักวิชาการ

ต่างๆ เพื่อนำมาใช้วิเคราะห์ความเหมาะสมระหว่างปัจจัยต่างๆ และผสมผสานกับเนื้อหาที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ และนำมาสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นรูปแบบของการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

2. ขอบเขตด้านตัวแปร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรต่างๆ ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้มีการใช้แนวคิดของ Marquardt (1994); Senge (1990) แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อ้างอิงแนวคิดลักษณะการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Garvin (1993); Higgins (1995) ที่มีการใช้ 7s McKinsey มาใช้ในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้

3. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง คือ พนักงานในกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ตัวอย่าง จำนวน 400 คน และตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview) โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ได้แก่ ผู้บริหารระดับกลางตั้งแต่ผู้จัดการแผนกขึ้นไปในกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จำนวน 30 คน

4. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ พนักงานและผู้บริหารในกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

5. ขอบเขตด้านเวลา สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการวิเคราะห์เอกสาร แบบสอบถามจากตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม และตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ เดือน พฤษภาคม-ตุลาคม พ.ศ. 2562 รวมระยะเวลา 6 เดือน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ด้านการบริหารจัดการองค์ความรู้ ได้รูปแบบของการจัดการองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนและพัฒนาพนักงาน ให้ได้รับองค์ความรู้ด้านต่างๆ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาในองค์กร และสามารถที่จะทำให้เกิดการเพิ่มศักยภาพ ประสิทธิภาพการดำเนินงานสำหรับกลุ่มธุรกิจปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

2. ด้านการพัฒนาองค์กร สามารถนำรูปแบบการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ไปใช้ในการพัฒนาองค์กร มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกทางธุรกิจอุตสาหกรรมเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางธุรกิจและมีการเจริญเติบโตขององค์กรแบบยั่งยืน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้

องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นแนวคิดในการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน โดยเป็นการเน้นให้พนักงานทุกคนในองค์กรได้มีการเพิ่มพูนการพัฒนาทักษะ ความรู้ต่างๆ ให้มีความเชี่ยวชาญในการทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย และได้มีการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดและเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่างๆ เป็นการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมความรู้ใหม่ๆ ในองค์กร เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการขับเคลื่อนองค์กร และเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางธุรกิจได้ โดย Senge (1990) ได้กล่าวถึงองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ องค์กรที่ซึ่งทุกคนนั้นสามารถแสดงศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ที่สามารถสร้างผลงานได้ตามที่ตั้งเป้าหมายและมีรูปแบบการคิดใหม่ๆ หลากหลายมากมาย โดยแต่ละคนมีอิสระที่จะสร้างแรงบันดาลใจ และทุกคนต่างเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะมุ่งเน้นการพัฒนาที่จะครอบคลุมตั้งแต่ตัวบุคคลไปจนถึงตัวองค์กร สอดคล้องกับแนวคิด

ของ Juito (2011) ได้กล่าวถึง องค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization) ว่าเป็นองค์กรที่มุ่งเน้นทำงานด้วยและเรียนควบคู่กันไป โดยจะมุ่งไปสู่การสร้างบุคคลที่มีความรอบรู้ มีวิธีการคิดเชิงระบบ มีการสร้างจินตนาการร่วมกัน มีการเรียนรู้โดยทีมเป็นสำคัญ และยังสอดคล้องกับ Marquardt (1994) ได้กล่าวถึง องค์กรแห่งการเรียนรู้ว่า เป็นองค์กรซึ่งมีบรรยากาศของการเรียนรู้ มีการจัดฝึกอบรมให้พนักงาน โดยมีการบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีวิธีการเรียนรู้ที่เป็นพลวัต สามารถใช้เครื่องมือไปสู่ความสำเร็จควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยได้มีการสังเคราะห์ปัจจัยที่สำคัญ ที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับองค์กรขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถสรุปองค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีโดย Marquardt (1994); Senge (1990) แบ่งลักษณะสำคัญ 5 ด้าน ประกอบไปด้วย (1) การจัดการองค์ความรู้ (2) การกระจายอำนาจ (3) การมีส่วนร่วม (4) การเรียนรู้ทำงานเป็นทีม และ (5) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้

คุณลักษณะขององค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นคุณสมบัติเฉพาะขององค์กรที่มีการแสวงหาองค์ความรู้ อยู่ตลอดเวลา และพนักงานในองค์กรมีการแบ่งปัน เผยแพร่ความรู้ซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา เพื่อพัฒนาการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดย Garvin (1993) แห่ง Harvard University กล่าวว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้คือ องค์กรที่มีลักษณะในการสร้าง แสวงหา และถ่ายทอดความรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากความรู้ใหม่ และการเข้าใจในสิ่งต่างๆ อย่างถ่องแท้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Sunsaneewitayakul (2011) ที่ได้กล่าวว่า ลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือมีการนำแนวคิดที่เป็นกลยุทธ์สำคัญต่อ

การบริหารงานสมัยใหม่ ซึ่งมุ่งเน้นการกระตุ้นและจูงใจให้สมาชิกในองค์กรมีความต้องการและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ โดยที่บุคลากรในทุกระดับมีส่วนในการพัฒนา และเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะผลิตผลงานที่ปรารถนา โดยมุ่งเน้นและจูงใจให้สมาชิกทุกคนมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองตลอดเวลา เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและองค์กร โดยที่องค์กรแห่งการเรียนรู้จะส่งเสริมแนวทางในการคิดอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการถ่ายทอดความรู้ระหว่างบุคลากรในองค์กร และมีการนำองค์ความรู้ขึ้นมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสม และเป็นพื้นฐานความรู้ที่เข้มแข็ง (core competency) เพื่อพร้อมที่จะก้าวไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และองค์กรแห่งนวัตกรรม ตามลำดับ ซึ่งในการวิเคราะห์ลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สามารถร่วมทำนุบำรุงพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี โดย Garvin (1993) แบ่งลักษณะสำคัญ 5 ด้าน ประกอบไปด้วย (1) การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ (2) การทดลองวิธีปฏิบัติในสิ่งใหม่ๆ (3) การเรียนรู้จากบทเรียนในอดีต (4) การเรียนรู้ประสบการณ์จากผู้อื่น และ (5) การถ่ายทอดความรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้

การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ หมายถึง การพัฒนาความรู้ ความสามารถ การพัฒนาศักยภาพของพนักงานในด้านต่างๆ ครอบคลุมทั่วทั้งองค์กร โดยการนำความรู้ทักษะและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มาผสมผสานกับการพัฒนาการบริหารจัดการขององค์กร โดย Juito (2011) ได้กล่าวว่า การพัฒนาองค์กร หมายถึงความพยายามในการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนทั่วทั้งองค์กร โดยการริเริ่มของผู้บริหารระดับสูง มีการใช้เครื่องมือสอดแทรกทางการบริหาร เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิผลและประสิทธิภาพขององค์กร

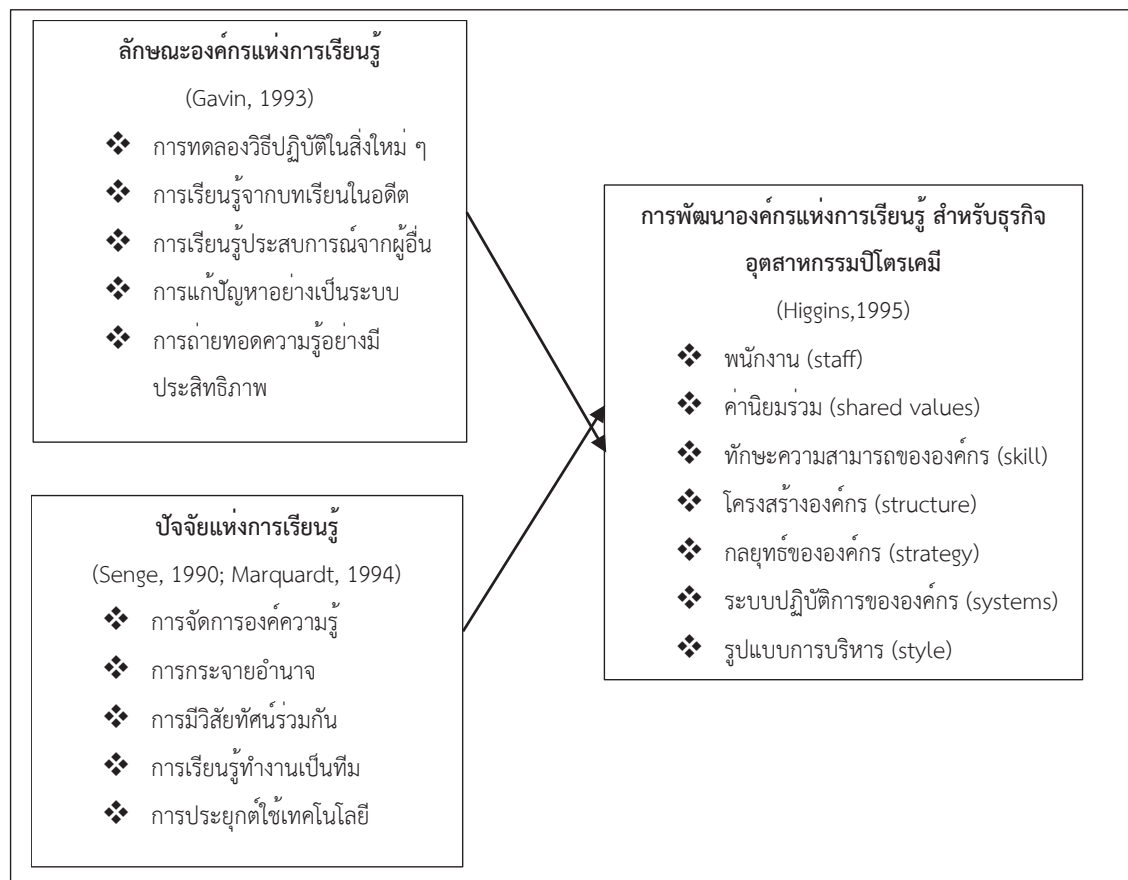
เป็นการพัฒนากิจกรรมทั้งองค์กร ให้เป็นองค์กรแห่งความเป็นเลิศ (organization excellence) โดยมีการมุ่งสร้างองค์กรให้เป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้ องค์กรนวัตกรรม เป็นต้น สอดคล้องกับ Higgins (1995) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องมีการนำรูปแบบองค์กรนวัตกรรมมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการสนับสนุนกลยุทธ์ทางธุรกิจองค์กร โดยแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ซึ่งผู้วิจัยได้อ้างอิงตามแนวคิดของ Higgins (1995) ที่ได้กล่าวว่า การพัฒนาองค์กรนั้นมีปัจจัยที่สำคัญต่างๆ มีความสอดคล้องกับทฤษฎี 7S ของ McKinsey มาใช้ในการวิเคราะห์การพัฒนาองค์กรสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ซึ่งเป็นองค์กรขนาดใหญ่ เพื่อสร้างให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันทางการเป็นธุรกิจประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญ ดังนี้ (1) พนักงาน (staff) (2) ค่านิยมร่วม (shared values) (3) ทักษะความสามารถขององค์กร (skill) (4) โครงสร้างองค์กร (structure) (5) กลยุทธ์ขององค์กร (strategy) (6) ระบบปฏิบัติการขององค์กร (systems) และ (7) รูปแบบการบริหาร (style)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของ Teksanguan (2012) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยและความจำเป็นในการทำให้โรงงานในนิคมอุตสาหกรรมที่มีขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้ โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และเพื่อพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ในโรงงานอุตสาหกรรมอมตะนคร โดยศึกษาจากบริษัทชั้นนำขนาดใหญ่ที่ประสบความสำเร็จ

ในการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการจัดการความรู้โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย จำนวน 300 คน ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูง ผู้จัดการโรงงาน ผู้จัดการฝ่ายและผู้จัดการแผนก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบ ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ประกอบไปด้วย 7 ปัจจัย ที่สำคัญ ได้แก่ (1) โครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม (2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (3) การมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร (4) บรรยากาศที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ (5) พนักงานทุกคนมีส่วนร่วมสร้างและถ่ายทอดความรู้ (6) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศสนับสนุนการเรียนรู้ และ (7) การทำงานเป็นทีมและร่วมมือกันเป้าหมายเดียวกัน ส่วนการพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่าน เครือข่ายอินเทอร์เน็ต จากการสัมภาษณ์ โดยการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการจัดการความรู้โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บริหารที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และผู้บริหารที่มีความสนใจด้านนี้ ผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีความเหมาะสม แต่ต้องกำหนดความรูปที่จะจัดเก็บ และ แหล่งความรู้ของระบบการจัดการความรู้ และ ต้องเน้นการเพิ่มทักษะหลัก (soft skill) เพื่อสนับสนุนการจัดการความรู้

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยองค์กรแห่งการเรียนรู้มีผลในทางบวกต่อการพัฒนางานองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
2. ปัจจัยด้านลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้มีผลในทางบวกต่อการพัฒนางานองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ ได้แก่ ตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเชิงปริมาณสำหรับการตอบแบบสอบถามได้แก่ พนักงานในกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน (Yamane, 1967) จากประชากรทั้งหมด 10,436 คน และตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ได้แก่ ผู้บริหารระดับกลางตั้งแต่ผู้จัดการแผนกขึ้นไปใน

กลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จำนวน 30 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามที่จัดทำขึ้น ประกอบไปด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและคำถามเกี่ยวกับปัจจัยเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่วนเครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการจัดการองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีผลต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อการทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีการนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารต่างๆ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (content analysis) และวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (pattern matching) กับแนวความคิดทฤษฎีต่างๆ เพื่อให้ได้แนวทางรูปแบบการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 344 คน คิดเป็นร้อยละ 86 และเพศหญิง จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 14 โดยมีช่วงอายุระหว่าง 36-45 ปี มากที่สุด จำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 52.8 ระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 พนักงานจากหน่วยงานฝ่ายผลิตมากที่สุด จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 38.8 โดยมีประสบการณ์ทำงานในองค์กรปัจจุบัน 16 ปีขึ้นไปมากที่สุด จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 50.8

2. การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับปัจจัยแห่งการเรียนรู้ โดยการเลือกระดับความสำคัญสูงสุด 3 อันดับแรก ซึ่งผลที่ได้ อันดับ 1 คือ ด้านการจัดการองค์ความรู้ ($\bar{X} = 3.64, SD = 0.496$) อันดับ 2 คือ ด้านการเรียนรู้ทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 3.62, SD = 0.556$) อันดับ 3 คือ ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ($\bar{X} = 3.59, SD = 0.446$) ในขณะที่ลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยการเลือกระดับความสำคัญสูงสุด 3 อันดับแรก ซึ่งผลที่ได้ อันดับ 1 คือ ด้านการถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.72, SD = 0.513$) อันดับ 2 คือ ด้านการแก้ปัญหาย่างเป็นระบบ ($\bar{X} = 3.53, SD = 0.391$) อันดับ 3 คือ ด้านการทดลองวิธีปฏิบัติในสิ่งใหม่ๆ ($\bar{X} = 3.32, SD = 0.482$) และการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยการเลือกระดับความสำคัญสูงสุด 4 อันดับแรก ซึ่งผลที่ได้ อันดับ 1 คือ ด้านพนักงาน ($\bar{X} = 3.57, SD = 0.512$) อันดับ 2 คือ ด้านโครงสร้างองค์กร ($\bar{X} = 3.49, SD = 0.426$) อันดับ 3 คือ ด้านรูปแบบการบริหาร ($\bar{X} = 3.48, SD = 0.464$) อันดับ 4 คือ ด้านระบบปฏิบัติการขององค์กร ($\bar{X} = 3.47, SD = 0.492$) (ตามตาราง 1)

ตาราง 1

การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ปัจจัยองค์กรแห่งการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับการแปลผล
1. การจัดการองค์ความรู้	3.64	0.496	มาก
2. การเรียนรู้ทำงานเป็นทีม	3.62	0.556	มาก
3. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี	3.59	0.446	มาก
ลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้			
1. การถ่ายทอดความรู้มีประสิทธิภาพ	3.72	0.513	มาก
2. การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ	3.53	0.391	มาก
3. การทดลองวิธีปฏิบัติในสิ่งใหม่ ๆ	3.32	0.482	ปานกลาง
การพัฒนาศักยภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้			
1. พนักงาน	3.57	0.512	มาก
2. โครงสร้างองค์กร	3.49	0.426	ปานกลาง
3. รูปแบบการบริหาร	3.48	0.464	ปานกลาง
4. ระบบปฏิบัติการขององค์กร	3.47	0.492	ปานกลาง

3. การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) สำหรับกลุ่มตัวแปร (อิสระ) ปัจจัยองค์กรแห่งการเรียนรู้และลักษณะองค์กร

แห่งการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลในการพยากรณ์กลุ่มตัวแปรตามการพัฒนาศักยภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งสามารถแสดงได้ดังตาราง 2 และตาราง 3

ตาราง 2

ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณของกลุ่มตัวแปรปัจจัยองค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้

Model	ตัวแปรอิสระ	B	Std.Error	Beta	Sig.
สมการถดถอยสำหรับ	(Constant)	1.914	0.175	-	-
สมมุติฐานข้อที่ 1	การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน	0.191	0.034	0.272	0.000
	การกระจายอำนาจ	0.116	0.035	0.153	0.001
	การเรียนรู้ทำงานเป็นทีม	0.067	0.027	0.122	0.012
	การจัดการองค์ความรู้	0.068	0.029	0.110	0.022

$R = 0.423$, $R \text{ Square} = 0.179$, Adjusted $R \text{ Square} = 0.170$, Std. Error of the Estimate = 0.277

Sig. = 0.000, มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

Dependent Variable: การพัฒนาศักยภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้

Predictors, (Constant): การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การกระจายอำนาจ การเรียนรู้ทำงานเป็นทีม

การจัดการองค์ความรู้

จากตาราง 2 พบว่า การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณของกลุ่มตัวแปรปัจจัยองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยวิธี Stepwise ซึ่งเป็นการคัดเลือกเฉพาะกลุ่มตัวแปรอิสระ ที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มตัวแปรตามและมีความสำคัญทางสถิติเข้าสู่สมการ ซึ่งพบว่า กลุ่มตัวแปรอิสระ 4 ตัว มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นตัวแปรตาม อย่างมีความสำคัญ

ทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 โดยด้านการมีส่วนร่วมร่วมกันมีอำนาจในการพยากรณ์การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้ดีที่สุด ซึ่งเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

$$Z = 0.272_{\text{(การมีส่วนร่วมร่วมกัน)}} + 0.153_{\text{(การกระจายอำนาจ)}} + 0.122_{\text{(การเรียนรู้ทำงานเป็นทีม)}} + 0.110_{\text{(การจัดการองค์ความรู้)}}$$

ตาราง 3

การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณของกลุ่มตัวแปรปัจจัยลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้

Model	ตัวแปรอิสระ	B	Std.Error	Beta	Sig.
สมการถดถอยสำหรับ	(Constant)	1.375	0.127	-	-
สมมติฐานข้อที่ 2	การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ	0.241	0.033	0.310	0.000
	การทดลองวิธีปฏิบัติในสิ่งใหม่ๆ	0.192	0.027	0.304	0.000
	การถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	0.161	0.024	0.272	0.000

$R = 0.644$, $R \text{ Square} = 0.415$, $\text{Adjusted } R \text{ Square} = 0.410$, $\text{Std. Error of the Estimate} = 0.233$
 $\text{Sig.} = 0.000$, มีความสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

Dependent Variable: การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้

Predictors (Constant): การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การทดลองวิธีปฏิบัติในสิ่งใหม่ๆ
 การถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากตาราง 3 พบว่า การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณของกลุ่มตัวแปรปัจจัยลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยวิธี Stepwise ซึ่งเป็นการคัดเลือกเฉพาะกลุ่มตัวแปรอิสระ ที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มตัวแปรตามและมีความสำคัญทางสถิติเข้าสู่สมการ ซึ่งพบว่า กลุ่มตัวแปรอิสระ 3 ตัว มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นตัวแปรตาม อย่างมีความสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 โดยด้านการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีอำนาจในการพยากรณ์การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้

เรียนรู้ได้ดีที่สุด ซึ่งเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

$$Z = 0.310_{\text{(การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ)}} + 0.304_{\text{(การทดลองวิธีปฏิบัติในสิ่งใหม่ๆ)}} + 0.272_{\text{(การถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ)}}$$

4. ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับกลางตั้งแต่ผู้จัดการแผนกขึ้นไป ซึ่งผู้บริหารส่วนใหญ่ให้ความเห็นสอดคล้องกัน จำนวน 25 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 83.33 โดยให้ความสำคัญกับลักษณะปัจจัยต่างๆ ที่จะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สามารถสรุปสาระ

สำคัญได้ ดังนี้ (1) พนักงานต้องมีการเรียนรู้ที่จะพัฒนาทักษะ ความเชี่ยวชาญและมีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ให้กับตัวเองตลอดเวลา และ (2) มีการส่งเสริมแนวทางในความคิดที่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีการส่งเสริมให้เกิดทักษะการทำงานเป็นทีม

การอภิปรายผล

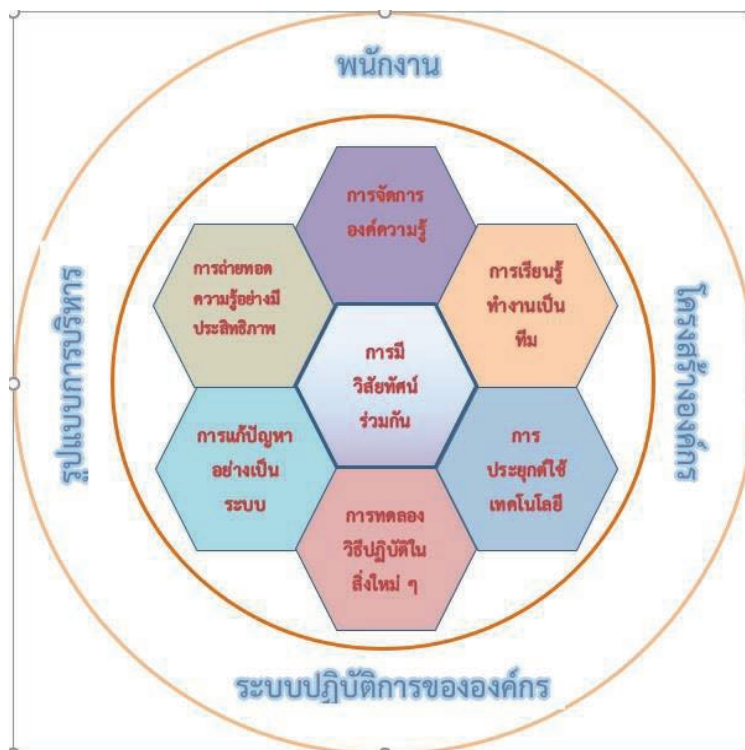
งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีผลต่อลักษณะการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) โดยผลการ วิจัยพบว่าปัจจัยสำคัญสำหรับองค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) ด้านการจัดการองค์ความรู้ (2) ด้านการเรียนรู้ทำงานเป็นทีม และ (3) ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ในขณะที่ ลักษณะการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) ด้านการทดลองวิธีปฏิบัติในสิ่งใหม่ๆ (2) ด้านการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และ (3) ด้านการถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอุตสาหกรรมปิโตรเคมีเป็นอุตสาหกรรมที่มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ในกระบวนการผลิต ต้องมีการส่งเสริมให้พนักงานได้เกิดองค์ความรู้ทักษะ ในการแก้ปัญหาการทำงาน และสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้และลักษณะการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีผลต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จากสมการถดถอยเชิงพหุคูณ โดยวิธี Stepwise ผลการวิจัย พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม และด้านการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มี

อิทธิพลมากที่สุดต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งอุตสาหกรรมปิโตรเคมีเป็นองค์กรขนาดใหญ่ ที่ผู้นำองค์กรต้องสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางและความเจริญก้าวหน้าเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการสร้างนวัตกรรมขององค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Teksanguan (2012) ที่ได้ทำงานวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้ โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ของ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ประกอบไปด้วย 7 ปัจจัย ที่สำคัญ ได้แก่ (1) โครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม (2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (3) การมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร (4) บรรยากาศที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ (5) พนักงานทุกคนมีส่วนร่วมสร้างและถ่ายโอนความรู้ (6) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศสนับสนุนการเรียนรู้ และ (7) การทำงานเป็นทีมและร่วมมือกัน เป้าหมายเดียวกัน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 3: เพื่อหารูปแบบการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ ในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ สามารถสรุปได้เป็นรูปแบบการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) สามารถแสดงในดังภาพ 2 ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ประกอบไปด้วยปัจจัยที่สำคัญ 4 ด้าน (แสดงในภาพ 2)

ภาพ 2 รูปแบบการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธุรกิจ อุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

1. ปัจจัยด้านพนักงาน โดยพนักงานทุกคนเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้เกิดขึ้นภายในองค์กร ซึ่งพนักงานในองค์กรแห่งการเรียนรู้จะมีความคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้นในการปฏิบัติสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร สอดคล้องกับ Hoy and Miskel (2001) ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ องค์กรที่ซึ่งสมาชิกได้พัฒนาขยายสมรรถนะของตน เพื่อเป็นการสร้างสรรค์งานและการบรรลุเป้าหมายแห่งงานอย่างต่อเนื่อง

2. ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์กร ต้องมีความเหมาะสมสำหรับการดำเนินงานสนับสนุนกิจกรรมของการจัดการองค์ความรู้ (knowledge management) ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยโครงสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ นั้นต้องมี

ความเหมาะสมกับการส่งเสริมการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ที่มีความยืดหยุ่นและคล่องตัว สอดคล้องกับ Marquardt and Reynolds (1994) ที่ได้กล่าวว่า โครงสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม คือ โครงสร้างองค์กรที่เล็กและคล่องตัว ไม่มีสายบังคับบัญชามากเกินไป มีคำพรรณานงาน (job description) ที่ยืดหยุ่นไม่คงที่ การบังคับบัญชาไม่เน้นการควบคุมมากเกินไป

3. ปัจจัยด้านรูปแบบการบริหาร ต้องมีรูปแบบการบริหารจัดการที่สามารถทำให้พนักงานเกิดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถทำให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ภายในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Kaiser (2000) ได้ศึกษาวิจัยและได้สรุปว่าปัจจัยการดำเนินงานบริหารจัดการนั้นมีอิทธิพล

ต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยผู้บริหารต้องสนับสนุนการเรียนรู้จากความสำเร็จและความผิดพลาด โดยมีการมุ่งใจให้มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้จัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

4. ปัจจัยด้านระบบปฏิบัติการขององค์กร มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเพื่อช่วยสนับสนุนในการจัดเก็บความรู้ให้เป็นระเบียบมากขึ้นและสามารถนำความรู้ออกมาใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Marquardt (1994) ได้ศึกษาวิจัยและได้สรุปว่า ปัจจัยการดำเนินงานด้านระบบปฏิบัติการขององค์กรนั้นมีอิทธิพลต่อความเป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้ ต้องมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อช่วยในการปฏิบัติงานในกระบวนการเรียนรู้อย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะ

ด้านการบริหารจัดการองค์ความรู้จากผลการวิจัยพบว่า ลักษณะองค์กรแห่งการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เป็นอุตสาหกรรม มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในกระบวนการผลิต ดังนั้น แหล่งข้อมูลความรู้ต่างๆ รวมไปถึงกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบมีความสำคัญ เป็นอย่างมากในการที่จะพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งการที่องค์กรต้องสูญเสียความรู้ไปพร้อมๆ กับบุคลากรลาออกหรือเกษียณ อันส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการขององค์กรเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น จากแนวคิดที่มุ่งพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้มากแต่เพียงอย่างเดียวจึงเปลี่ยนไป การบริหารจัดการความรู้ให้เป็นระบบจึงสัมพันธ์กับองค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization) เป็นอย่างยิ่งหากองค์กรจะพัฒนาตนเองให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีความจำเป็นจะต้องมีการบริหารจัดการความรู้ภายในองค์กรให้เป็นระบบ เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรเรียนรู้ได้จริงและต่อเนื่องเพื่อให้องค์กรมีความมั่นคงในระยะยาว

References

- Garvin, D. A. (1993). Building a learning organization. *Harvard Business Review*, 71(4), 78-91.
- Higgins, J. M. (1995). *Innovate or evaporate: Test & improve your organization's IQ-Its Innovation quotient*. New Management Publishing.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2001). *Educational administration: Theory, research, and practice* (6th ed.). McGraw-Hill.
- Juito, S. (2011). *Management of new innovations* (2nd ed.). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]
- Kaiser, S. M. (2000). *Mapping the learning organization: Exploring a model of organizational learning*. Doctoral Dissertation of Philosophy, Louisiana State University.
- Marquardt, M. J. (1994). *Building the learning organization: A system approach to quantum improvement and global success*. McGraw-Hill.
- Marquardt, M. J., & Reynolds, A. (1994). *The global learning organization*. Irwin.
- Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. Doubleday.
- Sunsaneevithayakul, I. (2011). *Innovation and change management*. Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]
- Texsanguan, B. (2012). *The development model of learning organization and knowledge management by knowledge sharing via internet network*. Doctoral Dissertation of Business Administration, King Mongkut's University of Technology North Bangkok. [In Thai]
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). Harper & Row.
- Yodyingyong, K. (2009). *Innovative organization: Concepts & process*. Chulalongkorn University Press. [In Thai]

Corporate Governance on Earnings Quality in Malaysia

Sutathip Phapho¹ Nuchjaree Pichetkun² Sungworn Ngudgratoke³

Abstract

This research aimed to investigate the effects of corporate governance, the rights of shareholders, equitable treatment on shareholders, role of stakeholders, disclosure and transparency, and responsibilities of the board, on earnings quality of the listed firms in Malaysia. Using quantitative research method, the researcher collect the data from annual reports of the public firms in 2018 and from the websites of the listed firms in Malaysia. The sample group was used in the data analysis consisting of 251 companies and the statistics used in the data analysis were the descriptive statistic namely, frequency, percentage, standard deviation, and inference statistics with multiple regression analysis.

The research results showed that corporate governance which had the positive significant effects on earnings quality were the rights of shareholders, disclosure and transparency, and responsibilities of the board. In contrast, equitable treatment on shareholders and role of stakeholders had the negative significant effects on earnings quality.

Keywords: Corporate Governance; Earnings Quality; Organization for Economic Co-operation and Development.

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Phapho, S., Pichetkun, N., & Ngudgratoke, S. (2022). Corporate governance on earnings quality in Malaysia. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 255-268.

¹ Doctor of Philosophy Program in Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Thailand
39 Moo 1, Rangsit-Nakornnayok Road, Klong 6, Khlong Luang, Pathumthani 12110, Thailand
Email: jp.1309@hotmail.com

² Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

³ School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University

การกำกับดูแลกิจการที่มีต่อคุณภาพกำไรในประเทศมาเลเซีย

สุธาทิพย์ พาโพธิ์¹ นุชจรี พิเชษฐกุล² สักรว จัตุระโทก³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบผลกระทบของการกำกับดูแลกิจการ สิทธิของผู้ถือหุ้น การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน บทบาทของผู้มีส่วนได้เสีย การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการ ต่อคุณภาพการกำกับกำไรของบริษัทจดทะเบียนในมาเลเซีย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยทำการศึกษาข้อมูลจากรายงานประจำปีของบริษัทมหาชนในปี 2018 และจากเว็บไซต์ของบริษัทที่จดทะเบียนในมาเลเซีย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 251 บริษัท และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ด้วยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า หลักการกำกับดูแลกิจการด้านสิทธิของผู้ถือหุ้น การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการมีอิทธิพลเชิงบวกกับคุณภาพกำไร ส่วนหลักการกำกับดูแลกิจการด้านการปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกันและบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียมีอิทธิพลเชิงลบกับคุณภาพกำไร

คำสำคัญ: การกำกับดูแลกิจการ; คุณภาพกำไร; องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

สุธาทิพย์ พาโพธิ์, นุชจรี พิเชษฐกุล และสักรว จัตุระโทก. (2565). การกำกับดูแลกิจการที่มีต่อคุณภาพกำไรในประเทศมาเลเซีย. *วารสารดุซงกีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 255-268.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
39 หมู่ 1 ถนนรังสิต-นครนายก ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12110, ประเทศไทย
อีเมล: jp.1309@hotmail.com

² คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

³ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Background and Significance of the Problems

Malaysia is one of the first five countries that established Association of Southeast Asian Nations or so-called ASEAN in 1967. The 1997-1998 Asian financial crisis is considered as one of the most significant economic events in recent world history. The crisis began in Thailand and then spread rapidly to South Korea, Indonesia, the Philippines, and Malaysia. Poor corporate governance is widely viewed as one of the structural weaknesses responsible for the outbreak of this situation (Nam & Nam, 2004) Corporate governance had become a key policy issue confronting many Southeast Asian countries, including Malaysia (Singam, 2003).

Malaysia's corporate governance framework is contained in several pieces of legislation and guidelines including the Companies Act 2016 (CA 2016), the Capital Markets and Services Act 2007 (CMSA), the Malaysian Code on Corporate Governance 2017 (MCCG), Bank Negara Malaysia's (BNM) Guidelines on Corporate Governance, Bursa Malaysia's Main Market, Ace Market and Leap Market Listing Requirements, and the Code of Ethics for Company Directors issued by the Companies Commission of Malaysia (CCM) (Sankar & Yen, 2019). In 2015 the law called the Capital Market Services Act and Listing Requirements were introduced in Malaysia for enhancing the integrity of the Malaysian capital market and creating the better corporate governance culture among the publicly listed firms. (Asian Development Bank,

2017) The structure of ownership, composition and operation of firms and conglomerates are the most essential factors for determining a good corporate governance. From the study of Saad (2010), it was found that the majority of the listed firms in Malaysia are complied with the code in corporate governance practices very well.

Earnings should represent current performance. In addition, current earnings should also be an indicator for future earnings and free from (misleading) earnings management (Ahrens, 2009). The researchers were then interested in studying the relationship between corporate governance and the earnings. As seen from the results of research published in recent days, they mostly revealed a positive effect of corporate governance on its earnings. For example, the better quality of corporate governance leads to the better quality of earnings (Antonio, Laela, & Darmawan, 2019). The better compliance with corporate governance reduces discretionary accruals implying lower managerial opportunistic behavior (Bhuiyan, Roudaki, & Clark, 2013). Earnings accuracy is higher for the firms with effective corporate governance (Shin & Kim, 2019). There is a negative relationship between the quality of corporate governance and the level of accruals (Bistrova & Lace, 2012) implying manipulate earnings. Therefore, it is expected the results of this research to show that all variables should have positive effects on earnings quality.

Research Objectives

This research aimed to investigate the effects of corporate governance: the rights of shareholders, the equitable treatment of shareholders, the role of stakeholders, disclosure, and transparency, and responsibilities of the board, on earnings quality of the listed firms in Malaysia.

Scope of the Research

In this research, the data were collected from annual reports of the public firms in 2018 and from the websites of the listed firms in Malaysia. The samples were selected using the purposive sampling method, which was determined by several criteria based on the firms' financial statements reported in 2018 and the financial period ending on December 31. The firms in the financial sector and those showing losses were excluded from the sampling method of this research. The final samples consisted of 251 firms. The data were analyzed by using Multiple Linear Regression.

Research Benefits

The previous literature in the area of corporate governance mostly focused on some of its principles, especially the principle of the rights of shareholders and the responsibilities of the board. This study extensively completely examines all the principles of corporate governance of OECD in the 2004 version, on earnings quality. It is easier for stakeholders to use accounting information

in decision-making processes in the Stock Exchange of Malaysia, one of the ASEAN financial markets. This research provides some evidence for governments, regulators, and leaders of organizations for further decision-making. Secondly, this research confirms whether the five principles of corporate governance have an influence on earnings quality.

Concepts, Theories, and Related Literatures

In this research, the researcher reviewed the theory and concepts and research related to corporate governance. And Agency theory is a principle that is used to explain and resolve issues regarding the relationship between business principles and their agents. Besides, agency theory is based on the concept of Jensen and Meckling (Jensen & Meckling, 1976) and it is a fundamental theory in corporate governance (Abdullah & Valentine, 2009).

The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) set the 2004 version of Principles of Corporate Governance, which are composed of five aspects of corporate governance comprising (1) rights of shareholders, (2) equitable treatment of shareholders, (3) role of stakeholders, (4) disclosure and transparency, and (5) responsibilities of the board. The last one is the G20/OECD Principles of Corporate Governance, which is provided for the adoption of the organizations, especially the listed firms

in the stock market (Organization for Economic Co-operation and Development, 2004).

Conceptual Framework

The research aimed to find out the effects

of corporate governance measures on earnings quality of the listed firms on the Stock Exchange of Malaysia: Bursa Malaysia, MYX. The research framework was shown in figure 1 in the following:

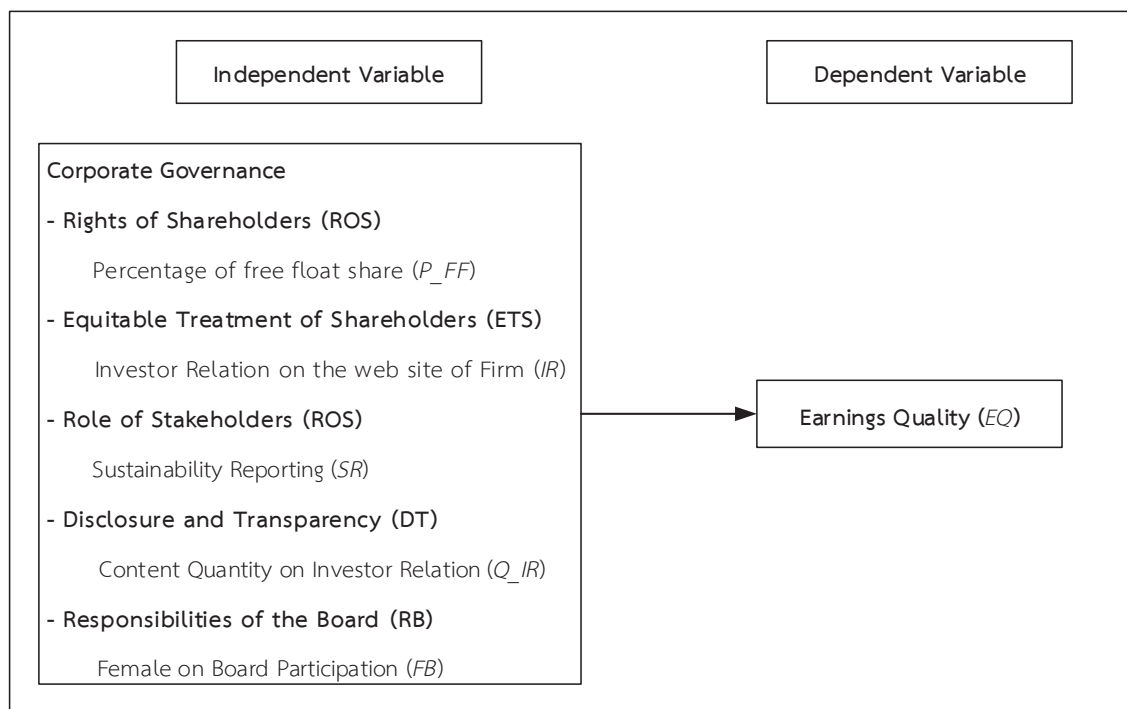

Figure 1 Conceptual Framework

The limitations of this research were in two aspects: the level of sustainability reporting and the representation of corporate governance. This research identified the level of sustainability reporting which depends on the step of development disclosure from original focusing on the environment to expand into topic-specific standards: economic, environmental, or social. However, how the firm chooses its reporting depends on the

characteristics of its business. Manufacturing firms and service firms may report in different forms. The representation of corporate governance could be done by using many proxies relying on the dimensions of corporate governance. This research concentrated on the minority shareholder, the conception of the asymmetry information, and gender on board.

Hypotheses of the Research

There is a significant effect of corporate governance on earnings quality of the listed firms in Malaysia.

Research Methodology

The population in this research were the registered firms that operated and submitted the annual report on Bursa Malaysia in 2018, which had a total of 794 firms. Nevertheless, this research excluded the financials sector

(31 firms), firms with incomplete information (52 firms), loss firms (127 firms), and the firms which did not have the accounting period from 1 January to 31 December (333 firms). Therefore, 251 firms were the sample of this research. Data were collected from secondary sources through the listed firms' websites and Bursa Malaysia's website. Then, the data were analyzed by using the multiple regression, and variables measurement of corporate governance was shown in table 1 as follows:

Table 1

Variable's measurement of corporate governance

Corporate Governance	Variables Measurement
Rights of Shareholders	The percentage of free float (P_FF)
Equitable Treatment of Shareholders	Investor Relation on the Firm Website Apparent: (IR) 1 = Dedicated investor relations area on firm website 0 = Otherwise
Role of Stakeholders in Corporate	Sustainability Reporting (SR) 1 = Firm that set Sustainability report or Corporate Social Responsibility report 0 = Otherwise
Disclosure and Transparency	Quantity Content on Investor Relation (Q_IR)
Responsibilities of the Board	Female on Board Participation (FB) 4 = Female on board = 75% or higher 3 = Female on board between 50% to 74.99 % 2 = Female on board between 25% to 49.99% 1 = Female on board = 24.99% or lower

The earning quality variable was measured by using the model of Ball and Shivakumar (Ball & Shivakumar, 2006) as shown in equation (1) and (2).

$$TA_{it}/A_{i,t-1} = \beta_0 + \beta_{1i}(1/A_{i,t-1}) + \beta_{2i}(\Delta Rev_{it}/A_{i,t-1} - \Delta Rec_{it}/A_{i,t-1}) + \beta_{3i}(PPE_{it}/A_{i,t-1}) + \beta_{4i}(CFO_{it}/A_{i,t-1}) + \beta_{5i}[(NEG_CFO_{it})/A_{i,t-1}] + \beta_{6i}[(NEG_CFO * CFO_{it})/A_{i,t-1}] + \epsilon_{it} \quad (1)$$

Where:

TA_{it} = total accruals in year t for firm i

$A_{i,t-1}$ = total assets in year $t-1$ for firm i

ΔRev_{it} = revenues in year t less revenues in year $t-1$ firm i

Rec_{it} = receivables in year t less receivables in year $t-1$ firm i

PPE_{it} = gross property, plant, and equipment in year t for firm i

CFO_{it} = Cash Flow from Operation year t firm i

NEG_CFO_{it} = An indicator variable set equal to one if CFO is less than zero, and zero otherwise

ϵ_{it} = error term in year t for firm i

The absolute values of discretionary accruals as a proxy for accounting conservatism was multiplied by -1 of the absolute values of discretionary accruals (DA) so that higher values of it represents higher earning quality

(EQ) (Hope, Thomas, & Vyas, 2013).

Next, this research investigated the effect of corporate governance on earnings quality by using equation (2) as follows:

$$EQ = \alpha_0 + \alpha_1 P_FF + \alpha_2 IR + \alpha_3 SR + \alpha_4 Q_IR + \alpha_5 FB + \epsilon_{it} \quad (2)$$

Result

Descriptive statistics of discrete variables were summarized in table 2 and those of continuous variables were shown in table 4. The discrete variables including IR , SR , Q_IR ,

and FB which represent OECD Corporate

Governance in the aspects of equitable treatment of shareholders, role of stakeholders, disclosure and transparency, and responsibilities of the board, respectively.

Table 2

Descriptive statistics of discrete variables

	Variables	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
IR	1	46	18.30	18.30	18.30
	0	205	81.70	81.70	100.00
	Total	251	100.00	100.00	
SR	1	197	78.50	78.50	78.50
	0	54	21.50	21.50	100.00
	Total	251	100.0	100.00	111
Q_IR	0-5 items	123	49.00	49.00	49.00
	6-10 items	105	41.83	41.83	90.83
	11-15 items	17	6.77	6.77	97.60
	16-21 items	6	2.40	2.40	100.00
	Total	251	100.00	100.00	
FB	1 = 24.99% or lower	25	9.96	9.96	9.96
	2 = 25% to 49.99%	204	81.27	81.27	91.23
	3 = 50% to 74.99%	21	8.37	8.37	99.60
	4 = 75% or higher	1	0.40	0.40	100.00
	Total	251	100.00	100.00	100.00

Table 3 showed descriptive statistics of continuous variables: P_FF which represents OECD Corporate Governance in the aspect of rights of shareholders, Meanwhile, P_FF_S which is the square root of P_FF was

transformed to reduce skewness and Kurtosis value. Z Value of them are not over 3.29, which corresponds with an alpha level 0.05, and conclude the distribution of them are normal (Kim, 2013).

Table 3

Descriptive statistics of continuous variables

Variable	N	Min	Max	Mean	SD	Skewness	Std. Error of Skewness	Z Value of Skewness	Kurtosis	Std. Error of Kurtosis	Z Value of Kurtosis
P_FF	251	2.10	86.90	29.56	14.35	0.756	0.154	4.920	0.540	0.306	1.763
P_FF_S	251	1.45	9.32	5.27	1.32	0.103	0.154	0.670	0.184	0.306	-0.599

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Table 4 showed the multiple regressions model. This model was significant at reliability level of 99% ($\alpha = 0.01$)*, indicating that this model is statistically valid. R^2 and adjusted R^2 were 0.266 and 0.261, respectively, meaning that the explanatory variables are able to explain the dependent variable by 26.60%.

The coefficients of P_FF_S , IR , SR , Q_IR , and FB are +0.428, -0.607, -0.620, +0.040, and +0.331, respectively, and all variables are significant at a significance level of 0.01. The coefficients of almost all independent variables showed the results as expected, except IR and SR .

Table 4

Multiple regression results of corporate governance on earnings quality in Malaysia

Independent Variables	Exp. Sign	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t-test	p-value	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Tolerance	VIF
(Constant)	None	-2.230	0.213		-10.455	0.000		
P_FF_S	(+)	0.428	0.030	0.483	14.329	0.000*	0.801	1.248
IR	(+)	-0.607	0.137	-0.198	-4.436	0.000*	0.456	2.195
SR	(+)	-0.620	0.085	-0.272	-7.252	0.000*	0.649	1.540
Q_IR	(+)	0.040	0.015	0.121	2.757	0.006*	0.473	2.116
FB	(+)	0.331	0.040	0.325	8.255	0.000*	0.586	1.705
F				58.357				
p-value				0.000*				
R^2				0.266				
Adj R^2				0.261				

* Significant at a significance level of 0.01

Discussion

This research used percentage of free float as the representation of the rights of shareholders. The regression result showed the positive coefficients of IR (+0.428) as expected, implying that the high level of free float has an effect on high earnings quality. Because free float gives information about the ownership structure of the firm, a low percentage of free

float indicates a concentrated ownership structure (Eva & Claudia, 2018). The firm that has a few shareholders indicate the concentrated ownership, and it can trigger agency problems (Al-Rassas & Kamardin, 2016). Fan and Wong (2002) pointed out the positive association between concentrated ownership and low earnings quality in the firms in East Asian. Due to the study of Nurim, Sunardi,

and Raharti (2017) this situation comes from the reason that the concentrated ownership may bring board loyalty to the majority of shareholders who have a significant power to hire them or not. As a result, the majority is suspected possibility of getting advantages from more information. It causes asymmetric information between free float and majority shareholders. Thus, the increase of free float percentage would decrease ratio of majority shareholders, leading to the increase of earnings quality.

According to the study in Thailand, the decrease of corporate disclosure and transparency led to the increase of the asymmetric information between informed and uninformed investors (Chiyachantana, Nuengwang, Taechapiroontong, & Thanarung, 2013). Furthermore, investor relations websites, sustainability reporting, and content quantity of investor relations used in this research were as the proxies of equitable treatment of shareholders, role of stakeholders, and disclosure and transparency, respectively. Investor relations is the source of more information, and it improves access to information (Rodrigues & Galdi, 2017). Also, internet investor relations had the negative association with information asymmetry (Nel, Smit, & Brummer; Rodrigues & Galdi, 2017). Besides, the view of the non-financial information nowadays becomes much more important for disclosure of sustainability reporting such as sustainability report or

corporate social responsibility report. The degree of disclosure of sustainability reporting are different (Ellili & Nobanee, 2016). Sustainability report is usually published as an annual report (E-CSR). The number of sustainability reporting that is separated from the annual report is growing (Clement & Searcy, 2012). Regarding the results of this research, two variables did not show the expected results: *IR* (coefficient = -0.607) and *SR* (coefficient = -0.620). For the result of *IR* variable, it can be analyzed the setup of investor relations sector, and it could be well known explained that R&D expense and education and training expenses are regarded as discretionary expenses (Kang & Kim, 2011). This is consistent with the study of Wang (2010), stating that R&D expenditure can be capitalized as well as be the way for “Professional Judgment” to create a new space for the firm's earnings management. For the result of *SR* variable, it is supported by the study of Mahjoub (2018) which addressed that the level of reporting of sustainability positively affects the practice of income smoothing. This research was in line with previous study of Lo’pez, Garcia, and Rodriguez (2007) that there is the negative effect of sustainability practices on performance in short-term. They further explained that in sustainability practices can increase expenses including risk prevention, research, and training. In addition, the time effort and investment are needed for sustainability-related activities so that profitability is decreased in the short term.

Thus, based on these reasons, the two variables led to a decrease in the earnings quality. Unlike Q_IR , content quantity on investor relation, it showed coefficient of +0.040 as expected. The disclosure and transparent had a positive effect on earnings quality. It can be explained that the high content of quantity on investor relations reduces the asymmetry of information among all shareholders, so it leads to high earnings quality. Finally, FB variable showed coefficient of +0.331. The aspect of board of directors and the gender board diversity had negative relationships with the level of information asymmetry (Abad, Lucas-Pérez, Minguez-Vera, & Yagüe, 2017). Moreover, the presence of a female director on the audit committee limits earnings management. This is consistent with the theory of gender and previous literature which pointed out that females are more conservative and unbiased than males in making ethical decisions-making (Thiruvadi & Huang, 2011). In addition, Post and Byron (2015) also explained to support this result by stating that female on board representation is positively

related to boards' two primary responsibilities including monitoring and strategy involvement.

Recommendation

Contribution of this research could be useful for stakeholders, especially investors who need not only financial information but also non-financial information for the decision making. It also contributed to regulators as a value in preparing and amending corporate governance codes. This research identified the level of sustainability reporting which depends on the step of development disclosure relying on the characteristics of its business. Manufacturing firms and service firms may report in different forms. The earnings quality was measured by discretionary accruals only. Using of multiple proxies may be helpful to generalize the research results. Therefore, the future research should be to extend the analysis to use more than one proxy of earnings quality. Besides, the type of industry should be considered while sustainability reporting in the other dimension should not be ignored.

References

- Abad, D., Lucas-Pérez, M. E., Minguez-Vera, A., & Yagüe, J. (2017). Does gender diversity on corporate boards reduce information asymmetry in equity markets?. *Business Research Quarterly*, 20(3), 192-205.
- Abdullah, H., & Valentine, B. (2009). Fundamental and ethics theories of corporate governance. *Middle Eastern Finance and Economics*, 4(4), 88-96.
- Ahrens, B. (2009). *Capital market implications of earnings quality*. Josef Eul Verlag.
- Al-Rassas, A. H., & Kamardin, H. (2016). Earnings quality and audit attributes in high concentrated ownership market. *Corporate Governance*, 16(2), 377-399.
- Antonio, M. S., Laela, S. F., & Darmawan, R. R. (2019). Corporate governance, earnings quality and market response: Comparison of Islamic and Non-Islamic stock in the Indonesian capital market. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 23(1), 1-22.
- Asian Development Bank. (2017). *ASEAN corporate governance scorecard country reports and assessment 2015*. Retrieved from <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/375481/asean-cgscorecard-2015.pdf>
- Ball, R., & Shivakumar, L. (2006). The role of accruals in asymmetrically timely gain and loss recognition. *Journal of accounting research*, 44(2), 207-242.
- Bhuiyan, M. B., Roudaki, J., & Clark, M. B. (2013). Corporate governance compliance and discretionary accruals: New Zealand evidence. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 7(2), 101-124.
- Bistrova, J., & Lace, N. (2012). Quality of corporate governance system and quality of reported earnings: Evidence from CEE companies. *Economics and management*, 17(1), 55-61.
- Chiyachantana, C. N., Nuengwang, N., Taechapiroontong, N., & Thanarung, P. (2013). The effect of information disclosure on information asymmetry. *Investment Management and Financial Innovations*, 10(1), 225-234.
- Clement, L., & Searcy, C. (2012). Reporting on corporate sustainability performance. *The Conference Board Trusted Insights for Business Worldwide*. Retrieved from <https://www.conference-board.org/publications/publicationdetail.cfm?publicationid=2341>
- Ellili, N., & Nobanee, H. (2016). Corporate sustainability disclosure in annual reports: Evidence from UAE banks: Islamic versus conventional. *Sustainable Energy Reviews*, 55, 1336-1341.
- Eva, T. L., & Claudia, N. M. (2018). Effect of free float ratio on the behavior of shares valuation in companies listed in Latin American capital market. In P. S. Hoffmann (Ed.), *Firm value: Theory and empirical evidence*. IntechOpen.

- Fan, J. P., & Wong, T. J. (2002). Corporate ownership structure and the informativeness of accounting earnings in East Asia. *Journal of Accounting and Economics*, 33(3), 401-425.
- Hope, O. K., Thomas, W. B., & Vyas, D. (2013). Financial reporting quality of U.S. private and public firms. *The Accounting Review*, 88(5), 1715-1742.
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of financial economics*, 3(4), 305-360.
- Kang, S. A., & Kim, Y. S. (2011). Does earnings management amplify the association between corporate governance and firm performance?: Evidence from Korea. *International Business & Economics Research Journal*, 10(2), 53-66.
- Kim, H. Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: Assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restorative dentistry & endodontics*, 38(1), 52-54.
- Lo'pez, M., Garcia, A., & Rodriguez, L. (2007). Sustainable development and corporate performance: A study based on the Dow Jones sustainability index. *Journal of business ethics*, 75(3), 285-300.
- Mahjoub, L. B. (2018). Sustainability reporting and income smoothing: Evidence from Saudi-listed companies. In S. Gokten and P. O. Gokten (Eds.), *Assessment and reporting*, (p. 17). IntechOpen.
- Nam, S. W., & Nam, I. C. (2004). *Corporate governance in Asia: Recent evidence from Indonesia Republic of Korea, Malaysia, and Thailand*. (2004). Asian Development Bank Institute.
- Nel, G. F., Smit, E., & Brummer, L. M. (2018). The link between Internet investor relations and information asymmetry. *South African Journal of Economic and Management Sciences*, 21(1), 1-10.
- Nurim, Y., Sunardi, S., & Raharti, R. (2017). The Type I versus Type II agency conflict on earnings management. *Jurnal Dinamika Manajemen*, 8(1), 44-58.
- Organization for Economic Co-operation and Development. (2004). *OECD: Principles of corporate governance*. Retrieved from <https://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceprinciples/31557724.pdf>
- Post, C., & Byron, K. (2015). Women on boards and firm financial performance: A meta-analysis. *Academy of management Journal*, 58(5), 1546-1571.
- Rodrigues, S. D. S., & Galdi, F. C. (2017). Investor relations and information asymmetry. *Revista Contabilidade & Finanças*, 28(74), 297-312.
- Saad, N. M. (2010). Corporate governance compliance and the effects to capital structure in Malaysia. *International Journal of Economics and Finance*, 2(1), 105-114.

- Sankar, A. G., & Yen, A. K. K. (2019). *Corporate and Personal Liability for Corruption*. Retrieved from <https://www.lh-ag.com/wp-content/uploads/2019/06/01-Corporate-and-Personal-Liability-by-Aaron-Annabelle.pdf>
- Shin, H., & Kim, S. I. (2019). The effect of corporate governance on earnings quality and market reaction to low quality earnings: Korean evidence. *Sustainability*, 11(1), 1-17.
- Singam, K. (2003). Corporate governance in Malaysia. *Bond Law Review*, 15(1), 314-344.
- Thiruvadi, S., & Huang, H. W. (2011). Audit committee gender differences and earnings management. *Gender in Management: An International Journal*, 26(7), 483-498.
- Wang, D. D. (2010). *R&D quality of accounting information based on the angle of earnings management*. Master's Thesis of Accountancy, Xiamen University, People's Republic of China.

Attractive Power of Thailand on Chinese Tourists: The Beauty of Rattakosin Island Surroundings in Cultural Domains

Viporn Katekao¹ Amnuay Boonratmaitree²

Abstracts

The objectives of this research are as follows: To study the level of Thai Attractive Power in Cultural Domains, the roles of the Arts and Social Domain and the Tourist Zones Domain in order to develop the relationships and cooperation with China in term of culture for the future. The research was computed by factors analysis providing into 5 aspects: Architecture (ARCH), Business (BUSS), Religion (RELG), Social (SOCL) and Culture (CULT).

Findings are as follows:

1. The strength/advantage of Attractive Power of Thailand (ATTRT) is Siamese smile, Thai Durian and safety accommodation. The architecture of Thai temples, the Believe and faith on Buddha images (both genuine and souvenirs) and holy materials are also attractive, etc.
2. The Attractive Power of Thailand is high and it is a part of Soft Power focusing on culture and faith being accepted.
3. To develop Soft Power is dealing and negotiating business for new comers in future.
4. Thai history are interested by Chinese tourists both teen-agers and business men including Thai cultural knowledge in term of Tourist Zones. They search the history via internet.

Tourist Zone Domain is computed by Factor analysis being divided into 4 aspects: History (HIST), Believe and Faith (FAITH), Souvenirs (SOUV) and Ecology (ECO). The Arts and Social Domain is computed by factor analysis being divided into 4 aspects: Holy place (HOLY), Food and desserts (FOOD), Tradition (TRAD) and Environment (ENV). These 8 aspects are affecting Attractive Power (ATTRT), excluding FOOD and TRAD.

Keywords: Attractive Power; Arts and Social Domain; Tourist Zones Domain; Culture and Siam Smile

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Katekao, V., & Boonratmaitree, A. (2022). Attractive power of Thailand on Chinese tourists: The beauty of Rattakosin island surroundings in cultural domains. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 12(1), 269-284.

^{1,2} College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin
96 Moo 3 Phutthamonthon Sai 5 Road, Salaya, Phutthamonthon NakhonPathom 73170, Thailand
E-mail: viporn99@yahoo.co.th

พลังดึงดูดใจของไทยที่มีต่อนักท่องเที่ยวชาวจีน: ความงดงามรอบเกาะรัตนโกสินทร์ เชิงวัฒนธรรม

วิพร เกตุแก้ว¹ อำนวย บุญรัตน์ไมตรี²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศจีน เชิงวัฒนธรรมในอนาคต สามารถวิเคราะห์พลังดึงดูดใจไทยออกได้เป็น 5 ประเด็น คือ ด้านสถาปัตยกรรม ด้านธุรกิจ ด้านสังคม ด้านศาสนา และด้านวัฒนธรรม

ผลการวิจัย พบว่า (1) จุดเด่น/ข้อดีของพลังดึงดูดใจของไทย คือ ยัมสยาม ทูเรียนไทย และสถานที่พักผ่อนตากอากาศ ส่วนสถาปัตยกรรมของวัดไทย ความเชื่อและศรัทธาในเครื่องรางของขลัง และอื่นๆเป็นพลังดึงดูดด้วยเช่นกัน (2) พลังดึงดูดใจของไทย คือ ส่วนหนึ่งของพลังอ่อน (Soft Power) อยู่ในระดับสูง และควรที่เน้นพลังดึงดูดใจของไทยด้านวัฒนธรรม และความเชื่อศรัทธาให้เป็นที่ยอมรับ (3) การพัฒนาพลังอ่อนควรเน้นการติดต่อและการเจรจาทางธุรกิจกับผู้มาเยือนให้มากขึ้นในอนาคต และ (4) ประวัติศาสตร์ไทยเป็นที่สนใจของชาวจีนวัยรุ่น และวัยทำงานรวมถึงความเข้าใจในวัฒนธรรม ด้านแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ไทยจากอินเทอร์เน็ต ด้านนักท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์ปัจจัย พบว่า ได้แบ่งออกได้เป็น 4 ปัจจัย คือ ด้านประวัติศาสตร์, ด้านความเชื่อศรัทธา, ด้านของที่ระลึก และด้านนิเวศน์ ส่วนด้านศิลปะและสังคมแบ่งออกได้เป็น 4 ปัจจัย คือ ด้านสถานที่ศักดิ์สิทธิ์, ด้านอาหารการกิน, ด้านประเพณี และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งตัวแปรอิสระทั้ง 8 มีอิทธิพลต่อพลังดึงดูดใจของไทย ยกเว้นด้านอาหารการกิน และประเพณี ซึ่งไม่มีอิทธิพลต่อพลังดึงดูดใจของไทย

คำสำคัญ: พลังดึงดูดใจ; ด้านศิลปะและสังคม; ด้านแหล่งท่องเที่ยว; วัฒนธรรมและสยามเมืองยิ้ม

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

วิพร เกตุแก้ว และอำนวย บุญรัตน์ไมตรี. (2565). พลังดึงดูดใจของไทยที่มีต่อนักท่องเที่ยวชาวจีน: ความงดงามรอบเกาะรัตนโกสินทร์ เชิงวัฒนธรรม. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 269-284.

^{1,2}วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

96 หมู่ 3 ถนนพุทธมณฑลสาย 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170, ประเทศไทย

อีเมล: viporn99@yahoo.co.th

Background and Significance of the Problems

Bangkok is the capital of Thailand. In 1782, King Phutthayotfa Chulalok (Rama I of Chakri dynasty) succeeded Taksin on Saturday of April 6, 1782. He moved the capital to the eastern bank's Rattanakosin Island, thus founding the Rattanakosin Kingdom. The City Pillar was erected on Sunday of 21 April 1782, which is regarded as the date of foundation of the present city. After Taksin's short reign King Rama I moved the capital across the river. In 1782 he established Bangkok as the new capital of Siam on the East bank of the Chao Phraya river because of the better bunker. He had a number of canals dug out to protect the town from Burmese invasion, thus creating Rattanakosin Island. The canals to the East, North and South served as a moat. Fortifications around the island were built, of which today Mahakan fort and Phra Sumen fort remain. In the first stage, the old moat of Thonburi is considered as the canal line from Pak KhlongTalat until the Chao Phraya river under the PhraPinklao Bridge. Area of Rattanakosin Island is about 1.8 square

kilometers. The area where the palace was originally built was the residence of Phraya Ratchaseti and the Chinese who had been moved to Sampeng. In the construction of the palace, the king commanded Phraya Thammathibodi and Phraya Vijitnavy as a supervisor of construction. (Baker, 2009)

The palace was completed in 1785 and therefore was organized as a coronation of the monarch ceremony including the celebration of PhraNakhon. With the original name of King Rama I – King Phutthayotfa Chulalok the Great – firstly named “Rattanakosin Inn Ayothaya”, later in the reign of King Rama III (Rama III) named PhraNakhon is “Bangkok BovornRatanakosin, HinTha, Ayutthaya” until the reign of King Rama IV (Rama IV), changed the word “Bowon” to “Amon” and changed the name of “Mahintha Ayutthaya” by means of the combination of the words becoming “Mahinthatutthaya” as well as changing the spelling of words into a proper until the origin of the full name of Rattanakosin By King Rama IV (Rama IV) changed the word “BowonRattanakosin” to “AmornRattanakosin”

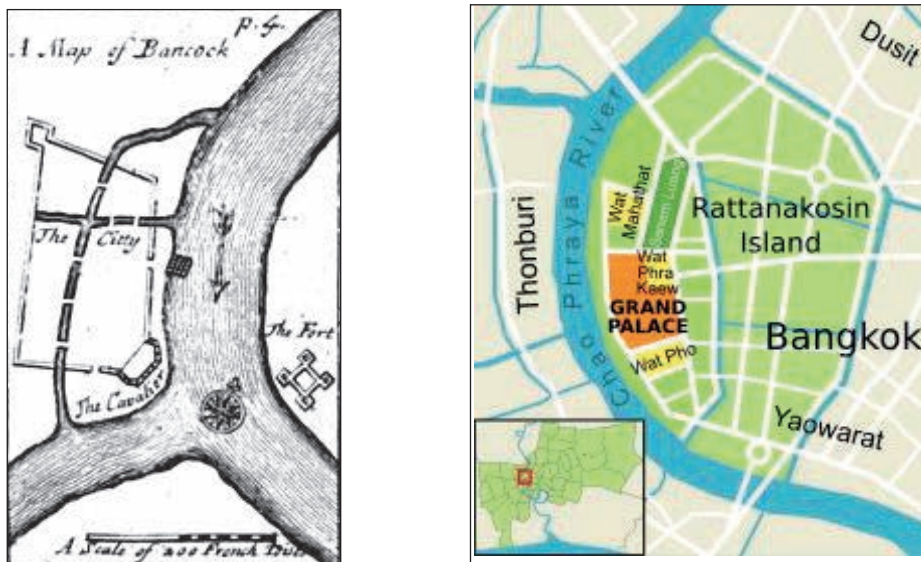

Figure 1 Map of Rattanakosin Island in the 17th century

In the period of Field Marshal Thanom Kittikachon, the prime minister joined Thonburi province together with Bangkok and change the name to “Bangkok” on December 14th 1972.

Bangkok traces its roots to a small trading post during the Ayutthaya Kingdom in the 15th century, which eventually grew and became the site of two capital cities: Thonburi in 1768 and Rattanakosin in 1782. Bangkok was at the heart of the modernization of Siam, later renamed Thailand, during the late 19th century, as the country faced pressures from the West. The city was at the center of Thailand’s political struggles throughout the 20th century, as the country abolished absolute monarchy, adopted constitutional rule, and underwent numerous coups and several uprisings. The city grew rapidly during the 1960s through the 1980s and now exerts

a significant impact on Thailand’s politics, economy, education, media and modern society. The Asian investment boom in the 1980s and 1990s led many multinational corporations to locate their regional headquarters in Bangkok. The city is now a regional force in finance and business. It is an international hub for transport and health care, emerging as a center for the arts, fashion, and entertainment.

Bangkok is the capital and most populous city of Thailand. It is known in Thai as “Krung Thep Maha Nakhon” or simply “Krung Thep”. The city occupies 1,568.7 square kilometers (605.7 sq miles) in the Chao Phraya River delta in central Thailand, and has a population of over eight million, or 12.6 percent of the country’s population. Over fourteen million people (22.2 percent) lived within the surrounding Bangkok Metropolitan Region at the 2010

census, making Bangkok the nation's primate city, significantly dwarfing Thailand's other urban centers in terms of importance.

There are 32 temples in Bangkok with 8 grand palaces and 17 palaces (information based on March 9th, 2011). Bangkok is known and most populous city for tourism as the following reports:

In 2012, ranking by the Master Card Global Destination Cities Index 2012, Bangkok ranked no. 1 of the top cities destination in the Asia Pacific region and is the 3rd in the world. (Bangkok, 2022)

In the year 2013, Master Card Global Destination Cities Index 2013 indicates that Bangkok has the largest number of tourists in the world as ranking the first.

In 2014, the Master Card Global Destination Cities Index 2014 states that Bangkok has the second largest number of tourists in the world, as 16.42 million tourists.

In 2015, the research firm Euromonitor International company of Britain released the annual study report of the 2017, naming Top 100 City Destinations Ranking as Bangkok is the second rank of tourists number while Hong Kong is the first city of the most number of tourists by 18.7 million tourists.

The origin of the name Bangkok. Bang is a Thai word meaning "a village on a stream", and the name might have been derived from Bang Ko, ko meaning "island", stemming from

the city's watery landscape. Another theory suggests that it is shortened from Bang Makok, makok being the name of plant bearing olive-like fruit. This is supported by the former name of Wat Arun, a historic temple in the area, that used to be called Wat Makok. (Bangkok history and name, 2022)

There are various places for tourism in Bangkok. In particular, Rattanakosin Island is the important tourist attractions including the Grand Palace, The Emerald Buddha Temple (Wat Phra Kaew), Wat Pho, Wat Arun Ratchawararam, Wat Benchamabophit Dusit Wanaram, Ananta Samakhom Hall, Bangkok Art and Culture. Those are the symbols of Thai Culture and ancient Thai Wisdom for over 237 years. Outside the island are Silom Road, Siam Square, Madame Tussauds, Bank of Thailand Museum, Asiatique - The Riverfront (Charoen Krung) and various department stores. The art of each country represents the culture of that country. If any country has progress in art, it will express those wisdom as well. Art therefore represents the roots of culture. Which is the way of life and the way of wisdom. These arts may be in the form of fine patterns or ancient objects which are worthy and cannot be valued. Therefore the research focuses on the attractive power of Thailand on Chinese tourists around Rattanakosin Island in cultural domains.

Figure 2 The impressive attractions surrounding Rattanakosin Island including Wat Phra Kaew

Definition of Culture focuses on Belief System and Social Values, where Culture is Laws or Regulations or Standard human behaviors in accepted society. In conclusion Culture is the Way of Life.

Sir Edward B.Tylor defined that “Culture is comprehension of Knowledge system, belief, arts, ethic, laws, traditions, competency and characters of the members in society” (Welsch & Vivanco, 2014).

Phraya AnuMan Rachaton gave 5 meanings of culture as follows: (1) Intelligence, feelings, Ideas and manners that humans express. It forms various things and being a habit of collective behavior that does not naturally happen. (2) The state of growth, which has

evolved into a steady progress. (3) Social heritage and humans are descendants. (4) Custom, tradition where human beings inherit tradition continuously. (5) The way of society where human has a culture for the well-being and prosperity in life. (Phraya Anuman Rachaton, 1972)

From the point of interest in the art and wisdom of Thai people in the past with religion, especially the culture and art those are expressed by religion as temples, Buddha images and faith. Encouraging the researcher interested in studying the attractive power of Thailand towards tourists focusing on Chinese tourists. Due to the recent opening country of China, causing Chinese tourists wanted to see

the outside country and to satisfy the curiosity that has been prohibited for a long time. Moreover, Thailand is one of the most popular country for Chinese tourists. For developing Thai economy, the researcher is interested in studying issues of power to attract Chinese tourists. What are they? What should be utilized for further development?

Research Objectives

1. To study the level of attractive power of Thailand on Chinese tourists in cultural domains around the Rattanakosin Island: architecture, religion, social, business and culture.

2. To study the roles of the Arts and Social domain of Thailand to the attractive power.

3. To study the Tourist zone domain in history, believe and faith, souvenirs and ecology towards the attractive power.

4. To develop the relationships and cooperation with China in term of culture for the future.

Scope of the Research

This research was the quantitative research, conducted during Feb. 23, 2019 through Apr. 30, 2019, by questionnaires in Chinese language translated by Assistant Prof. Li Renliang, Ph.D. Chinese lecturer of the National Institute Development Administration (NIDA). The correspondents were 301 Chinese tourists, visiting temples around Rattanakosin Island.

Research Benefits

1. To understand the level of attractive power of Thailand on Chinese tourists in cultural domains.

2. To analyze the roles of the arts and Social domain of Thailand to the attractive power.

3. To encourage the Tourist zone domain in history, believe and faith, souvenirs and ecology towards the attractive power.

4. To improve the relationships and cooperation with China in term of culture for the future.

Concepts, Theories, and Related Literatures

The researcher had reviewed the related theories in order to construct the conceptual framework. The theories are reviewed as following:

1. Theory of Evolutionism: Any culture will develop gradually from simplicity to complexity. It is confirmed that this evolution is committed as the first step for every social and culture approach. The evolution started from the respect of nature (rain, thunder, lightning) then came to be a respected ghost later as a respect for the deceased heroes, after that developed into respect for the gods. From many gods, leaving only one important god, then advanced to religion. The concept of evolution is the thought has been accepted by most of the society and cultures are in accordance with this approach. (Darwin, 2016).

2. Theory of Cultural Diffusionism: The concept focuses the importance of cultural diffusion, such as technology of production or other cultural materials. The diffusion is spread from the center of culture and passed through other cultures of other society spontaneously. Thus the concept influenced the group of society changed responsiveness. (King, Wright, & Goldstein, 2022).

3. Theory of Cultural Ecology: This concept is derived from Theory of Evolutionism with the principle of uncertainty that any cultural society will be changed and varied by environments all the time in every dimension such as way of life, attitude, cultural materials, philosophy, believe, fiction, story, arts, literature, music and etc. (Tucker, 2013).

4. Theory of Structural-Functional: The concept consists of the hierarchical culture. Each level of culture composed of a society structure where each sub-culture performs its own duty and role to other sub-culture. Each level performs the holistic cultural structure and the way of life will be changed when intrusion of new culture or the vanishing of old culture (Barnard, 2000).

5. Perspective Theory: consists of Role and Perspective Theories, Structural-Functional Perspective, Interactionist Perspective including the additional perspectives such as structural perspective, organization perspective and cognitive role theory. Theoretical Perspective refers to set of assumptions about reality of question being asked which can be categorized

into 4 perspectives: functionalist perspective, functionalism, interactionist perspective and conflict perspective. (Crossman, 2020).

6. Systems Theory: The systems view is a world-view that is based on the discipline of system inquiry. It consists of several sub-systems of different sub-systems. These sub-systems are Inputs, Processes, Outputs, and Feedback, as well as the environment. In the case of an open system, it can be divided into several systems, namely Systems Biology, Systems Ecology, System Engineering, and System Psychology (Parsons, 1951).

7. Motivation Theories: The process introduces and maintains target-oriented behaviors. Goal-oriented behavior Motivation consists of three main components: activation, persistence, or effort. Arousal Theory of Motivation, Humanistic Theory of Motivation, and the expectancy theory of motivation. Content theory is one of the oldest theories of motivation. Content theory can also be called Demand theory, such as content theory about human motivation. Abraham Maslow's hierarchy of needs, Herzberg's two-factor theory, and Alderfer's ERG theory, etc (Mayo, 1949).

8. Cybernetics: Cybernetics is a study of communication and regulatory control of regulatory feedback both the living and the inevitable. The combination of these is a digital system, a mechanical system, or a biological system for controlling behavior, processing information, responding to information and change or change something to be better

than the current. Cybernetics also refers to the computer system to communicate and

distribute news between people and machines (Dubberly & Pangaro, 2019).

Conceptual Framework

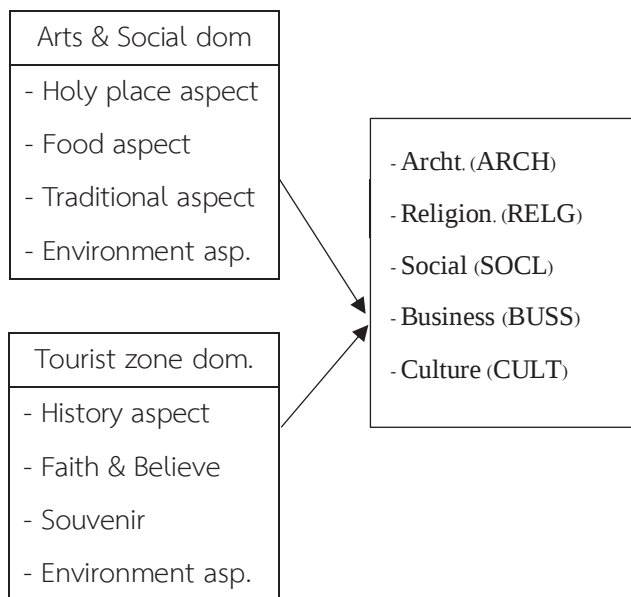

Figure 3 Conceptual Framework

Hypotheses of the Research

H1: The attractive power of Thailand (ATTRT) on Chinese tourists in cultural domains is high.

H2: Demography affects to the attractive power of Thailand (ATTRT).

H3: The Arts and Social domain affects to the attractive power of Thailand (ATTRT).

H4: The Tourist zone domain affects to the attractive power of Thailand (ATTRT).

Research Methodology

The research is the survey quantitative research, conducting on the topic “Attractive

Power of Thailand on Chinese tourists: The beauty of Rattanakosin Island surroundings in Cultural domains” during Feb. 23rd 2019 through Apr. 30th 2019, by using questionnaires in Chinese language translated by Dr. Li Renliang, lecturer of the National Institute Development Administration (NIDA). The surveys are around Rattanakosin Island with 350 sets, receiving back more the 330 sets but the questionnaires being completed by 301 sets.

Analysis of Descriptive Statistics This research questionnaires were distributed during Feb. 23rd , 2019 through Apr. 30th , 2019,

by using questionnaires in Chinese language translated by Dr. Li Renliang. The respondents are 301, the data were analyzed by descriptive statistics in frequency and percentage. Inferential statistics with the reliability method and factors analysis is used to identify the factors that are relevant to the study.

Arts and Social domain the researcher has classified the Arts and Social domain into 4 aspects: Holy places aspect, Food and desserts aspect, Traditional aspect and Environmental aspect. Using scoring prioritized method in 3 ranking of priority. From top to bottom, data processing summarized as follows:

1. Holy places aspect consists of 4 variables which are Holy of Thai Temples, Architecture of Thai Temples, Location of Thai Temples and Faith of Thai Temples, ranking from the first priority is The Emerald Buddha Temple (Wat Phra Kaew), the second rank is Phra Chetupon Wimon Mangkhalaram (Wat Pho) and the third rank is Wat Benchamabophit Dusit Wanaram.

2. Food and Desserts aspect consists of 4 variables which are the Taste of food, Type of food, Thai fruits and Thai sweets.

For the Taste of food: the 1st rank is Chinese food, the 2nd rank is sea food and the 3rd rank is Thai food without curry.

For the Type of food: the 1st rank is Pad Thai, the 2nd rank is noodle and the 3rd rank is frying food.

For Thai fruits: the 1st rank is Thai Durian, the 2nd rank is Durian crispy and the 3rd rank

is Mangosteen.

Thai sweets: the 1st rank is sticky rice, the 2nd rank is ThongYod/ThongYip and the 3rd rank is Cookie.

3. Traditional aspect consists of 4 variables which are the Ways of Thai, Thai tradition, Thai culture and Thai identity.

For the Ways of Thai: the 1st rank is Muay Thai, the 2nd rank is Khone Thai and the 3rd rank is Thai dance.

For the Thai tradition: the 1st rank is Chinese New Year in Thailand, the 2nd rank and the 3rd rank are Song Kharn (water festival).

For the Thai culture: the 1st rank is Thai dresses, the 2nd rank and the 3rd rank are Thai society.

For the Thai identity: the 1st rank is Siam smile the 2nd rank is Thai Temples and the 3rd rank is Siam smile.

4. Environmental aspect consists of 5 variables which are the Thai tourist zone, Type of accommo - dation, Location of stay, Service demands and the impression in Thailand.

For the Thai tourist zone: the 1st rank is Thai temples, the 2nd rank is Thai Museum and the 3rd rank is Mountain.

For the Type of accommodation: the 1st rank is Hotel, the 2nd rank and the 3rd rank are Hostel.

For the Location of stay: the 1st rank and the 2nd rank are Safety and the 3rd rank is Full options.

For the Service demands: the 1st rank is Safety, the 2nd rank is Convenience and the

3rd rank is Safety.

For the impression in Thailand: the 1st rank is Thai Art, the 2nd rank is Tourist zone and the 3rd rank is Siam smile.

In addition, the researcher found that most of Chinese tourists search Thai history via internet and the reason of coming to Thailand is to travel and sight seeing but the few are business.

Reliability of Data Reliability of the Tourist zone domain = 75.45% where Reliability Coefficients 25 items: Alpha = .7545 Standardized item alpha = .7186 Reliability of the Attractive Power domain = 67.81% where Reliability Coefficients 22 items: Alpha = .6781 Standardized item alpha = .6557

Result

The sex of respondents is male 175 persons with 58.14% whereas female are 126 persons with 41.86%. Most of them is single equals 206 with 68.44% and married are 95 with 31.56%. The majority of respondents is working men with the age of 25-34 years old are 119 (39.54%) and teen-agers with the age of 15-24 are 87 (28.90%). Most Chinese respondents work in the private section equal to 165 with 54.82% and personal business 56 persons with 18.60%, no any politician as tourist. Most of them graduated in bachelor degree 233 persons with 77.41% and they are mostly employees 200 persons with 66.45%. The tourists who came to Thailand first time are 189 persons with 62.79%, who came to

Thailand 10 times is 12 persons with 3.99% whereas 15 times is 2 persons with 0.66%. The number of days for vacation ranges from 3 days to 10 days. The money prepared for vacation ranges from 3,200 to 75,000 YUAN where the average of expense is 15,325.58 YUAN.

Computation for Factors Analysis:

The 25 independent variables of Tourist zone domain are classified by Factors analysis with the Eigen value more than 1.

The processing is resulted into 4 factors. Those are History aspect, Believe and Faith aspect, Souvenirs aspect and Ecology aspect which are computed as the equations following:

Ecology aspect-ECO= AT13 + AT35 + AT34 + AT36 + AT33 + AT37

Believe and Faith aspect-FAITH = AT19 + AT22 + AT20 + AT24+AT21

Souvenirs aspect-SOUV= AT28 + AT29 + AT26 + AT27 + AT31 + AT30

History aspect-HIST= AT23 + AT16 + AT32 + AT15 + AT14 + AT25

Tour-Zone = ECO + FAITH + SOUV + HIST

The 22 dependent variables of Attractive Power domain are classified by Factors analysis with the Eigen value more than 1. The processing is resulted into 5 factors. Those are Architecture aspect, Business aspect, Religion aspect, Social aspect and Cultural aspect which are computed as the equations following:

Architecture aspect-ARCH = AT41 + AT42 + AT38 + AT40 + AT39

Business aspect-BUSS= AT57 + AT58 + AT59 + AT55

Religion aspect-RELG = AT46 + AT47 + AT45 + AT44

Social aspect-SOCL= AT49 + AT48 + AT53 + AT56

Cultural aspect-CULT= AT54 + AT51 + AT52 + AT50

Attractive Power – ATTRT = ARCH + BUSS + RELG + SOCL + CULT

Analysis Inferential Statistics

The analysis with the inferential statistics is hypothesis testing. After computing 5 indicators of Attractive Power domain-ATTRT, those are Architecture aspect-ARCH, Business aspect-BUSS, Religion aspect-RELG, Social aspect-SOCL and Cultural aspect-CULT

Table 1

Agreement level of Attractive Power

Attractive Power(ATTRT)	Average value	Standard Deviation	Level of agreement
Architecture aspect-ARCH	2.928	0.972	High
Business aspect-BUSS	1.928	2.398	Moderate
Religion aspect-RELG	2.425	1.563	High
Social aspect-SOCL	2.780	1.233	High
Cultural aspect-CULT	2.443	1.057	High
Total	2.501	3.962	High

H1 : The level of attractive power of Thailand on Chinese tourists in cultural domains is high. Finding Result: hypothesis confirmed.

H2 : Demography affects to the attractive power of Thailand (ATTRT).

Finding Results: Sex affects to attractive power in only the Business-BUSS aspect at the level of sig. = 0.05.

Age does not affect to attractive power

in the Social-SOCL aspect at the level of sig. = 0.05.

Education does not affect to attractive power in the Culture-CULT aspect at the level of sig. = 0.05.

Career does affects to attractive power in every aspect at the level of sig. = 0.05.

Position does not affect to attractive power in the Architecture-ARCH aspect at the level of sig. = 0.05.

Path Analysis

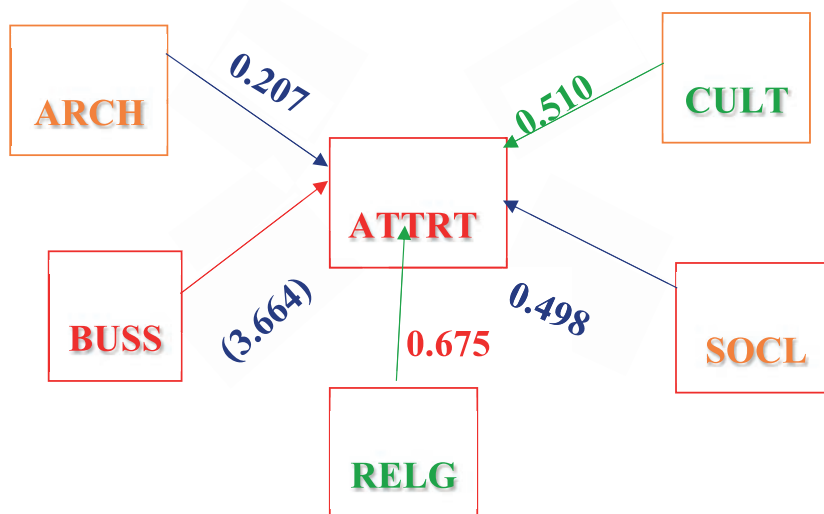

Figure 4 The Path analysis of the dependent attributes to Attractive Power domain (ATTRT)

From figure 4: The Business aspect (BUSS) can explain the variance change of Attractive Power domain (ATTRT) by 67.50%. Religion aspect (RELG) can explain the variance change of Attractive Power domain (ATTRT) by 63.32%. Social aspect (SOCL) can explain the variance change of Attractive Power domain (ATTRT) by 49.80%. Cultural aspect (CULT) can explain the variance change of Attractive Power domain (ATTRT) by 51.00% whereas Architecture aspect (ARCH) can explain the variance change of Attractive Power domain (ATTRT) by 20.70%. Thus, the components or all aspects of Attractive Power domain (ATTRT) are related.

The relationships between independent variables: Arts and Social domain into 4 aspects: Holy places aspect (HOLY), Food and desserts aspect (FOOD), Traditional aspect (TRAD) and Environmental aspect (ENV). Whereas Tourist zone domain are classified into 4 aspects: History aspect (HIST), Believe and Faith aspect (FAITH), Souvenirs aspect (SOUV) and Ecology aspect (ECO). The dependent variable is Attractive Power domain (ATTRT) classified into 5 aspects: Architecture aspect (ARCH), Business aspect (BUSS), Religion aspect (RELG), Social aspect (SOCL) and Cultural aspect (CULT) are shown in the figure 5 below.

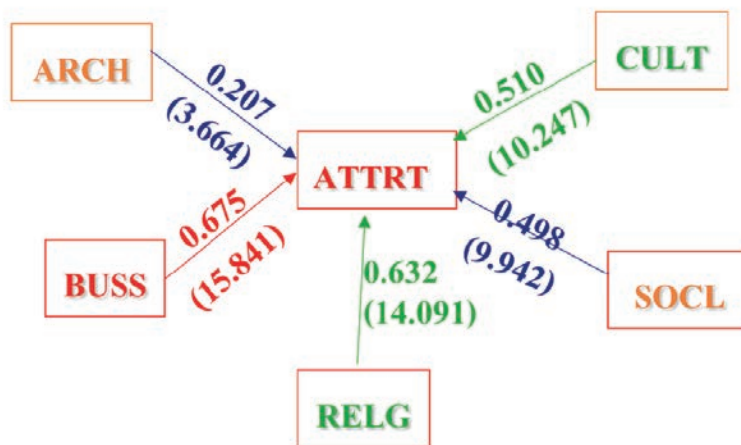

Figure 5 The Path analysis of the independent domains to Attractive Power domain (ATTRT)

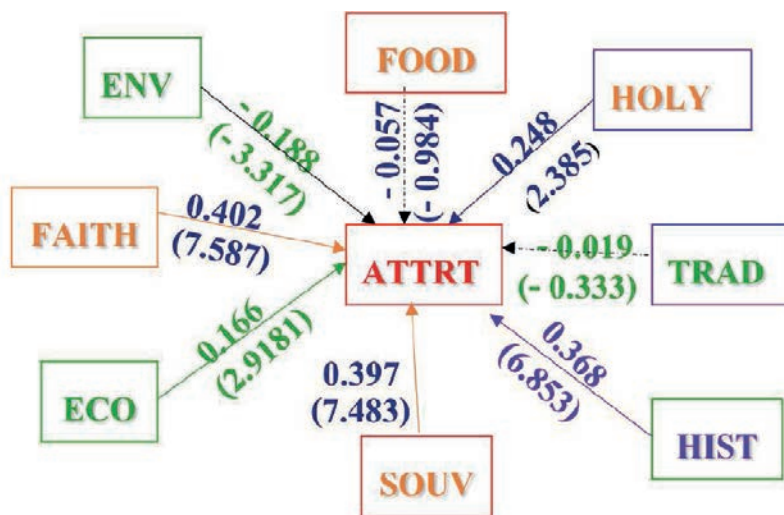

Figure 6 The overall Path analysis of the independent domains to Attractive Power domain (ATTRT)

From figure 6: Faith aspect (FAITH) can explain the variance change of Attractive Power domain (ATTRT) by 40.20%. Ecology aspect (ECO) can explain the variance change of Attractive Power domain (ATTRT) by 16.60%. Souvenirs aspect (SOUV) can explain the variance change of Attractive Power domain

(ATTRT) by 39.70% whereas History aspect (HIST) can explain the variance change of Attractive Power domain (ATTRT) by 36.80%. Holy places aspect (HOLY) can explain the variance change of Attractive Power domain (ATTRT) only 13.70% and Environmental aspect (ENV) can explain the variance change

of Attractive Power domain (ATTRT) by -18.80% meaning that the more environment the less attractive power 18.80%. Moreover Environmental aspect (ENV) can explain the variance change of Faith aspect (FAITH) by -12.80% meaning that the more environment the less faith & believe aspect by 12.80%. In addition, Holy places aspect (HOLY) can not explain the variance change of Faith aspect (FAITH), Environmental aspect (ENV) and History aspect (HIST), there is no direct affect.

The Multiple regression equation is following

$$\text{ATTRT} = 56.958 + 0.318\text{FAITH} + 0.774\text{ECO} - 1.353\text{ENV} + 0.406\text{SOUV} + 0.375\text{HIST} \quad (5.983) \\ (2.676) (4.822) (-3.487) (3.153) (2.357) \text{ here } R = 0.537 \text{ and } R^2 = 0.28$$

Discussion

1. The strength/advantage of Attractive Power of Thailand (ATTRT) are Siam smile, Thai Durian and safety accommodation. The architecture of Thai Temples, The Believe and Faith on Buddha images/statues (both genuine and souvenirs) and holy materials are also attractive, etc.

2. The Attractive Power of Thailand is high and it is a part of Soft Power focusing on culture and faith being accepted.

3. To develop soft power is dealing and negotiating business for new comers in future.

4. Thai history are interested in Chinese tourists both teen-agers and business men including Thai culture knowledge. They search the history via Internet.

Recommendations

1. Attractive Power performs high abstract view point such as Believe and Faith, tradition, value, culture, friendly smiles and other abstract materials where as Attractive Power is a part of Soft Power that should be more maintained and more developed than Hard Power.

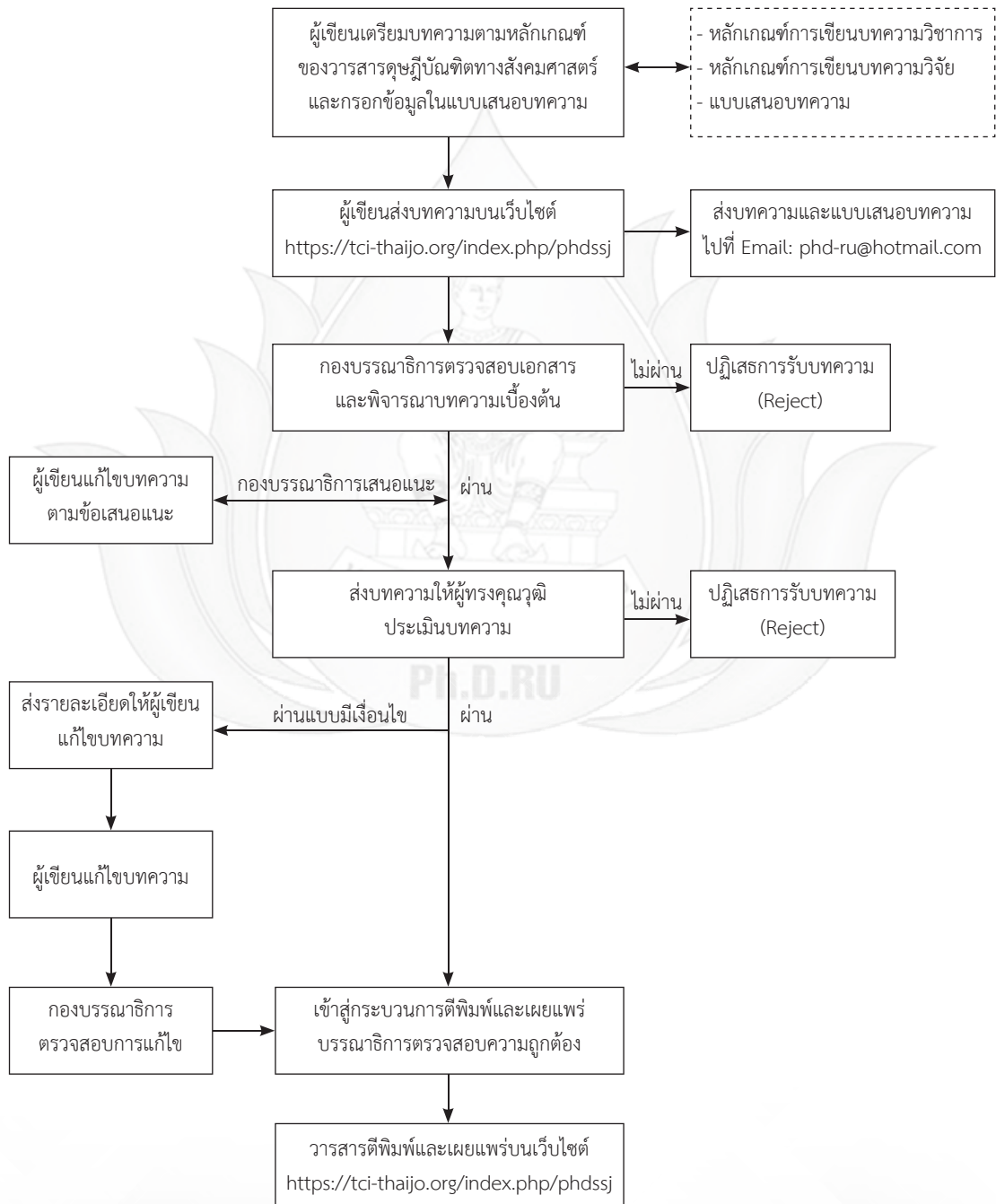
2. Trust and Faith are needed to reduce Threats.

3. Cultural promotion and Environmental prevention should be encouraged for sustainable development of tourism.

References

- Barnard, A. (2000). *History and theory in anthropology*. Cambridge University Press.
- Crossman, A. (2020). *Understanding purposive sampling: An overview of the method and its applications*. Retrieved from <https://www.thoughtco.com/purposive-sampling-3026727>
- Baker, C. (2009). *A history of Thailand* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Bangkok History and Name*. (2022). Retrieved from https://hmong.in.th/wiki/Bangkok_province [In Thai].
- Darwin, C. (2016). *Darwin's theory of evolution: The origin of species*. 50 Minutes.
- King, G., Wright, M., & Goldstein, M. (2022). *Diffusionism and acculturation*. Retrieved from <https://anthropology.ua.edu/theory/diffusionism-and-acculturation>
- Mayo, E. (1949). Hawthorne and the Western Electric Company. In D. S Pugh (Ed.). *Organization theory: Selected readings* (2nd ed., pp. 279-292). Penguin.
- Parsons, T. (1951). *The social system*. The Free Press.
- Phraya Anuman Rachaton. (1972). *Meaning of culture*. Aksorn Charoenthat. [In Thai].
- Tucker, B. (2013). Cultural ecology. In R. Jon McGee & R. L. Warm (Eds.), *Theory in social and cultural anthropology: An encyclopedia* (pp. 142-147). Sage.
- Dubberly, H., & Pangaro, P. (2019). Cybernetics and design: Conversations for action. In T. Fischer & C. M. Herr (Eds.), *Design cybernetics: Navigating the new* (pp. 85-99). Springer.
- Welsch, R. L., & Vivanco, L. A. (2014). *Cultural anthropology: Asking questions about humanity*. Oxford University Press.

ขั้นตอนการส่งบทความตีพิมพ์ วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

จริยธรรมการตีพิมพ์วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของผู้เขียน

1. ผู้เขียนต้องรับรองว่าบทความที่ส่งตีพิมพ์เป็นบทความใหม่ ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์มาก่อนแล้ว หรืออยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาจากวารสารอื่นหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ
2. ผู้เขียนบทความต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนด
3. ผู้เขียนต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่นและต้องอ้างอิงทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมาเสนอโดยอ้างอิงในเนื้อหาบทความของตน และจัดทำเอกสารอ้างอิงไว้ท้ายบทความให้ชัดเจน
4. ผู้เขียนทุกคนที่มีรายชื่อในบทความต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยจริง
5. ผู้เขียนบทความที่คัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) หรือละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรง
6. หากเป็นการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ทดลอง ผู้เขียนต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการใช้สัตว์ทดลองตามแต่กรณี และต้องระบุในบทความด้วย
7. ในกรณีที่ผู้เขียนทำผิดจริยธรรมจะถูกตัดสิทธิ์การตีพิมพ์เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 ปีโดยแจ้งผู้เขียนและหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน
8. บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารถือเป็นผลงานของผู้เขียน ผู้เขียนและคณะต้องรับผิดชอบต่อบทความของตน
9. การพิจารณาอนุญาตให้ลงตีพิมพ์ในวารสารขึ้นอยู่กับพิจารณาจากบรรณาธิการและให้ถือเป็นที่สุด

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของผลงานทางวิชาการที่ประเมินอย่างแท้จริง
2. ผู้ประเมินบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก พิจารณาบทความภายใต้หลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความคิดเห็นส่วนตัว
3. ผู้ประเมินบทความควรให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนบทความ
4. ผู้ประเมินบทความจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใดๆ กับวารสาร บรรณาธิการ และผู้เขียน
5. ผู้ประเมินบทความจะต้องรักษาความลับ ไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
6. ผู้ประเมินบทความ เมื่อตรวจพบว่าบทความที่พิจารณาอยู่มีความเหมือนหรือความซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
7. ผู้ประเมินบทความจะต้องส่งผลประเมินตรงตามกำหนดเวลาที่วารสารกำหนดไว้

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณากลับกรองคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารโดยคัดเลือกผลงานที่มีการควบคุมคุณภาพ ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ รวมถึงผลงานต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร
2. บรรณาธิการมีหน้าที่ในการตรวจสอบการตีพิมพ์ซ้ำ (Duplications) หรือการคัดลอกผลงาน (Plagiarism) อย่างเคร่งครัดหากตรวจพบว่า บทความมีการคัดลอก ลอกเลียนแบบจากบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียน ซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ
3. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน ผู้ประเมิน และต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาข้อมูลได้เป็นอย่างดี
4. บรรณาธิการต้องปฏิบัติโดยใช้เหตุผลทางวิชาการ ในการพิจารณาบทความทุกครั้งด้วยความเป็นธรรม ปราศจากอคติหรือความลำเอียงต่อบทความและผู้เขียน ทั้งในด้านเชื้อชาติ ศาสนา เพศ วัฒนธรรม การเมือง อุดมคติ และสังกัดของผู้เขียน
5. บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานเพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่างานวิจัยทุกชนิดที่จะตีพิมพ์หากเป็นการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ทดลอง ผู้เขียนต้องแสดงหลักฐานการได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการใช้สัตว์ทดลองตามแต่กรณี และต้องระบุในบทความด้วย
6. บรรณาธิการต้องไม่ร้องขอให้มีการอ้างอิงผลงานใดเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิง (Citation) หรือค่า Impact Factor ของวารสาร หรือเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิงของผลงานของตนหรือพวกพ้อง
7. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน หรือผู้ประเมิน และต้องไม่นำบทความหรือวารสารไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือนำไปเป็นผลงานของตน
8. บรรณาธิการไม่ควรเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารของตน

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิชาการ วารสารดุษฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุษฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และ ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ

บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อนกระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ เพื่อเป็นผู้อ่านประเมินบทความ

แนวทางการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

- มีประเด็นหรือความแนวคิดที่ชัดเจน มีเนื้อหาทางวิชาการที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสมัย
- วิเคราะห์ประเด็นตามหลักวิชาการ มีการสังเคราะห์ความรู้จากแหล่งต่างๆ และเสนอความรู้ หรือวิธีการที่เป็นประโยชน์
- สอดแทรกความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ หรือแสดงทัศนะทางวิชาการของผู้เขียนอย่างชัดเจนและเที่ยงตรง
- มีการค้นคว้าอ้างอิงจากแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ ทันสมัย และครอบคลุม
- มีการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่ายและเป็นระบบ ใช้ภาษาทางวิชาการอย่างเหมาะสม

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งค่าน้้ากระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 12-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

- 4.2 คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3-5 คำ
- 4.3 บทนำ (Introduction) อธิบายที่มาและความสำคัญ โดยเขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่อง
- 4.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Concept and Theory) อธิบายแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.5 กรอบในการวิเคราะห์ (Analysis Framework) นำเสนอกรอบสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.6 ผลการวิเคราะห์ (Result) เป็นการอภิปรายผลตามกรอบในการวิเคราะห์ โดยเขียนข้อมูลให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อ่านได้
- 4.7 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเชิงอภิปรายและมีการนำเสนอแนวคิดของผู้เขียนด้วย
- 4.8 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์
- 4.9 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ APA Style(7th ed.) ดังนี้
- 4.9.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z
- 4.9.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ
- 4.9.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก
- 4.9.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อในหนังสือให้ระบุ “ใน หรือ In” ตามด้วยผู้แต่ง และชื่อหนังสือ
- 4.9.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความตั้งแต่นำหน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)
- 4.9.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง วัน เดือน ปีที่ค้น และ Website
5. การส่งบทความให้ส่งต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่<https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>
6. ค่าธรรมเนียมการส่งบทความ ค่าธรรมเนียมบทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยโอนเงินไปที่ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาคณะบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ วารสารคณะบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

← 1 นิ้ว
↑ 1 นิ้ว
← 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold

ชื่อเรื่อง

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²

16 Point Bold

16 Point

บทคัดย่อ

.....

.....

.....

- นำเสนอให้กระชับ เน้นประเด็นสำคัญที่ต้องการนำเสนอ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับชื่อเรื่องเพื่อดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำพุ่มเพียบ ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาไทย

16 Point Bold

16 Point

คำสำคัญ:

.....

- นำเสนอโดยเลือกใช้คำที่มีอยู่ในวัตถุประสงค์ของบทความที่เกี่ยวข้องกันหัวข้อเรื่องของบทความและเป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อต้องการให้ผู้อ่านที่สนใจค้นพบบทความ จำนวน 3-5 คำ

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

12 Point

.....

¹ [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่และอีเมลที่ติดต่อได้

² [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

↑ 1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว ← →	1 นิ้ว ↑ ↓	1 นิ้ว ← →
TH Sarabun New 18 Point Bold → Title		

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

→ บทนำ

16 Point

นำเสนอเนื้อหาเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านสู่เนื้อเรื่องให้เห็นความสำคัญ และสร้างบรรยากาศให้น่าติดตามต่อไป ควรเขียนให้กระชับตรงประเด็น ไม่ยืดเยื้อ สอดคล้องกับชื่อเรื่อง โดยจับประเด็นจากชื่อเรื่องแล้วนำเสนอเนื้อหา ในส่วนนี้สามารถกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของบทความ ที่มาของบทความ ขอบเขตของบทความ อาจมีคำจำกัดความหรือนิยามที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

16 Point
Bold

→ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

16 Point

นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องหรือประเด็นที่เขียน จัดวางโครงสร้างเนื้อหาและจัดลำดับให้เหมาะสม เนื้อหาสาระควรมีความต่อเนื่องกัน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล และอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

16 Point
Bold

→ กรอบในการวิเคราะห์

16 Point

นำเสนอกรอบในการวิเคราะห์ที่ได้จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในรูปแบบภาพ หรือข้อความอันเป็นใจความสำคัญที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล

16 Point
Bold

→ ผลการวิเคราะห์

16 Point

นำเสนอให้เป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี ตามกรอบในการวิเคราะห์ มีหลักฐานการอ้างอิงอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความเป็นเหตุเป็นผล

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

บทสรุป

16 Point

นำเสนอสรุปประเด็นสำคัญของบทความ โดยการเลือกประเด็นสำคัญของบทความนั้นมาเขียนรวมไว้อย่างสั้นๆ ท้ายบท หรืออาจใช้วิธีการบอกผลลัพธ์ว่า สิ่งที่กำลังกล่าวมาทั้งหมดมีความสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป หรือ อาจใช้วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทิ้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปแสวงหาความรู้เพื่อคิดค้นพัฒนาเรื่องนั้นต่อไป

16 Point
Bold

ข้อเสนอแนะ

16 Point

นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิเคราะห์สำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

16 Point
Bold

References

เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้

- การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z

- การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

- การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ.

- การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่างการแปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

ชัยฤทธิ์ ทองรอด และวารารณ สारอินมูล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(3), 197-210.

Thongrawd, C., & Saninmool, V. (2016). Consumers' buying behaviors of products in night markets in Bangkok Metropolitan. *Journal of the Association of Researchers*, 21(3), 197-210. [In Thai]

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิจัย วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และ ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ

บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อน กระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ 3 ท่าน เพื่อเป็นผู้อ่านประเมินบทความ

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งค่านำกระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 12-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

4.2 คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3-5 คำ

4.3 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Background and Significance of the Problems) นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและค่านิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น และไม่ซับซ้อน เพื่อให้สามารถอ่านแล้วเข้าใจทันที

4.4 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องและเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการหาคำตอบของการวิจัย

4.5 ขอบเขตของการวิจัย (Scope of the Research) นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร ขนาดตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย

4.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (Research Benefits) นำเสนอประโยชน์ที่ได้รับตามวัตถุประสงค์และแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการและการนำไปปฏิบัติ

4.7 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Concepts, Theories, and Related Literatures) นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันของตัวแปรทุกตัวและต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

4.8 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย (Conceptual Framework) นำเสนอให้ครอบคลุมและครบถ้วนทุกตัวแปรเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยอาจนำเสนอเป็นรูปภาพเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย

4.9 สมมุติฐานของการวิจัย (Hypotheses of the Research (if any)) นำเสนอถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้กับคำตอบที่ผู้วิจัยคาดคะเน โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสามารถสื่อความหมายได้โดยตรง

4.10 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) อธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

4.11 ผลการวิจัย (Result) นำเสนอผลที่ได้จากการวิจัยเป็นขั้นตอนโดยสรุป

4.12 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ หรือสมมุติฐานที่ตั้งไว้

4.13 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.14 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ APA Style (7th ed.) ดังนี้

4.14.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.14.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.14.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.14.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อยในหนังสือให้ระบุ “ใน” หรือ “in” ตามด้วยผู้แต่งและชื่อหนังสือ

4.14.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความตั้งแต่นำหน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

4.14.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง และค้นจาก Website

5. การส่งบทความ ให้ส่งต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

6. ค่าธรรมเนียมการส่งบทความ ค่าธรรมเนียมบทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

← 1 นิ้ว
↑ 1 นิ้ว
← 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold

ชื่อเรื่อง

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹

กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²

16 Point Bold

16 Point

บทคัดย่อ

.....

.....

.....

16 Point Bold

16 Point

- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหาทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช่เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย

- ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและคุณค่าของการวิจัย

- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช่คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด

- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาไทย

16 Point Bold

16 Point

คำสำคัญ:

.....

16 Point

- นำเสนอโดยเลือกใช้ตัวแปรที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย หรือคำที่เป็นชื่อเรื่องการวิจัย เป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อให้ผู้สนใจงานวิจัยสืบค้นเจอจำนวน 3-5 คำ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

12 Point

12 Point

¹ [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่และอีเมลที่ติดต่อได้

² [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

↑ 1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

← 1 นิ้ว
↑ 1 นิ้ว
← 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold

Title

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²

16 Point
Bold

Abstract

16 Point

- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหางานทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช่เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย
- ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและคุณค่าของการวิจัย
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช่คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาคำย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

16 Point
Bold

Keywords :

16 Point

- นำเสนอโดยเลือกใช้ตัวแปรที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกันกับงานวิจัย หรือคำที่เป็นชื่อเรื่องการวิจัยเป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อให้ผู้สนใจงานวิจัยสืบค้นเจอจำนวน 3-5 คำ

Type of Article: Research Article

12 Point

³ [กรณีที่คือนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

⁴ [กรณีที่คือนักวิจัยที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

↑ 1 นิ้ว

ภาษาอังกฤษ

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

→ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

16 Point

นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น ไม่ซับซ้อน อ่านแล้วเข้าใจทันที การแปลคำศัพท์จากต่างประเทศควรตรวจสอบความนิยมและใช้ความหมายเดียวกันตลอดบทความ เช่น Organization พบแปลเป็นไทยว่าองค์กรหรือองค์การ เป็นต้น และภายในหนึ่งย่อหน้าควรมีใจความสำคัญประเด็นเดียวเป็นเอกภาพ และต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

16 Point
Bold

→ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

16 Point

16 Point
Bold

→ ขอบเขตของการวิจัย

16 Point

นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร การเลือกตัวอย่าง วิธีเลือกตัวอย่างขนาดตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย

16 Point
Bold

→ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

16 Point

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

16 Point

- นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยพอสังเขปของตัวแปรทุกตัว และจำเป็นต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ หลีกเลี่ยงการ"อ้างอิงใน" หรือหลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อกันมา ควรใช้ต้นฉบับมาอ้างอิง
- นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการอภิปรายผล
- นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

16 Point Bold → กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

16 Point Bold → สมมุติฐานของการวิจัย (ถ้ามี)

16 Point

16 Point Bold → ระเบียบวิธีวิจัย

16 Point

นำเสนอโดยอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ควรอ้างอิงเจ้าของทฤษฎีที่ผู้เขียนอ้างอิงโดยตรง หลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อกันมา เขียนให้กระชับ นำเสนอเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทความ

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

ผลการวิจัย

16 Point

นำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์ และผลการวิเคราะห์โดยอาจจะมีการนำเสนอในรูปแบบตารางและการแปลความหมายอย่างกะทัดรัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตัวอย่างการนำเสนอในรูปแบบตาราง

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ข้อความ	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
---------	-----------	----	-------------

16 Point
Bold

การอภิปรายผล

16 Point

- สรุปสาระประเด็นสำคัญ และอภิปรายผลในแง่มุมต่างๆที่เกี่ยวกับงานวิจัยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ หากมีสมมุติฐานของการวิจัยควรอภิปรายรายข้อ ข้อค้นพบที่ขัดแย้งหรือสอดคล้องกับงานวิจัยของงาน
- อภิปรายข้อจำกัดและข้อบกพร่องในการวิจัย รวมถึงการอภิปรายคุณประโยชน์ของงานวิจัย

16 Point
Bold

ข้อเสนอแนะ

16 Point

นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิเคราะห์สำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point
Bold

→ **References**

เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้

- การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z

- การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

- การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ.

- การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่างการแปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

ชัยฤทธิ์ ทองรอด และวราภรณ์ สารอินมุล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภค
เขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(3), 197-210.

Thongrawd, C., & Saninmool, V. (2016). Consumers' buying behaviors of products in night markets in
Bangkok Metropolitan. *Journal of the Association of Researchers*, 21(3), 197-210. [In Thai]

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

แบบเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

เรียน บรรณาธิการวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

ข้าพเจ้า ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

หน่วยงานที่สังกัด.....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้.....

หมายเลขโทรศัพท์.....Email.....

มีความประสงค์ขอส่งบทความ เรื่อง :

ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ประเภทของบทความ ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความวิจัย ☐ บทความวิจารณ์หนังสือ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้า ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่ระบุชื่อในผลงาน

บทความนี้ยังไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำไปเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นอีก นับ
จากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้มายังบรรณาธิการวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่งเอกสารต่างๆ ให้บรรณาธิการวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ดังต่อไปนี้

☐ ต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

☐ สำเนาต้นฉบับ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

☐ แบบเสนอบทความส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

ลงชื่อ.....เจ้าของบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน.....ปี.....

กรณีบทความวิจัยของนักศึกษา ต้องผ่านการพิจารณาจากประธานที่ปรึกษาว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่
เรียบร้อยแล้ว และยินดีให้ตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ได้

ลงชื่อ.....

(.....)

ประธานที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์

วันที่.....เดือน.....ปี.....

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ผู้จัดพิมพ์ สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง